DIALOGORVM SACRORVM LIBRI QVATVOR.

AVTORE SEBASTIANO CASTALIONE, QVI NVNC po-
ſtremò opus recognouit. Argumenta ſingulis Dia-
logis præpoſuit & ſententias ſubiecit: ex quibus
pueri diſcant officium: hoc eſt, quid imi-
tandum ſit, aut declinandum.

LONDINI,
Apud Robertum Dexter ad inſigne Serp[entis]
ænei, in cœmiterio Diui Pauli.
1601.
Cum Priuilegio Regiæ Maieſtatis.

SEBASTIANVS CASTALIO CHRISTIANIS LECTORIBVS. S.

HOs Dialogos, fratres chariſsimi, compoſuimus, vt pueri haberent, vnde eadem opera, & mores Chriſtianos, & orationem Latinam diſcerent. Itaque eorum ruditati in primo libro ſeruiuimus, ſermone facillimo, eoq; minus eleganti, & tamen Latino vtentes, & pueris quaſi præmanſum cibum in os inſerentes. In cæteris iam elegantiùs loqui cœpimus. Quòd autem Dei nomen, IOVA Hebræum vſurpauimus, quòd nullum Dei proprium nomen Latinè extat (niſi forte Iupiter, ſed id vt pollutum omittamus) id etſi principio videbitur fortaſſe durius, tamen vſu molleſcet: & quod inſuetum aures radet, idem vſitatum demulcebit.

Valete.

DIA-

DIALOGORVM SACRORVM SEBASTIani Caſtalionis Liber primus.

ADAMVS. Gen. 3.

ARGVMENTVM.

Serpens Euam, & Eua porrò Adamum impellit ad veſcendum fructu vetito. Deus verò ipſos tres ad totidem pœnas damnat.

Serpens, Eua, Adamus, Iehoua.

CVr vetuit vos Deus veſci ex omnibus arboribus pomarij? E. Licet nobis veſci fructibus arborum pomarij: tantum Deus nobis interdixit ea arbore, quæ eſt in medio pomario, ne veſceremur fructu eius, néue etiam attingeremus, niſi vellemus mori. S. Nequaquam moriemini propterea: ſed ſcit Deus, ſi comederitis de eo, tum oculos vobis apertum iri, atque ita vos fore tanquam deos, ſcientes boni atque mali. E. Ita planè videtur, & fructus ipſe eſt pulcher ſanè viſu: neſcio an ſit ita dulcis guſtatu, veruntamen experiar. Vah, quàm dulcis eſt: impertiendum eſt etiam marito. Mi vir, ſi ſcires quàm ſapidus ſit hic fructus iamdudum comediſſes. Accipe. A. Quando ita vis, faciam. Ah flagitium fecimus. E. Quid eſt? A. Nonne vides miſera nos eſſe nudos? E. Video & me pudet: ſed, quid nobis faciendum eſt? A. Texamus no-

bis ſubligacula ex folÿs, quibus tegamus pudenda. E. Bene mones: & eſt hic ficus folÿs magnis & aptis huic rei. A. Sed ô nos infœlices: videor mihi audire vocem. E. Iehoua eſt, Miſeram me: vereor ne deprehendat nos nudos. Abdamus nos in hoc denſum nemus. I. Heus, heus Adame, vbi es? A. Audita voce tua in pomario, territus ſum, & quia nudus eram, abſcondi me. I. Vnde didiciſti te eſſe nudum? Numnam comediſti de arbore de qua præceperam tibi ne comederes? A. Comedi quidem, ſed præbuit mulier, quam tu adiunxiſti mihi. I. Quidnam feciſti mulier? E. Decepta à ſerpente comedi. I. Quoniam iſtud feciſti ſerpens, tu eris deteſtabiliſſima omnium beſtiarum, omniumque animalium terreſtrium, & incedes in pectus, & vorabis puluerem quamdiu viues. Quinetiam conciliabo tantas inimicitias inter te & mulierem, interque ſemen tuum & eius, vt id conterat tibi caput, tu autem ei calcem. Te quoque, fœmina, afficiam plurimis doloribus, & ærumnis, vt cum dolore parias, & tota pendeas ex imperio viri. Et tu Adame, quoniam morem gerens vxori tuæ comediſti de arbore, cuius eſu interdixeram tibi, habebis terram infœcundã tua culpa, & ex ea quæres victum laborioſè dum viues, cùm interim ipſa procreabit tibi carduos & ſentes. Tu veſcêris herbis terræ naſcentibus, & cum ſudore vultus tolerabis victum, donec redeas in terram ex qua ortus es: nam puluis es, & in puluerem redibis.

SENTENTIA.

Ob vnius hominis inobedientiam mors intrauit in mundum. Diſce puer obedientiam,

CAINVS. Gen. 4.

ARGVMENTVM.

Deus Cainum damnat ob fratricidium.

Iehoua, Cainus.

CAine, vbi eſt Abel frater tuus? C. Neſcio, nunquid ego ſum cuſtos fratris mei? I. Quid feciſti? Ipſe ſanguis fratris tui edit ad me clamorem de terra. Quāobrem vteris terra infeſta, vt quæ aperto ore hauſerit ſanguinem fratris tui, de tua manu: ea non præbeat amplius vim ſuam tibi colenti. Tu errabis vagus per orbem terrarum. C. Mea culpa eſt maior quàm vt poſſit remitti. En ego hodie exterminatus à te, ex ipſo ſolo terrarum, errabo vagus per orbem terrarum, fugiens tuum conſpectum: ita vt qui proximus inuenerit me, interficiat. I. Imò verò quicunque interfecerit Cainum ſubibit pœnam ſeptuli. Quare opponam tibi hanc notam, ne ſi quis inciderit in te, perimat te.

SENTENTIA.

Iniuſti neqeunt ferre iuſtos. Quæ clàm perpetrantur, palàm puniuntur.

LOTVS Gen. 18. & 19.

ARGVMENTVM.

Abrahamus excipit Genios hoſpitio, & Iehoua ei prolem promittit, conſiliumque ſuum de Sodomæ euerſione patefacit: idem facit deinde Lotus, & à Genijs eripitur ex periculo.

Abrahamus, Iehoua, Genij duo, Puer, Sara, Hagar, Lotus, Vxor Loti, Sodomitani.

VIdeo tres homines aduerſum me. Non dubium eſt, quin ſunt defeſſi de via, præſertim hoc tanto æſtu: quare curram eis obuiam, vt retineam eos apud me. Domine, ſi vis facere mihi gratiſſimum, noli alio potiùs diuertere quàm ad me. Lauabitis pedes paucula aqua adhibita, deinde requieſcetis ſub arbore. Ego in-

tereà curabo vobis parandum panem, vt recreetis animos veſtros, deinde pergatis. Hæc eſt vobis idonea cauſa diuertendi ad me. G. Sic faciemus. A. Iam propero in caſam. Sara, ſume properè tria ſata farinæ ſiliginea, ex qua depſita facias panes ſubcinericios. Nam aduentant nobis hoſpites, quos ego volo accipere lautè. Itaque iam curro ad bouile: volo enim mactare vitulum, quo eos tractem opipare. Tu interea cura, vt nihil deſit eis, quod opus ſit hoſpitibus. S. Fiet. Propterea Hagar, incende ignem, tepefac aquam ad depſendum, dum ego promo farinam. Age, iam dum aqua tepeſit para mactram. Subige farinam: expediamus omnia quæ iuſſit herus. A. Macta eum expedite puer. Heus Sara. S. Quid vis mi vir? A. Cura nobis luculentum focum. S. Iam accenſus eſt. A. Impone ahenum. Volo ego hoſpites meos curari diligentiſſimè atque humaniſſimè. Eſtne adhuc detracta pellis iſti vitulo puer? P. Imò iam diſſectus eſt. A. Conijciamus hæc fruſta in ahenum. Subige tu plura ligna vt coquantur celerius. Deſpuma ius. Hagar, inſtrue menſam: ſed foris in vmbraculo, ſub arbore. Nihil libentius quam viatoribus benefacio, & certè eos negligere inhumanum eſt. Hoſpites, omnia ſunt parata: accumbite, & veſcimini læto animo. Habetis hîc butirum, habetis & lac. Boni conſulite quod adeſt, quódque Deus largitur in præſentia. Puer, appone eis vitulinam. I. Vbi eſt Sara vxor tua? A. Adeſt in tabernaculo. I. Cùm reuiſam te eadem tempeſtate anni qua nunc eſt, habebit Sara vxor tua filium. S. Ha ha he, ridiculum. Ego iam vieta ſum, & indulgebo voluptati ſcilicet cum meus quoq; dominus conſenuerit?

rit? I. Cur tandem ridet Sara, negans ſe poſſe parere, quia conſenuit? eſtne aliquid quod Iehoua non poſſet efficere? Cùm reuiſa... te inquam, anno vertente, habebit Sara filium. S. Ego non riſi. I. Imò verò riſiſti. Sed iam pergamus conficere iter reliquum. A. Ego comitabor vos, niſi moleſtum eſt. I. Egone vt celem Abrahamum de eo quod ſum facturus, ex quo profectura ſit gens maxima & potentiſſima, per quem omnes gentes orbis terrarum ſint conſecuturæ fœlicitatem? nam certò ſcio eum præcepturum eſſe ſuis liberis, & porrò ſuæ in poſterum ſtirpi, vt viuant ex meo præſcripto, & colant iuſtitiam atque ius, vt ego præſtem Abrahamo quæ promiſi ei: profectò non celabo. Abrahame: volo tibi indicare qui ſim, & quò eam. Ego ſum Iehoua. Cum viderem diſſipatos eſſe rumores, de tot tantiſque flagitijs Sodomitanorum & Gomorrhæorum, ſtatui deuenire huc, & explorare, vtrum ſint planè profligati, quemadmodum accepi fama & auditione, an non ſint. G. Nos quidem antecedamus. A. Sed quid? Perdeſne etiam bonos vnà cum improbis? Si erunt quinquaginta viri boni in vrbe, an etiam perdes? Neque ignoſces illi loco, propter illos quinquaginta bonos qui erunt in eo? Abſit vt tu ſic facias, vt interficias bonos cum malis, ſitque eadem conditio proborum & improborum. Abſit vt tu, qui moderaris totum orbem terrarum, non facias equum. I. Si inuenero in vrbe Sodoma quinquaginta viros bonos, ignoſcam toti loco propter eos. A. Facio fortaſſe audacter, qui audiam alloqui te dominum meum, ipſe puluis & cinis: ſed tamen ſi fortè defuerint quinque de quinquaginta bonis, an propter quinque excindes totam vr-

bem? I. Non euertam, ſi inuenero ibi quadraginta quinque viros bonos. A. Quid ſi quadraginta? I. Etiã propter quadraginta abſtinebo. A. Quæſo ne ægrè feras Domine, ſi pergo quærere. Quid ſi triginta? I. Etiam ſic abſtinebo. A. Poſſum videri audacior, qui alloquar Dominum meum. Quid ſi viginti? I. Etiam eorum cauſa nõ peruertam. A. Interrogabo te hoc poſtremũ, ſi tibi grauis non ſim: quid ſi decem? I. Propter decem non euertam. G. Iam adueſperaſcit, & nos appropinquamus vrbi. L. Video huc aduentare duos hoſpites. Ibo eis obuiam, vt eos deducam ad me. Saluete viri præſtantiſſimi. G. Salue & tu vir humaniſſime. L. Peto à vobis, vt diuertamini in meam domum, vt ibi lotis pedibus pernoctetis, cras repetituri veſtrum iter. G. Imò pernoctabimus in foro. L. At ego non patiar: diuertimini ad me: accipiam vos ſi non lautè, at certè hilarè. G. Fortaſſe erimus tibi graues. L. Iucundi potius: ne veremini. Tã mihi erit gratum vos accipere hoſpitio, quàm eſſet accipi à vobis, ſi iſtic eſſem. G. Poſtquàm tantopere vis, nolumus eſſe pertinaces. L. Ergo ſequimini me. Hic eſt mea domus: intrate: quod bonum ſit; Vxor, cura calefaciendam aquam ad lauandos pedes horum hoſpitum: & ſimul conſice panes coquendos in foco. Vos intereà his requieſcite, dum paratur cœna. Age iam vxor conſtrue mẽſam: fac vt omnia ſint nitidiſſima, ne quid offenderet animos horũ. Hoſpites accũbite, vtimini læto animo his, quæ ſuppeditantur nobis in præſentia diuina benignitate. Sed quid? Quem tumultũ audio, vxor? quis eſt iſte clamor? quæ turb[illegible]tur? V. Hei mihi, perijmus mi vir. L. Q[illegible] mali? V. T[illegible] vir, obſidet

det ædes noſtras. Iuuenes, ſenes denique, uniuerſi circũſident nos. L. Valde vereor, quò hæc euaſura ſint. Sed audio clamãtes. So. Heus heus Lote, vbi ſunt homines iſti, qui venerũt ad te ſub noctẽ? Produc eos nobis, vt eos cognoſcamus. L. O flagitiũ! Sed ne trepidate hoſpites, exibo ad eos, & obſerabo poſt me ianuã. Adſum. Quid clamatis? So. Volumus videre hoſpites qui diuerſantur apud te. L. Obſecro vos fratres mei, ne tãtũ ſcelus faciatis. Sũt mihi duæ filiæ, adhuc à viris integræ, eas malo dedere veſtræ libidini, quàm ſinere, vt quid noceatis his hominibus, qui cõmiſerũt ſe ſub præſidiũ mei tecti. S. Recede paulisper iſtuc, vt cõſultemus de iſta re. Quid facimus populares? accipiemus'ne puellas ea cõditione, vt dimittamus iuuenes? A. Nõ eſt opus lõga deliberatione. Iſte vnus peregrinatur in noſtra ciuitate, & nos reget ſi dijs placet. So. Iã te Lote peius mulctabimus, quàm ipſos: ne tu putes nos velle ſubijci peregrinis. Agite, inuadamus eũ. G. Recipe te cõfeſtim ad nos Lote. L. O facinus audax! O profligatã & perditã nationem! Obſeremus fores firmiſſimè. S. Effring[illegible], occidamus iſtos aduenas, quiẽ nuſquã poſſ[illegible] veniunt ad nos. G. Ne trepida hoſpes, nunquam [illegible] nobis inuitis. L. O inauditã nequitiam! Siccine hic violari hoſpites & peregrinos, quorum ius debet eſſe ſanctiſſimũ? G. Seda teipſum. Iam videbis vltionem præſentem. S. Quid eſt, ô ciues? ſumne ego cæcus, an obortæ ſunt tenebræ denſiſſimæ? Al. Neſcio quid acciderit alijs. ſed ego non magis diſpicio oculis, quàm calcibus. Vbi eſt ianua? Al. Caue, caue ne incidas in me. Hei mihi, fregi frontẽ ad parietem. A. At ego neſcio vbi terrarum ſim, neque poſſum inuenire exitum ex hoc loco, neque ingreſſum in alium. G. Lote, ſi quos habes prætereà generos, aut filios, aut filias,

deniqu quoſcunque habes in vrbe educ ex hoc loco. Nam nos quidem iam delebimus hunc locum. Huc enim ad hoc ipſum miſſi ſumus à Iehoua, apud quem increbuit tanta importunitas horum. L. Habeo vobis gratiam, qui habeatis rationem non ſolum meæ ſalutis, ſed etiam meorum. Iam adeo eos. Vx. Valde ſum ſolicita de meo viro, qui eſt egreſſus domo: ita conſceleratus eſt hic totus populus. Metuo ne quid grauius patiatur, etiam à ſuis. Nam hodie nulla ſancta fides eſt, ne inter fratres quidem. L. Iam redeo. G. Quid egiſti? L. Viſus ſum iocari eis, quorum ſaluti prouidebam. G. Homines ſunt deſperati. Pereant, quoniam nolunt ſeruari. Sed iam diluculum eſt, & tempus admonet emigrandum eſſe hinc. Agedum adiunge tibi vxorem tuam, & duas filias, ne aggregeris ad interitum tam perditæ ciuitatis. Quid cunctaris? nunquam poteſt nimis maturè vitari periculum. L. Atqui non videtur emigrandum tam manè. G. Atqui nos non ſinemus te perire, quin potiùs manu educemus & te, & tuam coniugem, & filias. Agite, exeamus ex vrbe. Sed caue, ſi tuam vitam amas, ne reſpicias poſt tergum, néue vſquam morêris in planitie. Euade in montes, ne pereas. L. Peto à te Domine, vt remittas hoc mihi, poſtquam tu pro tua benignitate, deuincis me tanto beneficio, vt cuſtodias mihi vitam. Certè non potero euadere in montes, quin me attingat illud malum, quo moriar. Sed eſt hic propinquum oppidum ad confugiendum, in quo quæſo vt liceat mihi euadere, & ita conſulere vitæ meæ: eſt ſanè perparuum. G. Etiam in hac re indulgebo tibi, vt non euertam iſtud oppidum. Confer te illo, neque enim licet mihi facere quicquam, quin tu eo perueneris.

SEN-

SENTENTIA.

Deus verſatur cum pijs, eiſque patefacit arcana ſua, & eos remuneratur & tuetur. Mauult Deus vt innumerabiles impij viuant, quàm vt vel vnus pius vnà cum illis pereat. Maior eſt Dei in vnum pium amor, quàm in omnes impios odium, quem quidem eius amorem debent imitari pij.

ARGVMENTVM.

Abrahamus, iuſſu Dei filium ſuum Iſaacum vult immolare. Deinde prohibente Deo, immolat arietem.

Abrahamus, Iſaacus, Genius.

IAm tertium diem iter facimus, & videor videre procul locum deſtinatum ſacrificio. Vos hîc operimini vnà cum aſino dum ego & puer imus illic, vt adoremus Deum, poſtea redituri ad vos. Tu Iſaac protabis hæc ligna ad comburendam hoſtiam, ego feram ignem & cultrum. Eamus. Iſa. Mi pater. A. Quid vis, mi fili? Iſa. Hic quidem eſt ignis & ligna, ſed vbi eſt agnus iam immolandus? A. Deus prouidebit ipſe ſibi agnum in ſacrificium fili, nos intereà pergamus. Ecce venimus in locum, quem Deus dicebat mihi. Conſtruamus hîc aram. Recte eſt, diſponamus lignum. Nunc fili mi, oportet vt te colligem, mactemque quando ita viſum eſt Deo optimo maximo, cuius voluntati reſiſtere nefas eſt. Iſa. Mi pater, ſi ita certum eſt Deo, fiat. Nam didici ei tibique parêre in rebus omnibus. A. Pater omnipotens, cuius eſt imperare, obſequor tuis iuſſis, tibique macto hanc hoſtiam, hoc cultro, meâ ipſius dexterâ. G. Abrahame Abrahame. A. Quis me vocat? G. Caue ne afferas manum puero, caue ne lædas. Iam enim mihi ſatis perſpecta eſt tua religio & pietas, qui propter me non peperceris filio, eique vnico. A. Hem quid hoc rei eſt? Sed videone arietem in dumo hærentem cornibus? Salua res eſt: viuet Iſaacus: hæc

mactabitur gratior Deo victima.

SENTENTIA.

Nihil tam difficile aut durum eſt, quin id poſſit, qui credit. Deus ſuorum pietatem remuneratur.

EPHRON. Gen. 23.

ARGVMENTVM.

Abrahamus mercatur ab Hettæis fundum ad ſepulturam Saræ vxoris ſuæ.

Abrahamus, Hettæi, Ephron.

EGo ſum peregrinus & aduena inter vos, Hettæi, quare tribuite mihi poſſeſſionem ſepulturæ inter veſtras, vbi ſepeliam Saram coniugem meam, quæ mortua eſt, vt ſcitis. H. Attende nos, Domine. Tu es quidem princeps diuinus in nobis: tuum eſt eligere è noſtris ſepulchretis, vbi inhumes tuum mortuum. Nemo noſtrum prohibebit te ſuo ſepulchro, quo minus ſepelias in eo. A. Ago vobis gratias, pro veſtra tanta humanitate ac liberalitate. Sed ſi vobis cordi eſt, vt ſepeliam meum defunctum, & auferam è conſpectu meo: concedite mihi præterea vt agatis pro me cum Ephrone filio Sigoris, vt attribuat mihi cauernam duplicem, quam habet in extremo ſui agri: & attribuat iuſto argento, in veſtra præſentia in vſum ſepulchri. E. Auſculta mihi potius, Domine. Ego tibi dono & agrum, & cauernam agri, & quidem in præſentia meorum popularium. Sepeli tuum mortuũ. A. Imo tu potiùs auſculta mihi. Ego ſoluam tibi pecuniam pro agro: eam tu accipe à me. E. Domine attende. Hic fundus de quo agitur inter nos, eſt quadringentis ſiclis argenti: ſi vis ſepelire tanti. A. Accipio tanti. Et iam appendam tibi præſentem pecuniam. Vos Hettæi, eſtote teſtes vt Ephron addicat mihi in poſſeſſionem, quadringentis his ſiclis argenti, agrum ſuum duplici cauerna, qui ager eſt è regione

gione Mambræ, id eſt, Hebronis, vnà cum ipſa cauerna, & omnibus arboribus, quæ ſunt vndique in toto ſpatio eius. E. Addico. H. Teſtes erimus.

SENTENTIA.

Iuſtitia commendat hominem apud eos, qui non ſunt omnino perditi.

REBECCA. Gen. 24.

ARGVMENTVM.

Diſpenſator Abrahami ducit Rebeccam filiam Bathuelis Meſopotamij in matrimonium Iſaaco herili filio.

Diſpenſator Abrahami, Rebecca,
Laban, Bathuel.

HEus heus puella, da mihi bibere paululum aquæ ex tua vrna. R. Imo verò, perlibet: vir optime, Hem bibe. Quin etiam adaquabo tuos camelos, quantum ſat erit. D. At ego te, pro iſto beneficio, dono hac inaure, atque his duabus armillis. Sed agè fac ſciam, cuius ſis filia: & an ſit in ædibus tui patris locus, vbi poſſimus pernoctare. R. Equidem ſum filia Bathuelis, quem Melca peperit ex Nachore. Straminis autem & pabuli apud nos affatim eſt, nec non locus ad pernoctandum. Sed ego curro in oppidum, vt nunciem hæc omnia domi, ita vt habent. D. Ago tibi gratias Iehoua, quòd non deſtituiſti tua bonitate & fide Abrahamum herum meum, cultorē tui: qui me deduxeris per eam viam, qua venirem domum cognatorum domini mei. L. Ain' tu? R. Ita eſt. L. Et dono dedit tibi iſtam inaurem, & armillas? R. Etiam. L. Vbi reliquiſti? R. Ad fontem, & ecce eum tibi apud camelos. L. Precor tibi Iehouam propitium, homo. D. Et ego te viciſſim, vir humaniſſime. L. Narrauit nobis hæc ſoror mea Rebecca, quinam ſis, & vnde venias. Quod cùm primum audiui, ſtatim curaui parari tibi diuer-

ſorium, & tuis camelis ſtabulum, ne foris maneas. Quã-obrem ſequere me. D. Ago tibi gratias pro tanta comitate & diligentia. Sequor. L. Eamus hâc. Hîc ſunt ædes noſtræ. Vos curate hoc camelos ſtramine & pabulo. Vos afferte aquam lauandis pedibus huius, & comitum. Bene eſt, accumbite. D. Dabitis mihi veniam. Non capiam cibum, quin prius dixero, cuius cauſa huc venerim. L. Dic ergo. D. Ego ſum ſeruus Abrahami, hominis, quem Deus ditauit mirum in modum, oue, capra, boue, argento, auro, ſeruis, ancillis, camelis atque aſinis: cui etiam iam ſeni Sara vxor peperit filium, quem ipſe conſtituit hæredem ei eſſe, méque, etiam iureiurando aſtrinxit, ne locarem ei nuptam quæ eſſet ex Chananæis, in quorum terra habitaret ipſe: ſed irem domum paternam, ibíque eligerem vxorem gentilem: cui cùm ego dicerem: Quid ſi mulier nollet me ſequi? Deus, inquit ille, cui ego per omnem vitam parui, tecum mittet nuncium ſuum, qui tibi ſecundabit hoc iter: ita ſumes filio meo vxorem mihi gentilem, ortámque ex domo paterna, hac re exolueris te religione iureiurandi, quo te aſtringo: ſi fortè non impetraueris vt mulier te ſequatur. Ita perſuaſum eſt mihi vt venirem. Cùmque hodie veniſſem ad fontem, ita cogitabam mecum. Iehoua Deus heri mei Abrahami, ſi tu mihi ades in hoc itinere, da mihi vt me nunc hîc ſtante ad fontem, veniat puella hauſtura, quæ mihi roganti det aquam ex vrna bibendam, atque etiam aquetur meos camelos, vt intelligam eam eſſe quam deſtinaſti hero meo. Vix hæc mecum tacitus cogitâram, cùm ſubitò ecce egreſſa Rebecca, ferens vrnam in humeris, deſcendit ad fontem atque haurit. Et cùm petiuiſſem potum ex ea,

conſe-

confeſtim depoſita vrna offert & dicet etiam ſeſe adaquaturam camelos. Ego quæſiui ex ea cuius eſſet filia? Reſpondit, Bathuelis filij Nachoris ex Melcha. Tum ego accommodaui fronti eius inaurem, & manibus armillas: & ſummiſsè adorans Iehouam Deum heri mei Abrahami gratias egi, quòd deduxiſſet me in rectam viam, ad conciliandam filiam herilis cognati filio herili, quam ex his argumentis intellexi eam eſſe. Nunc ergo ſi certum eſt vobis facere hoc beneficium domino meo, facite vt ſciam: ſin minus, nihilo ſecius, vt inſiſtam alium viam. L. Hæc res plane ex Deo orta eſt, neque nos omnino poſſumus repugnare tibi. B. ita habet. Proinde habe tibi Rebeccam tuo, ſicut viſum eſt Iehoua. D. Gratiam habeo Deo primùm, qui ita voluerit, deinde vobis, qui non repugnaueritis. Tu verò Rebecca, & vos non recuſabitis hæc quantulacunque dona, quæ attuli iuſſu mei domini.

SENTENTIA.

Deus dirigit pios in viam, eorumque actiones ſecundat.

IDVMVS. Gen. 25.

ARGVMENTVM.

Eſaus vendit Iacobo fratri prærogatiuam ætatis.

Eſaus, Iacobus.

IMperti mihi de rufo iſto, nam redeo rure exanimatus laſſitudine. I. Vende mihi in præſentia prærogatiuam tuæ ætatis. E. En ego iam iamque morior: quò mihi iſtã prærogatiuam? I. Ergo confirma mihi iam nunc venditionem iureiurando. E. Confirmo quid vis? Iuro, addico, nihil facio ius iſtud ætatis præ edulio.

SENTENTIA.

Breuiſſima voluptas hominem priuat perpetuis bonis. Idem vſu veniet

impijs, qui amore carnalium voluptatum prodigunt bona cœleſtia.

VENTATOR. Gen. 27.

ARGVMENTVM.

Iacobus arte materna præuertit à patre fœlicitatem Eſaui. Eſaus ſerius veniens, fruſtrà lachrymatur.

Rebecca, Iacobus, Iſaacus, Eſau.

PAter tuus, miſit venatum fratrem tuum Eſaum, me audiente, vt afferat ferinam, ex qua confectum pulpamentum ipſe edat, eique bene precetur à Iehoua antequam moriatur. Nunc audi fili mi, quod velim à te fieri. Adi pecus, & inde afferto mihi duos hœdos optimos, ex quibus conficiam patri tuo edulium, quali maximè delectatur, quod offeres ei, vt tibi bene precetur, priuſquam excedat vita. I. Sed frater villoſus eſt, ego depilis. Quod ſi fortè pater me attrectauerit, putabit ſe mihi eſſe ludibrio. Itaque mihi malè, non bene precabitur. R. Iſtam imprecationem ego præſtabo nate, tu modò gere mihi morem. Ia. Si ita iubes, certum eſt obſequi. Eo. R. Mihi magnopere curandum eſt, vt agam hanc rem callide & prudenter, ne meus maritus deprehendat fallaciam. Nam vt amat ruſticum illum Eſaum, nunquã eum poſtponet Iacobo, niſi fraude inductus. Ego verò Iacobũ plus amo, & ſtudeo eum obrepere in fœlicitatem, quam conciliabunt patris preces ei, cui bene ominatus fuerit. Ia. Redeo mater, affero hœdos. R. Factum bene: agedum, parem cupediam patri tuo, cuiuſmodi ſcio ſuauem eſſe eius palato. Rectè eſt, parata ſunt omnia. Nunc age, induam te veſtimenta pretioſa Eſai, quæ habeo penes me. Hic ornatus te cõdecet. Ia. Quid manus & collum, quod pilis carent? R. Veſtientur pelle hœdorum. Bene habet: accipe nunc hanc eſcam, atque hunc panem quem confeci.

fecit. Abi, vide vt agas prudenter. Ia. Dabo operam Pater. Iſ. Quis tu es fili? Ia. Eſaus primo genitus tuus. Exequutus ſum mandatum tuum. Surge, age veſcere ferina, vt mihi bene preceris. Iſ. Quid ſibi vult, quod tam citò nactus es, fili? Ia. Iehoua, Deus ille quem colis, obiecit mihi. Iſ. Accede huc, vt te attrectem fili, ſciamq; vtrùm ſis ipſe Eſaus, necne. Quid hoc? vox quidem Iacobi eſt, ſed manus Eſai. Tune ergo es ipſe natus meus Eſaus? Ia. Planiſſimè. Iſ. Accede ad me, vt veſcar tua ferina fili, tibiq; bene precer. Suauis eſca ſanè, funde vinum. Ia. En tibi. Iſ. Nunc agè, amplectere me. Quàm ſuauis odor venit ad nares meas: Fragras fili mi, non aliter quàm ſolet ager lætus munere Iehouæ. Faxit Deus, vt terra pinguis, irrigata rore cœleſti, effundat tibi magnâ copiâ ſegetes & vuas. Tibi ſeruiant nationes: te colant populi, dominus ſis fratrum tuorum, teque reuereantur ex eadem matre nati. Qui tibi imprecabitur, eſto execrabilis & infœlix, qui tibi bene volet & optabit, eſto fortunatus. Ia. Bene geſſi meum negotium, mater. Non agnouit me, & ex attrectatione putauit me eſſe Eſauum. R. Bene eſt: ſed Eſaus iam reuerſus parat ferinam quam offerat patri. Videamus quid agat: nam multum fallet eum ſpes. E. Attolle te mi pater, & veſcere mea ferina, vt mihi bene preceris. Iſ. Nam quis tu es? E. Rogas? Primo genitus tuus Eſaus. Iſ. Totus obſtupeſco, horreoque. Quis ergo is eſt, qui modò attulit mihi ferinam? Nam ex eo prorſus comedi ante tuum aduentum, eique fauſta omnia ſum precatus: quæ res rata erit. E. Hei mihi nunquid cauſa eſt, quin ego perpetuò perierim? Attamen mihi quoque bene precare pater. Iſ. Frater tuus vafer aſtu

tractauit, abſtulitque fauſtitatem tuam. E. Næ ille probè reſpondit ſuo nomini, qui me iam bis circumuenerit. Primum enim fraudauit me prærogatiua ætatis: deinde nunc intercepit bonam precationem mihi debitam. Sed nihilne tibi reliquum feciſti, quo mihi fauſtum aliquid precere? Iſ. Profecto feci eum dominum tuum, ſtatuique vt fratres ei ſeruirent, eumque muniui frumento, & vino. Quid vis tibi iam faciam fili? E. Solumne id habebas? Imperti etiam me aliqua fœlicitate. Heu quid agam miſer? Iſ. Habebis quidem domicilium minus bonum & à pinguitudine ſoli, & à ſupero rore cœli, & viuens gladio ſeruies fratri: veruntamen erit tempus illud, cùm viciſſim vinces excutieſque iugum eius de collo tuo. E. Non procul aberit luctus à patre meo. Nam certum eſt mihi, interficere Iacobum fratrem.

SENTENTIA.

Properanda eſt, & arripienda occaſio; Serò plorat Eſaus. Serò venitur ad colligendum manna poſt ortum ſolem, aut die Sabbati. Serò afferuntur falces poſt meſſem, cùm iam nihil ſupereſt niſi ſpicilegium. Serò pulſant fores fatuæ virgines. Serò conabantur intrare pigri per portam iam clauſam.

IACOBVS PROFVGVS. Gen. 29.

ARGVMENTVM.

Iacobi profugi congreſſio cum Rachele ſobrina ſua.

Iacobus, Paſtores, Rachel.

FRatres, vnde eſtis? P. Ex Charra. Ia. Ecquid noſtis Labanem filium Nachoris? P. Maximè. I. Valet-ne? P. Valet: atque ecce tibi Rachelem filiam eius, huc venientem cum pecudibus. Ia. Hem diei multum adhuc eſt, nec dum tempus eſt cogendi pecoris: quin adaquatis pecudes, deinde ituri paſtum? P. Non poſſumus, do-

ne

nec conſueuerint, omnes greges quò aduoluamus ſaxum ab ore putei, atque ita adaquemus. Ia. Sed venit Rachel agens pecus: quid ceſſo aduoluere ſaxum, ut adaquem ei pecus? atque hanc primùm oſculer ſummo gaudio? O amica Rachel, amplectere me. R. Abſtine manum, quis tu es? I. Ego ſum Iacobus patruelis tuus, filius Rebeccæ, non contineo lachrymas præ gaudio. R. O fortunatum aduentum. Sed ego ceſſo ire in urbem, ut nunciem hoc meo patri?

SENTENTIA.

Gaudent mutuo congreſſu conſanguinei. Sunt autem pii omnes inter ſeſe diuina conſanguinitate coniuncti.

LABAN. Gen. 31.

ARGVMENTVM.

Laban fugientem Iacobum aſſequutur, cum eo iurgatur: deinde fit inter eos fœdus.

Laban, Iacobus, Rachel.

QVæ te ratio impulit, ut neſcio me, abduceres meas filias tanquam ferro partas? Cur clam & neſciente me aufugiſti, neque feciſti me certiorem, ut proſequerer te cum pompa carminum, tympanorum, cytharum? neque permiſiſti mihi ut oſcularer meos natos & natas? Stultè ſanè feciſti, & erat mihi in manu nocere vobis. Sed Deus veſter patrius heri monuit me, ut cauerem ne te offenderem ullâ re. Verùm eſto. Profectus ſis ſanè præ deſiderio quod capiebas è domo paterna. Deos verò meos cur furatus es? Ia. Illud feci adductus metu, verens ne vi eriperes mihi tuas filias. Quod autem attinet ad tuos deos, ſi quem penes inueneris eos, per me quidem plectatur capite. Noſcito, præſentibus neceſſariis noſtris ſi quid tui apud me eſt. L. Rectè dicis. Perſcrutabor ve-

ſtra tabernacula. I. Non recuſo quo minus veſtiges om-
nia. R. Video me eſſe in magno periculo. Nam Laban pa-
ter meus conquirit per omnia tentoria ſuos deos penates
quos ego furata ſum, meo viro neſciente. Quod ſi factum
deprehendetur, concitauero magnas turbas. Comminiſ-
cenda aliqua fallacia eſt, & quidem ſubito, nam meus
pater iam aderit hic, Probe, inueni viam: obruam eos
in hoc ſtercore camelino, deinde ſedebo ſuper, facilè eum
fallam. L. Rimatus ſum acerrimè tabernaculum Iaco-
bi, tum Lia, tum duarum ancillarum. Nuſquam inueni.
Reſtat tabernaculum Rachelis: in quo ſi non erunt, mi-
rabor. Hac omnia ſunt mihi perſcrutanda. Hic quidem
non ſunt, neque hic. Quid ſub hac culcitra? Tantun-
dem. At in hoc angulo erunt, at non ſunt. R. Noli ag[re]
ferre, domine, quod non poſſum aſſurgere tibi: nam ſu[m]
in menſtruis. L. Perquiſiui omnia diligentiſſimè: ſed nuſ-
quam comperi meos deos penetrales. Ia. Quodnam co[n]-
cepi tantum ſcelus, aut quod facinus admiſi in te, vt [ita]
me ſic perſequerêre? Scrutatus es omnia mea vtenſilia,
ecquid inueniſti de vlla ſupellectili tua domine? Pro[me]
huc coram neceſſarijs vtriuſq; noſtrum, vt ipſi indice[nt]
de vtroque noſtrûm. Iam viginti annos egi apud te, tu[æ]
oues & capra nunquam fuerunt infœcunda: non com[e]-
di arietes tua ouiaria: nihil ad te retuli ereptum fer[is]
ipſe ſemper praſtiti damnum: tu mihi ſemper imputaſti
ſi quid per furtum amiſſum eſt tam interdiu quam no[cte]
meo periculo amiſſum eſt. Denique ea fuit mea cond[i]-
tio, vt & de die conficerer æſtu, & de nocte gelu: & [in]-
terea ſomnus abeſſet ab oculis meis. Iam hic mihi vig[e]-
ſimus annus agitur, cùm ſum domi tuæ. Seruiui tibi qu[a]-
tu-

decem annos pro tuis duabus filiabus, ſex autem pro ouibus & capris, cùm tu interea mutauiſti mihi merces decies. Quòd niſi Deus patrius, videlicet Deus Abrahami, & terror Iſaaci, affuiſſet, tu quidem dimiſiſſes me vacuum. Sed reſpexit ille miſerias & labores quibus ſum perfunctus: id quod heri ſatis oſtendit. L. Meæ ſunt hæ filiæ, mei filij, meum pecus, denique quicquid hic vides meum eſt. Et nunc quo pacto optime conſulam meis his filiabus & filijs quos pepererũt? Opinor ſi ego & tu feriemus fœdus quod ſit teſtimonio vtrique noſtrum. Ia. Optimè. Ego hic erigam cippum ex hoc ſaxo: vos mei propinqui accumulate lapides, capiamus cibũ ſuper hoc tumulo. L. Hic hodie tumulus erit medius teſtis inter me & te. Ia. Perplacet. Atque ex hac re vocetur Galaadus. L. Aut etiam Alipſa, vt ſignificet Deum aſpecturum quid fiet à me & te, cum diſceſſerimus alter ab altero. Quòd ſi tu eris, durus meis filiabus, aut ſi duces alias in matrimonium præter eas, tum hæc pacta perinde ſunto, atque ſi nulla facta ſint. Atque huius quidem rei teſtis eſto Deus vtrique. Vides hunc tumulum, vides & hunc cippum, quem extruxi inter me & te, Hic tumulus, & hic cippus teſtes ſunto, neque me aduerſum te, neque te aduerſum me tranſiturum eos ad nocendum. Deus Abrahami, & Deus Nachoris, vtriuſque patris ſunto noſtri vindices. I. Ego iuro per terrorem mei patris Iſaaci. Atque vt hæc ſint ratiſſima faciam hodie ſacrificium in hoc monte, ad cuius epulas vos omneis inuito. L. Concedimus.

SENTENTIA.

Deus ſuos tuetur ab aduerſarijs.

IACOBVS REDVX. Gen. 33.

ARGVMENTVM.

Iacobus ex Meſopotamia rediens, Eſaum fratrem donis pacat.

Eſau, Iacobus.

O Salue multùm mi frater chariſſime. Ia. Salue in plurimum germane mihi optatiſſime. E. Vt te libenter amplector poſt longum ſpatium temporis. Ia. Et mihi profectò tam diu nihil fuit iucundius, quàm nunc videre te incolumem. Itaque præ gaudio non teneo lachrymas. E. Nec ego poſſum non flere, ita totus lætitia geſtio. Sed quid ſibi vult iſte grex mulierum & puerorum, quos tecum ducis? Ia. Vxores ſunt & liberi, quibus me Deus, quæ ſua eſt liberalitas, ditauit. E. Quid autem ſibi vult totus ille grex, quem offendi veniens? I. Volui te eo dono mihi placare. E. Satis multa habeo frater, habe tibi tua. Ia. Ne repudia me quæſo, ſi te mihi propitium habeo, accipiens à me munuſculum. Nam quod vidi faciem tuam, videor mihi vidiſſe numen quoddam: nec mirum, qui mihi tam facilis fueris. Itaque quæſo vt accipia à me munuſculum, quod ad te adductum eſt, poſtquam Deus pro ſua benignitate tam multis bonis me accumulauit: vt nulla re caream. E. Quando vrges tantopere, accipio, etſi nihil opus erat: age eamus, ego ibo vna tecum. Ia. Scis pueros eſſe teneros, ouesque & capras & boues prægnantes: quod ſi fatigentur vel vnum diem, actum e de quibus & capris omnibus: interibunt. Sed amabo, præ, ego pergam clementer & placide prout poſtulant e quæ præ me duco, ipſique pueri donec veniam ad te in Seir E. Saltem relinquam tibi aliquot ex meis comitibus. Ia Quid opus? Gere obſecro mihi morem.

SEN

SENTENTIA.

Potentiorum ira comitate & ſubmiſſione eſt lenienda.

IOSEPHVS VENDITVS. Gen. 37.

ARGVMENTVM.

Ioſephum ob inuidiam vendunt fratres mercatoribus Iſmaelitis.

Simeon, Leui, Ruben, Ioſephus, Iudas, mercatores.

ECce vobis ſomniator ille. Agite, occidamus eum, deijciamuſq; corpus eius in aliquam ſpecum. L. Sed quid renunciabimus patri de eo? S. Deuoratum eſſe ab aliqua fera. Videbimus quorſum euadant eius ſomnia. R. Impium ſit, maculare manus ſanguine pueri, idque fratris. Deducimini ab iſta mente. Nihil poteſtis grauius conſulere in nos, aut in patrem noſtrum. Si. Vnde tibi inceſſit iſta noua religio? Vis ergo ſinamus eum viuere, qui ſuis inſomnijs portendit nos omnes, ipſoſque adeo parentes, fore ſibi ſupplices? An non dignus eſt, qui eat ſomniatum apud inferos? R. Frater, ſi ita faturum eſt, quî caueas: Sin minus quid times? Vſque adeone indignum tibi videtur, ſi puer imperitus ſomniauit? Quid poteſt eſſe culpæ in ſomnijs. Poſtremo ſi adeò obfirmaſtis animum: neque poteſtis auocari ab iſto conſilio, eſt hic puteus ſine aqua: ſaltem abſtinete manus, demittite in puteum, culpa erit aliquanto minor. S. Ruben, tu videris. Nobis certum eſt, perdere puerum. Io. Plurima ſalute vos impertio fratres amantiſſimi. Si. At nos te malo maximo impertimus, qui ſomnias te coli à fratribus, quos nunc ſalutas tam blandè, Agitè, diſcindamus veſtem hanc verſicolorem, qua pater eum ornauit, delicatulum puellum. Io. Hei mihi, quid cogitatis mihi facere? L. Necabimus.

Io. Ah, ne facite. S. Stat ſententia. I. O fratres chariſſimi, per Deum optimum maximũ, per communẽ noſtrum parentem, qui conficietur mœrore, obſecro, obteſtor, quid feci? Quid eſt meum ſcelus? Quæ mala mens vos agit? S. Fruſtra rogas. Io. Fratrem veſtrum? S. Certum eſt. I. Ah veſter ſum, veſter ſum frater. S. Surdo canis: demutite. R. At ego ſubduco me hinc, non ſuſtineo adeſſe in tam triſti ſpectaculo. Io. Heu me miſerum. quò detrudor? Nimirum ad manes. O Pater, pater, quàm triſtem nuncium accipies de filio? In quanto luctu trahes vitam? Iuda, obſecro tuam fidem, miſerere mei, miſerere parentum. L. Sedeamus hîc meridiaturi. Iu. Video mercatores quoſdam venientes; vultis auſcultare mihi? Quid profuerit nobis cruenta cædes fratris noſtri? Vendamus eum potius Iſmaelitis, quos videtis venientes. Ne afferamus hoſtiles manus fratri: abſtineamus à ſanguine. Nam certè frater noſter eſt, procreatus eodem ſemine. Agite, ſinite vos exorari. L. Recte ait. S. Sed ne fortè. Iu. Frater, ne metue, amittes eum venditione, non minus quàm nece. Le. Ita eſt: accedit etiam quæſtus ex venditione: quem quæſtũ amittemus, ſi eum necauerimus. Si. Sino, fiat. Iu. Heus mercatores, vultiſne emere puerũ quendam elegantem? M. Fortaſſe, fac videamus. Iu. Extrahite eum è puteo: empturi ſunt. Io. Nunc quidem mihi pereundum eſt, video, extrahor ad cædem. Iu. Ne trepida, non necaberis, ſed vendêris. En vobis puerum lepida forma. M. Hercle bellum, & ingenuum. Quanti eum indicatis? Iu. Triginta argenteis. M. Accipimus. Accipite pecuniam.

SENTENTIA.

Inuidia homines impellit ad quoduis facinus. Et Deus ſuos non equidem

dem deſerit, ſed vt exploret, in extremos angores venire patitur.

IOSEPHVS. CAPTIVVS. Gen. 40.

ARGVMENTVM.

Ioſephus captiuus interpretatur ſomnia prægustatoris & piſtoris Pharaonis.

Ioſephus, Prægustator Pharaonis, Piſtor.

QVid accidit, vt hodie vultu ſitis adeo mœſto? Pr. Somniauimus vterque, & caremus coniectore. Io. At habet Deus coniectores. Agite, narrate mihi. Pr. Videbar mihi in ſomnis videre ob oculos vitem, ex qua tres palmites orirentur, quæ deinde quaſi germinaret, produxit florem, vnde vuæ plenæ racemis matureſcebant. Erat autem mihi in manu poculum Pharaonis, itaq; cepi vuas eáſque in id expreſſi, deinde tradidi ei in manum. Io. Hæc eſt interpretatio. Tres palmites, tres dies ſunt. Hinc ad triduum Pharao iubebit te produci è carcere reſtituetque in locum muneris priſtinum, ſtabiſq; ei ad cyathos, vt antè. Quamobrem vbi adeptus fueris hoc tantũ bonum, facito quæſo vt memineris mei, præſtéſque mihi hoc beneficium, vt facias mentionem mei apud Pharaonem, neq; extrahas ex hac domo. Nam ſurreptus ſum clàm ex terra Hebræorũ: neq; hic quidquã feci quãobrẽ compingerer in carcerem. Pi. Rectè ſanè interpretatus es. Sed audi meum quoq; ſomnium. Tria alba caniſtra erant ſuper capite meo, in quorum ſummo inerant Pharaonis omnis generis cibi piſtoriũ quos inde aues comedebant. Io. Accipe coniecturã. Tria caniſtra, tres dies ſunt. Abhinc tres dies iuſſu Pharaonis ſecuri ferierîs, atque in crucem tolleris, vbi alites vorabunt tuum cadauer.

SENTENTIA.

Deus pijs arcana retegit, idemque viam ad eorum ſalutem ſæpe longè ante præparat.

IOSEPHVS CONIECTOR. Gen. 41.

ARGVMENTVM.

Ioſephus interpretatur Pharaoni duo ſomnia, ob eamque cauſá Pharao præficit eum toti AEgypto.

Pharao, Ioſephus.

SOmniaui quiddam quod nemo mihi poteſt interpretatione explicare. Te autem audio eſſe coniectorem ſomniorum, ideóque te accerſiui. Io. Equidem is ſum, per quem Deus interpretetur ſomnium tuum Pharao. Itaque narra. P. Videbar mihi aſtare ripæ fluminis, atque ex eo exierunt ſeptem vaccæ benè habitæ, pulchræ viſu, quæ paſcebantur in carecto. Ecce autem deinde ſeptem aliæ graciles, & deformes ſupra modum, & tenui corpore quales nunquam vidi in Ægypto: quæ deuorauerrunt priores: quas cùm demiſiſſent in ſua viſcera, tamen id non apparebat: adeò ſemper macie deformes erant, ut priùs. Ego ſomno ſolutus ſum. Deinde rurſum oppreſſus ſomno, videbar videre ſeptem ſpicas creſcentes in vno calamo, opimas & formoſas: ſecundum quas ſuccreſcebant totidem aliæ graciles & tenues, & exeſæ vredine, quæ deuorauerunt ſeptem illas generoſas. Hæc ego indicaui coniectoribus, ſed nemo eſt qui poſſit mihi explicare. Io. Somnium tuum vnum eſt Pharao. Deus præmonet te eorum quæ facturus eſt: ſeptem vaccæ generoſæ, ſunt ſeptem anni: ſeptem ſpicæ idem, idem volunt: vnum idemque ſomnium eſt. Septem verò vaccæ & ſpicæ tenues ſeptem alij ſunt anni, quibus fames vigebit. Hoc idipſum eſt quod dixi: Deus quod facturus eſt, tibi indicat. Sic habeto: Septem annos proximos futuros eſſe fertiliſſimos frugum terræ præſertim in Ægypto, quos ſequentur alteri, ita infeſti penuria omnis cibi, vt læta illa vbertas priorum ſit omnino conſumenda fame. Tanta inquam

quam laborabitur penuria, vt tantæ rerum abundantia ne veſtigium quidem vllum ſuperſit. Nam quòd his ſomniaſti, id ideò factũ eſt, vt intelligas omnino decretum eſſe Deo ita facere, idque breui. Quare diſpice, Pharao, virum aliquem ſcientem & peritum, quem præfacias AEgypto. Præterea curatores & ædiles annonæ qui legant quintas in AEgypto, cogantque quam maximum numerum frumenti, his proximis ſeptem annis vberibus quod condant nomine tuo in vrbes. Ita fiet, vt proximo ſeptennio duplas conſequaris annonas, quibus AEgyptus defendatur à fame & pernicie, altero ſeptennio. Ph. O ſalutare conſilium, & dignum homine ſapientiſſimo. An quiſquam hodie eſt, qui æque ſpirat numen, atq; hic? Ergo cùm Deus indicet tibi Ioſephe tantas res, non eſt dubium quin tu ſis prudentiſſimus & ſapientiſſimus omnium. Itaque iam nunc volo vt ſis gubernator domus meæ, vtq; omnis meus populus pareat imperio tuo. Maior ero te ſolio tantum. En trado tibi curam & gubernationem totius Egypti, atq; ad confirmationem huius rei, hunc annulum detractum meis digitis, induo tuis: teque dono hac veſte byſſina, & hoc torque aureo: iubeoq́; te vehi curru primo ſecundum meum: & volo proclamari ante te, Congenulate. Ne viuam Pharao, niſi tu vnus eris in tota AEgypto, cuius iniuſſu non audebit quiſquam vel mutire. Deinceps iam non vocaberis Ioſephus, ſed Saphnathpaneas, vt nomine ipſo pollicearis interpretationem obſcurorum. Atque ego tibi deſpondeo Aſnatam filiam Potiphræ pontificis Heliopolis. I. At ego tibi rex pro tantis beneficijs, habeo gratiam, quantam maximam poſſum dabôque operam, Deo volen-

te, vt nec te mandati, nec me recepti muneris pœniteat.

SENTENTIA.

Deus pios, poſt dolores & infamiam, mira arte euehit ad voluptates & honores. Quod ſi non omnibus pijs accidit in hac vita, at in futura accidet. Nam prima pars vitæ Ioſephi, quæ calamitoſa fuit vmbra eſt hujus vitæ piorum, altera vero futuræ. Atque idem dico de Iacobo, & Dauide. Ad gaudia venitur per dolores, ad honores per infamiam, ad dulcedinem per amaritudinem, ad altitudinem per humilitatem, per mortem ad vitam.

IOSEPHVS AGNITVS.

Gen. cap. 44. & 45.

ARGVMENTVM.

Filij Iſraelis reuocati de via juſſu Ioſephi, furti ſimulatè accuſantur, tandem Ioſephus ſe eis aperit.

Præfectus domus Ioſephi, Filij Iſraelis, Ruben, Iudas, Ioſephus.

RESTATE viri. Heus vos apello, ſiſtite greſſum. Hoccine eſt humanum factum, aut dignum hoſpitibus penſare bonum malo? An neſciebatis eam eſſe, qua herus eſt ſolitus potare? At etiam ſperabatis eum ignoraturũ, qui eſt diuinus? Male omnino à vobis factum. Fi. Quid tibi vis homo, cum tua iſta iracundia? Aut quid nos accuſas? P. Ita vos Deus amet, vt neſcitis. F. Nam qui ſciamus? P. Suffurati eſtis pateram heri mei. Scitis nunc? At etiam vt fingunt vultum. Fi. Pace tua dixerimus vir optime: abſit procul à nobis iſtud facinus. Tute ſcis vt reportauerimus ad te vſq; è finibus Chananæorum, argentum repertum in ore ſaccorum noſtrorum: tantum abeſt vt ſuſtulerimus è domo domini tui aurum, aut argentum. Ita tecum agemus. Si quem penes deprehenſa fuerit patera, ipſe moriatur, nos omnes perpetuæ ſeruituti addicamur. Pr. Imò agemus mitius. Qui fuerit conuictus furti, mihi ſeruus eſto: cæteri liberi diſcedunto. F. placet, deponamus ſarcinas ocyus. Hem, ſcrutare vt libet. P. Placet conquirere à maximi ſarcina ad minimi.

Hic

Hic quidem non eſt, neq; hic, ſed profecto inuenietur. Vbi vbi eſt, diu celari non poteſt. Euge manifeſtum furtum. Hic eſt in ſacco minimi natu. An etiam nunc poteſtis negare? Deprehendi ne ego furem manifeſtarium? F. Aperta res eſt, perijmus funditus. Heu rem miſeram & luctuoſam. Ai vlli vnquã mortales fuerunt æquè infortunati, atque nos ſumus? Iu. Equidem nequeo ſatis mirari. Atat, data nobis ſunt verba: redeamus properè omnes ad Saphnathpaneam, ſi vlla ſupereſt ſpes ſalutis. Ah pater, quam metuo malè, ne tibi accidat, quod metuebas tãtopere. Io. Quod facinus feciſtis hoſpites? An ignoratis, me vnum eorũ eſſe qui diuinent? Iu. Quid dicemus domine? Quid loquemur? Quam cauſam afferemus? Deus patefecit peccatum noſtrum, ecce nos tibi ſeruos, vnà cũ eo apud quem inuẽta eſt patera. Io. Bona verba. Imò ipſe vnus mihi ſeruiet, vos redite ſalui ad patrẽ veſtrũ. Iu. Quæſo vt liceat mihi pauca loqui apud te, cum bona venia, nam tu quidẽ es alter Pharao. Cùm primùm huc venimus, vt tute ſcis, frumentandi gratia, rogaſti numnã eſſet nobis pater aut frater? Nos reſpondimus, patrẽ eſſe nobis ſenem, fratremq́; natũ iam annoſo patre, cuius item germanus alter exceſſiſſet vita, illum tum ſolum reſtare domi cum matre, patriq; eſſe chariſſimum, & tu iuſſiſti fratrẽ illũ adduci ad te, quod diceres velle te videre. Nos reſpondimus, patrẽ non poſſe carere eo, quin moreretur præ mœrore. Tum tu interdixiſti nobis aditum ad te, niſi minimus natu frater cõpareret nobiſcũ. Nos retulimus omnẽ rem patri. Cumq; iuberet nos redire huc eadẽ de cauſa, negauimus venturos ſine fratre. Pater dicere, ex duobus filijs, quos ſuſtuliſſet ex vxore, alterum à feris

deuoratum eſſe, nec poſteà viſum ſibi; alterum ſupereſſe, qui ſi abduceretur à ſe, & aliquid humanitùs accideret ei, nos fore in cauſa vt ſenex miſerè interiret. Nunc ſi reuertar ad eum, neq; reducam puerum, quem vnicè amat, ſimulatq; viderit me morietur: atque ita fuerimus autores miſerrimæ mortis patris noſtri, eiuſq; ſenis. Atqui ego vas factus pueri ſiſtendi. Quare obſecro te vt ego potius ſeruiam ſeruitutem apud te pro puero: ipſe redeat domum, cum fratribus. Neque enim ſuſtineo redire ad patrem, ſine puero, ne videam mala quibus afflictabitur. Io. Enimuero iam non contineo me, nec poſſum amplius diſſimulare. Vos exite omnes foras. O fratres mei, ego ſum Ioſephus. Obſecro eſtne ſuperſtes pater? Quid obſtupuiſtis? Amplectamini me. Oh non cōtineo lachrimas. Ego ſum Ioſephus Germanus veſter, quem vendidiſtis mercatoribus euntibus in Egyptum. Proinde ne angimini, neue dolete, quod me vendideritis. Nam hoc totum profectum eſt à prouidentia Dei, qui voluit, vt huc anteuenirem. Etenim duo anni fame ipſeſti elapſi ſunt: ſupereſt adhuc quinquennium, quo neque ſementis fiet, neque meſſis. Quamobrem Deus præmiſit me in hæc loca, quò ſciebat vos eſſe venturos, vt eſſet qui ſeruaret vos, paternámque domum: itaque non vos, ſed Deus miſit me, qui effecit vt eſſem Pharaoni pater, totius eius familiæ dominus, vniuerſis Egyptijs princeps. Quocirca proficiſcimini continuò ad patrem & narrate ei, me eſſe & viuum, & màgnū, atque gratioſum. Proinde ne cunctetur commigrare ad me vnà cum tota domo, & pecoribus. Supellectilem ne moretur: plurimū enim hic eſſe. Nam alam vos in terra quadam feraci,

non

non procul hinc: ecce vos videtis oculis veſtris, videt chariſsimus frater Beniamin, vt alloquar vobiſcum meo ipſius ore; licet agnoſcatis, vt omnia renuncietis patri. O mi Beniamin, teneone ego te? Vt libenter amplector chariſsimum mihi capitulum. Agite, amplectar vos omnes. Saluete fratres, redditi mihi poſt longũ tempus. F. Salue & tu frater mitiſsime.

SENTENTIA.

Deus eſt mirificus, etiam peccata ſuorum conuertit ad ipſorum ſalutẽ.

MOSES EXPOSITVS. Exod. 2.

ARGVMENTVM.

Moſes infans à matre expoſitus, reperitur à filia Pharaonis & matri ignoranter traditur alendus.

Iacobeda mater Moſis, Maria ſoror, Thermuthis filia Pharaonis, Ancilla.

HVcuſque euaſimus clanculum, & iam peruenimus ad flumen. Nunc exponendus eſt hic infans puer, ne Pharao reſiſcat eum eſſe ſeruatum à nobis, contra ſuum mandatum atque voluntatem. Nam quòd ſeruauimus eum iam tres menſes, fecimus cum magno periculo. Sed melius erat venire in diſcrimen etiam de vita, quam ſinere necari tam formoſum puerum. O crudelem regem, qui iuſſerit interfici omnes partus mares! Quàm multi ſunt perempti iuſſu eius, in ipſo ingreſſu vitæ? Quæ eſt vnquam audita tanta immanitas? Infantes iugulari in ipſo limine & ingreſſu vitæ? O mi filiole, ego mater miſera, cogor exponere te hic in papyro? Te, quẽ tuli vtero, quem peperi, quem per tres menſes occultaui, & occultarem adhuc ſi poſſem. O rem acerbam, méne, ſeparari à te, ſine vlla ſpe tui vnquam videndi? Quid me futurum eſt? Quid te autem fili, quem hic deſero? Verùm cùm non poſſumus quod volumus, velimus quod

poſſumus. Quod meum fuit, feci vt te occultum haberẽ. Nunc cõmendo te clementiæ & prouidentiæ diuinæ. Vale mea deliciæ vale mi filiole. M. Mater, ego hic manebo in occulto, ſi tu permittes, vt videam quid futurũ ſit, I. permitto, & domum redeo. T. Hic eſt flumen, quo venimus ad lauandum. Vos pediſſequæ hic inambulabitis ſecundũ flumen. Ego cum ancilla concedam in hunc receſſum amœnum, & occultum. Sed quid video in papyro, ancilla? Viſe quid ſit, videtur mihi eſſe ciſta. A. Et recte videtur, hera. Et quidem eſt oblita bitumine & pice. T. Adfer eam huc. Aperiamus. Ah miſelle puer eſt vagiens, miſeret me eius. Ex pueris Hebræorum eſt. M. venio in ſummam ſpem conſeruandi pueri. Accedam. Salue domina. T. u. Quid tu ais? M. Vis ne vt accerſam tibi nutricẽ ex Hebræis, quæ nutriat tibi puerum? T. Bene dicis, accerſe. M. Iam hic aderit. T. Bonis auſpicijs huc deſcendi. Habeo puerum, quem curabo educandum pro meo. Nihil potuit accidere mihi optatius. Neq; vereor offendere meũ patrẽ, in re tam pia & humana. Ah ſcelus eſt, iugulare partus recentes. At quam elegans eſt, quam bene natus? Nónne flagitium eſt necare tales pueros? M. Hîc tibi adduco nutricem, domina. T. Mulier, tu educabis mihi & enutries hunc puerum? Ego tibi ſoluam mercedem. I. Faciam.

SENTENTIA.

Quos Deus ſeruare vult, eos quidem in ſumma pericula venire patitur, at non perire.

DVMVS. Exod. 3.

ARGVMENTVM.

Iehoua de dumo ardente alloquitur Moſen, eúmque mittit in AEgyptum, ad liberandos Iſraelitas ex ſeruitute.

Moſes, Iehoua.

DEum immortalē, quid monſtri video? Dumum ita ardentem, vt tamen non conſumatur? Libet videre quid hoc ſit rei. Ie. Moſes, Moſes. M. Quis eſt? Ie. Locus hic ſacer eſt, noli accedere huc. Detrahe tibi calceos de pedibus. Ego ſum Deus patrū tuorum. Deus Abrahami, Deus Iſaaci, Deus Iacobi. Vidi anguſtias populi mei, qui eſt in Ægypto gemitūq́ audiui, quē exprimit violentia exactorum operis. Noui labores meorum. Itaq́ deſcendi vt eripiam eos è manibus Ægyptiorum abducamq́ ex illa terra, in terrā bonam & amplam abundantē lacte & melle: quā incolūt Chananai, Hettai, Amorrai, Pherezai, Henai, & Iebuſai. Et nunc volo mittere te ad Pharaonē, qui educas populū meum poſteros Iſraelis, ex Ægypto. M. Nam quis ego ſum, vt adeam Pharaonem, educamq́ Iſraelitas ex Ægypto? I. Adero ego tibi, atq́ hoc ſigno intelliges te eſſe à me miſſū. Cùm eduxeris eos ex Ægypto, coletis Deum in hoc monte. M. Agè, ſanè aduero Iſraelitas, dixero me miſſum à Deo patrū ipſorū. Quod eſt, inquiēt, nomē eius? Hic quid reſpondeā? I. Sū qui ſum. Dices Iſraelitis, ero, miſit me ad vos: dices inquam, miſſū te à Iehoua Deo patrū ipſorū, Abrahami, Iſa. & Ia. atq́ hoc eſſe nomen meum immortale, quo nomine volo notus eſſe in ſempiternum. I modò, conuocatiſq́ ſenioribus Iſraelitis dicito, te à me eſſe miſſum, qui tibi apparuerim: quiq́ ſtatuerim eos reſpicere, liberareq́ calamitate, qua opprimuntur per Ægyptios, atque auehere in regionem longè omnium feraciſſimam. Vbi te audierint (audient enim) adibis tu vnà cum ſenioribus regem Ægypti, quem admonebitis nomine Dei Hebræorum, vt ſinat vos procedere iter tridui per deſerta, veſtróque Deo ſacrificare.

Nec verò me latet non permiſſurum, niſi vi coactum. Quare affligabo Egyptum miris modis, vt tandem amittat vos libens. Quinetiam ne abeatis vos vacui, ponam populum in gratiam cum AEgyptijs, perficiamque vt mulieres egreſſuræ exorent vicinas & hoſpites vaſa aurea & argentea, & veſtem: quæ deinde impoſita veſtris liberis exportabitis, atq; ita compilabitis AEgyptum. M. At enim non habebunt fidem dictis meis negabuntq; viſum mihi Iehouam. I. quid iſtud eſt, quod tenes in manu? M. Virga eſt. I. Abijce humi: quid nunc, quid eſt? M. Perij, ſerpens eſt. I. Ne fuge, ſed prehende manu caudam eius. Vides rurſum virgam factam, vt credant tibi viſum eſſe Iehouam. Age rurſum immitte manum in ſinum tuum. Educ. Vides tam albam lepra, quàm eſt nix: nunc refer in ſinum, educ: vides ſanam eſſe iterum, vt eſt cæterum corpus? Quod ſi primo ſigno non adducẽtur, vt fidem habeant tibi: at altero. Sin ne duobus quidem prodigijs perſuaſum eis fuerit, ſumes de aqua fluuij quam vbi fuderis in terram, fiet ſanguis. M. Quæſo te Domine: neq; anteà eram diſertus, neque nunc ſum poſt tuum colloquium, nam laboro titubantia oris, & tarditate linguæ. I. Quis dedit os homini? Aut quis facit mutum aut ſurdum? Quis videntem, aut cæcum? An non ego is ſum? I modò. Ego moderabor tuæ linguæ, tibique ſuggeram quid ſis dicturus. M. Obſecro, mitte idoneũ aliquem. I. Enimuero odioſus es. Eſt tibi frater Aharon Leuita: is bene diſertus eſt, ſcio. Quin procedet tibi obuiam, teq; viſo lætabitur animo. Et tu præibis verbis, quæ voles. Ego verò moderabor tuo ori, & eius: præmonſtraboq; quid ſit vobis faciendum. Ipſe alloquetur populum

pro te, eritq; tibi pro ore, tu illi pro deo. Feres etiam manu iſtam virgam, qua edes portenta. Abi ſanè.

SENTENTIA.

Deus voce balborum deijcit hoſtes ſuos. Debet eloquentia ſeruire pietati.

VITVLVS. *Exod. 32.*

ARGVMENTVM.

Moſes pacat Iehouam iratum Iſraelitis ob aureum vitulum. Ipſe pœnas illis irrogat.

Iehoua, Moſes, Ioſua, Aharon, Leuitæ.

A*Bi, deſcende. Iam enim deprauati ſunt populares tui, quos eduxiſti ex AEgypto. Deflexerunt cito de via quam docueram, duxeruntq; ſibi ex auro vitulum quem adorant, cui ſacrificant: dicuntq; Deum eſſe, à quo ſint educti ex Aegypto. Video ſanè populum eſſe intractabilē & refractariū. Quamobrē ſine me vt iraſcar, conficiāq; eos, deducāq; ex te gentem magnā. M. Cur exardeas ira in tuos, quos eduxiſti ex Aegypto, magna vi, manuq; valida? An vt iactent Aegyptij, eductos a te malitiosè, vt deleres eos in montibus ad internecionē, prorſuſq; toleres è medio? Quin omitte iſtam tuam iracundiam, atque ita vt decet, remitte hanc noxam populo. Memineris Abrahami, Iſaaci, & Iſraelis cultorum tuorum, quorū poſteritatem iuraſti te multiplicaturum ad numerum ſtellarum, daturumq; ei terram illam, quam poſſideant in æternum. Ie. Ius oras: hem remitto. M. Facis vt te dignum eſt. Ego verò deſcendo de monte, cum his duabus tabulis. Ioſ. Quem clamorē audio? Pugnatur in caſtris. M. Non eſt iſte clamor vrgentium vi, aut terga vertentium: ſonum audio cantantium. Sed accedamus. Hei mihi, quod flagitium video? Totus totus iracūdiâ ardeo: valeant tabulæ. Ah frater, frater, quid tibi fecit hic*

populus, vt eum obligares tanto ſcelere? A. Ne iraſcere, domine. Tute noſti hunc populum, quàm ſit peruerſus. Cùm flagitarent à me, vt facerem ſibi deos, qui præirent eis (ſeſe enim neſcire quid accidiſſet iſti Moſi, à quo eſſent educti ex AEgypto) iuſſi, vt quod quiſq; haberet ornamenti aurei, detraheret ſibi, & afferret ad me, quod etiã fecerunt, id ego miſi in ignẽ, vnde effectus eſt hic vitulus. Itaque vides eos nudatos ornamentis: id quod ideo feci, vt eos notarem ignominia apud hoſtes. M. Video. Nunc ſi quis a Iehoua ſtat, huc ad me. Bene habet, conuenerunt omnes Leuitæ. Agite nunc viri fortes accommodate ſuũ quiſque enſem lateri, ite per tota caſtra: perimite ſuum quiſque fratrem, amicum, proximum, nemini parcite, nam ita iubet Iehoua, Deus Iſraelitarum. L. Ita fiet.

SENTENTIA.

Populus, ſi abſint boni magiſtri, facilimè labitur in grauiſſimos errores. Deus piorum precibus pacari ſe ſinit.

CONQVERENTES. Num. 2.

ARGVMENTVM.

Populus voluptates AEgyptias deſiderat, faſtidiens cœleſtem cibum. Et Iehoua conquerenti Moſi pollicetur, ſeſe illis ſuppeditaturum carnem, ſed ad pœnam.

Populus, Moſes, Iehoua.

VTinam nunquam emigraſſemus ex AEgypto. Quid enim agimus in hac vaſta ſolitudine? Quis dabit hic nobis carnem, qua veſcamur? Nam cum venit in mẽtem piſcium, quibus immunes veſcebamur in Aegypto, tum autem cucumerum, peponum, porrorum, ceparũ, alliorum: conſeneſcimus, nihil ante oculos habentes præter neſcio quod Manna. M. Hei mihi quas querimonias audio? O Iehoua, cur mihi ita aduerſus, ita à mea volũtate alienus es, vt mihi impoſueris onus totius huius populi?

Nun-

Nunquid ego populum hunc concepi? Nunquid peperi? Vt mihi iubeas eum ferre in ſinu meo, quo modo fert nutrix alumnum, in terram quam iuraſti maioribus eius. Vnde mihi carnes ad tantum populum, qui eas à me cum fletu flagitat? Non poſſum ego ſolus eum ſuſtinere: eſt enim grauior quàm pro me. Quòd ſi iſto modo agis mecũ, interfice me potius, ſi quid apud te authoritatis habeo, quàm vt videam perniciem meã. I. Congrega mihi ſeptuaginta viros, de ſenioribus Iſraelitis quos ſcis eſſe ſenatorios & primarios populi: eosq́ adducito ad oraculare tabernaculũ, ibi adfuturos tecum. Ego deſcendam, & ibi colloquar tecum, demamq́ de ſpiritu quo præditus es, quo eos afflabo, vt ipſi tecum ferant partem oneris populi, ne tu ſolus ſuſtineas. Populo autem ſic dicito. Luſtramini in craſtinum, & veſcemini carne. Fletus enim veſter peruenit ad aures Iehouæ, dum flagitatis carnem, & deſideratis Ægyptum. Dabit vobis Iehoua carnem, quã comedatis: & comedatis non vno die, nõ duobus, non quinque, non decem, non viginti, ſed ad menſtruam diem, dum vobis exeat per nares, & faciat nauſeam: quoniam contempto Iehoua, qui verſatur inter vos, plorantes apud eum, cõquerimini vos exiiſſe ex Ægypto. M. Sexcenta ſunt milia peditum huius populi, qui adeſt mecum & tu dicis te daturum eis carnes, quibus veſcantur per menſem. Nunquid eis mactabuntur oues & capræ, & boues, quæ ſatis ſint? Nunquid vniuerſi piſces maris congerentur, qui eis ſuppetant? I. Nunquid debilitata eſt Iehouæ manus? Iam videbis, euentura ne promiſerim, necne.

SENTENTIA.

Cupiditas rerum carnalium parit faſtidium ſpiritualium. Et Deus carnalia petentibus interdum largitur, ſed illa breuis voluptas parit longos

dolores. Cùm maximè explebuntur carnales voluptatibus, aderit pœna.

CALEBVS. Num. 13.

ARGVMENTVM.

Populus deterrentibus exploratoribus, deſperat de expugnanda promiſſa terra. Qua re iratus Iehoua iurat non peruenturos, exceptis duobus qui confiderent, videlicet Ioſua & Calebo.

Exploratores, Calebus, Populus, Ioſua. Moſes, Iehoua.

VEnimus in eam terrā Moſes, & Aharon, & Iſraelitæ, ad cuius explorationem miſſi ſumus à vobis: & quidem abūdat lacte & melle: atque ecce vobis fructus illius terræ. Videtis quanta ſit hæc vua, quæ in palo portatur à duobus. Videtis & hæc mala granata, & ficus. Sed incolas habet fortes, & vrbes maximas, eaſq; munitiſſimas. Enace quoq; prognatos illic vidimus. Amalechitæ ad auſtrum incolunt. Hettæi, Iebuſæi, & Amorræi in montanis. Cananæi autem accolunt mari & Iordani. C. Ne dubitemus eò proficiſci, & inuadêre illos fines. Nam ſumus futuri victores. E. Minimè vero: eſt enim populus ille fortior quā nos, terra infauſta, ſuorum habitatorum conſumptrix, in qua non niſi immani ſtatura homines vidimus. Quid quòd vidimus Enacinos de genere gigantū, cum quibus cōparati videbamur nobis eſſe locuſtæ. P. Vtinā aut in Ægypto mortui eſſemus, aut in hac ſolitudine moriamur. Cur enim adduxit nos Iehoua in hanc terrā, ferro trucidandos, mulieribus noſtris & paruulis prædæ futuris? Nonne ſatius nobis eſt repetere Aegyptū? Creemus nobis imperatorem, quo duce reuertamur. Ioſ. Cauete Iſraelitæ, ne quid faciatis, cuius vos poſthac pœniteat. Terra, quàm explorantes luſtrauimus, terra eſt bona in primis, ſi nobis fauerit Iehoua, intromittet nos in eam, eamq; nobis dabit, terram ſcatentem lacte & melle.

Cæterum

Cæterum ne rebellate contra Iehouam, & ne illius terræ incolas timete, quos nos præſidijs deſtitutos, adiuuante Iehoua, conficiemus. Deponite metum. P. Lapidentur, lapidentur. Ie. Quouſque tandem irritabit me iſte populus? Moſes, quouſque mihi fidem non habebit tot miraculis per me editis apud eũ? Quin eum peſte illata excindo ducturus ex te gentem maiorẽ potentiorémq; quam iſta eſt. M. Ergo cùm audient Aegyptij (quibus de medio vi tua eripueris hunc populũ) cúmq; audiẽt incolæ iſtius terræ, te Iehoua, qui in hoc populo verſatur, ab eo conſpectus ſis præſens, ipſis oculis, te, cuius nubes ſupra eũ ſteterit: qui præiueris ei interdiu in columna nubis, noctu in columna ignis: qui, inquã, audiuerint hunc populum à te funditus eſſe deletũ, dicent te, quia nequiueris intromittere eos in terrã, quã eis iuraueris, trucidaſſe eos in deſertis. Quare vtere excellenti iſta virtute, domine, de qua loquens ita dicebas: IEHOVA ad iram tardus, ad clementiam propenſus, culpam & peccata condonans: in pœna autem irroganda, parentũ culpam in natos & nepotes ad tertiam & quartam ſtirpem perſequẽs. *Remitte quæſo culpam huic populo, vt tua benignitas poſtulat, vtq; ab Aegypto huc vſque remiſiſti. Ie. Remitto, vt poſtulas. Veruntamen ne viuam, niſi Iehouæ gloria replebit totũ orbẽ terrarum. Nam eorum qui viderunt meam gloriam & miracula quæ feci, tùm in Aegypto, tùm in ſolitudine, & me tamen tentauerunt, iam decies, neque mihi obtemperauerunt: eorum inquam, qui me irritauerunt, nemo videbit terram, quam iuraui maioribus eorum. Sed Calebum meum (quoniam alio animo præditus, quàm cæteri, mihi obſequutus eſt) introducam in terram,*

quam adiuit: eamque poſſidebit eius progenies. Cras reuertimini in ſolitudinem verſus mare rubrum. Etenim quem ad finem tandem audiam iſtius in me ſceleratæ multitudinis Iſraelitarum maledicta. Renunçia hæc eis. Ne viuam (inquit Ieboua) niſi quemadmodum loquuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis. In iſto deſerto cadent cadauera veſtra, & omnis veſtrum numerus, quotquot recenſiti ſupra vigeſimum annum, murmuraſtis in me. Non intrabitis, inquam, in terram in qua promiſi me collocaturum vos. Excipio Calebum Iephunis, & Ioſuam Nunis filium. Paruulos quoque veſtros, quos dixiſtis prædæ futuros, introducam in terram, quam vos renuiſtis, eaque potientur. Atque interea dum veſtra cadauera per deſerta labuntur & conſumuntur, liberi veſtri ibidem pœnas dabunt veſtri meretricij per quadraginta annos, quibus vos ſupplicio afficiemini pro numero dierum, per quos dies exploraviſtis terram: totidem annis ductis pro totidem diebus: ſentietiſque quid ſit, in me eſſe contumacem. Ego Ieboua, & dico, & ſine dubio efficiam, vt huius peruerſæ multitudinis homines, qui cōtra me coierunt, conſumantur, & intereant in hac ſolitudine.

SENTENTIA.

Nihil eſt pernicioſius illis qui docent, minora ſperare, quàm ferunt promiſſa Dei, quibus tamen maxima pars hominum credit. Deus ignauos & diffidentes auerſatur, atque deſerit, confidentes verò iuuat. Tantum quiſque poteſt, quantum ſe diuina ope poſſe credit, ſi modò eſt eius fides fundata in Dei promiſſis.

BALAAMVS. Num. 32.

ARGVMENTVM.

Aſina Balaami ab ipſo, quia reſtitaret, verberata loquitur: & Genius qui ei in via obſtabat Balaamum alloquitur.

Balaamus, Aſina, Genius.

Vt

VT te Deus male perdat aſina, quæ me inuitum de via auehis in agrum. At ego te pro iſtoc maleficio onerabo ictibus improba. Ary, ary: quin ergo redis in viam? Nunc ſumus inter duas macerias, non licebit tibi amplius declinare. Hei mihi, attriuit mihi pedem ad maceriam. At diſperea m niſi te malè mulcto plagis. Ary, ary, quod hoc monſtri, eſt? Succumbit, at iam faxo te attolles: alioqui hic te contundam vſque fuſte. Hem. A. Quid in te commiſi, vt me iam tertiùm caderes? B. Rogitas improba, quæ me hic ludificaris indignè? Atque vtinam mihi eſſet gladius præ manu: nam te hic iam confoderem. A. Nónne ego ſum aſina tua, cui tu ſemper hactenus inequitaſti? Nunquid tale ſolita ſum facere tibi? B. Nihil. G. Balaame, cur cecidiſti aſinum tuam iam tertiò? Ecce ego ipſe veni tibi aduerſatum, quia hoc iter ſuſceptum eſt contra meam ſententiam. Aſina verò vbi me vidit, declinauit me iam ter, quod niſi feciſſet, profectò iam te interfeciſſem, eam verò ſiuiſſem viuere. B. Peccaui fateor: ſed non videram te mihi obuiam in via. Itaque ſi hoc iter tibi diſplicet, reuertar. G. Imò eas licet cum iſtis: veruntamen vide vt ea demum dicas, quæ tibi ſuggeſſero.

SENTENTIA.

Falſi vates minus interdum vident, quàm iumenta.

TRANSIORDANINI. Num. 32.

ARGVMENTVM.

Rubenenſes, & Gadini impetrant à Moſe ſedem trans Iordanem.

Rubenenſes & Gadini, Moſes.

HÆc regio quam Iſraelitæ ceperunt, cæſis, Iehoua duce, incolis, regio eſt apta pecori alendo. Nos autẽ

habemus pecus. Quod, niſi tibi moleſtum eſt, Moſe, liceat nobis poſſidere hanc terram, vt non traiiciamus Iordanem. M. Scilicet fratres veſtri ibunt in bellum, vos hic manebitis ocioſi? Cur deterretis animos Iſraelitarum, ne perueniant in regionem, quam ipſis Iehoua dedit? Ita nimirum fecêre patres veſtri quando ego eos miſi à Cadeburne ſpeculatum regionem. Cum enim peruenissent ad fluuium Eſcolem, vidiſſentque terram, fregerunt deinde animos Iſraelitarum, ne irent in terram ſibi à Deo datum. Quare iratus Deus, eodem die iurauit, nullum eorum qui egreſſi eſſent Ægyptum, qui modo exceſſiſſent vigeſimum annum, viſurum terram, quam ipſe promiſerat Abrahamo, Iſaaco & Iacobo, eò quòd non paruiſſent ſibi: exceptis Calebo & Ioſua, qui paruerant. Ergo iratus eos ductauit vltro citróque, errantes per deſerta quadraginta annos, donec tandem deſiit totum illud genus hominum qui offenderant Iehouam. Ecce autem vos extitiſtis pro patribus veſtris, qui augeatis numerum nocentum, ut ira Iehouæ in Iſraelitas incremento augeatur. Nam ſi deſeratis eos, ductabit eos adhuc per deſerta, atque ita perdideritis hunc populum. R. Ædificabimus hîc caulas pecudibus noſtris, & vrbes paruulis & imbellibus: nos verò in armis erimus parati ante Iſraelitas, donec collocauerimus eos ſuo loco. Noſtri autem liberi, & cætera turba ad bellum inepta, manebunt in vrbibus muratis, vt ſint tuti ab incolis terræ. Nec reuertemur domum, quin prius Iſraelitæ venerint ſuæ quiſque in hæreditatis poſſeſſionem. Neque enim cernemus hæreditatem cum eis trans Iordanem, quibus obuenerit cis Iordanem, orientem verſus. M. Si quidem re

re præſtabitis, quod pollicemini verbis, armatique ad bellum, quotquot poteſtis ferre arma, Iehoua ſpectante, Iordanem tranſmittetis, non redituri niſi deturbatis à Iehoua hoſtibus, terráq; ſubdita Iehouæ imperio: ſi inquam ita agetis, reuenietis poſtea, purgati & Iehoua, & Iſraelitis: atque hac quidem lege poſſidetote terram, Iehoua volente. Sin hæc non feceritis, ſic habetote, vos peccare in Iehouam, veſtrumque peccatum in vos recaſurum.

SENTENTIA.

Quibus iam proſpectum eſt, ij debent cæteros quibus nondum proſpectum eſt, adiuuare.

RACHABA. Ioſuæ.2.

ARGVMENTVM.

Rachaba meretrix abditos apud ſe exploratores Iſraelitarum, clam dimittit per feneſtram, pacto cum eis de ſalute ſua & ſuorum.

Miniſtri regis Hiericuntis, Rachaba, Exploratores Hebræi.

RAchaba, nos ſumus huc miſſi à rege, vt abducamus homines eos qui diuerterunt ad te. Venerunt enim gratia exploranda totius regionis: proinde vide vt eos producas nobis. R. Ad me quidem venerunt homines quidam, qui cuiates ſint me latet. Hi enim veſpere clauderetur porta, exierunt: nec ſcio quò ſe receperint. Si voletis conſequi velociter, aſſequemini. Salua res eſt, abierunt. Nunc adeo hoſpites, quos occului in tecto ſub faſcibus lini: vt eos ſeruem beneficio meo. Heus heus hoſpites: dormitis? E. Nondum. R. Attendite quæ dicam. Non ignoro, Iehouam dediſſe vobis hanc terram, nóſque omnes incolas huius terræ perculſos veſtri terrore, abieciſſe animos: nimirum audiuimus, vt exiccauerit

Iehoua mare rubrum; quo vobis pateret iter abeuntibus ex AEgypto: vtque tractaueritis duos reges Amorreorum, qui trans Iordanem habitant, Sehonem dico, & Oggum, quos deleuiſtis fundiens. Quæ res vbi audita eſt, concidimus animis, nec iam quiſquam eſt qui audeat vel mutire in vos, propterea quòd Iehoua Deus veſter, Deus eſt tam ſuprà in cœlo, quàm infrà in terra. Quocirca iurate nunc mihi per Iehouam, ſi ego vos demerita fuero meo beneficio, vos quoque parem gratiam relaturos domui meæ paternæ: & mihi date certum ſignum, quo conſuletis ſaluti mei patris, & matris, & fratrum, & ſororum, & omnium quæ habent, aſſeruetiſque vitam noſtram à morte. Ex. Fidem datus nec recuſamus mortem (modò ne indicetis nos) cùm Iehoua tradiderit nobis hanc regionem, ni vos bona fide conſeruauerimus. R. Ergo hac lege demittam vos per funem per hanc feneſtram, quæ proſpicit rus. Recte eſt, euaſiſtis. Nunc contendite in montes, ne incidatis in eos qui vos perſequuntur, & ibi dum redeunt latetote triduum poſt ituri. E. Attende diligenter, quæ dicemus. Cùm ingreſſi fuerimus hos fines: tu appendes funiculum iſtum rubeũ de hac feneſtra, per quam nos demiſiſti: conuocabiſque ad te totam veſtram familiam. Quod ſi quis è domo tua foras exierit, ſuo id periculo fecerit, nos aberimus à culpa. Quæ verò erunt apud te, ea ſi quis attigerit, nos præſtabimus damnum. Quòd ſi hanc rem palam feceris, erimus liberi à iure iurando quo tu nos obſtrinxiſti. R. Placet conditio. Valete. E. Et tu.

SENTENTIA.

Pios aduerſus impiorum iniuriam abſcondere pium eſt, & Deus huiuſmodi officia remuneratur.

GABA-

GABAONITAE. Ioſua. 9.

ARGVMENTVM.

Ioſua deceptus à Gabaonitis, fœdus paſcitur cum eis.

Gabaonitorum legati, Ioſua.

ADſumus huc è finibus remotis, Ioſua & Iſraelitæ, miſſi ad faciendum fœdus vobiſcum, ſi vobis ita videtur. I. Fortaſſis habitatis in finibus his. quod ſi eſt, non eſt nobis fas inire fœdus vobiſcum. L. Nos quidem parati ſumus dedere nos in tuā poteſtatem. I. Cuiates eſtis Et vnde adeſtis? L. Adſumus ex terra admodum remota hinc, moti nomine Iehoua Dei veſtri. Audiuimus enim famam eius, & quanta facinora ediderit in Ægypto, vtq́ acceperit duos Amorræos reges Transiordanos, Sehonem Heſeboniorum, & Oggum Baſanæ apud Aſtarota. Hac de cauſa mandauerunt nobis noſtri Senatores, & vniuerſi noſtrates, vt ſumpto viatico, veniremus obuiā vobis, oblaturi vobis ſeruitium noſtrum & pacturi fœdus vobiſcum, Atq́ ecce panes, quos domi ſumſimus in commeatum, cùm ſumus profecti ad vos: qui iam marcuerunt, mucuerúntque, vt videtis. Hæ quoq́ lagenæ, quas repleuimus nouas, videtis vt ſint laceræ. Veſtimenta etiam, & calcei noſtri, iam detrita ſunt longitudine itineris. Quare nolite putare, nos meditari dolum vllum: bona fide agimus, & vt res eſt, ſic loquimur. I. Ergo componemus pacem vobiſcum voſque conſeruabimus, & id iureiurando confirmabimus.

SENTENTIA.

Et pij interdum falluntur. Nam quo minus ſunt ipſi malicioſi, eo facilius credunt alijs, eos exiſtimantes ex ſuo ingenio. Itaque cauenda pijs eſt credulitas, & cum columbina ſimplicitate coniungenda eſt ſerpentina aſtutia.

IOSVA. Ioſ. 24.

ARGVMENTVM.

Ioſuæ concio ad populum, in qua commemorat Iehouæ erga ipſos beneficia: & populus ſeſe Iehouæ ſeruiturum promittit.

Ioſua, Populus.

AVdite vniuerſi Iſraelitæ, quamobrem iuſſerim vos huc conuocari, & quid Iehoua Deus Iſraelitarum iuſſerit me vobis effari. Maiores veſtri olim incoluerunt trans flumen, videlicet Tharra pater Abrahami & Nachores, coluerùntque deos peregrinos. Iehoua autem illinc euocauit Abrahamum authorem generis veſtri, eumque perduxit per omnes fines Chananæorum, & auxit progeniem eius, deditque ei Iſaacum, Iſaaco autem Iacobum & Eſau, Eſauo aſſignauit Seir montem poſſidendum. Iacobus eiuſq; liberi deſcenderunt in Ægyptum. Ibi cum excreuiſſent in gentem magnam, numeroſamq; & potentem diuexabantur ab Ægyptijs. Sed Deus AEgyptios mire infeſtauit, tandemq; eductos ex AEgypto Iſraelitas deduxit ad mare rubrum: quo Ægyptijs & quadrigarijs equitibus perſequentibus eos, inuocauerunt Iehouam qui illos arcuit à nobis denſa quadam caligine? immiſſoq; mari, eos demerſit, ſpectantibus oculis veſtris tam inaudita facinora. Cùm autem diu manſiſſetis in ſolitudine, introudxit vos in fines Amorræorum transjordanorum: eoſque bellum vobis inferentes, ſubegit vobis: eiſque conciſis, dedit vobis poſſeſſionem eorum agri. Extitit deinde Balaacus Sephoris filius, Moabitarum rex, qui vos bello laceſſerit: accerſiuitq; Balaamum filium Phegoris, qui vobis imprecaretur diras. Sed noluit Deus audire Balaamum, conuertitque

impre-

imprecationem eius in faustam precationem, & vos tutatus eſt à manu illius. Ita traiecto Iordane, perueniſtis ad Hiericuntem: & bello reſiſtentes Hiericuntios, & reliquos populos ſuperauiſtis auxilio Dei: qui quaſi miſſis ante vos veſpis, egit vobis in fugam duos reges Amorræorũ: nullo veſtro vel enſe, vel arcu: vobiſq́; dedit & agrum non veſtro labore cultum, & vrbes ab alijs quàm à vobis ædificatas, quas incolitis: vineiſque & oliuetis, quæ non ſeuiſtis vinitis. Quibus de cauſis veremini Iehouam, eumque verè & ſyncerè colite: & auferte deos, quos maiores veſtri coluerunt transfluuium, & in Ægypto. Quòd ſi non placet vobis ſeruire Iehouæ, diſpicite hodie vtrùm ſeruituri ſitis dijs, quibus ſeruierunt conditores veſtri transflumen, an dijs Amorræorum, quorum fines habitatis. Nam ego quidem & domus mea, ſeruiemus Iehouæ. P. Abſit, vt omiſſo Iehoua, ſeruiamus alijs dijs. Nam Iehoua Deus noſter eſt. Hic eduxit nos maioréſque noſtros, ex Ægyptiaca ſeruitute: idem fecit in oculis noſtris mira illa miracula, & nos cuſtodiuit in omni itinere quod confecimus, & inter omnes nationes, per quas iter fecimus: fugauitq́; nobis omnes gentes, & Amorræos incolas. Nos quoque colemus eum: eſt enim Deus noſter. I. Non poteritis colere Iehouam, eſt enim Deus ſacroſanctus, Deus riualis impatiens: non feret veſtra delicta & peccata. Quòd ſi eo relicto coletis deos peregrinos, auertetur: & vos non minus multis malis conficiet quàm antè bonis affecit. P. At eum colemus. I. Ergo teſtamini, vos deligere vobis Iehouam ad colendum? P. Teſtamur. Itaq́; tollite deos iſtos peregrinos, & expiate animos veſtros Iehouæ Deo Iſra-

elitarum. P. Iehouam Deum noſtrum colemus & eius dicto audientes erimus. I. Igitur cõſignabo hæc literis, & erigam hoc ingens ſaxum ſub hac quercu, quod teſtis erit (vtpote quod audiuerit omnia Iehouæ ad nos dicta) ſi fortè fregeritis fidem Deo veſtro.

SENTENTIA.

Deo ſeruatori bonorúmque datori, ſeruiri debet.

IAEL. Iudicum. 4.

ARGVMENTVM.

Iael Siſeram Cananæorum ducem dolo occidit,

Iael, Siſera, Baracus.

DIuerte ad me Siſera, quò fugis, diuerte ad me tutò. S. Bene mones. Sed vbi abdes me? I. Bono animo es: ſub hoc centone hic latebis tutiſſimè. S. Amabo da mihi paululum aquæ, quod bibam, nam valde ſitio. I. Imò lac dabo ex hoc ſinu, quod melius eſt aqua. Hem bibe. Nunc quieſcito, vbi texero te hac ſtragula veſte. S. Sed ſta ad ianuam caſæ, vt ſi quis me quæret, neges me hic eſſe. I. Fiet. Nunc demum facinus edam maius fœminea manu. Quid hoc? Geſtit animus iubet´q; audere vlciſci hoſtem Dei & bonorum. Periiſti Siſera fœminea vi, fœminea manu interimeris. B. Quis mihi nunc, quis demonſtret quò fugerit hoſtis? Quem ego ſi aſſecutus fuero, diſperean niſi ei animam eripio malis modis. Sed quò ſe ſurripuit? quò fugit? I. O Deum immortalem quantum facinus fec? Quantum laudem inueniet Iael? Sed videóne Baracum? Ipſe eſt, ſectatur hoſtem iam iacentem. Barace huc ſis ad me, vt tibi commonſtrem hominem quem quæris. B. Obſecro, eſt ne is apud te? I. Videbis. B. Proh ſuperi, quid video? Siſeram iacentem humi exanimum? Quis hoc fecit? I. Mulieris factum

vides.

B. At non muliebre tamen. Sed quæſo, túne hoc feciſti? I. Ipſa res indicat. B. Video: ſed narra obſecro, quo pacto egeris. I. Vidi fugientem iuſſi vt ad me veniret, eumq́ operui centone, deinde cùm iam quieſceret, cœpi clauum, quem malleo adegi in tempus eius. Ille prouolutus ad pedes meos, efflauit animam. B. Vtinam ſic pereant quotquot aduerſantur Deo.

SENTENTIA.

Turpi morte digni ſunt, qui Deo aut eius populo aduerſantur. Debilium manu vincit Deus fortes.

GEDEON TRITVRANS, Iudicum. 5.

ARGVMENTVM.

Genius Gedeonem mittit ad debellandos Madianitas.

Genius, Gedeon.

ADſit tibi Iehoua, vir fortiſſime. G. Quæſo te Domine, ſi adeſt nobis Iehoua, cur tam dira patimur? Vbinam ſunt tot eius mira facinora, quæ nobis narrauere maiores noſtri, nos ab eo eſſe eductos ex Ægyptijs cùm nos nunc deſeruit & addixit Madianitis? Gen. Vade cum tua iſta virtute, & defende Iſraelitas à Madianitis. Ego ſum tibi auctor vadendi. G. Amabo te domine. qua tandem re defendam Iſraelitas, qui ſim tenuiſſimus omnium Manaſſentium, & minimus totius paternæ familiæ. Ge. Adiuuante me, concides Madianitas ad vnum. G. Quæſo te niſi moleſtum eſt vt ſigno aliquo mihi confirmes te eum eſſe qui mecum loquare. Noli diſcedere hinc, donec redeam ad te, & expromam dapem, quem faciam apud te. Ge. Præſtolabor tibi. G. Paraui omnia. G. Pone carnem, & panes non fermentatos ſuper hoc ſaxo, & effunde ius. Ge. Hei mihi, ignis conſumpſit omnia. Iehoua

Genius eſt: me miſerum qui viderim Genium Iehouæ. G. Saluus es, pone metum, non ideo moriêre.

SENTENTIA.

Dei ope quiuis quiduis poteſt.

GEDEON. Iudicum. 7.

ARGVMENTVM.

Gedeon delectu habito, dimiſſiſque domum imbellibus, caſtra Madianitarum noctu explorat deinde cum trecentis militibus aggreſſus profligat.

Iehoua, Gedeon, Præco, Phara, Madianita, alter Madianita, Milites.

GEdeon, tu nimis multos habes milites. Quòd ſi cum iſtis copijs viceritis hoſtes, Iſraelitæ iactarent ſeſe victoriam adeptos eſſe ſuo Marte, atq; ita non ego laudarer, ſed ipſi, id quod detraheret meæ gloriæ. Proinde cura vt proclametur in exercitu, vt timidi repetant domum & deſcendant ex monte Galaado. G. Præco indica timidis & cæteris diſceſſum ſecundum legem, vt noſti. Pr. Audite audite militis. Si quis ædificauit nouam domum, néque dedicauit, is domum repetato, ne ſi in prælio occubuerit, alius eam dedicet. Item ſi quis vineam conſeuit, neq; profanauit: domum repetato: ne ſi occubuerit in prælio, alius eam profanet. Item ſi quis vxorem deſponſauit, neque duxit, domum repetato: ne ſi in prælio occubuerit, alius eam ducat. Item ſi quis timidus eſt & mollis animo, domum repetato: ne animi ſui mollitie effœminet animos aliorum. G. Rectè eſt, reſtant decem millia: diſceſſerunt viginti millia. I. Sed ne ſic quidem ſatis pauci ſunt. Nam quò pauciores erunt, eò mihi glorioſior erit victoria. Deduc iſta decem millia ad aquas: ego eos illic tibi probabo, & oſtendam, quoſnam velim ire tecum quos item nolim. G. Agite milites deſcendite ad aquas

quas. I. Da operam vt quicunque lambent aquam lingua, more canum, hos ſecernas ab eis qui ad bibendum procubuerint in genua. G. Ita factum eſt. Superſunt trecenti, qui ducta ad os manu lamberunt aquam: reliqui omnes proni in genua biberunt. I. Per iſtos trecentes dabo tibi victoriam Gedeon: & Madianitas tibi dedam. Quocirca iube reliquis omnibus, vt domum repetant. G. Ite domum Iſraelitæ, exceptis his trecentis: & nobis relinquite commeatum & tubas. I. Gedeon deſcende dum nox eſt, ad caſtra Madianitarum vt intelligas me ea tibi tradere. Quod ſi ſolus deſcendere vereris, deſcende vnà cum Phara famulo tuo, vt audias quæ dicenter, vt ita confirmeris ad inuadenda caſtra. G. Phara, deſcendamus clanculum in vallem, vt exploremus quid animi habeant hoſtes. P. Placet. G. Caue ne ſtrepitum edas, hic eſt via. P. Tace, tace, here. G. Quid eſt? P. Iam non procul ab ſumus à caſtris. G. Sic habet, audio ſtertentes: hic ſunt extremi armatorum. Sed tace, neſcio quis loquitur. M. Scin' tu quid ego ſomniauerim? Al. Sciam ſi dixeris. M. Panis hordeaceus videbatur mihi voluere ſe cum ſtrepitu per caſtra Madianitarum, qui tandem delatus eſt ad tabernaculum, quod valida vi impulſum, & labefactatum, à culmine deiecit. Al. Vis tibi certò interpreter? Enſis eſt proculdubio Gedeonis filij Iehouæ Iſraelitæ, cui in manum dedit Deus Madianitas vna cum vniuerſis caſtris. G. Audiſti. P. Atq; equidem libenter. G. Satis habeo, noſtra eſt victoria, redeamus ad noſtros. Habemus tibi gratiam Deus immortalis, qui nobis bene fortunas hoc conſilium. P. Non eſt dubium quin perierint Madianitæ. O fœlicem noctem, & quouis etiam

die clariorem. G. Adeſte viri, expergiſcimini, vicimus: Deus dat nobis caſtra hoſtium. Sed audite diligenter quæ dicam. Diſtribuam vos in tres claſſes, feretis ſinguli ſingulas tubas manu, teſtaſq; vacuas, & in teſtis tedas: ſed videte vt imitemini me. Cùm venero ad extrema caſtra, facitote vt videretis me facientem: cumq; audieritis meam tubam, & eorum qui erunt mecum, vos quoq; repente colliditote teſtas, ſumptiſq; manu leua tedis, dextra tubis, clangitote, & magnum ſtrepitum circum caſtra editote, ſimulq; proclamatote, gladius Iehouæ & Gedionis. Auditis ne? M. Audimus & meminerimus. G. Vadamus. Iam ferè media nox eſt, ventum eſt ad vltimam partem caſtrorum: vos ambite caſtra, ſed excitantur cuſtodes, clangamus properè. M. Gladius Iehouæ & Gedionis. I. Pæan. G. O Deum immortalem, quid video? Deus conuertit ipſorum enſes in ipſos: confodiunt ſeſe mutuis vulneribus M. Vt cadant crebri? Iam bona pars interijt, cæteri mandant ſe fugæ. G. Fugiunt, inſtate viri, vrgete, conſequimini, ſectamini, vt è tanto numero nullus euadat.

SENTENTIA.

Chriſtianum bellum (quod in Gedeonico adumbratur) à voluntarijs, non coactis, gerendum eſt, & præſtat eſſe paucos alacres, quàm multos ignauos. Stulti duces milites numerant, ſapientes ponderant.

IEPHTHA. Iudicum. 12.

ARGVMENTVM.

Iephthæ perſuadent Senatores Iſraelitarum, vt ſe militiæ ducem præbeat aduerſus Madianitas.

Senatores Iſraelitarum, Ieptha.

MIſſi ſumus ad te, Iephtha, ab Iſraelitis, vt à te poſtulemus, vt præbeas te nobis ducem ad gerendum bellum

bellum contra Ammonitas. Scimus enim, te eſſe & corporis & animi robore præditum, eaque peritia belli, vt nemo hodie poſſit id præſtare meliùs. I. Enimuerò vos exegiſtis me domo paterna præ odio: cur nunc venitis ad me, rebus aduerſis? Cur non potius retinuiſtis me, cùm non egeretis, vt eſſet vobis copia mei, cùm egeretis? S. Noli quæſo Iephtha, meminiſſe iniuriæ. Si nos non rectè fecimus, qui te expulimus, tu rectè facias, ſi maleficium penſabis beneficio, & innocentiam tuam magis commendabis. Quod ſi nobiſcũ profectus fueris, & debellaueris Ammonitas, conſtituemus te principem omnium Galaaditarum. Atque ita fiet, vt tibi longe plus ſit boni, quam quãta fuit iniuria. I. Ergo ſi reuocaueritis me ad debellandos Ammonitas, & Iehoua ſubegerit eos mihi, obtinebo principatum in vos? S. Conteſtamur Iehouam, nos eſſe facturos iſto modo. I. Perſuaſiſtis. Eamus.

SENTENTIA.

Præſtantes viri, licet eis in præſentia non egeas retineri, debent in caſus futuros.

RVTHA. Ruth. I.

ARGVMENTVM.

Noemim ex Moebitica diſcedentem in Iſraeliticam, terram quamuis diſſuadentem, comitatur præ eius amore Rutha, eius quondam nurus.

Noemis, Rutha, & Orpha eius nurus.

P*Oſtquam Deus cepit miſericordiam ſui populi (vt accepimus) eumque leuauit fame, quæ coegerat me & meum virum & liberos confugere huc ad Moabitas, iam nihil eſt quod velim diutius agere in regione aliena. Sed vobis, meæ nurus chariſſimæ cenſeo redeundum ſuam cuique in domum patriam, poſtquam eſtis priuatæ viris. Iam ſatis me comitatæ eſtis. Ite ſanè ſecundo Deo quem precor, vt vobis rependat pietatem, qua vſæ eſtis*

in mortuos, & in me. Det inquam vobis Iehoua, vt nanciſcamini quietem, ſuum vtraq; apud maritum: Amplectimini me chariſſimæ coniuges meorum olim filiorum. R. Heu nos miſeras, ſiccine diſiungemur à te? Nih non fiet, ſuauiſſima ſocrus: quin ibimus tecum ad tuos populares. N. Nihil opus eſt, meæ filiæ: an putatis me adhuc vtero edituram filios, qui futuri ſint vobis viri? Reuertimini potius meæ filiolæ, abite. Non ego quidem grandior ſum, quàm vt ſim apta viro. Sed fingite non abeſſe ſpem, meque tradi viro vel in proximam noctem filioſque gignere, an eſtis expectaturæ, donec adoleuerint? Poteritiſne tam diu durare ſine viris? Non ita filiolæ: parendum eſt neceſſitati. Equidem valde angor veſtro diſceſſu, ſed nolo repugnare vrgenti Deo. O. Vera prædicas melius eſt reuerti. N. Si ſapis, amplectere me. Vale mea quondã nurus. O. Vale & tu mea quondam ſocrus. N. Vides Rutha vt tua fratria repetat patriam, & deos penates? Quid apud me hæres. Reuertere vnà cum ea. R. Ne me vrge de te relinquenda. Nam quò tu cunq; ibis, ego ibo: vbi tu commoraberis, ego commorabor. Communis mihi tecum erit populus, communis Deus. Tecum vnà moriar, tecum vnà humabor, ita omnino ſtatui. Atque ita mihi habeam Iehouam propitium, vt vna mors eſt me à te ſeparatura. N. Poſtquam ita animum obfirmaſti, nolo improbius obſiſtere tuo ſtudio. Eamus ſane Deo bene fortunante.

SENTENTIA.

Beati qui Deum Deique populũm anteponunt & parentibus & patriæ, eos Deus largè remunerabitur.

BOOZVS. Ruth. 2.

ARGVMENTVM.

Boozus comiter alloquitur Ruthã ſpicos legentẽ, eiuſq; pietatẽ collaudat.

Boozus,

Boozus, Meſſores, Curator meſſis, Rutha.

ADſit vobis Deus, Meſſores. M. Et tibi bene omnia ſecundet. B. Quæ eſt iſta puella, Curator, quam hic video ſpicas legere? C. Moabitis eſt, quæ huc ſequuta eſt Noëmem, remigrantem ex agro Moabitarum. Ea rogauit, vt liceret ſibi legere ſpicas poſt meſſores: id quod adhuc fecit, à mane: tam paulum manet domi. B. Audi filia, ne iueris in agrum alium ad colligendas ſpicas, néue hinc abieris: ſed hæreto apud meas ancillas, & videto vt ſequaris eas in quemcunq́ agrum ibunt meſſum. Ego vetabo, ne famuli ſint tibi moleſti. Quod ſi ſities, potes potũ ex eiſdẽ vaſis, quibus ipſi hauriunt. R. Quidnam eſt in me, quamobrem digneris ita reſpicere me, cùm ſim peregrina? B. Perlatum eſt ad me, qualem tu te præſtiteris erga tuam ſocrũ poſt obitum viri tui: vtq́ relicto vtroq́ parente, terraq́ patria, contuleris te ad populum tibi antè ignotum. Quod factum Iehoua Deus Iſraelitarum rependet tibi cumulatiſſimo præmio, ſub cuius quaſi alarum præſidiũ tu te receperis. R. Agnoſco tua gratuitam benignitatem, & miſericordiam, qui tam comiter confirmes animum meum conſolando, cùm tamen indigna ſim, quæ vel in ancillarum tuarum numerum veniam.

SENTENTIA.

Pij fauent pijs, eiſque benefaciunt,

DISCALCEATVS. Ruth. 4.

ARGVMENTVM.

Boozus, recuſante altero propinquo, emit bona Noemis, Ruthámque ducit vxorem.

Boozus, Propinquus Ruthæ, Senatores.

HEus tu qui hac tranſis, adeſdum, paucis te volo.

P. Quidnam id eſt? B. Conſiſte hic pauliſper, dum euocò aliquot de Senatoribus ciuitatis, qui tranſeunt per hanc portam, vt adſint hi in hoc negotio, nam ſeria res eſt, egetq́; teſtibus. Heus vos Senatores, quæſo vos vt accommodetis huc nobis aliquantiſper veſtram operam. Non faciemus longius. Sen. Adſumus, dic quid velis. B. Partem fundi, qui fuit cognati noſtri Elimelechi, venundat Noëmis, reuerſa ex agro Moabitarum. Hanc rem viſū eſt mihi, vt tibi ſignificarem, vt ſi empturus es, emas in præſentia ſenatus noſtri: ſin minus, indices mihi. Nemo eſt enim cognatus propinquior te, ſecundum quem ego ſum. P. Ego verò emam. B. Sed cum fundum emes à Noëmi & à Rutha Moabitide vxore demortui, emes ea conditione, vt ipſam Rutham ducas in matrimonium, vt ſuſcites nomen illius in eius hæreditate. P. Non licet mihi hac lege emere, ne corrumpam patrimonium meum. Eme tu ſi vis, meo loco: mihi quidem emere non licet. Atq́; in huius rei teſtimonium accipe calceum meum de manu mea. Ego quemadmodum exui me hoc calceo, ita teſtor me cedere tibi meum ius hac re. B. Vos ſenes & populares, hodie mihi teſtes eritis, vt ego emam omnia bona Elimelechi, & Cilionis, & Machlonis à Noëmi, vtque mihi vendicem in matrimonium Rutham Moabitidem, coniugem Machlonis, vt conſulam nomini demortui in eius hæreditate, ne eius nomen tollatur eius conſanguinitate & patria. Vos hodie teſtes nuncupo. S. Teſtabimur. Faxit Iehoua, vt mulier iſta quæ intratura eſt tuam domum, tam ſit fœcunda, quàm fuerunt Rachel & Lea, quæ duæ prole inſtruxerunt domum Iſraeliticam: vtque egregium quid facias in Ephrata, & tibi nominis famam com-

par

pares Bethlehemæ: fiatq́ domus tua ſimilis domui Pharis quem Iudas ſuſtulit ex Thamare, progenie tibi à Iehoua data ex puella.

SENTENTIA.

Qui vult defuncti poſſeſſionem, habeat & viduam.
Qui vult quod placet, habeat & quod diſplicet.

SAMSON. Iudicum. 15.

ARGVMENTVM.

Samſon vinctus, ad Palæſtinas deductus, abruptis vinculis occidit maxilla aſini mille viros.

Iudæi, Samſon, Palæſtini.

AN neſcis Palæſtinos habere imperium in nos? S. Scio. I. Cur ergo incendiſti ſegetes eorum, magno noſtro malo? S. Par pari retuli. I. Atqui huc venimus, vt te vinctum dedamus eis. S. Siquidem iureiurando confirmatis, vos non illaturos mihi manus violentas, vinciatis licet. Iu. Fidem damus. S. Agite, colligate, ducite: abducite quantum poteſtis. P. Euge adducitur ille hoſtis noſter capitalis, qui immiſit ſceleratas faces in ſegetes noſtras, nunc nunc vlciſcemur. Nunquam hodie effugies Samſon, hic tibi finis adeſt vitæ. S. Agite verò ſi quid animi habetis, aggredimini vinctum experiar tamen ſi quid habeo ſolitarum virium. Euge. P. Perijmus abrupit vincula, ſed inuadamus vndique: non euadet: præſtemus nos viros. S. Sed vnde mihi telum? Ecce autem commodum ſeſe offert hæc maxilla aſini, hæc præbebit vicem clauæ. Pugnate viri pro virili. Sentietis qui vir ſim. Hem tibi qui primus me laceſſis primus perito. Et vos qui hic tam denſe conglobati eſtis, ſentite, quæ ſint vires Samſonis, qui vincit inermis armatos. Heus cogitatis pugnare pedibus. Quò fugitis? Hic adeſt hoſtis, ne perdite victoriam. Tu quidē hic iacebis, tu quoq́;

adiungeris ei comes: dormite. Euge Samſon, quantam cædem feciſti? Maxilla aſini, quantam ſtragem edidi? Maxilla aſini proſtraui mille viros.

SENTENTIA.

Qui Dei ſpiritu prædiṫus eſt, inuictus eſt, fruſtraque conſtringitur. Deus ſæpè viliſſimis telis vlciſcitur hoſtes ſuos.

DIALOGORVM SACRORVM LIBER SECVNDVS.

ELIS. 1. *Regum* 3.

ARGVMENTVM.

Iehoua Samueli prædicit, ſeſe animaduerſurum in domum Elis Sacerdotis, qui in filios ſuos non animaduerterit.

Iehoua, Samuel, Elis.

Samuel. S. Quid me vis? Accurram, Adſum vocatus à te. E. Non vocaui: redi cubitum S. Fiet. I. Samuel. S. Adſum Eli, nam vocaſti me. E. Non te vocaui fili: redi cubitum. S. Faciam. I. Samuel. S. Adſum, nam vocaſti me. E. Atat, nunc demum intelligo quid ſit. Diſcede cubitum: quod ſi te vocauerit, reſpondeto: Loquere Iehoua, Audio. S, Faciam. I. Samuel, Samuel. S. Loquere Domine, audio. I. Ego ſum quiddam facturus in Iſraelitis, quod quiſquis audiuerit, prorſus obſtupeſcet. Sum enim aliquando importaturus in domum Elis omnia quæ decreui, & rem ad exitum perducturus: eiq; oſtenſurus, me perſecuturū culpā eius, in eius domum in perpetuum: qui cùm ſciret filios ſuos malè audire, non animaduerterit in eos. Quam ob cauſam iuro, hanc noxam nullo vnquam vel ſacrificio, vel libamine, Elis poſteritati remiſſum iri.

SEN-

SENTENTIA.

Qui diuinæ voci non eſt aſſuetus, eam interdum eſſe putat hominis. Peccantes natos non punire, graue peccatum eſt. Parentum quamuis bonorum indulgentia perdit natos. Natos qui verè & ſapienter amat, caſtigat. Sed ne quid iniuſtè immodicéue fiat.

SAVLVS. 1. *Regum*. 9.

ARGVMENTVM.

Saulus quærens aſinas patris, it conſultum Samuelem vatem, & ab eo diſcit ſe futurum regem.

Saulus, Puer, Puella, Samuel.

ENimuerò ſatis iamdiu conquiſiuimus aſinas, neque inuenimus. Reuertamur domum puer, ne pater meus omiſſis aſellis, ſit ſolicitus de nobis. P. Non cenſeo redeundum eſſe, re infecta. Aiunt eſſe diuinum quendam, & grauem virum in proximo oppido, qui quicquid dicit futurum, euenit. Conueniamus eum, ſi fortè indicet nobis id, cuius cauſa venimus. S. Sed quid offeremus homini? Nam etiã pane exhauſtæ ſunt peræ noſtræ, nec habemus quod dono demus ei, & ire vacuos religio eſt. P. Tace: eſt mihi in præſentia quadrans ſicli argentei, quem dabo ei, vt indicet nobis quam viam inſiſtamus. Olim inter Iſraelitas qui ibant conſultum Deum, dicebant ſe ire ad videntem: nam qui hodie dicitur vates, olim vocabatur Videns. Sau. Rectè mones, eamus. Ingrediendum eſt hoc aſcenſu arduo. Sed video puellas, quæ exeunt aquatum, adeamus eas. Heus puellæ, annon hic eſt vates quidam? Puel. Eſt: & quidem incidetis in eum, ſi pergetis: properate modò, nam hodie veniet in oppidum, quia populus facturus eſt rem diuinam in ſacello. Simulac introieritis in oppidum, offendetis eum, antequam aſcendat in ſacellum epulaturus: populus enim non inibit epulas ante aduentum eius, quoniam eius

eſt conſecrare ſacrificium: poſteà epulabuntur inuitati. Itaque aſcendite: non eſt dubium, quin inuenturi ſitis eum. S. Habemus gratiam, aſcendamus in oppidum. S. Vide adoleſcentem huc venientem vnà cum puero. Nimirum hic eſt, quem heri prædixit mihi Deus venturum ex regione Beniamitarum, vt eum vnctione creem imperatorem Hæbræorum, vt eos vindicet ab iniuria Palæſtinorum. S. Amabo te, indica nobis domum vatis. S. Ego ſum ille: conſcendite ante me hunc collem: hodie epulabimini mecum, deinde dimittam vos mane, & indicabo vobis quidquid cogitatis cum animis veſtris. Quod attinet ad aſinas perditas, tertio abhinc die, (tù ne eſto anxius de eis) repertæ erant. Sed quorſum de aſellis? Ad te veniamus. Debes æſtimare, te eſſe columnam totius noſtræ nationis omniumq́ſalutem poſitam eſſe in te, tuaq́ domo paterna. S. Quid ais? In méne, qui genus refero ad neminem, ortus ex obſcuriſſima familia Beniamitarum, quæ tribus eſt minima Iſraelitarum? S. Concedamus modò in hoſpitium. Deus prouidebit cætera.

SENTENTIA.

Deus opera ſua inopinabilibus occaſionibus ad exitum perducit.

SAMVEL. 1. *Regum.* 12.

ARGVMENTVM.

Samuel iam ſenex innocentiam ſuam, & Dei in Iſraelitas beneficia cõmemorat: eorumque peccatum reprehendit, qui regem ſibi depopoſcerint, & impetrato diuinitus tonitru eos ad obedientiam cohortatur.

Samuel, Iſraelitæ.

EN *ego vobis in omnibus obſequutus, regem creaui, deinceps iam vobis præfuturum. Nam me quidem iam ſenem eſſe, inditio eſt canicies. Mei liberi inter vos degunt*

degunt, & ego vobis iam ineunte ætate præfui. Hic adſum, reſpondete mihi coram Iehoua, & coram eius vncto: ſi cuius bouem, aut aſinum ſuſtuli: ſi cui iniurius, aut violentus fui: ſi à quoquam præmium accepi, vt in eius culpa conniuerem, paratus ſum vobis reddere. I. Neq; iniurius in nos, aut importunus fuiſti, neq; quidquam ab vllo accepiſti. S. Teſtis eſt hodie apud vos, & Iehoua & Iehouæ vnctus, nihil habere vos, quod me accuſetis. I. Planè. S. Adeſte igitur: placet vobiſcum diſputare, quanta Iehoua, & Moſis, & Aharonis creator, & maiorum veſtrorum ex Ægypto reditus autor, tum in vos, tum in maiores veſtros beneficia contulerit. Cùm migraſſet Iacobus in Ægyptum, inuocatus à maioribus veſtris, Iehoua Moſem miſit & Aharonem, qui illos ex Ægypto eductos, in hoc loco collocârunt. Poſteà ipſius oblitos, emancipauit Siſaræ duci exercitus Hazoris, tum Palæſtinis & Moabitarum regi, à quibus bello vexati ſunt. Deinde inuocantibus eis Iehouam peccatumq́; confitentibus, quod eo relicto Baales & Aſtarotum coluiſſent: & auxilium contra hoſtes orantibus, ſeque ei ſeruituros pollicentibus: miſit Ierobaalem & Bedanem, & Iephthan, & Samuelem, per quos ita vos ab hoſtibus veſtris vndique vindicauit, vt in tuto eſſetis. Vos verò, cùm videretis vos à Nahaſſo Ammonitarum rege inuadi poſtulaſtis à me vt mutato rerũ ſtatu, a rege vobis regi liceret: cùm Iehouam Deum veſtrum regem haberetis: igitur ecce vobis regem, quẽ delegiſtis & efflagitatis: regem vobis præficit Iehoua. Si Iehouam Deum veſtrum reuerebimini, eique ſeruietis, & dicto audientes ſine contumacia vnâ cum re-

ge veſtro parebitis, bene vobiſcum agetur. Sin minus, & vos & regem veſtrum Iehouæ manus impetet. Iam verò agite, videte quantam rem Iehoua iam nunc in oculis veſtris faciat. Tritici meſſis nunc eſt, quo tempore tonare aut pluere in his finibus non ſolet. Atque ego iam Iehouam exorabo, vt tonet atque pluat, vt intelligatis, vos in Iehouam grauem culpam commiſiſſe, qui regem vobis popoſceritis. Iehoua cœli terrarumque Deus, emitte nunc tonitrua & nimbum, vt hic populus ſuum peccatum agnoſcat. I. Vt tonat? Vt pluit? Heu nos miſeros. Supplica pro nobis Iehouæ Deo tuo ne pereamus: qui ad tot ſuperiora noſtra ſcelera, hoc inſuper adiecimus, vt regem nobis peteremus. S. Bono animo eſte. Vos quidem iſta re grauiter peccaſtis, veruntamen nolite à Iehoua deficere, ſed eum toto pectore colite: neue deſciſcite ad vana iſta, quæ neque iuuare poſſunt, neque defendere, ſunt enim vaniſſima. Neque enim deſtituet Iehoua populum ſuum propter ſui nominis celebritatem, poſtquam ſemel cœpit vos ſibi popúlum habere. Ego quoque abſit vt Iehouam offendam, aut pro vobis ſupplicare, voſque decente & recta via deducere intermittam. Tantum Iehouam metuite, eumque verè & tota mente colite? videte enim quantam rem apud vos faceret. Quod ſi peccatis indulgebitis, & vos, & rex veſter peribitis.

SENTENTIA.

Iuſti homines (qualis fuit Samuel) nemini faciunt iniuriam. Magna eſt hominum erga Deum ingratitudo, qui toties tam fideliter à Deo defenſi, tot beneficijs cumulati, tamen hominem regem, ſibi depoſcant: digni ſanè qui inclementi regi ſeruiant, quando clementem repudiant. Immenſa eſt Dei clementia qui ſic ingratos tamen non deſerat. Multùm valent apud Deum preces iuſtorum qui etiam alieno tempore vel pluuiam poſſint impetrare.

SOR-

SORTILEGIVM. 1. Reg. 14.

ARGVMENTVM.

Saulus Ionathanem filium ſuum vult occidi propter guſtatum mel contra votum populi. Sed populus eum prohibit occidi.

Saulus, Populus, Ionathan.

HVc adeſte omnes populi primates, diſpicite & conquirite, cuius hodie culpa fiat, vt Deus roganti mihi oraculum non reddat. Nam Iehouam ego Opt. Max. Iſraelitarum conſeruatorem iuro, ſi etiam Ionathan filius meus is fuerit, eum eſſe capite pœnas daturum. Vos totus populus conſiſtite iſtinc, ego & Ionathan conſiſtemus altrinſecus. P. Vt libet facito. S. Iehoua Deus Iſraelitarum age ſeuerè. Ducantur ſortes. Atat, nos petit ſors: alter noſtrum ſit oportet. Sortiamur. O ho Ionathan, ſors indicat te. Indica mihi quidnã feceris? I. Guſtaui paululum mellis de capite huius baculi quem in manu habebam: quod tu inſciente me, fieri vetueras. Hoccine mihi capitale eſſe æquum eſt? S. Deum ego iuro, te moriturum, Ionathan. P. Ergo morietur Ionathan qui tam præclaram victoriam peperit Iſraelitis? Nequaquam per Iehouam immortalem ne pilum quidem amittet, qui hodie Deum ſui facti adiutorem habuerit.

SENTENTIA.

In hac vita vnius peccatum luunt interdum multi, quia ſunt vnum quaſi corpus, cuius membrorum omnium eſt tanta coniunctio atque cognatio, vt ſit eorum concenſus tum dolorum, tum voluptatum. Sed in altera vita, in qua punientur animæ, ſui quiſque, non alieni peccati pœnas dabit.

OBEDIENTIA. 1. Reg. 13.

ARGVMENTVM.

Samuel Saulum reprehendit, qui Amalechitas clementius quàm Iehoua præceperat, vltus fuerat.

Saulus, Samuel.

IEhouam tibi propitium precor. Feci iuſſum Iehouæ.

Sam. Quem ergo balatum & mugitum audio? *Saul.* Oues ſunt & capræ, & boues quæ ex Amalechitis abegimus. Nam ab horum pecorum optimis quibuſque necandis abſtinuere milites, vt Iehouæ Deo tuo ſacrificium fieret. Reliqua funditus excidimus. *Sam.* Licetne mihi, quod bona tua venia fiat, tibi ſignificare, quid mihi Iehoua hac nocte dixerit? *Sau.* Licet. *Sam.* Nonne, cum vel te iudice paruus fueris, nunc princeps es tribuum Iſraelitarum, vnctus à Iehoua rex eorum? à quo cùm in hanc expeditionem miſſus ſis, iuſſuſque ſceleratos Amalechitas extindere, & bello ad internecionem perſequi, cur ei dicto audiens non fuiſti? téque ad prædam, vetante Iehoua, conuertiſti? *Sau.* Imò Iehouæ parui, expeditionemq́ ad quam ab eo ſum miſſus, confeci, & deletis Amalechitis, Agagum eorum regem abduxi. Tantùm milites de manubijs pecora, boueſque, deuotorum primitias deſumpſerunt, quæ Iehouæ Deo tuo immolarentur apud Galgala. *Sam.* Quaſi verò Iehouæ tam placeant hoſtiæ & ſacrificia, quàm eius dicto audientē eſſe. Scito obedientiam præſtantiorem eſſe ſacrificio, & obtemperationem adipe arietum. Nam non parendi peccatum perinde eſt, ac magia: & contumacem eſſe, eadem in culpa ponitur, ac ſimulachricolam eſſe: & quia Iehouæ mandatum repudiaſti, ipſe te viciſſim regno exiget. *Sau.* Peccaui qui contra Iehouæ iuſſum, contraq́ tua dicta venerim, milites veritus, eiſque obſequutus. Sed da mihi quæſo hanc veniam, vt mecum reuertare: vt Iehouam adorem. *Sam.* Non reuertar tecum, qui Iehouæ mandatū aſpernatus ſis; & idcirco ab eo abdicatus regno Iſraelitarum. Vale. *S.* At non patiar te abire, vt

non me comitêris. Sa. Quid me retines? Ah rupiſti meũ pallium: & Iehoua hodie Iſraelitarum regnum à te abrumpit, idq; alteri te meliori tradit. Neque verò fallet Iſraelitarum triumphator, neq; factum mutabit: non enim homo eſt, vt factum mutet. Sau. Fateor peccatum à me eſſe. Sed concede mihi hunc honorem apud ſenatores meorum popularium, apudque Iſraelitas vt mecum redeas Iehouam Deum tuum adoraturo. Sam. Agè, Agè: præi ſequar.

SENTENTIA.

Nihil placet Deo, quod eius præcepto contrarium eſt, etiamſi bono alioquin animo ſiat. Debet enim homo Deo (ſicut ſeruus hero, aut filius patri) ſeruire, non ſuo ſed illius arbitrio.

GOLIATHVS. 1. Reg. 17.

ARGVMENTVM.

Dauid à Saulo impetrat, vt liceat cum Goliatho pugnare, & illum cum funda & pedo aggreſſus occîdit.

Dauid, Eliabus, Goliathus, Iſraelita quidam, Alius Iſr. Nuntius, Saulus.

SAluete mei fratres optimi. E. Deus det quæ velis, germane lepidiſſime. Vt valet pater? D. Optimè, gratia Deo, meque miſit vt viſerem quid ageretis, vobiſque afferrem placentam & decem panes, & teſſeram veſtram acciperam. Dedit etiam mihi decem caſeos, ad centurionem. Sed quam ego vocem audio? G. Quid opus eſt vos exire ad prælia dimicandum nobiſcum? Ego ſum Palæſtinus, vos eſtis clientes Sauli. Deligite ex vobis aliquem, qui conſerat manus mecum: qui ſi ſuperauerit me prælio, & interemerit, nos ſeruiemus vobis: ſin ego vicero, vos nobis ſeruietis. Quanta ego hodie ignominia afficio inſtructos in aciem Iſraelitas? Date mihi virum

quocum contendam ſingulari certamine. D. Quis eſt importunus, iſte & turgidus gigas, qui tantopere deſpicit nos præ ſe? Cuius vocem & aſpectum contremiſcunt omnes & refugiunt? Iſ. Neſcio quis eſt, natus in noſtram perniciem & dedecus: cum quo nemo audet conſerere manum: adeò ingens eſt, & terribilis. D. Quid ergo præmij feret, qui ſuſtulerit eum de medio, & aboleuerit hoc tantum probrum Iſraelitarum? Nam quis eſt impurus iſte Palæſtinus, qui inurit tantam notam ignominiæ caſtris Dei immortalis? I. Si quis eum deiecerit, rex eum valdè ditabit, locabitq́ ei nuptum filiam ſuam donabitq́ immunitate perpetua domum eius paternam. E. Cur veniſti huc improbe puer? Aut cur deſeruiſti pauculas illas ouiculas in ſaltu? Ego noui temeritatem, audaciamque tuam. Mirum ni veniſti ſpectatum prœlium. D. Quid ego commiſi? Annon erat cauſa cur venirem. Sed adibo alios. Heus tu, quo præmio afficiet rex eum, qui occiderit immanem illum Palæſtinum? I. Maximo. D. Quonam? I. Ornabit eum maximis diuitijs & opibus, committetq́ ei natam ſuam vxorem. & liberabit domum eius patriam in perpetuum. D. Condignum ſanè præmium & regale. Equidem auſim aggredi hominem: neſcio quomodo geſtit animus, indignaturque tantum licere cuiquam in populum Dei. Haccine vt patiar? impune ergo nefanda illa probra euomerit in ſacram gentem? Mori me malim. N. Adoleſcentule, iubet rex vt venias ad ſe. D. Nihil eſt quod facio libentius. Eamus. O ſi fiat mihi poteſtas pugnandi cum eo, quantum bellum confecero, vel potius quantum bellum confecerit DEVS, vno occiſo? N. Adduco tibi hic

Ado-

adoleſcentulum, rex, quem iuſſiſti accerſi. Sau. Quid audio Dauid? tune dixiſti, te audere in Palæſtinum illum portentoſum, qui perterrefacit totas noſtras acies? D. Bono animo es, O rex, ne deſpondeat quiſquam animum, vos ſpectabitis: ego ipſe ſubibo hoc certamen, & congrediar cum Palæſtino. Sa. Vide quid dicas Dauid. Non poſſis pugnare cum eo adoleſcentulus, & rudis belli, exercitatiſſimo iam à puero. D. Nihili facio, neq; vires, neque vſum armorum eius, habeo longè aliam rationem certandi. Audi quid dicam. Cùm aliquando paſcerem oues patris mei, leo vnà cum vrſo inuaſit gregem, ouemque corripuit. Eum conſecutus, cecidi, eripuique ouem è faucibus eius. Tum vrſus in me irruere: Ego verò prehenſum roſtro ad terram affigere, & cadere, atque ita occidi & leonem & vrſum. Non dubito quin idem exitus maneat nefarium hunc & deterrimum hoſtem, qui audet proſcindere conuitijs exercitum Dei immortalis. Iehoua qui defendit me à leone & vrſo, idem defendet etiam à Palæſtino iſto. Sau. Quando tanta fiducia es, per me licet deſcendas in certamen. Adſit tibi Deus. Veruntamen es armandus. Volo accommodare tibi mea ipſius arma. D. Nunquam equidem arma tu... Sed faciam periculum, ſi poſſum vti: Hæc lorica valde me grauat, caſſis quoque premit caput, etiam caligæ ſunt duplo maiores, quam pro meis pedibus, nec enſis admodum decet meum latus: videorque magis alligatus enſi, quam enſis mihi. Vah non poſſum ingredi cum his impedimentis. Apage hæc arma, non ſum aſſuetus ferendis. Malo ferre nota tela: pedum dico, & fundam, vnà cum his quinque leuibus ſilicibus, quos geram

in ſacculo. Bene ſpera rex, cernes me hodie victorem re-deuntem cum exuuijs hominis ferociſſimi. S. Ita faxi[t] Deus. G. Videone ego hominem venire ad me? Tanden[m] habeo quocum certem. Sed quæ malum intemperies a-gitat Iſraelitas? Quis miſit nobis hunc pulchellum pu-tionem, rubicundum? Heus puer, mene putas canem qu[em] cogites pugnare pede? vt te dij deæque omnes quantum eſt, perdant. Accede ad me ſodes, vt iam propinem te dilaniandum, & comedendum volucribus & beſtijs. D. Tu quidem adoriris me, fretus gladio, & haſtili, & ſcuto: ego verò aggredior te, armatus ſolo nomine Ie-houæ armipotentis Dei copiarum Iſraelitarum, in qua[s] tu hodie contuliſti omnia maledicta. Hodie Deus con-cluſit te in manum meam, vt te deijciam abſcindamque tuum caput, & paſcam volucres & feras nõ tantum tu[o] cadauere, ſed etiam omnium qui militant in veſtro ex-ercitu: vt ſciant omnes mortales, eum demum eſſe De-um, quem Iſraelitæ agnoſcunt & reuerentur: diſcatque omnis hæc manus ſpectatrix, Iehouam non adhibere en-ſem, aut haſtam in vincendo; cuius ſit vnius gerere bel-la, quique tradiderit vos nobis in manus. G. Proh Iu-piter, egone vt hodie hæc audiuerim, idque à puero? A[t] me Deus perdat, niſi te iam diſcerpo his vnguibus. D. Quin age, ſi quid potes: interim excipe hunc lapide[m] rectà in frontem. Ohe Goliathe, corruis qui modò ſtaba[s] tam firmè? At ego contundam vſque hoc pede. Hem ti-bi. Nunc iſtic iaces proſtratus manu pueri, qui modò ſo-lo aſpectu viros & cœlum armis territabas. Hic te pue[r] iugulat tuo ipſius gladio, caputque tuum horrendum præ-figit tuæ haſtæ, quod oſtentet exercitui.

SEN

SENTENTIA.

Nemo vel tam vir eſt, quin facilè vincatur abs quouis, aduerſo Deo, vel tam puer quin facilè vincat quemuis, propitio Deo, Dei eſt victoria, & credenti nihil arduum.

IONATHAN. 1. *Reg.* 20.

ARGVMENTVM.

Dauid & Ionathan inter ſeſe rationem ineunt, qua reſciſcere Dauid queat, quis ſit Sauli erga ipſum animus, fœdus inter ſe in perpetuum paciſcuntur.

Dauid, Ionathan.

QVodnam eſſe poteſt meum tantum in tuum patrem peccatum, Ionathan, vt me quærat ad necem. I. Ad necem verò? Non eſt credibile, nam tanta me res non lateret: quippe cum meus pater nullam rem tantam, tantulamue faciat, quam non mecum communicet, nedum vt hoc me celet. Non eſt ita. D. At ſcit vt me habeas intimum: ideò hoc te fortaſſe celat, ne ægrè feras. Crede mihi nil tam certum eſt, quàm me in ſummo vitæ diſcrimine verſari. I. Ecquid ergo me tibi hac in re commodare poſſe arbitraris? D. Cras, vt tute ſcis, agitur primus dies menſis, quo ego die ſoleo cum rege accumbere. Ruri latebo, te ſciente, vſque ad veſperũ tertij abhinc diei. Quod ſi me requiret, dices, tuo permiſſu excurriſſe Bethlehemam in meam patriã. ad ſacrificium gentilitium, quod vniuerſi anniuerſariũ factitamus. Si laudabit, ſaluus ſum, ſin ſuccenſebit, ſcito eum nunquam ad ſanorem mentẽ reuerſurum. Sed dabis hanc veniã mihi, quem religioſiſſimo fœdere in familiaritatem recepiſti, vt ſi commerui, tu me interficias potius quàm tuo patri dedas. I. Deus meliora. Imo ſi ſenſero eum obſtinato animo in tuam ferri perniciem, admonebo te. D. Sed quis mihi referret vtrùm tibi aſperius

reſponderit? I. Exeamus ſub dium. Ita mihi beneſaciat Iehoua Deus Iſraelitarum, huius cœli quod vides conditor & habitator mi David, vt ego cras, aut perendie ſcrutabor quid animi habeat meus pater: quem ſi intellexero bene eſſe in te animatum, mittam qui faciet te certiorem: ſin autem tibi malum cogitaret, id quoque tibi indicabo, vt me autore abeas ſaluus, adſitq́ꝫ tibi Iehoua, vt adfuit meo patri. Hæc ego me facturum, teſtor Deum. Quòd ſi fallam tum Ionathani numen iratū ſit. Quòd ſi tum, cùm tui hoſtes omnes, Dei nutu fuerint è medio ſublati, ego iam non ero in viuis, vt tua miſericordia ſalutem meam inuicem cuſtodire poſſis: at certè meæ in poſterum familiæ & generi eam non negabis. Itaqꝫ nunc iterum ineo fœdus, non ſolum tecum meo nomine, ſed etiam cum tua domo nomine poſterorum: tibiqꝫ iuro mi David quem amo ex animo, facturum me, vt dixi. Sed accipe rationem. Cras quod nouilunium celebratur tu deſideraberis: nam tua ſeſſio vacabit. Deſcendes autem ad ſummum ter, tribus diebus in locum, vbi commodè lateas, quocunque die negotium hoc fiet: erisqꝫ poſt ſaxum Azellum.

Ego, re facta veniam eò, & ad lapidis latus tres ſagittas iaculabor, collimans ad ſcopum. Deinde puerum ad eas petendas mittam: cui ſi dixero eas eſſe citra ipſum, venias licebit, tua res erit in tuto teſtor Deum immortalem: ſin autem, vltra, abito ſanè, Deo volente. At quos inter nos ſermones contulimus, Iehóua eſto eorum teſtis certiſſimus.

SENTENTIA.

Bonorum indiuulſa eſt amicitia, eſtque arctior virtutis quàm ſanguinis coniunctio.

NO-

NOVILVNIVM. 1. Reg. 20.

ARGVMENTVM.

Saulus filium ſuum Ionathanem, propter eius cum Dauide, amicitiam iaculo transfigere conatur.

Saulus, Ionathan.

CVr non venit Ieſæi filius ad cibum capiendam, neque heri, neque hodie? Io. Petijt à me veniam concecendi Bethlehemam: futurum enim ſacrificium gentilitium in eo oppido, ad quod adeſſe iuſſus eſſet à fratre ſuo. Itaque magnopere orare, vt ſi ſibi vellem gratiſſimum facere, facerem eò ſe conferendi fratreſque viſendi poteſtatem. Hæc cauſa eſt, quamobrem ad regiam menſam non venerit. S. O improba & contumacis fœminæ progenies: quaſi ego neſciam te Ieſæi nati percupidum eſſe, ad tuum quidem & tui parentis dedecus, atq; ignominiam. Nam quandiu viuet in terris Ieſæi filius, nunquam tu firmum regnum habebis. Quare cura vt ad me ſiſtatur, nam morte dignus eſt. I. Cur ita tandem, quid commiſit? Sa. Docebo te hoc iaculo, quid commiſerit. Io. At ego hinc effugiam. O rem indignam: actum eſt de Dauide niſi aufugerit.

SENTENTIA.

Impij piorum amicitiam ferre non poſſunt. Iniuſtis nihil eſt intollerabilius iuſtitia.

ACHIMELECHVS. 1. Reg. 21.

ARGVMENTVM.

Dauid fugiens Saulum, ab Achimelecho ſacerdote panem enſemque impetrat, ſeſe ad Regium quoddam negotium ex ipſius regis mandato proficiſci ſimulans.

Achimelechus ſacerdos, Dauid.

QVid eſt quod ſolus ſis nullo comitatu? D. Rex mihi quoddam negotium mandauit, quod negotium, ne quis omnino mortalium reſciſceret, néue quò mitterer

præcepit: eam ob rem famulis certum quendam locum aſſignaui. Quare ſi habes quinque panes, trade mihi, aut quot habes. A. Panem profanum non habeo, ſed ſacrum habeo, ſi modò tui famuli à mulieribus abſtinuerunt. D. Cum mulieribus nihil nobis rei fuit hunc iam tertium diẽ, ex quo profectus ſum, ſuntq́ corpora meorũ famulorum caſta. Quòd ſi fortè tum cùm profecti ſunt, fuerant cum vxoribus, atq́ ita corpora pura non habebant: at hodie quidem antequam ſacris panibus veſcantur puri erunt, quoniam hic dies tertius eſt, quod ſpatiũ luſtrationi tribuitur in noſtra lege. A. Igitur accipe panem ſacrum. Nam nullũ habeo præter hos appoſititiós panes, è conſpectu Iehouæ ſublatos, ſũmiſſis ſtatim in eorum locum recentibus. D. Habéſne hic præterea vllam haſtam aut enſem? Nam neq́ haſtam neq́ enſem cepi adeò me regis mandatũ vrgebat. A. Hic eſt enſis Goliathi Palæſtini, à te in valle quercus occiſi inuolutus panno poſt ephodum. Eum tu, ſi vis vt capias licet: nam alius nullus eſt. D. Nullus eſt iſto melior, trade eum mihi.

SENTENTIA.

In periculis interdum ſimularunt ſancti homines. Lex eſt facta propter hominem, non homo propter legem. Dauid vrgente neceſſitate panes ſacros inſons comedit, quamuis non eſſet ſacerdos, & ſolis ſacerdotibus veſci per legem liceret.

DOEGVS. I. *Reg.* 22.

ARGVMENTVM.

Saulus iniuſtè curat occidendos Iehouæ ſacerdotes, quia ei Dauidem non indicauerint.

Saulus, Achimelichus, Doegus.

AVdi Achitobi nate. A. Adſum domine. S. Cur in me coniuraſti, cum Ieſæi nato: cui & cibaria & enſem dediſti, & pro quo Deum conſuluiſti? Qua inſidia

diu mihi manifeſtò parantur? A. Ecquis autem eſt ex tuis omnibus æque fidus, atq́ Dauidi Regis gener, tuo iuſſu profectus, & apud te maxima dignitate habitus? An nunc primùm Dei oraculum eius nomine ſum percontatus? Abſit à me omne ſcelus, caue ne mihi aut omnino meæ paternæ familiæ, vllum in hac re crimen imponas: nam iſtius totius negotij ſum plandè ignarus. S. Morîeris Achimilece, vnà cum tota tua paterna familia. Agite mei curſores circundate & occidite hos Iehouæ ſacerdotes nam Dauidis partes tuentur, ſciebantq́; profugum eſſe néque me certiorem fecerunt. Quid dubitatis? Quæ vos religio impedit? Cur & vos mihi non paretis? Age Doege, circumueni eos tu, & interfice. D. Fiat.

SENTENTIA.

Impius princeps ſanguinarius eſt, & ſuſpicioni iræque ſuæ magis credit, & obſequitur, quàm veritati. Miſerum eſt cum iudice negotium habere qui veram cauſæ dictionem non admittit.

DAVID LATITANS.

ARGVMENTVM.

Dauid Saulum ſolum nactus in antro eius penulæ oram abſcidit. Deinde digreſſus, alta voce apud eum innocentiam ſuam teſtatur, & Saulus ſuam iniuſtitiam confitetur.

Comites Dauidis, Dauid, Saulus.

AT at deflectit Saulus in hoc antrum, ad parendum neceſſitati. Dies aduenit, Dauid, quo die tibi Iehoua promiſit, ſe tibi traditurum, tuum hoſtem in poteſtatem, vt eo vtaris ad tuum arbitrium. D. Tacete, tacete, obrepam ad eum pedetentim à tergo dum ventrem exonerat. C. Quid facit? Non eum interfecit? O hominem inſanum, qui tantam tam ſubitò oblatum occaſionem vlciſcendi hoſtis non arripiat? D. Ah toto animo commo-

ueor poſteaquam oram eius penulæ abſcidi. Auertat Iehoua, vt hoc eius vncto domino meo faciam, & ei manu afferam: vel hoc ſolo nomine, quòd Iehoua vnctus eſt. C. Tu nimium religioſus es. Nos ipſi faciemus non ita cunctanter. D. Nolite Dei munus vſurpare: regem non feciſtis, regem non delete. Eiuſdem eſt abolere, qui creauit. Sinite eum. Iam exit, ego eum ſubſequar. Heus domine rex. S. Ecquis me reuocat? D. Cur fidem habes dictis eorum, qui dicunt Dauidem tibi malum moliri? Vides profecto oculis tuis, vt hodie Iehoua in ſpelunca tui mihi fecerit poteſtatem: nec defuit qui me in tuam necem cohortaretur: ſed peperci tibi, meque negaui manus allaturum domino meo, qui eſſet vnctus Iehouæ. Sed vide, pater, vide tuæ penulæ extremum in manu mea: quod cùm abſciderim, neque te interfecerim, cognoſce & intellige, nullum me ſcelus commiſiſſe, nullum contra te facinus admiſiſſe, dignum, quamobrem meæ vitæ inſidias tenderes. Suſcipiat hanc Iehoua cauſam, teque mihi ſine mea opera vlciſcatur. Vetus eſt prouerbium, A ſceleratis prodibit ſcelus. Te quidem mea manu non vlciſcar. Cur tandem inſtat rex Iſraelitarum? Quem tu perſequeris? Canem mortuum, pulicem, Iehouam precor vt huius ſibi cauſæ iudicium ſuſcipiat, meaſque partes defendens tuas in me iniurias perſequatur. S. Tuamne ego vocem adeo Dauid fili? Hei mihi tu æquum & bonum habes, qui mihi bonum pro malo rependeris, id quod ſatis hodie oſtendiſti, cùm mihi (quem in tuam manum Iehoua concluſerat) mortem non intuleris. Nam quotuſquiſque eſt, qui hoſtem ſuum nactus, indemnem dimittat? Sed te pro iſto tuo hodierno in me facto, Iehoua condigno

præmi

premio remuneretur. Ego quidem ſcio te regem futurum, & regnum in Iſraelitas obtenturum. Quare iura mihi per Iehouam, te meam ſtirpem poſt meum interitum non eſſe exciſurum, neque nominis memoriam de mea familia deleturum. D. Iuro.

SENTENTIA.

Iniuſti calumniatoribus facillimè credunt. Iniuſti malum pro bono: juſti contrà, bonum pro malo reddunt, & Deus vtroſque tandem pro meritis remuneratur.

ABIGAIL. 1. Reg. 25.

ARGVMENTVM.

Miſſi ad Nabalum famuli Dauidis ad petenda cibaria repudiantur ab eo. Quo audito Nabalis vxor Abigail munera Dauidi obuiam ferre properat, & ei obuiam facta, eius in Nabalem iram pacat.

Famuli Dauidis, Nabal, Puer, Abigail, Dauid.

DAuid Ieſai filius, te Nabal, tuamque domum tuaq́; omnia, plurima ſalute impertit. Is quia audiuit vt tonſuram ouium facias, miſit nos ad te rogatum vt (ſi cum tuis paſtoribus non ſolum ſine vllo maleficio aut iniuria, verùm etiam cum magno beneficio ſimus verſati, ita vt eos ab omni iactura tutos præſtiterimus quandiu fuerunt in Carmelo: cuius nobis rei tui famuli teſtes eſſe poſſunt) benigne nobis facias, hoc præſertim tam fauſto dei: & quæ commode poteris, des cibaria ad ipſius Dauidis, tui propè dicemus filij, eiúſque comitum famem propellendam. N. Quis eſt iſte Dauid? Quis eſt iſte Ieſai filius? Iſne eſt ad quem hodie ſerui paſſim à dominis transfugiunt? Scilicet ego cibum potionemq́; meam, & quæ mactaui ad alendos meos tonſores, dem hominibus mihi prorſus ignotis? F. Aliunde nobis proſpiciamus: nam hinc quidem nihil auferemus vt eum affectum video. Rediamus ad Dauidem. P. Meus dominus conſu-

luit ſibi peſſime. Eo narratũ omnem rem heræ, vt caueat, Hera nunc, ſi quando, tua eſt opus prudentia. A. Num quod malum recens ortum eſt? P. Et quidem maximum. Miſſi à Dauide nuntij è deſerto ad herum noſtrum, vt aliquid hinc per humanitatem auferrent, repudiati ab eo ſunt, & tamẽ illos experti ſumus viros planè bonos: nulla vnquam contumelia aut damno affecti, quamdiu ſumus inter eos ruſticati. Quin pro muro nobis noctes dieſq; fuerunt, donec uerſati cum eis ſumus, paſcendo pecudes. Proinde diſpice tu diligenter, quid agis, alioquin actum eſt de domino noſtro & tota eius familia. Nam ipſum quidem conuenire hominem profligatiſſimum ac perditiſſimũ ſtultitia ſit. A. Famuli capite properè omnia hæc quæ vobis tradam: quæ impoſita aſinis feretis antè. Ego iam ſubſequar. Huc mihi propere aſinum. Quam malè metuo, ne mei viri ſtultitiam luamus, O hominem inſanum qui pro nihilo habuerit, eum hominem in ſe irritare, à quo maximè poteſt, & iuuari amico & lædi infenſo. Sed video ipſum Dauidem aduerſo colle deſcendentem. Neſcio quid iratus loquitur cum ſuis D. Næ ego fruſtrà conſeruaui omnia quæ habet iſte in deſertis, ita vt nihil omnino de ſuo deperdiderit: & reddidit mihi malum pro bono? At ita perdat Deus hoſtes Dauidis, vt ei ante craſtinum manè nihil prorſum reliqui faciam. A. Obſecro te domine, tibi ad pedes ſupplicitur iacens, vt bona me venia audias. Vide mi Dauid, ne hominem deſpicatiſſimum Nabalem dignum iudices, in quem iram vertas: qui ſicut nomine, ita re ipſa ſtultus eſt. Nam ego quidem, cuius eſt culpam præſtare, miſſos à te iuuenes non videram, neque enim ſiuiſſem abire vacuos: ſed vides profectò, vir clariſſime,

ſime (neque enim dubitari poteſt) te à Deo immortali ab-ſterreri à ſanguine faciendo in tuis inimicis per temetipſum perſequendis: cùm ipſius Nabalis inſania eiuſmodi ſit ipſa per ſe ſupplicium, vt non aliud tuis hoſtibus & inuidis imprecandum eſſe videatur. Quare æquo animo patere hoc munuſculum, quod tibi hic affero iuuenibus tibi merentibus dari auferendum, & mihi hanc noxam remitte. Sic tuas tibi fortunas bella diuina gerenti in tuto conſtituat Deus, & te in omni vita omni malo prohibeat. Ac ſi quis tibi infeſtus, & tuæ necis cupidus exiſtat precor Deum vt te ſemper incolumi, & fortiſſimè conſiſtente, tuus hoſtis varijs iactatus procellis deſperet. Iam verò cùm præclara Dei promiſſa conſequutus Iſraelitarum dux fueris conſtitutus, tanta tua fœlicitas nulla quaſi labefactabitur labe conſcientiæ, qua neceſſe eſſet tuam lætitiam contaminari, recordatione effuſi ſanguinis, & ſupplicij ob priuatam iniuriam ſumpti. Deus faciet tibi meliora, memineriſque aliquando mei. D. Gratias ago Iehouæ Deo Iſraelitarum, qui te mihi hodie miſerit obuiam: nec non tibi quæ me tua ratione à cæde & vindicta iniuriæ in me commiſſæ auocaſti. Nam Deum immortalem teſtor qui me tibi malefacere prohibet, niſi tu mihi accurrere properauiſſes. Nabalem ante diluculum fortunis omnibus funditùs euertiſſem. Verùm eius culpam tibi condono, tuaq́ munera grato animo accipio. Abi ſanè domum ſalua.

SENTENTIA.

Incitare potentiorem, veſania eſt: bonum malo penſare ſcelus. Iratum potentiorem muneribus verbiſque pacare ſapientia eſt.

ABISÆVS. 1. Reg. 26.

ARGVMENTVM.

Dauid noctu clàm in Sauli caſtra digreſſus, eius dormientis haſtam matellámque ſurripit. Deinde degreſſus illinc procul clamore eum excitat, ſuamque innocentiam iterum teſtatur, in calumniatores inuehens, & ille iniquitatem ſuam iterum confitetur.

Dauid, Abiſaus, Abner, Saulus.

VTer veſtrûm deſcendet mecum in caſtra ad Saulum? Abi. Ego. Da. Eamus ſenſim & pedetentim per noctem dum dormiunt hoſtes. En omnes ſunt oppreſſi altiſſimo ſomno. Abiſ. Dauid, Dauid D. Quid eſt? Abiſ. Hic ſtertit Saulus in tentorio, haſta humi ad caput eius defixa. Abner & reliqui temere circum eum iacent, nimirum tibi Deus facit tui hoſtis poteſtatem. Vis ergo vt eum ego haſta configam ad terram vno ictu, non repetendo? D. Noli eum perimere, quis enim adferat manum ei quem Deus vnctione creauit regem, quin obliget ſe nefario ſcelere? Aut Deus eum perdat oportet, aut dies ei fatalis veniat, aut in prælio cadat. Certe meam manum à rege creato diuinitús auertat Deus. Sed cape haſtam eius, & matellam: abeamus. Abiſ. Deus bone, vt altè ſopiti ſunt? Nullus omnino expergiſcitur. D. Non ſine numine hæc fiunt. Conſcendamus montem. Volo ego de ſummo cacumine clamare Saulum, & ei oſtendere me non minùs fidem, quam quemuis eorum, quibus ſtipatoribus vtitur. Satis iam procul abſumus ab eis, ne repentino eorum aduentu poſſimus opprimi. Heus Saule heus ſtipatores Sauli, heus Abner non mihi reſpondes. Heus te appello Abner. Ab. Quis tu es qui clamas regem? D. Na tu es vir eximius, & dignus qui inter Iſraelitas principatum teneas. Itáne verò regem dominum cuſtodis, vt ad eum necandum, miles quidam modò introierit

roiecerit tentorium? Haud egregium ſanè iſtud feciſti. Per Deum immortalem vos eſtis digni ſupplicio capitali, qui tam male cuſtodiatis dominum veſtrum, regem à Deo conſtitutum. Quaeſo, vide, vbi ſit haſta, & matella regis, quæ erat propè caput eius. S. Eſtne iſta tua vox, fili David? D. Mea, ô mi rex, & domine. Sed cur tandem perſequeris ſeruum tuum, aut quid feci, aut commiſi? Veruntamen ne grauêre paulisper audire me loquentem. Si Deus te mihi infeſtum reddit, precor eum tibi propitium: ſin homines ſunt, execrabiles ſunt in conſpectu Iehouæ, de cuius me hodie patrimonio deturbant, quantum eſt in ipſis, & ad cultum deorum peregrinorum impellunt. Sed non ſinet Iehoua terram meo ſanguine funeſtari, quamuis Iſraelitarum rex occupatus ſit in perſequendo pulice (vt ita dicam) vt ſi perdicem per montes perſequatur. S. Peccaui, reuertere David fili. Iam enim tibi non malè faciam, qui ita abſtinueris te mea nece. Erraui nimis quam imprudenter, fateor D. Hic depono haſtam tuam, eam petito aliquis iuuenum: cæterùm Deus remuneretur quemque vt dignus meritúſque eſt. Te quidem hodie tradidit mihi in manum, ſed continui me à nece regis. Ergo quemadmodum tuam ego ſalutem charam habui, ſic ille habiturus eſt meam meq́ hoſtili manu liberaturus. S. Macte virtute David fili, haud dubiè conata perſicies.

SENTENTIA.

Et iuſti iuſtè & iniuſti iniuſtè facere preſeuerant. Calumniatores, tametſi vtriſque nocent, tamen reuera pernicioſiores ſunt ijs, qui eorum calumnijs credunt, quam ijs quos calumniantur.

PHOEBAS. 1. Reg. 28.

ARGVMENTVM.

Phœbas Saulo Samuelem elicit ab inferis, & ab eo Saulus futurum

exitium ſuum cognoſcit.

Saulus, Phœbus, Samuel, Famuli.

PHœbas, redde mihi oraculũ Phœbi, & excite quem dicam tibi, P. At tu ſcis, vt exterminauerit Saulus ex hac terra Phœbadas & diuinos, cur me in tantum capitis periculum adducere vis? Saul. Iehouam Deum immortalem iuro, hanc tibi rem fraudi non futuram. P. Ecquem vis tibi excitem? Sau. Samuelem. P. Fiet heu me miſeram, deſperij, tu Saulus es, & me indignè decepiſti. Sau. Ne formide, Sed quid vides? Ph. Video auguſtam quandam & planè diuinam perſonam terra aſcendentem. Saulus. Qua eſt ſpecie? Ph. Vir eſt ſenex, indutus pallium. Sau. Samuel eſt, præbebo ei honorem. Samuel. Quamobrem eliciendo me inquietas, Saule? Sau. Magnis premor anguſtijs: Paleſtini me bello petunt: Deus aduerſatur, nec iam reſpondit, neque per vates, neque per ſomnia; hanc ob cauſam acciui te, vt me doceas quid mihi ſit faciendum. Sam. Cur ergo me conſulis, ſi ipſe Iehoua, tibi non modo non fauet, ſed etiam aduerſatur? Faciet ille quidem, quod eloquutus eſt voce mea, tibiq́; extorquebit regnum de manu, quod tradet alteri videlicet Dauidi, quia non obtemperaſti ei in vlciſcendis Amalechitis, quibus infenſius erat: eam ob rem ita ſine dubio te accipiet. Quinetiam addicet tecum Iſraelitas Paleſtinis: & cras tu tuiq́; liberi eritis vnà mecum: caſtra etiam Iſraelitarum tradet Paleſtinis Sa. Eheu. P. Perij miſera, corruit. Saule, Saule, obſecro te obſequere mihi cape cibum. Tu ſcis vt ſim tibi morigerata, & caput meum ſummo perculo obiecerim, vt exequerer tua iuſſa. Agedum præbe te mihi facilem viciſſim & veſcere cibo

quem

quem tibi apponam, vt recreatis viribus aggrediaris iter. San. Non edam. F. Quare? Imò verò edes. Ph. Ius oramus. S. Quando tãtopere vrgetis fiat. Ph. Agedũ ſurge, & recumbe in hoc lectulo, dum ego vobis macto vitulum altilem quem habeo domi ſubigoq́ farinam ex qua conficiam panes ſubcinericios.

SENTENTIA.

Qui deum deſeruerunt, tandem deſeruntur à Deo. Deſerti à Deo confugiunt ad eum, à quo antè abhorruerant, diabolum, à quo nihil nec cognoſcunt, nec conſequuntur, niſi ſuum exitium. Et ſane æquum eſt, vt qui bonum fugit, incidat in malum.

ACHIS. 1. Reg. 29.

ARGVMENTVM.

Achis Gethæ rex, admonitu procerum ſuorum Dauidem (qui ad ipſum confugiat) ab exercitu ſuo dimittit.

Proceres Palæſtini, Achis rex, David.

QVinam ſunt Hebræi iſti, quos habes in noſtro exercitu? A. Dauid eſt, Sauli Iſraelitarum regis ſeruus, qui mecum egit per hoſce dies, vel potius annos, in quo nihil adhuc reprehenſione dignum deprehendi, ex quo ad nos aufugit. P. Remitte hominem in eam prouinciam cui tu eum præfeciſti, ne ſi nobiſcum deſcenderit in certamen, in nos ſe conuertat. Nam qua tandem re melius poſſit cum ſuo domino reconciliari, quàm horum hominum capitibus? Nonne hic eſt ille Dauid, carmine illo in choreis celebratus? Saulus mille, decem concidit millia Dauid. A. Dauid, Iehouam ego immortalem teſtor te mihi tuamq́ caſtrenſem conſuetudinem probari: neq́ enim vllum adhuc in te vitium, poſteaquam ad me primum te contuliſti, deprehendi. Sed optimatibus non places: Quamobrem diſcede cum bona pace, ne Palæſtinos proceres offendas. D. Nam quid ego commiſi?

Aut quid in me adhuc deprehendiſti, ex quo primum in tuum conſpectum veni, vt in bellum contra hoſtes tuos non proficiſcar? A. Scio equidem te mihi tam placere quàm ſi diuinus eſſes genius. Sed vetant ſatrapæ Palæſtini, te prælium ſecum inire. Quamobrem manè vbi diluxerit, proficiſcere ſanè vnà cum tui domini ſeruis, qui tecum venerunt. D. Equidem inuitis illis militare nolim: parebitur.

SENTENTIA.

Non abs re ſuſpectum eſt profugarum contra ſuos auxilium.

AMALECHITA. 2. Reg. I.

ARGVMENTVM.

Amalechita quidem Dauidi necem Sauli nunciat: cuius necis autorem ipſe ſe eſſe dicit, eámque ob rem Dauid eum iubet interfici.

Dauid, Amalechita.

Video quendam huc venientem ſciſſa veſte, & capite inſperſo puluere. Haud temere eſt, nimirum aliquem ſiniſtrum nuncium adfert. Vndenam ades tu? A. Ex exercitu Iſraelitarum euaſi. D. Quid actum eſt? Eloquere. A. Fugerunt milites è prælio, multi è vulgo ceciderunt: Saulus quoque & Ionathan eius filius occubuerunt. D. Qui ſcis Saulum & Ionathanem occubuiſſe? A. Cum forte veniſſem in Gelboem montem, vidi Saulum innixum haſtæ, cui currus & equitatus iamiámque imminebant, reſpexit ille & me viſo: huc ades, inquit. Acceſſi. Tum ille. Quis tu es? Amalechita, inquam ego. Aggredere me, inquit & interfice. Nam magno dolore diſcrucior, nec adhuc poſſum emori. Hic ego quid agerem? Videbam non victurum poſt tam grauem caſum, itaque interemi, abſtulique coronam de capite eius, & armillam de brachio, quæ tibi affero, vt vides. D.

He

Heu calamitoſa clades, heu lugubre prælium. ô facinus audax. Cuias es? A. Filius ſum aduenæ cuiuſdam Amalechitæ. D. Tene ergo non eſſe veritum iſta impura manu perdere vnctum Iehouæ? Tu iuuenis inuade hominem, neca. Meritò morieris, & tuo iudicio peris, qui te de rege interfecto iactaueris.

SENTENTIA.

Si potentes ſic tractarent eos qui ipſis mortem aut malum inimicorum, tanquam rem lætam nunciant, vt Amalechitam hunc tractauit Dauid, aut ſi ſaltem huiuſmodi nuntios auerſarentur, minus audirent aſſentatores.

NATHAN. 2. *Reg.* 12.

ARGVMENTVM.

Nathan Dauidem iuſſu Iehouæ, ficta ad rem narratione ſimili, ita prudenter adulterij homicidijque arguit, vt ipſe Dauid contra ſemetipſum ferat ſententiam.

Nathan, Dauid.

Dauid, duo homines erant in quadam vrbe, alter diues, alter pauper. Diues ouibus & capris bobuſq; abundabat: pauper vnam omnino habebat ouiculam, à ſe emptam, & altam, quæ adoleuerat vnàcum ipſo & liberis eius, veſcebatur eodem cibo cum eo, bibebat eandem potionem, quieſcebat in ſinu eius, breuiter, erat ei pro filia. Ad illum autem diuitem venit quidam hoſpes, quem accepturus, præteritis pecoribus ſuis, ouiculam illam pauperis mactauit. D. Per Iehouam immortalem dignus eſt morte, qui fecit iſtud: ouemq; certè quadruplo penſabit, qui tantum facinus committere non dubitauerit. N. Tu ille es Dauid. Deus creauit te regē Iſraelitarum teque liberauit ex manu Saulis. Tibi tradidit domum domini tui, & vxores quas complecterers: tibi Iſraelitarum, tibi Iudæorum familiam dedit: alia atque alia inſuper daturus, ſi ea non ſatis eſſent. Et tu contempto eius præcepto: Vriam Hettæum, Ammonita-

rum telis obiectum indigniſſimè trucidaſti, eiuſq́ue vxorem, nulla Iehouæ habita ratione in matrimonium duxiſti. Ob quæ flagitia, nunquam à tua domo aberit clades. Nam Deus conſtabit tibi malum domeſticum, tuâſque vxores, te vidente, alteri tradet, qui cum eis luce palam congredietur. Tu quidem occultè feciſti, ſed ipſe id faciet in luce atq́ue in oculis omnium Iſraelitarum. D. Peccaui in Deum. N. Deus quoq́ue remittit ille quidem tibi peccatum, neq́ue ob id morieris. Sed quia iſta re inimicis Iehouæ occaſionem maledicendi dediſti: filius qui tibi natus eſt, morietur. Hac me tibi nunciare iuſſit Deus.

SENTENTIA.

Callidè reprehendendi ſunt potentes. Qui alterum damnat ſeipſum damnat ſi ſimilia committet. Nihil eſt tam tectum quin detegatur. Si peccatum reſciſci non vis, peccare noli.

THECVANA. 2. Reg. 14.

ARGVMENTVM.

Thecuana fœmina à Ioabo ſubornata, oratione tecta atque figurata impetrat à Dauide reuocationem Abſolomi eius filij, ob fratricidium profugi.

Mulier Thecuana, Dauid, Ioabus.

FIdem tuam, ô Rex. D. Quid mali habes? M. Mulier ſum deſerta, & viduata viro, cui ſuperſtites fuerant duo filij, hi cum ruri fortè inter ſe contenderunt, nec eſſet qui litem dirimeret, cedidit alter alterum, eumque morte mulctauit. Nunc vniuerſa me familia vrget, poſcens ad necem eum qui ſupereſt ob interemptum fratrem, cupienſque perdere vnicum hæredem parentum: & quod mihi miſeræ lucis ſupereſt (quod certe eſt per exiguum) extinguere, meique viri nomen memoriámque prorſus è rerum natura tollere. D. Recipe te domum tuam, iſta mihi curæ res erit. M. Verum interim periculum eſt ne te, tuiſque neſcientibus, pœna mihi &

meis

meis irrogetur. D. Si quis in te mutiat, deferto ad me, ne ille, faxo, nunquam poſtea te tanget. M. Sed memineris per Deum immortalem, multos eſſe occiſi cognatos, & vindices, à quibus omnibus exitium meo filio metuendum ſit. D. Eundem tibi ego Deum iuro, me promiſurum ne tuus filius vllum pilum amittat. M. Dabis mihi veniam, ſi te liberius iam alloquar. D. Sanè. M. Quæ te (malum) ratio inducit, vt cum te mihi mulieri viliſſimæ tam facilem præbeas, populo toti, eiq́; præſtantiſſimo ita ſis durus & inexorabilis, vt ei nolis condonare profugum tuum, cuius non minus eſt cupidus quã ego ſum mei nati? Præſertim cùm in eo non minus fortaſſe tui generis propagandi ſpes poſita ſit, quàm mei in meo. Neque enim potes habere exploratum, te alium regni ſucceſſorem eſſe procreaturum. Nam moriendum certè eſt, idq́; incertum an hac ipſa hora: & ita moriendum, vt in hanc vitam reditus non pateat. Non magis quàm aqua ſemel effuſa, recolligi non poteſt: quo magis nobis habenda ratio eſt, vt in noſtri generis propagatione, quodammodo immortales reddamur. Quòd ſi ſupplicij æquitatem prætendis: vide ne non æquitatẽ, legi parendo, ſed iniquitatem, Deum legis autorem non imitando, ſequi videare. Neq́; enim ille continuo ſontes perdit, id quod tu minime omnium ignoras, ſed etiam atque etiam cogitat de reconciliandis eis, qui ob ſuum aliquod factum ab eo ſunt alienati. Atque vt iam meum rationem intelligas, equidem non ſine dubitatione feci, vt te hac de re adirem. Nam quod videbam populum ipſum tam parum apud te valere, ne ipſa nihil poſſem, valde metuebam. Et eam ob rem, quò callidius te inducerem: ſic mecum ipſa

cogitaui. Hem regem adibo, & cum eo, quaſi meum ſit negotium, ſic agam. Quod ſi obtinuero, vt me contra eorum odium tueri velit, qui me unà cum filio meo, fortunis omnibus, vitáque ipſa euertere properent: tum ab eo contendam, vt ſi ſibi conſtare velit, ſuam clementiam, quam vni expoſitam habeat, tam multis clauſam eſſe non patiatur. Quam me rem impetraturam eſſe ô rex non deffidebam. Cum enim præclarè ſcirem te in iure dicendo, & æquitatem ab iniquitate dijudicando, ſingulari quadam & planè diuina ſemper fuiſſe prudentia præditum, non dubitabam, quin qui tibi nunquam abfuiſſet Deus, idem nunc eſſet in hac iuſtiſſima cauſa adfuturus. D. Ne me cela, quod te rogabo. M. Rogo ſanè. D. Nonne iſtud totum feciſti impulſore Ioabo? M. Ita tibi ſecunda omnia opto, ô rex, vt nullius harum rerum quenquam vlla ex parte autorem habeo, præter Ioabum: ipſe iuſſit, ipſe præmonſtrauit quæcunque dixi; eius inſtincta rem omnem inuolucris figurarum texi; quam tu pro tua diuina ſapientia, qua omnia quæ in mundo conſtant tenes, facile intellexiſti. D. Impetraſti Ioabe. I ſane reductum adoleſcentem Abſolomum. Io. Ago tibi gratias immortales, O rex: nunc demum intelligo, me apud te valere gratia postquam hoc ſum à te conſecutus.

SENTENTIA.

In aliena cauſa facilius judicant homines quàm in ſuæ, Itaque hominem ab aliena ad ſuam per ſimilitudinem deducere, prudentia eſt.

SEMEIS. Reg. 16.

ARGVMENTVM.

Semeis Dauidem conuitijs proſcindit. quæ Dauid fert patienter.

Semeis, Abiſaus, David.

P*Rodi, prodi, homo ſanguinarie & ſceleroſe. Expetit à te*

ûte Iehoua omnem ſanguinem domus Sauli, cuius in regnum occupaſti, quod Iehoua Abſolomo filio tuo tradidit. Nunc tua te ſcelera petunt homicida crudeliſſime, quem ego iam hîc lapidibus obruam. A. Nonne indignum eſt, canem iſtum mortuum regi conuitiari? Vis ne vt eum adoriar, eique caput decutiam? D. Quid tum poſtea fili Saruia, ſi conuitiatur: & ſi ei Iehoua mandauit, vt Dauidi male diceret, quis ab eo facti rationem repoſcat? En meus ipſe filius, qui ex meis visceribus ortus eſt, mortem mihi machinatur: quid faciet Iemine natus? Sinite eum maledicere: nam Iehoua iuſſu facit. Fortaſſe reſpiciet Iehoua meam miſeriam, mihique bonum rependit pro hodiernis huius conuitijs. S. Sceleratiſſime, & flagitioſiſſime mortalium omnium non ſolum bipidum, ſed etiam quadrupedum nequiſſime: qui per nefarias cedes ad regnum perueniſti, qui Sauli domum funditùs exterpaſti: qui hominem optimum eius vxore conſtuprata, crudeliſſimè occidiſti, & eius neci plurimos te meliores addidiſti, adulteriumque homicidio cumulaſti: homo perfidioſe & impure, quid poteſt in te ſatis grauiter dici? Quem ego hic ſaxis iam mactabo, & vnius iuſtiſſima cæde tot nefarias cædes expiabo.

SENTENTIA.

Maledicta conſtanter ferre, magni eſt animi, non ferre, effœminati.

ACHITOPHEL. 2. Reg. 17.

ARGVMENTVM.

Achitophel Abſolomo prudens, ſed impium conſilium dat de opprimendo Abſolomi patre Dauide. Verùm Chuſæus Dauidi beneuolens altero conſilio illud reddit irritum.

Achitophel, Abſolomus, Chuſæus.

A Bſolome, cenſeo, vt ego nunc, lectis duodecim homi-

num millibus Dauidem hac nocte perſequar: eumque perterritum & fatigatum, defeſſumque, omnibus qui cum eo ſunt fuga dilapſis, ſolum interficiam: deinde cæteros omnes ad te ſic reducam, vt ſponſa deduci ſolet ad ſponſum. Ita fiet, vt cùm tu vnius mortem expetas, cæterorum omnium ſaluti conſultum ſit. Ab. Perplacet quidem tuum conſilium: ſed vocetur huc etiam Chuſaus Archita, vt audiamus quid ipſe quoque dicat. Chuſee, ſuadet Architophel, vt regem hac nocte inuadamus territumq́; & à ſuis deſtitutum, ſaluis reliquis, opprimamus. Tu quid cenſes? Sequemúrne eius conſilium an non ſequemur? C. Achitophelis conſilium hominis alioqui prudentis, hac quidem in re non probo. Tu ſcis, vt pater tuus, & qui eum comitantur, homines ſint ſtrenui, & vrſa agreſti pullis orbata ferociores. Præterea pater tuus vir rei militaris ſcientiſſimus, non eſt cum reliqua turba per noctem acturus. Nunc latet in aliquo antro, aut alio loco. Quòd ſi quis principio de tuis ceciderit, & rumor ſparſus fuerit, factum eſſe cædem Abſolomonorum: illi ipſi qui nunc ſunt leonibus animoſiores, exanimabuntur. Sciunt enim vniuerſi Iſraelitæ, patrem tuum eſſe virum fortiſſimum, nec non eius milites. Verum meum conſilium eſt, vt conueniant ad te omnes Iſraelitæ à Dane ad Berſabem, qui futuri ſunt arena numeroſiores, vtque tu ipſe inter eos præſens incedas. Tum eum adorti, vbi vbi erit, rore denſius inuadamus, vt neque ipſe, neque eius comitum vel vnus euadat. Quod ſi ſe in aliquod oppidum receperit, id oppidum vniuerſi vel funibus cinctum in flumen ita euerrere ſolebimus, vt ne calculus quidem relictus fiat. A. Melius eſt iſtud conſilium, quam

Achito-

Achitophelis: obtemperabitur tibi.

SENTENTIA.

Impiorum prudentia bonis pernicioſa eſt, piorum ſalutaris. Impijs fauere & conſulere contra pios, impium eſt. Rurſus impios ad piorum ſalutem recipere pium eſt, & ipſis etiam impijs vtile. Minus enim graues pœnas Deo dabunt, ſi pios non occiderint.

ABSOLOMVS. 2. *Reg.* 18.

ARGVMENTVM.

Abſolomus ex prælio elapſus, de quercu crinibus pendens à Ioabo necatur. Huius audita nece, Dauid ſeſe affli&tat, & à Ioabo propterea obiurgatur.

Miles, Ioabus, Achimaſſus, Chuſis Speculator, Dauid, Quidam.

CVm perſequerer fugientes & diſſipatos hoſtes, Abſolomum vidi cæſarie pendentem de quercu. Io. Vidiſti autem? Cur non eum ad terram deturbatum occidiſti? Nam meæ partes fuiſſent, decem te argenteis nummis & Baltheo remunerari. M. Ego verò, ſi mihi mille nummi in manum annumerentur, non ſim manum filio regis iniecturus. Nam audientibus nobis præcepit rex tibi, Abiſaoque & Ettao, vt adoleſcenti Abſolomo caueretis: nedum vt ego tam perfidioſe, tanto cum vitæ meæ periculo facerem: neque enim res tanta regi ignota eſſe poſſit. Verum iam ad eum ventum eſt: tu ipſe vide quid tibi agendum putes. I. Videbis me non ita cunctantem. Moriere boni parentis peruerſa progenies. Accipe hæc tria tela de mea manu, recta in medium pectus. Vos mei armigeri, circumfuſi eum conficite. Tu præco, confectum bellum eſt, cane receptui, vt à perſequendo reuocentur milites. A. Viſne igitur vt ad regem curram, eiq; renuntie, Iehouam de eius hoſtibus ſumpſiſſe ſupplicium? I. Tu verò ne feceris hodie, alias facies. Hodie quidem non es iucundum allaturus nunciũ, propterea quòd regius filius eſt mortuus. Tu Chuſi, ad renũciandũ regi

quod vides. C. Libenter, & quidem curſim. A. Quid ſi ego quoq; Chuſim curſu conſequar? I. Cur conſequaris fili? Non es obtenturus euangelium. A. Sed quid ſi conſequar? I. Per me licet. A. Curro, facile Chuſim anteuertam. Io. Nos verò hoc Deo hominibuſque inuiſum cadauer, in hanc vaſtam voraginem, in hac ſylua detrudamus, & lapides inſuper cumulatè exaggeremus, vt tam nefarium facinus memoria ac nomine loci notetur. Nam talibus ſunt digni monumentis, qui mortē eis machinantur, quorum beneficio vitam ſunt adepti. Sp. Heus rex video hominem huc accurrentē ſolum. D. Si quidem ſolus eſt, boni aliquid portat. Sp. Video item quendam alium, currentem etiam ſolum. D. Is quoque lętum nuntium affert. S. Ex curſu priorem conijcere videor Achimaſſum eſſe Sadoci filium. D. Virum bonum nominas, de nuncio lęto venit. A. Salue rex: & ſimul agendas Iehouę gratias exiſtima cuius auſpicio ſubacti ſunt, qui in te arma ſumpſerunt. D. Saluuſne eſt adoleſcens Abſolomus? A. Magnam hominum turbam vidi, cum me huc mitteret Ioabus: cæterùm quid ſit, neſcio. D. Recede, conſiſte iſtinc. C. Regem plurima ſalute & lętitia impertio, cuius Deus hoſtes omnes hodie vltus eſt. D. Saluuſne eſt adoleſcens Abſolomus? Ch. Vtinã ſic ſint omnes tui hoſtes, ô rex, & quotquot tibi malum machinantur. Da. Fili mi, fili mi Abſolome, vtinã ego pro te ſim mortuus. Abſolome fili, fili, fili, heũ me miſerum. C. Luctum attuli, non lętitiam, nec ſolũ regi qui audito interitu filij, ſe conijcit in cœnaculum portæ, vbi in luctu ſit, & ſe affligat: ſed etiã populo vniuerſo, cuius lętitiam audita regis triſtitia, in mœrorem conuertet,

e, ſed video Ioabum huc aduenientem: ſtomachabatur? O lepidum regem, & dignū cuius adhuc viuat filius. binam eſt? C. Surſum eſt. I. Quem ego niſi: ſed me comprimam. O turpe ſpectaculum. Itane verò Dauid? ſiccine tuos omnes hodie dedecoras? Et eorum honeſtiſſimam victoriam, in fœdiſſimum luctum conuertis? Qui te tuóſque liberos, & uxores, tum iuſtas, tum concubinas à crudeliſſima morte vindicauerunt? At non oportet (quod tu facis) ita amare inimicos, vt oderis amicos. Nunc quidem facile oſtendis, te tuos omnes & nobiles & ignobiles pro nihilo habere. Nam equidem compertum habeo te vnius Abſolomi ſalutem noſtra omnium morte velle redemptam. Verum agè, prodi & tuos affare leniter, nam per Deum immortalem, niſi tu prodeas, efficiam vt ante noctem omnes ad vnum à te deficiant: quo grauius malum nullum unquam in vita tibi euenit.

SENTENTIA.

Honora parentes tuos ſi vis viuere diu. Indignus eſt vita, qui in autorem vitæ ſuæ ingratus eſt. Dignus eſt infami morte, qui bonum malo penſat. Ardentem amorem ne ſumma quidem iniuria extinguit.

BERZELLÆVS. 2. Reg. 19.

ARGVMENTVM.

Berzelæum pro eius in ſe meritis vult Dauid in aulam ducere. Sed illo propter ſenectam recuſante, abducit eius loco Chamaamum.

Berzelæus, Dauid.

SAlue nobis tandem reddite Iſraelitarum rex. D. O ſalue multùm, Berzelæe, homo de me multùm bene merite. Traijcies tu mecum Iordanem, ego te apud me alam Hieroſolymis. B. At quot annos natus, vt cum rege Hieroſolymam aſcendam? Ago nunc octogeſimum annum, poterône bonum à malo diſcernere? Poterône

cibo & potione delectari? Aut fidicinum fidicinarumu- cantus audire? Quid opus eſt vt tibi amplius ſim oneri? Liceat mihi tecum paululum trans Iordanem progreſſ- (cur enim tanto me cumules beneficio) liceat inqua- reuerti, & in mea patria finire vitam, inq; meorum parentum ſepulchro humari? Ceterùm hic Chamanu- tecum perget: hoc tu vteris: vt tibi viſum erit. D. Ergo traijciat Chamanus: Ego eum omnibus: beneficij- ornabo, quibus ornandum eſſe iudicaueris: tibiq; omni- præſtabo, quæ à me expetiueris.

SENTENTIA.

In homines pios & gratos bene conferuntur beneficia.

BETHSABA. 3. Reg. 1.

Bethſaba de Nathanis conſilio, à vetulo Dauide impetrat vt rex creetur Salomon.

Nathan, Bethſaba, Dauid, Banaias.

AN non audiuiſti Bethſaba, Adoniã Hagithæ filium, regem creatum eſſe, neſcio domino noſtro Dauide? Age dabo tibi conſiliũ, quo tuã tuiq; filij Salomonis vita conſulas. Conueni regem Dauidem, & ex co- quære, qui fiat, vt cum Salomoni filio tuo regnum poſt ſe ſoliumque ſuum ſit pollicitus, nunc regnet Adonias? Ego te adhuc cum eo colloquente ingrediar poſt te, & tuam orationem complebo. Be. Bene conſulis, adeo eum. Salue rex. D. Quid vis? Be. Domine, tu mihi per Iehouam Deum tuum iuraſti, Salomonem filium meum poſt te regem fore, & in ſolio tuo ſeſſurum. Atqui Adonias te neſciente regnũ inuaſit, bouesq; & altilia, ouesq; & capras magna copia immolauit: ad quas epulas cum regios omnes Abiatharemq; pontificem, & exercitus ducem Ioabum inui-

inuitauerit, Salomonẽ tuum non inuitauit. In te autem domine rex omnium Iſraelitarum oculi ſunt intenti, vt iis ſignifices, ecquis ſit in ſolio tuo poſt te ſeſſurus. Te quidem ita defuncto, mecũ, & cum meo nato Salomone peſſimè agetur. N. Salue rex Iſraelitarum: iuſſiſtine Adoniam tibi in regnum ſuccedere? Nam is quidem hodie rus deſcendit, pecoraq́ multa mactauit: & eò regios omnes natos, exercitusq́ duces, & Abiatharem pontificem vocauit, qui nunc apud eum epulãtur, Adoniamq́ regem ſalutant: me verò, & Sadocum pontificem, & Banaiam Ioiadæ filium, & Salomonem tuum non inuitauit. Velim ex te ſcire, an hæc res te autore fiat, neq́ tu mihi ſignificaueris, ecquis ſit in tuo ſolio poſt te ſeſſurus. D. Euocetur huc mihi Bethſaba. Audi Bethſaba. Per Iehouam immortalem, qui meã vitam ex tot anguſtiis eripuit, quemadmodum tibi Iehouam Deum Iſraelitarum iuraui, Salomonem filium tuum poſt me eſſe regnaturum, & in ſolio meo pro me ſeſſurum, ſic hodie faciam. Be. Vitam regi Dauidi precor ſempiternam. D. Conuocentur huc Sadocus pontifex, & Natham vates, & Banaias Ioiadæ filius. N. Adſumus. D. Adhibite veſtros conſeruos, & Salomonem filiũ meũ, mula quàm habeo, impoſitum deducite Gehonem, eumq́ ibi tu Sadoce, & tu Nathan, regem Iſraelitarum vngitote: tũ tuba clangitote, & Salomonem regem ſalutatote. Deinde vobis ſequẽtibus ipſe venito ſeſſũ in ſolio meo pro me regnaturus. Hunc enim tum Iſraelitarum, tum Iudæorum imperatorem eſſe iubeo. A. Faxit Iehoua Deus tuus domine rex, vt quemadmodum tibi adfuit, ſic adſit etiam Salomoni, eiusq́ ſolium etiam ſupra Dauidicum extollat.

SENTENTIA.

Sapientibus conſilium ſequi ſapientia eſt.

SALOMON. 3. Reg. 3.

ARGVMENTVM.

Duarum meretricium litem, de oppreſſo per ſomnum alterius infa- contendentium, dirimit Salomon diuina ſapientia.

Meretrix, Salomon, Altera Meretrix.

TVum fidem imploro, ô rex: audi me paulisper. Quid noua rei eſt? Loquere. M. Ego & hæc mul- in eadem domo agimus, & vtraq; peperimus: ſed ea tri- duo poſt me: cùmque domi eſſemus neque quiſquam pr- terea adeſſet, mortuus eſt ei filius noctu, vt fortè incu- buit ei. Itaque media nocte ſurrexit, & ſurreptum me- um filium, qui meo lateri accubabat, ſuppoſuit ſibi, ſuu- autem mortuum mihi, me dormiente. Manè vbi me e- rexi, mammam infanti datura, video mortuum. Hic e- go cùm iam diluxiſſet, dum eum diligenter complecto- animaduerti, non eſſe eum quem pepereram. A. Non i- eſt, quin meus eſt qui viuit, tuus qui interijt. M. Im- vero tuus mortuus eſt, meus viuit. A. Mentiris. M. N- enimuero mentior, ſed dico quod res eſt. S. Vtraque ſu- um eſſe affirmat eum qui viuit, demortuúmque repudi- at. Cede huc mihi tu cultrum, partimini æqualiter pu- rum viuentem, & date vtrique dimidium. M. Obſecr- te rex, detur ei potius totus quàm intereat. A. Nec m- us eſt, nec tuus, placet diuidi medium. S. Eum adiudic- priori, quæ perimi vetat, nam ea mater eſt.

SENTENTIA.

Ad pleraſque lites dijudicandas opus eſt diuina ſapientia. Iudici mul- ta ſimulanda ſunt, vt ſapienter iudicet. Et verum & fictum amorem re- ipſa detegit.

ROBOAMVS. 3. Reg. 12.

AR-

ARGVMENTVM.

Roboamus repudiato ſenum ſano conſilio, iuuenum inſanum conſilium ſequitur de opprimendo maiori inſuper ſeruitute populo, quàm quo ipſius pater Salomon oppreſſerat.

Roboamus, Senes, Iuuenes.

PEtijt à me vniuerſum Iſraelitarum vulgus, vt quoniam meus pater iugo eos preſſiſſet, ego illis ſeruitutis grauitatem leuarem: ſe enim ita demum mihi obedituros. Nunc ex vobis, ſenes, ſcire velim, quid mihi ſuadeatis vt eis reſpondeam ſuper hac re. S. Si hodie populo obſequutus fueris, eiq́; obtemperans humanè reſponderis, habebis eum ſemper obtemperantem. R. Audio. Nunc exitote pauliſper foras. Introducantur iuuenes, æquales mei mecumq́; educati. Quid mihi autores eſtis iuuenes, vt populo reſpondeam, petenti vt ſibi à grauitate ſeruitutis, qua ſint à patre meo oppreſſi, relaxem aliquid? I. Tu verò reſpondeas, tuorum membrorum minimũ craſſius eſſe, quàm tui parentis medium corporis truncum. Quòd ſi ille eos graui iugo preſſit, te preſſurum grauiore. Si is eos verberibus cecidit, te eos ſcorpionibus conciſurũ. R. Probè. Veſtrum mihi conſilium magis probatur, quàm ſenum, itaque id ſequar.

SENTENTIA.

Senum propria eſt prudentia, iuuenum temeritas. Stulti ſtultorum conſilijs libenter obſequuntur.

SAREPTHANA. 3. *Reg.* 17.

ARGVMENTVM.

Elias miſſus à Iehoua, Sarepthanam mulierculam perpetuata eius farina & oleo, à fame tuetur.

Elias, Sarepthana mulier.

HEus mulier, quæſo te vt petas paululum aquæ in aliquo vaſculo, quod mihi bibendũ des. S. Ego verò & perlibenter. E. Sed heus afferto tecum, & fruſtũ panis. S. Ego verò (Iehouam Deum tuum immortalem te-

ſtor) coctum non habeo: ſed tantum farinæ pugillum in cado, & olei puſillum quod in ampulla. Nunc colligo paululum ligni, ad id, quod habeo, mihi, meiſq; liberis parandum: quo conſumpto, ſupereſt vt fame pereamus. E. Bono es animo, i factum vt dixiſti. Sed mihi prius depſtitium inde confectum afferto, deinde tibi tuiſque liberis factura. Nam hoc tibi à Iehoua Iſraelitarum Deo confirmo, non prius farinæ cadum, & olei ampullam exhauſtum iri, quàm Iehoua terram pluuia irrigauerit. S. Faciam vt iubes.

SENTENTIA.

Tenues & famelicos reſpicit Deus. Tenues & famelici multò faciliùs credunt Deo quàm potentes & ſaturi. Primitiæ debentur Deo & ſuis. Deus eorum laborem fœlicitat, qui Deo primas tribuunt. Fœliciter habet qui Deo habet, quantulumcunque habet.

ELIAS. 3. Reg. 18.

ARGVMENTVM.

Elias cùm latuiſſet tres annos, & ſex menſes, quo toto ſpatio non pluerat, inuentus ab Abdia venit ad regem Achabum: & conuocatis Baalis Lucaniſque vatibus, conſtituto inter ipſos & Eliam certamine de litatione, cum illi litare Baali non potuiſſent, ipſe Iehouæ litat. Deinde vates illos necandos curat. Poſtremò conſcenſo monte Carmelo, pluuiam impetrat à Iehoua.

Abdias, Elias, Achabus, Populus, Vates Baalis, Puer Eliæ.

MIſit me rex ad quærendam tota regione aquam, ſi fortè gramen inuenire poſſimus, quo tolleremus equos & mulos, ne iumentis priuemur. Ipſe rex alia via eiuſdem rei gratia profectus eſt. Iam enim tres annos & amplius nulla fuit pluuia: itaq; omnia perarueru nt, nec vſquã viriditas vlla poteſt inueniri. O Elia, tuæ preces nobis inuexerunt hanc ſiccitatem: quæ non niſi tuis eiuſdem

de

dem precibus finiri poteſt, ſicut ipſe minatus es. Quòd niſi pateris inueniri te, actum eſt, primus. Sed video venientem huc hominem hirſutum, qui habet latera cincta cingulo piliceo. Fallórne? An is eſt ipſe Elias? Certe videtur. Heus tune es dominus Elias? E. Sum, nunciato domino tuo adeſſe Eliam. Ab. Nunciatum verò? Quid peccaui, vt tu me Achabo necandum obijcias? Iehouam ego immortalem iuro Deum tuum, nullam gentem, nullum regnum eſſe, quò dominus meus non dimiſerit, qui te conquireret. Cumque negarent adeſſe te, ille regna & gentes obteſtabatur, vt dicerent an tu illic eſſes, quòd te nuſquam inueniret. Et tu mihi nunc iubes, vt domino meo nunciatum eam, adeſſe Eliam? Qui poſtquam à te digreſſus fuero, auferet te Iehouæ ſpiritus, neſcio quò. Ego interea quum hoc Achabo nunciatum iuero, cùm ille te non inuenerit, interficiar ab eo. Et tamen Iehouæ reuerens fui à pueritia: niſi fortè tibi relatum non eſt quid ego (Iezabele vates occidente) fecerim, vt eorum centum abdiderim in duobus cauernis, videlicet in vtraq; quinquaginta, & eos pane & aqua aluerim. Et tu mihi nunc iubes, vt eam ad nunciandum domino meo, adeſſe Eliam, quò me interficiat? E. Sic viuat armipotens Iehoua, cui ego apparere & miniſtrare ſoleo, vt ego me Achabo oſtendam hodie. Ab. Poſtquam iſtud mihi ita confirmas, ibo. Salue rex: incidi in Eliam. Ac. In Eliam autem? Ab. Ita. Ac. Eliam tu inuenisti? Ab. Eum ipſum. Ac. Quæſo te, adeſt Elias vates? Ab. Adeſt Elias vates. Ac. Duc me ad eum continuò. Ab. Eamus hac, inueniemus: Atque eccum tibi obuiam. A. Tune is es qui perturbas Iſraelitas? E. Non ego Iſraelitas perturbo,

ſed tu tuâque paterna familia: qui omiſſis Iehouæ præceptis, Baalis ſequimini: quæ cauſa fuit, vt Iehoua vobis iſtos ardores immiſerit. Verùm cura mihi conuocandos omnes Iſraelitas in montem Carmelum, Baaliſque vates quadringentos quinquaginta: & Lucanos vates quadringentos, Iezabelis conuictores. Ac. Fiet ita. Adſunt quos iuſſiſti, Elia. E. Audite verô Iſraelitæ. Quouſque in vtrunque crus claudicatis? Si Iehoua Deus eſt, hunc ſequimini: ſin Baal Deus eſt, Baalem ſequimini. Nihil me reſpondetis? Ego vnus Iehouæ vates ſuperſum, cùm Baalenſes vates ſunt quadringenti quinquaginta, Lucorúmque vates quadringenti. Dentur nobis duo tauri, quorum vnum illi ſibi diligant, diſſecéntque, & lignis imponant, neque ignem ſubijciant: alterum ego immolabo ſuper quod ligna collocabo. Nec ignem ſupponam. Tum vos dei veſtri nomen appellate, Ego Iehouæ nomen appellabo. Ac qui Deus igne de cœlo demiſſo annuerit, ſéque exoratum oſtenderit, is Deus habeatur. B. Placet verò, átque ita fiat. E. Vos igitur, Baalis vates, deligite vobis taurum alterum, & priores facite quoniam plures eſtis, deique veſtri nomen inuocate, nulla igne ſubiecto lignis ſacrificantes. V. Accipimus conditionem. Mactemus taurum, imponamus fruſta lignis. O Baal exaudi nos, O Baal demitte ignem de cœlo, quo te Deum eſſe oſtendas, Baal, Baal, ô Baal, ô Baal præpotens deus, Baal, ô Baal deus noſter: noli committere, vt vnus Iehouæ vates plus poſſit apud Deum ſuum, quàm nos octingenti quinquaginta apud te. Effice Baal, vt quoniam te plures colunt quàm Iehouam, maiores etiam vires habere videaris, O Baal, Baal, Baal. O Baal, non

audi-

audis nos? Non te rite coluimus hactenus? Quid in te commiſimus? Non vis tuas vires oſtendere? Quo plures habes cultores, nonne æquum eſt eo te magis exorari? Baal, ô Baal, niſi nos exaudias, actum eſt de te, deq; tuo populo. Vnus hic Iehouæ vates tuum cultum adolebit. Quis te colet, ô Baal? Quis te deinceps, adorare volet ô Baal? Baal, ô Baal, quis te non contemnet & pro nihilo ducet, ſi nos in tanto diſcrimine non exaudiueris? In quem vero magis neceſſarium vſum reſeruabis tuam potentiam. Nos te inuocamus, nos aram tuam prætergredimur, & iam meridies eſt, neque tu reſpondes, aut exoraris. O Baal, Baal, O Baal noli perdere nos. E. Clamate maiore voce. Certe enim Deus eſt: ſed forſitan aliquid altius contemplatur, & animo agitat, quam vt poſſit iſtas tam exiles voces audire: aut occupatus eſt, aut iter habet, niſi forte dormit, vt ſit expergefaciendus. V. Heus Baal Deus noſter quid amplius tibi faciemus? O Baal, ô Baal, ô Baal. E. Euge, recte, ſecate vos iſto modo gladijs & cultellis, vt à vobiſipſis cruentati, miſericordiam Baalis excitetis. Sed nihil reſpondet nec attendit veſtros clamores. Surdo canitis. Agite iam omnis populus accedite ad me. Inſtauremus aram Iehouæ, quæ diruta eſt: & ſaxa duodecim capiamus, pro numero tribuum filiorum Iacobi. Ex his ſaxis arã Iehouæ nomine conſtruamus, & circum eam ducamus profundam ſcrobem. Agite, componatur. Rectè eſt. Replete quatuor amphoras aqua, & eas in hoſtiam, inque ſtruem effundite, Iterate idem, tertiate. Bene eſt. Redundat aqua circum aram: ipſamq; ſcrobem repleuit, ne quid fraudis ſubeſſe putetis. Nunc o Iehoua Deus Abrahami, Iſaaci, &

Iſraelis, effice vt hodie intelligatur apud Iſraelitas & te Deum, & me ſeruum tuum eſſe, tuóque iuſſu hec omnia feciſſe. Audi me Iehoua, exaudi me vt ſciat hic populus te Iehouam eſſe Deum, qui eorum animos retrò flexeris. P. O rem miram! Ignis delapſus à Iehoua, & hoſtiam, & ligna, & ſaxa, & humum adſumpſit, & ſcrobis aquam lambit. Iehoua Deus eſt, Iehoua Deus eſt. E. Si igitur Iehouam eſſe Deum agnoſcitis, & ad terram proni adoratis, comprehendite Baalenſes vates omnes, qui vos à Iehouæ cultu, magno veſtro malo auocarunt. Cauete ne quis omnino euadat. Agite, ducamus eos ad Ciſonem fluuium, iugulentur hi vates omnes Baalis, ne quem deinceps à veri Dei cultu poſſint auertere. Perite populi deceptores, corruptores, atq; peſtes, dignas præſtigijs veſtris pœnas date: vt deinceps adoretur, & in honore habeatur is vnus, cui debentur omnia. Nunc Achabe, aſcende ad capiendum cibum. Sentio enim iam adeſſe murmur pluuiæ. Ego aſcendam in verticem Carmeli. Sequere me puer. P. Faciam here. E. Agè iam puer, dum ego hîc in ſummo Carmeli iugo maneo, i ſpectatum mare verſus: & mihi quod videris, renunciatum venito. P. Libenter here. Feci here: neque quidquam vidi. E. Reuertere eôdem ſepties. P. Parebitur. Iam iterum venio. Iam tertio. Iam quarto. Iam quinto. Iam ſexto. Supereſt, vt ſeptimo ſpeculatum eam. Here, vidi nubeculam inſtar palmæ hominis ex mari efferri. E. Inſtat pluuia, i nunciatum Achabo, vt iunctis iugalibus in vrbem deſcendat, ne à pluuia opprimatur. P. Eo. E. Ego ſuccinctis lateribus ei Iezraelem præcurram. P. Salue rex. Iubet Elias vt propere iungas equos, & te in vrbem recipias,

ne

ne te pluuia opprimat. A. Agite mei, feſtinemus, ingruit pluuia, nigreſcit cœlum nubibus, atq; vento, properemus: vix euadamus, quin madeſiamus.

SENTENTIA.

Iuſtorum preces incredibile dictu quantum polleant apud Deum. Iniuſti iſtos accuſant eorum malorum, quorum ſunt ipſimet autores. Præſente Elia nihil poſſunt Baalenſes. Præſente Iehoua torpet Baal. Vt nox dici, ſic veritati cedit mendacium. Impiorum plena ſunt omnia, piorum exiguus eſt numerus. Sæpe magis vni credendum quàm mille; nam paucorum eſt ſapientia. O cæcum genus hominum, quando tandem hæc videbitis: aut quæ tandem lux penetrabit iſtos oculos? Nunquámne niſi ſerò ſapietis? Vtinam adſit aliquis igneo ſpiritu, igneáque oratione Elias, qui charitatis ignem de cœlo deuocet, quo noſtrarum precum ſacrificia exardeſcant, vt deinceps ſolus Iehoua extollatur.

MICHÆAS. 3. Reg. 22.

ARGVMENTVM.

Achabo Iſraelitarum regi conſulunt falſi vates, vt Ramotha Galaaditicam vrbem bello adoriatur, fore enim vt ea potiatur. At Michæas vates contrarium prædicit, eámque ob cauſam conjicitur in vincula.

Achabus Iſraelitarum rex, Ioſophatus Iudaorum rex, Vates, Nuncius, Sedechias, Micheas.

ADſunt hic vates, Ioſophate, plus minus quadringenti, quos ad explorandam Dei voluntatem cenſuiſti accerſendos. I. Video: supereſt vt eos interroges. A. Quid mihi autores eſtis, vates? Cenſetis-ne vt bello Ramotha adoriar, an ab incepto deſiſtam? V. Nos vero cenſemus vt adoriatis, nam victoriam tibi annuit Dominus. I. Num quis præterea hic eſt Iehoua vates ex quo ſciſcitemur? A. Eſt item vnus, ſed quem male odi: quoniam nihil vnquam mihi, niſi ſiniſtrum vaticinatur: Is *eſt Micheas, filius Imla.* I. *Non decet regem ita loqui: ſed iube eum acciri. A. Tu ſiſte huc nobis properè Micheam. N. Ita faciam. S. Videſne hæc Achabe*

cornua ferrea, quæ ego fero? Hoc tu modo quaſi cornu petes, & fundes Syros ad internecionem: ita tibi per me futurum pollicetur Deus. V. Ita prorſus fiet. Aggedere ſanè Ramotha, fœliciter pugnabis, eamque Dei beneficio capies. N. Cæteri quidem vates omnes, Michæa, regi vno ore fœlicem ſucceſſum promittunt. Itaque cenſeo vt tu quoque ei bene omineris, quemadmodum ipſi. M. At ego Deum immortalem iuro, me ea ſolùm dicturum, quæ mihi diuinitus inſpirata fuerunt. A. Michæa, quæ eſt tua ſententia? Arma in Ramotha inferemus, an non? M. Quid ni inferas? Nam tibi victoriam annuit Iehoua. A. Quouſque tãdem mihi illudes? Te etiam átque etiam obteſtor per nomen Iehouæ, ne mihi quicquam niſi verum dicas. M. Nunc verum audies. Vidi omnes Iſraelitas balantes in montibus, ſicut oues ſine paſtore ſolent. Atque Iehoua, Non habent iſti dominos, inquit: redeant ſuam quiſque domum cum bona pace. A. Dixine ego tibi, eum nihil mihi niſi infauſtum prædicturum? M. Igitur audi certiſſimum oraculum. Vidi Iehouam in ſolio ſuo ſedentem omni cœleſti exercitu dextra læuaque ſtipatum: atque ita dicentem. Ecquis mihi in errorem inducet Achabum, quo Ramotha, ibi caſurus, inuadat? Cumque alius aliud diceret, proceſſit quidam ſpiritus, qui ſtans ante eum, Ego, inquit, facturum me recipio. Cui Iehoua. Quonam modo? Tum ille. Aſpirabo falſa omnibus eius vatibus, quæ dicant. Probè, inquit Iehoua, ſuccedet? aggredere negotium. Nimirum ex his liquet, omnes iſtos tuos vates eſſe falſo ſpiritu afflatos, & Deum tibi malè cogitare. Se. Accipe colaphum pro iſto tuo mendacio. Nam qua ratione diuinum numen, cuius tu inſtinctu te

loqui

loqui ſimulas, à me emigrauit, vt te docuerit? M. Tum ſcies, cùm trepidus te in intima penetralia penitus abdes. A. Corripe Michæam, & eum deduc ad Amonem pratorem vrbanum, & Ioſuam regium filium, & iube meo iuſſu in carcerem concludi, atque ibi pane atro & aqua, parcè ac duriter paſci, donec ſaluus rediam. M. Siquidem ſaluus redibis, nihil cauſæ eſt quo minus dicar mentitus oraculum, atque equidem hoc clariſſima voce omnibus inculcatum volo.

SENTENTIA.

Falſi vates (quorum ingens eſt numerus) dicere ſolent quæ placeant hominibus, & inprimis aſſentiri principibus. Veri vates (qui pauci eſſe ſolent) aſſentari neſciunt, & improbis ſemper dura dicunt. Et quoniam improbi in hac vita dominari ſolent, fit plerumque vt veritatis præmium vincula ſint & neces. Nam obſequium amicos, veritas odium parit. O mundi potentes, vtinam hæc in animos veſtros demittatis.

SVNAMITIS. 4. Reg. 4.

ARGVMENTVM.

Elizæus ab hoſpita ſua Sunamitide oratus, eius filium reuocat in vitam.

Elizeus, Gihezis, Sunamitis.

E. Ecce Sunamitidem illam hoſpitem noſtram, Gehezi curre ei obuiam, rogaturus vtrùm valeat ipſa, & vir, & puer eius. G. Faciam, ſalue mulier, ſatiſne ſalua es & tuus maritus, & puer valetne? S. Valent: ſed ſine me peruenire quò volo. G. Quonam properas? S. Ad tuum herum. G. Neſcio quid noui videtur accidiſſe huic mulieri. Sed quid iſtud rei eſt? Heus mulier: túne audes pedes vatis complecti? Apage. E. Sine eam: animò eius maleeſt, quod me Iehoua celauit. S. Petieráńque à te filium? Annon admonueram, ne mihi imponeres? E. Accingere Gihezi, & cape meum baculum, atque abi, ſi quem offenderis, ne ſalutato: ſalutatus, ne reſalutato. Vbi eò perueneris, bacillum faciei pueri imponito.

G.Eo.S. At ego profectò nunquam te omittam, quin vnà mecum venias. E. Agè ſane, tuæ voluntati obſequar, præi, iam te ſequar. G. Here, feci vt iuſſeras: ſed puer neque vocem edit, neq; audit, neq; potuit omnino expergefieri. E. Ne trepida mulier, introeamus cubiculum. S. Hic quidem planè mortuus iacet in meo lectulo. E. Exire foras, & me hîc relinquite ſolum cum ſolo, clauſa ianua. G. Neſcio quid magnum expecto: non abs re ſeſe concluſit intus. S. Faueat Deus vt natum recipiam. G. Hoſpita. S. Quid noua rei eſt. G. Salua es, viſus ſum audire ſternutantem puerum. S. Reuixi, ſi verum prædicas. E. Heus Gihazi. G. Me vocat: quid eſt here? E. Accerſe huc mihi iſtam fœminam. G. Te vocat. S. Adeo. E. Recipe iam filium incolumem. S. O diuine vir, quas tibi gratias agam pro tanto munere? E. Deo hoc totum acceptum ferendum eſt, mulier: non mihi, qui per me poſſum nihil.

SENTENTIA.

Fidus eſt omnipotens. Suorum preces, quamuis maxima petentium, exaudit Deus.

NAAMAN. 4.*Reg.*5

ARGVMENTVM.

Naaman Syrus ab Elizæo à lepra ſanatus, ei gratias agit, & dona offert. Sed quæ Elizeus non accipit. Deinde digreſſum Naamanem conſecutus Gihæzeus Elizæi famulus, ab eo pecuniam & veſtes aufert per mendacium, eámque ob cauſam ab Elizæo reprehenſus, fit leproſus.

Naaman, Elizæus, Gihæzeus, Miniſtri Naamanis.

R*Euertor ad te Elizæe: & meum tum in Deum, tum in te peccatum confitens, veniam peto. E. Quidnam peccaſti? N. Cùm tu me per miniſtrum tuum iuſſiſſes corpus in Iordane ſepties immergere, ſi à lepra (cuius depellendæ cauſa veneram) ſanus eſſe vellem: primum*

nùm indignatus ſanè ſum, & me tibi deſpicatus eſſe ratus, quod tantum adminiſtrum ad me miſiſſes. Nam ſperaueram teipſum exiturum, & inuocato Dei nomine, manum loco admoturum, & ita morbum ſanaturum. Deinde indignum mihi videbatur, tantum tribus veſtris aquis, vt cùm Abana, aut Pharphar fluuij Damaſci, veſtris nihilo deteriores, eſſent ad me ſanandum inutiles, Iordanis tantum habere vim putarentur. Itaq; abibam ira plenus. Quod niſi mei famuli fuiſſent me ſapientiores, equidem medicinam repudiaſſem. Sed cùm illi dicerent abſurdum eſſe me, qui rem quamlibet magnam ſalutis cauſa facturus eſſem, à tam parua refugere; ſenſi quid poſſent aquæ Iſraelitarum, & me ſepties in Iordanem immerſi: quo facto ita ſum (vt vides) ſanatus, vt non ſit pueri corpus nitidius, aut integrius. Quapropter intelligo iam, & confiteor nullum in toto mundo eſſe Deum, niſi eum quem vos Iſraelitæ colitis. Itaq; pro tam ſingulari beneficio, quæſo te, vt à me munuſculum hoc accipias. E. Apageſis: ego vt munus accipiam? N. At ne me repudiato: non equidem id facio, quò tibi tantum meritum remetiar, quod neque fieri poteſt: ſed vt hoc mei in Deum, & in te grati animi pignus apud te relinquam. Eliz. Iſtum gratum animum apud te habeto, dona ne addito. N. Atqui. E. Ne vrge tantopere. Nā (vt tu ſemel ſcias) Deum immortalem iuro, cui ego appareo, atque adminiſtro, me nihil à te accepturum. N. Si ita decreuiſti, nolo improbius inſtare. Cæterùm oro, vt hinc mihi terra duorum mulorum onus aſportare liceat. Non ſtatui deinceps vllis dijs præterquam vni Iehouæ adolere, aut ſacrificare. E. Laudo, aſpor-

tato ſanè. N. Præterea eſt aliud, ſuper quo te velim conſulere. Solet meus dominus, quandocunque in ædem Remnonis, adorationis gratia cõmeat, meis humeris inniti, vbi, eò incliante ſe, non poſſum quin me quoque inclinem. Eam mihi rẽ Iehoua ignoſcet opinor. E. Ita. Abi cum bona pace. G. Hem parſit dominus meus accipere oblata ſibi ab iſto Syro munera? At mihi ita ſit Iehoua propitius, niſi eum curſu conſequar, aliquid accepturus. Immunis vt abeat tam diues homo, tanto affectus beneficio? Non conuenit. N. Religioni habeo, nihil ei dediſſe. Sed videône eius famulum huc curſu contendentem? Ipſe eſt quantum ex inceſſu conijcio. G. Curru desilijt, & mihi procedit obuiam. N. Saluâne omnia puer? G. Pax, te tribus verbis volo. Modo ad herum meum venerunt duo de vatum genere iuuenes, è monte Ephræmitarũ. Ea de cauſa rogabat herus, vt mihi ad eos argenti talentũ des, & duas veſtes de ſplendidioribus. N. Imò verò duo talenta auferas: atque vtinam plura voluiſſet, libenter dediſſem. G. Non eſt opus. N. Ne dubita, accipe, erit aliquis eorum vſus. Vos colligate hoc argentum in duobus ſacculis, addite has duas veſtes. Vos duo preferte ei haſce ſarcinas. Iubeto herum tuum meo nomine ſaluere plurimum. G. Faciã. Vale. N. Et tu. G. O me fœlicem, cui res tam bene ſuccedunt. Ite hac iuuenes, ſequimini me per hoc obſcurum oſtium: deponite hic ſarcinas iam mihi nihil opus eſt veſtra opera. Quod reliquũ eſt, ipſe facile per me perficiã. Abite. M. Vale ergo. G. Valete vos quoque. Nunc res mihi bene geſta eſt, abſcondam hic hunc theſaurum, vbi eum nemo præter me ſciat. Sed iam ne meus herus aliquid ſuſpicetur, ſi nimis

diu

liu abſim, offerã me ei. E. Vnde noſter Gebezi? G. Nuſ-quam equidem iui. E. An etiam audes velle mihi verba dare? Quaſi ego non vnà animo adfuerim, cùm homo de curru reuertit tibi obuiam. Hóccine tempus eſt accipiendorum vllorum munerum? Improbe à te factum. Itaque pro iſto peccato, lepra, qua liberatus eſt Naaman, in te & in tua progenie in poſterum hærebit.

SENTENTIA.

Bona ſpiritualia plerumque aſpernatur mundus, quia ſplendore carent, & aparatu mundano. Ne famulorum quidem conſilium contemnendum eſt. Sæpe etiam eſt olitor valdè opportuna loquutus. Dona ſpiritualia nō emuntur pretio carnali. Auaritia mendaces facit & homines in miſeriam præcipitat. Dei ſpiritum laterè fruſtra coneris.

HAZAEL. 4. Reg. 8.

ARGVMENTVM.

Hazaeli percontanti prædicit Elizæus mortem Benadadi regis Syriæ, & inſuper ipſius Hazaelis regnum, & ſæuitiam in Iſraolitas.

Hazael, Elizæus.

BEnadadus Syriæ rex, qui nunc æger eſt, miſit me ad te, Elizæe, ad percontandum de ſalute ſua. E. Renunciato, eo morbo leuatum iri, & tamen Iehoua mihi interiturum ſignificauit. Heu. H. Quid ſibi volunt iſta ſuſpiria, quæ fixo vultu ita altè trahis? E. O Hazael, Hazael, video quantam tu vaſtitatem ſis Iſraelitis illaturus. Tu eorum ædificia incendes, tu iuuenes ferro trucidabis, tu pueros elides, tu grauidas mulieres diſcerpes. H. Egone viliſſimus homuncio, tanta facinora potero? E. Oſtendit mihi Iehoua, te fore regem Syrorum.

SENTENTIA.

Pijs dolet populi Dei calamitas, quamuis meritò & diuinitùs illata.

IEHVS. 4. Reg. 9.

ARGVMENTVM.

Iehus ab Elizæi puero vnctus rex Iſraelitarum Ioramum Iſraelitarum, & Ochoziam Iudæorum regem & Iezabelem Iorami matrem occidit.

Puer Elizæi, Iehus, Duces, Speculator, Ioramus Iſraelitarum rex, Nuncius, Alter nuncius, Iezabel.

HAbeo quoddam ad te mandatum, dux. Ie. Quem noſtrum appellas? P. Teipſum dux, ſecedamus intrò. Iehoua te, Iehu, Deus Iſraelitarum, hoc oleo per me vngit regem ſuorum Iſraelitarum, iubetq́ vt Achabi domini tui ſtirpem trucides. Statuit enim ſuorum omnium tum vatum, tum reliquorum ſanguinem à Iezabele expetere, vniuerſamque Achabi domum perdere: & eius memoriam, genusque ſtirpitus ex Iſraelitis tollere: eámque eò redigere, quò reducta domus eſt Ieroboami Nabathæ filij, & Baſa Aziæ filij, Iezabelem autem comedent canes in agro Iſraelano inſepultam. Sed ego hinc fuga me proripio. D. Quomodo ſe res habet Iehu? Quorſum venit ad te lymphatus iſte? Ie. Hominem nôſtis, eiuſque orationem? D. Minimè verò. Doce nos quidnam dixerit. Ie. Vnxit me regem Iſraelitarum de Iehouæ mandato, cui certum eſt Achabum, Achabique domum per me vlciſci. D. Supponamus properè regi viſtes noſtras, ſocij, eumque collocemus in aditiſſimo gradũm. Tu præco proclama tuba, regem eſſe Iehum. Ie. Nunc duces ſi vobis ita videtur, cauete ne quis ex oppido euadat, qui huius rei nuncium Iezraelem perferat. Nos conſcendamus equos, & eò feſtinemus ire. Nam illic decumbit Ioramus, ſanandorum vulnerum gratia, quæ in prælio contra regem Hazaelem à Syris accepit: eodemque venit Ochozias Iudææ rex ad eum viſendum. Sp. Video quendam hominum globum. Io. Tu conſcende equum, & ei curſu profectus obuiam, quære vt valeat. N. Fiet. I. Accurrit huc eques quidam. N. Rogat rex,

vt

ut valeas Iehu. Ie. Quid ut valeam, recede pone me. S. Peruenit nuncius ad eos, neque revertitur. Io. Heus tu conſcende equum, & eodem curre. N. Fiet. Ie. Accurrit huc alter. N. Roga rex, Iehu, an valeas? I. Quid an valeam? Recede pone me. S. Peruenit ad eos nuncius, ſed non reuertitur. Inceſſus autem ferocitas declarat eſſe Iehum. Namſis filium. Io. Iunge currum equis auriga: exeamus homini obuiam Ochozia. Ie. Tandem veniunt ipſi reges opportunè. I. Valéſne Iehu? Ie. Quid valéſne? Durantibus tot matris tuæ Iezabelis ſtupris, & maleficiis? Io. Fugiamus Ochozia circumuenimur. Ie. Siquidem poteſtis effugere. Experiar tamen, an meus arcus poſſit de regis corpore ſanguinem elicere. Hem tibi, hic moriturus eras. Tu Badacer triumuir, abiice eum in fundum Nabothi, Iezraelenſis. Nam memini cum aliquando ego & tu Achabum huius patrem in eodem curru ſequeremur: ei oraculo dictum eſſe, Iehouã ſanguinem Nabothi, eiuſq; natorum pridie eius diei reſpexiſſe: eumq; in agro eiuſdem Nabothi, quem ille iudicio per calumniam oppreſſiſſet, in illum vindicaturum eſſe. Quare ſume hoc cadauer, idque in fundum abiice, ſicut ferunt Iehouæ dicta. Sed fugit Ochozias: perſequimini eum, occidite, pereat hoc ad flagitia concors hominum genus. Pergamus in oppidum: nondum per acta vltio eſt: Supereſt totius mali fons Iezabel, quam iam videre videor de feneſtra proſpicientem. At etiam fucata eſt: nimirum vt morti placeat. Iez. Nunquid bene accidit Zambri qui dominum ſuum interfecit? Ie. Ecquis iſtic à me eſt? Recte: vos eius eunuchi præcipitate eum. Peri fœminarum impuriſſima & à meis equis conculcare.

SENTENTIA.

Etiam ſubditos armat & excitat Deus in principes impios. Aequum enim, vt qui aduerſus Deum dominum ſuum conſurgit (Id quod faci omnes impij) aduerſus eum conſurgant ipſius ſerui.

IOAS. 4. Reg. 13.

ARGVMENTVM.

Ioæ Iſraelitarum regi ſe ægrotum viſenti prædicit Elizæus victori quas ſit de Syris reportaturus.

Ioas rex Iſraelitarum, Elizæus.

HEu pater patriæ, columen Iſraelitarum, tu qu nunc æger iaces. E. Non eſt eiulandi tempus. Ca arcum & ſagittas. I. En cepi, quorſum? E. Impone m num arcui. I. Feci. E. Aperi feneſtram obuerſam orie ti. I. Aperui. E. Iaculare. I. Hē ſic volo. E. Collimaſti, iſt iſta eſt ſalutaris nobis, mortifera Syris ſagitta, quos in Apheco, Dei præſidio, occiſione occides. Sed perge po rò, cape ſagittas. I. Cepi: quid tum? E. Feri terram: factū male ſi quinquies percuſſiſſes, aut ſexies, tum pot ras Syros delere funditus. Nunc eos ter tantum ſuper bis, quoties videlicet terram pulſauiſti.

SENTENTIA.

In Vate plus eſt præſidij, quàm in exercitu. Vatis mors eſt & regi ploranda. Fata obſtruſa ſunt.

IONAS. Ionæ. I.

ARGVMENTVN.

Vexati tempeſtate nautæ, inuocatis fruſtra dijs, factaque iactura, I nam vatem excitant, qui in naui dormiebat. Deinde ſorte iacta, vt e ſontem & tempeſtatis cauſam eſſe deprehenderint, iaceant in mare ip ipſumet admonitu, ita pacatur tempeſtas.

Nauclerus, Nauta, Ionas.

PRó Iupiter, quanta ſæuit tempeſtas: quanti vnd rum fluctus noſtram nauem vndique verberan Dicas Neptunum, & Æolum, omneſque adeo deos noſtram coniuraniſſe perniciem. Ne ſæui tantopere quarum præpotens Neptune, ne eos perde, qui ſe tuæ fid manda

mandarunt. Túque ò Æole, cui poteſtatem in ventos dedit Iupiter, cohibe tam effrenatum eorum impetum. Naut. Dij immortales, quid habetis in animo? Huccine veniſſe nos, vt iam miserè periremus? Parcite quæſumus, parcite, nos vobis ſacra faciemus, tibi Neptune taurum, vobis agnam Tempeſtates mactabimus, tantū liceat hinc ſaluis euadere. Al. Ledæ proles Caſtor & Pollux, amica nautis ſidera, obſecro veſtram fidem, reddite nobis mare tranquillum, reddite amicam cœli ſerenitatem. Nauc. Nihil agimus, video tam ſurdi ſunt dij quàm eſt ipſum mare. Naut. Quid ſupereſt? Nauc. Ut iacturam faciamus. Naut. Durum. Nauc. Sed neceſſarium: extremo autem malo extremum adhibendum eſt remedium, atque vtinam vel ſic euadere liceat. Feſtinate, deijciamus has merces. Præſtat rem perdere, ſpem aliquam retinentes, quàm cum re certum exitium expectare. Vos ò cœli mariſque potentes dij, eſte ſaltem cōtenti hac noſtra miſeria: quid mortem inſuper minamini? Hei mihi, magis magiſque furiunt venti, ingraueſcit tempeſtas. Irritantur ſuperi, non placantur noſtris votis & precibus. Quó iam? Quo me vertam? Erat hic neſcio quis peregrinus. Ubi nunc eſt? Naut. Dormit ad infimum nauis latus. Nau. O ſupinam ſecuritatem. Heus, heus peregrine, quem tandem dormiendi modum facies? Potes in tanto periculo indulgere ſomno? Quin tu ſurgis, & tuum in hoc temporis articulo Deum inuocas: ſi quis fortè ſuperum exiſtat, qui hoc a nobis malum auertat, & præſens auxilium ferat? Nauc. Fruſtra laboramus: cauſa tanti mali perſcrutanda eſt. Oportet aliquem hic adeſſe, qui ſe nefario aliquo

ſcelere obſtrinxerit, propter quem tantopere iraſcantur Dij. Sortiendum quis ſit in cauſa. Nauc. Placet, ducantur ſortes. Euge, ſors hunc peregrinum deſignat. Vides te peregrine accuſari. Dic quæſo, vnde tantũ in nos malum ortum ſit, quod vitæ genus ſequaris, vnde & quò eas, cuias ſis, & qua gente natus? I. Iamiam nullũ ſupereſt effugium: teneor manifeſto: O ineuitabilem Dei potentiam: Ego ſum Hebræus Iehouæ cœleſtis Dei cultor, qui & mare & terram fabricatus eſt. Is me Niniuen venire iuſſerat, vt eum populum, & ocio & luxu deffluentem, & perditum mea admonitione ad meliorem frugem, & ſaniorem vitæ rationem deducerem. Cuius ego muneris triſtitiam defugiens: ſtatueram Tarſum in Ciliciam me conferre, & eius conſpectum euitare, cuius oculis omnia ſunt ſubiecta. N. Perimus funditùs: Inſcite prorſus homo, & male abs te factum. Sed poſtquam factum quod eſt, infectum fieri non poteſt, quid tibi nunc cenſes faciamus, vt placatiore mari vtamur, quod vehementius ſemper agitari vides? I. Vos verò me in mare deturbetis, ſi ſedatum vultis: nam certò ſcio ego, mea vnius cauſa vos hac tã vehementi tempeſtate affictari. Nauc. Auertant ſuperi, vt tua morte ſaluti noſtræ cõſulamus. Non faciemus. Agite viri fortes, incumbamus remis, conemur ad terram appellere. Eia, adhibete ſummas vires: eia, rumpamus hos fluctus. O rem miſeram: creſcit aſſiduè malũ, nulla ratione terram poſſumus attingere. Io. Fruſtra ſudatis inuito Deo. Nau. Quid ergo eſt, teue nos in mare? Io. Niſi mauultis mecum vna perire. Nauc. O deſperatiſſimum perfugium: ſed tamen ſatius eſt, te ſolum quàm nobiſcum interire. Faciendum

eſt

eſt, ſocij: nulla alia ad euadendum via eſt, video, efferatur mare, rumpitur nauis, mors nobis verſatur ob oculos. Demergamus eum. Obſecramus te Iehoua, ne pereamus ob huius viri mortem, néue à nobis pœnas ſanguinis eius expetas. Vides nos neceſſitate impulſos facere, & tu omnia tuo arbitratu moderaris: iaciatur. O rem admirabilem. Videtis vt ſubitò ſedata eſt tempeſtas, eo deiecto. Videtis mare ſic tranquillum, vt nunquã tranquillius. Agnoſco, agnoſco ego Iehouæ poteſtatem immenſam is nimirum Deus eſt, cæteri nequicquam precibus interpellantur. Vni vni debetur gratia, vni itaque ſacra votaq; faciamus.

SENTENTIA.

Fruſtra implorantur falſa numina, ſeuiente vero numine. Deum effugere nec terra nec mari poſſis. Cum ſontibus nauigare, hoc eſt verſari, noxium eſt. Manente cauſa pœnæ, manet Pœna.

RABSACES. 4. Reg. 18.

ARGVMENTVM.

Rabſaces ab Aſſyriæ rege Senacheribo miſſus, Hieroſolymitanos qui erant in muris, ipſe extra muros, iubet deditionem facere, & in Iehouam eiuſque populum petulantiſſimè inuehitur, nemine quidquam reſpõdẽte.

Rabſaces, Eliacimus.

VOs hæc nomine regis magni, id eſt, regis Aſſyriorum, Ezechiæ nunciate. Qua tandem fiducia nitatur? Verbiſne, an conſilio, an viribus dimicare cogitet? Qua tandem ſpe fretus, ab eo defecerit? An videlicet confidit confracto iſti culmeo baculo, id eſt Ægyptijs: cui ſi quis initatur, ei manum perforet? Talis eſt Ægyptiorum rex Pharao in omnes qui ei confidunt. Quod ſi mihi dicetis, vos Iehouæ Deo veſtro confidere, an non is eſt, cuius Ezechias ſacella araſque ſuſtulit, iuſſitque Iudæis & Hieroſolymitanis, vt Hieroſolymæ ad certam quandam aram Deo ſupplicarent? Age Eze-*

chia, vis cum domino meo rege Aſſyrio ſponſionem facere, ſi tibi dedero duo equorum millia, ni tu non poſſis ad eos totidem equites ſuppeditare? Tune auſis vultũ ſubire vel vnius prætoris, minimi ſeruorum domini mei. At fiduciam tibi collocas in Ægyptiorum curribus & equitibus? An porrò ſine Iehoua ad hunc locum vaſtandum aſcendi? Iehoua ipſe me iuſſit in hanc regionem proficiſci, eamque depopulari? E. Quæſumus te, vt nos Syriace (ſcimus enim) alloquaris, non Iudaicè, in auribus hominum, qui ſunt in mœnibus. R. Quaſi ad dominum tuum, aut ad te miſerit me dominus meus, ad hæc dicenda, ac non ad eos qui ſunt in muris, vt vobiſcum & merdam ſuam comedant, & vrinam bibant. Audite Iudæi regis magni regis Aſſyriorum dicta. Ne vobis imponat Ezechias, neque enim poterit vos ab eius manibus defendere: néue ab eo perſuaderi vobis ſinite, vt Iehouæ fidatis, quaſi vos defenſuro, neque vrbem iſtam in manum Aſſyriorum regis permiſſuro. Nolite Ezechiæ credere, ſed potius Aſſyrio regi obtẽperate, qui vobis mandat, vt ſecum beneuolè agatis, & vos ei dedatis, & ſuis quiſque vineis & ficubus & puteis tantiſper vtamini, donec veniat ad vos in veſtræ ſimilem terram transferendos, in terram frumenti & vini, & panis & vinearum, & oliuarum, & olei, & mellis feracem, vt hac ratione veſtræ ſaluti proſpiciatur, neue Ezechiæ fidem habeatis: fallit enim vos inani fiducia defenſionis Iehouæ. *An reliquarum gentium dij ſuam quiſq; terram ab Aſſyrio rege defenderunt? Vbi ſunt dij Hemathi & Arphadi? Vbi Spehar uaimi? Vbi Eua? Vbi* Iua? *Nunquid Samariam ab eius manu tutati ſunt? Quis tandem eſt ex omnibus*

omnibus omnium terrarum dijs qui ſuam terram, ab eius manu defenderit, vt Iehoua Hyeroſolymam defenſurus eſſe videatur? E. Obmuteſcamus, nève ei quidquam reſpondeamus: Ita enim fert regis mandatum. Sed eamus hæc regi nuntiatum.

SENTENTIA.

Res ſecundæ inſolentes ſæpe reddunt homines, & in ipſum etiam Deum petulantes. Proſperos ſucceſſus ſibi adſcribunt ſuperbi, cum debeant Deo. Cum maledicis & verboſis rixandum non eſt, ſed Deo committenda cauſa.

EZECHIAS. Eſaiæ. 38.

ARGVMENTVM.

Aegrotus rex Iudæorum Ezechias, cum eſſet ei ab Eſaiæ voce denunciata mors, precibus à Iehoua impetrat vitæ prorogationem.

Eſaias, Ezechias.

IMpera domi Ezechia: nam iſto tibi morbo moriendum eſt. Hæc eſt Dei voluntas. Ezech. O durum nuncium. O Sancte Deus, memineris quã fideliter & integro animo te ſemper coluerim, & ad tuam voluntatem vitã omnem direxerim. Hic pietatis honos? Sic religionem remuneraris? Méne nunc in medio ætatis curſu, in eas anguſtias eſſe redactum, vt ſubeundum ſit ſepulchri oſtium, & reliquo vitæ tempore carendum? Eheu, iam non ego fruar communi hoc cœlo, cœlo ego non fruar, cuius amœna luce illuſtrantur, qui in terra degũt vitam? Iam ego auellor à charo conſpectu & conſuetudine hominum: qui hunc orbẽ incolunt. Ex hac vita diſcedo & emigro tanquã à paſtorali tuguriolo, fatali aui ſtamine & filo ante diem amputato. Paulatim atteror, & conſumer in horas: neque quidquam propius expecto, quàm vt iam iamque abſumptus, animam agam. Ad manè ſi ventum eſt, membra omnia diro cruciatu

dilaniari ſentiens, mortẽ in veſperum exſpecto. Hirundinis aut gruis ritu, ſtridulas voces emitto, & columbarum more querulos edi gemitus, cœlumq; ſuſpiciens, conſumptis lachrimis ipſa oculorum tabe, intollerabiles animi teſtor dolores. O rerum Domine omnium, aio mihi fieri iniuriam, cuius te vindicem eſſe par eſt. Miſerum me, quid iam, quid mihi venire in mentem poſſit, quo poſſim tuũ animum ad id quod volo flectere? Meane vitæ breuitatem miſerabiliter commemorem? O rerum autor & moderator, longius eſt profectò naturale viuendi ſpatium quam quantulum à te mihi cõceditur. Háccine mihi ætate tam immatura ſpiritus reddendus eſt? An tu me videlicet ſempiterno ſomno conſopire paras, vt poſteà in vitam reuoces? Aut cuius altiſſimam tranquillitatem acerbiſſimo caſu cõtaminari paſſus ſis, eum ſcilicet, iam lætho abſumptum, è putido buſto vindicabis? Et cuius vitam ægrotantis tueri neglexeris, eundem morte deletum, amico lucis vſu rurſum donabis, peccatis (quorum de fonte mors ſcatet) quaſi poſt tergum reiectis, & æterna obliuione obliteratis? Deinde à quibus gratitudinem, & ex ea manentem laudationem expectas? à mortuis, credo ſepulti te celebrabunt, & tuum paratum miſeris præſidium prædicabunt humati? Viui, viui tibi gratias agent, velut ego hodie: & parentes liberis commemorabunt tuam egentibus omnibus expoſitam tutelam. Intende *meæ ſaluti, Iehoua: & nos de tuis laudibus carmina quamdiu viuemus in æde tua modulabimur. Eſ. Ades animo, rex iubeor tibi læta nũciare. Iehoua, Deus Dauidis, autoris generis tui, tuam precationem audiuit, tuáſque lachrimas reſpexit,*

Itaq

Itaq; ſic habeto, te per eum ſanari, & tertio ab hinc die aſcenſurum in fanũ, Quinimo addet tuæ vitæ quindecẽ annos, tèque eripiet è manibus regis Aſſyriorum, vnà cum hac vrbe, cuius ſe defenſorem præbebit, propter ſemetipſum, tum etiam propter Dauidem ſui cultorem. Sed vos famuli ſumite palatam, quam vlceri eius imponetis, vt conualeſcat. Ez. Sed quo ſigno intelligam me in ſanitatem reſtitui, & tertio die venturum in ædem? Eſ. Vides hoc Achazi ſolarium? Ez. Video. Eſ. Optio tibi datur vtrum velis vmbram decem gradibus procedere, an reuerti. Ez. Facile eſt vmbram progredi: potius retrocedat. O rem miraculoſam: nunc nunc video volente Deo nihil eſſe arduum.

SENTENTIA.

Pijs precibus vſque adeò flectitur Deus, vt interdum etiam decretum ſuum reſcindat. Quamuis morbos interdum naturalibus remedijs incurabiles ſanet Deus, tamen naturalia remedia non ſemper repudiat. Non medicinæ ſed Deo tribuenda eſt ſanatio, & tamen vtendum eſt medicina.

IEREMIAS. Ier. 26.

ARGVMENTVM.

Ieremias vrbis & templi ruinam vaticinatur, eam ob cauſam comprehenditur à ſacerdotibus & vatibus ad necandum. Sed facto ad tumultum concurſu, proceres & Senatores, & Ahicamus id prohibent.

Ieremias, Sacerdotes, Vates, Proceres, Senatores, Ahicamus.

AVdite omnes omnium Iudææ vrbium homines, quot quot hoc templum, in cuius ego ſto veſtibulo, intratis adorandi numinis gratia: audite, quæ Deus mea voce vobis affatur. Niſi eum audietis, & ex lege quam vobis praſcripſit viuetis: tum autem dicta vatum, eius cultorum, quos ipſe ad vos mittit, per quos vos mature admonere nunquam intermittit. ea inquam niſi audietis, hanc ipſam ædem ſacram in eum ſtatum rediget, in

quem Silonem redegit, & hanc vrbem omnium orbis terrarum gentium ludibrio exponet. S. Quid ſibi vult clamoſus iſte? V. Omnibus minatur exitium. Sa. At ſibi non minatur, ſed conflat maximum malum. Quin inuadimus hominem? V. Atqui ita opus eſt. Sa. Comprehendite eum viri, cauete ne effugiat: faxo iam ſcias Ieremia, quæ mala nobis obnuncias, ea te in temetipſum excitauiſſe. Itâne verò vt huic templo Silonis ruinam, & vrbi vaſtam euerſionem & ſolitudinem denunciaueris, & hæc tam dira impunè protuleris? Morte pœnas lues. Va. Meruit certè. P. Vnde tantus iſte tumultus, ſacerdotes? Aut quid vult tantus hominum concurſus? Quid nouæ rei accidit? Sa. Hic homo dignus eſt, qui capite det ſupplicium, qui quidem tam horrendas clades huic vrbi ſit vaticinatus, quemàdmodum vos ipſi audiuiſtis? I. Audite me, ſi placet, & vos omnes populares audite me. Iehouæ ego optimi maximi inſtinctu huc veni, ea in fanum & vrbem prædicturus, quæ vos audiuiſtis. Quare corrigite veſtram vitam & mores, Deique veſtri admonitioni obtemperate, vt mutet conſilium, malumque quod in vos cogitat, auertat. Quòd ad me pertinet, equidem video me in veſtra manu eſſe: vos mihi quod videbitur, faciatis licet. Veruntamen ſic habetote, ſi me interfeceritis, vos, vrbemq; & hanc rempublicam innocentis ſanguinem ſupplicio luituros. Certè enim Iehoua miſit me ad vos, vt vobis audientibus, ea omnia dicerem. Pr. Nos quidem non videmus iuſtam cauſam cur hic capite plectatur: ſi quidem nos nomine Iehouæ Dei noſtri affatus eſt. Se. Audite nos viciſſim, niſi moleſtum eſt. Micheas Moraſtita, vates fuit tempore E-

zechi-

zechiæ regis Iudæorum, qui Iehouæ optimi max. nomine omni Iudæo populo audiente, auſus eſt dicere, Sionem in agrum redactum, aratum iri, Hieroſolimamque in rudera collapſuram, & montem ſacrum in ſolitudinem redigendum. Nunquid in eum morte animaduertit Ezechias aut vllus Iudæorum? Annon Deum reuerentia & præcatione ſibi placauerunt, malumq; quod ab illo iam iamque imminebat, depulerunt? Et nos iam immani ſcelere animos veſtros obligauimus? Quid Vrias, nihilne nos monebit? Is fuit filius Semeiæ, ex Cariathiarmo, qui eadem in vrbem hanc ab Iehoua eſt vaticinatus quemodò Ieremias. Quod cum Ioacimus rex audiuiſſet, nec nō eius milites & proceres, eum quæſiuit ad necem. Id vbi reſciuit ipſe, territus aufugit in Ægyptum. Sed eò miſit rex Elnathanem, & quoſdam alios qui illinc extractum, ad eum adduxerunt: eumque ferro crudeliter necauit, & eius corpus in plebeiorum ſupulchretum proijciendum curauit. Itaq; qui fuerit exitus, videtis. Nunc diſpicite, vtrum nefarium huius facinus an conſideratam illius prudentiam, malitis imitari. Ah, profectò nunquam ſinam vos manus Ieremiæ ſanguine commaculare.

SENTENTIA.

Veritas odium periculumque parit. Malo vate aut doctore nihil iniquius. Plerunque plus ſapiunt & plus æquitatis habent ineruditi, quàm doctores. Pœnam ſi vis effugere, fuge culpam. Mitiora imitanda ſunt exempla, immitiora declinanda.

ANNANIAS. Ier. 28.

ARGVMENTVM.

Ananias Iudæis liberationem ad biennium falſò vaticinatur. Ieremias contra grauiorem inſuper captiuitatem prædicit, & ipſi Ananiæ mortem à Iehoua denunciat.

Ananias, Ieremias.

AVdi tu Ieremia, vnà cum vniuerſo hoc populo, quæ iuſſu Dei vobis denuncio. Ego (inquit Iehoua optimus maximus, Iſraelitarum Deus) iam rumpam iugum regis Babyloniorum, & poſt duos annos referã in hunc locum omnia vaſa templi, quæ Nabuchodonoſor hinc ablata, Babylonem deportauit. Ieconiamque filium Ioachimini Iudææ regis, omneſque captiuos Iudæos, qui ſunt abducti Babylonem, huc reducam fracto Babyloniæ imperio. I. Vtinã ita faciat Iehoua, & tua dicta omnia ad rem conferat, atque huc vaſa ſacra reportet, captiuoſque omnes è Babylone reuocet. Verùm audi, & quæ apud te & omnem populũ eloquar, trade memoriæ: Claruerũt ante me & te iam olim vates, qui multis nationibus, magniſque regnis bellũ, aut famẽ, aut peſtẽ præſignificauerunt. Quòd ſi quis aliquando ſecunda pronunciabat, eius prædictũ, aut rei euentus à diuino afflatu profectũ comprobabat, aut fruſtratio refellebat. Hoc quia in hac vaticinatione futurum certo ſcio, malo te rei exitu confutari, quam mea oratione irritari. A. Cedo mihi iſtã torquem: audite verò omnes qui hic eſtis, quid ferant mea dicta. Quemadmodum hoc ego collare perrũpo, ita Iehouam ſcitote perfracturum dominationem Nabuchodonoſoris, poſt biennium. I. Nolo tecum amplius rixari. A. Abeas licet, ego hoc teneo, & tenebo: ne trepidate Iudæi, aduentat iam certiſſimum vobis præſidium & ſalus. Bono animo eſte. I. Adſum tibi à Deo Anania, qui tibi me ita renunciare iubet. Vincula lignea, inquit, rupiſti Anania, ſed pro eis ferrea feceris. Nam ego ferreum iugum collo imponam omnium iſtarum gentium, quo ſeruiant Nabuchodonoſori Babyloniorũ regi, ſub cuius

ego

ego ditionem etiam agreſtes beſtias ſubiunxi. Hæc ſunt de quibus te, Anania, Deus meo miniſterio præmonitum voluit. Sed non eſt crede mihi Anania, non eſt quod incitationem & permotionem diuinam oſtendes, & hunc populum ſpe inani erigas. Neque enim à Deo miſſus ades, cuius ego inflatu perniciem tibi proximam denuncio, téque hoc anno vita defuncturum confirmo: quoniam tuis verbis deficiendi ab eo cauſa es.

SENTENTIA.

Mali doctores ſolent improbis fauſta dicere, & quæ placeant. Boni contrà. Hinc fit, vt boni inuiſi ſint, mali amentur, & authoritate polleant. Veris vatibus rarò creditur ante euentum, præſertim ſi adſunt falſi Vates, qui veris contraria doceant. Mali Vates dum pœnas improborum verbis leniunt, reipſa exaſperant. Cum peruicaſibus rixandum nō eſt. Qui improbis blandiuntur, eos à Deo auocant.

SEDECHIAS. Ier. 38.

ARGVMENTVM.

Ieremias conſulentem ſe Sedechiam Iudeæ regem monet, vt ſe dedat Chaldæis, alioquin venturum & ipſum, & vrbem in miſeram calamitatem.

Sedechias, Ieremias.

VOlo ego te conſulere ſuper rebus meis, Ieremia: ſed noli me quicquam celare. I. Rem omnem tibi aperiam ſed ea conditione, ne me interimas, néue conſilium meum repudies. S. Per Deum immortalem, qui noſtros animos creauit, non perimam te: neque tradam illis hominibus qui tuam necem cupiunt. I. Satis habeo: accipe iam quod ſit Dei conſilium. Si te contuleris ad principes Babylonios, & tuæ tuorumque vitæ conſules, & incendium ab vrbe depelles. Sin minus & vrbs Chaldæis dedita igni cremabitur, neque tu eorum manus deuitabis. S. At enim valdè metuo, ne me Chaldæi Iudæis, qui ad

ipſos transfugerunt, tradant, omni irriſione ludendum. I. *Nos tradent crede mihi, obtempera Dei monitis, cuius ego voluntatis interpres tibi ſum datus: ſi teipſum amas tuæq; ſaluti prouides. Quòd ſi te dedere renuis, hoc tibi diuinitus denuncio: omnes mulieres quæ ſuperſunt in regia eductæ ad principes Chaldæos, te in os indigniſſimè irridebunt, & circumuentum & proditum, à tuis neceſſariis, & in ipſo cœno perfidè deſtitutum. Tuæ autem vxores omnes, & liberi tradentur Chaldæis, neque tu eorum manum effugies, quin in manus regis eorum venies, qui hanc quoque vrbem incendit. Vide ne quis hæc reſciſcat ne tu pereas. Quod ſi proceres audierint noſtram congreſſionem, teque conuenerint rogantes qua de re inter nos actum ſit, & mortem minantes niſi indicaueris, dices, te à me precibus petiiſſe, ne committam vt domũ* I*onathanis reducaris ad miſerabilem mortem.*

SENTENTIA.

Veritas cum periculo dicitur. Imprudentes, dum leuius aliquod malum euitabile vitant, incurrunt in grauius quod fuerat ineuitabile. Qui tollerabiles pœnas Deo dare recuſat, in eum incidant grauiores.

DIALOGORVM SACRORVM LIBER TERTIVS.

TOBIAS. Tob.4.& 5.

ARGVMENTVM.

Tobæus Tobiam filium ſuum pietatem docet. Deinde iubet, vt ducem quærat ad petendam ex Media pecuniam, ibi à ſe depoſitam. Tobias Genium qui ſe hominem ſimulabat nactus cum eo proficiſcitur.

Tobæus pater, Tobius filius, Raphael Genius, Anna mater.

C*Vm ex hac vita diſceſſero, nate, ſepelito me honorifice. Tum autem matrem tuam honorato, néue eam*

donec

donec viuet deſerito, neue ei parum morigerendo vitam reddas acerbam. Recordare fili, quot dolores perpeſſa ſit propter te, cùm eſſes in eius vtero. Cùm igitur vitam finiuerit, eam mecum honeſtè ſepelito in eodem ſepulchro. Ac per omnem vitam memento Creatoris tui, néue eum offende, eiuſq; præcepta omitte. Quantumcunq; tibi Iehoua largitus erit, de eo ne parcito liberalitatem exercere. Ad homines inhumanos ne te aggregaueris. A reſpiciendis egentibus Iſraelitis ne abhorrueris, ne Iehoua viciſſim tuis temporibus aduerſis à te reſpiciendo abhorreat. Quòd ſi tuæ facultates non ferent vt largè facias, at pro eo quãtum id erit quod ſuppeditabitur, ne parce in benignitatem conferre, vt diuitias tibi, & argenti auríque theſauros in beneficientia repoſitos habeas. Nam theſauri nihil impios iuuant. At hæc virtus à morte vindicat: ac quiſquis beneficientiam exercet, Dei conſpectum videbit, quem admodum habet ſcriptum illud. Ego per beneficentiam conſpectum tuum videbo, quam qui exercent, cœleſtes habendi ſunt. Tu ergo nate, corpus tuum ab omni libidinis obſcenitate tuere, vxoremq; de tua cognatione ducito, nequaquam alienigenam, aut alius ſanguinis, quam tuorum maiorum. Nos enim vatum progenies ſumus. Memoriâ repete Abrahamum, Iſaacum, Iacobum, qui vxores de ſua ſibi gente aſciuerunt, extraneorum affinitate repudiata, eoq; liberis fortunati fuerunt. Animum intende fili ad ea quæ ages. Quod tibi nolis fieri, alijs ne facito. Operarij mercedem ne retineto noctem vnam poſt eum diem in quem cum eo pactus eris, vt tuo te præmio remuneretur Deus. Corpus tuum ab ebrietate abſtineto: in nulla nequitia te oblectaueris. De tuo victu largire eſu-

rientibus, De tuo veſtitu indue nudos. Quod tibi ſupererit, id omne in beneficentiam confer: neq; id grauate, hoc eſt, verè pane & vino ſepulchra iuſtorum perfundere. Audi & attende quem libet, qui modò verum tibi conſiliũ det. Ab Iehoua omnibus temporibus pete, vt tuas orationes, conſiliaq; dirigat: neque enim homini in manu poſitũ eſt conſiltum: ſed vni Deo Opti. Max. qui quicquid vult, efficit, alios deprimens, alios efferens. Hæc mea dicta & præcepta omnia conſeruato, & nunquam non ante oculos habeto, fortiq; & infracto animo eſto. Nam Iehoua tibi auxilio præſidioq; erit: ſi ei toto animo, totoq; pectore ſtudueris. Nunc fili, illud tibi indicabo de pecunia, quam habeo apud Gabelem, mihi cognatione propinquum (ea eſt decem argenti talenta) Rage in Media, nam incertũ eſt, quando ſim moriturus. Tu fili, ſi Iehouam metues, teque ab omni ſcelere conſeruabis, magnas ab eo opes conſequeris. T. Omnia vt præcepiſti mihi pater, ſic faciam: ſed velim mihi cõſilium des, qua ratione queam iſtam à Gabele pecuniam recuperare, nam neque ille me, neque illum ego agnoſcam, neque, quo ſigno repetam pecuniam ſcio, neque qua via eatur in Mediam teneo. To. Quod ad ſignum pertinet, hoc dices: me, cùm ille mihi marſupium ſuum tradidiſſet, dixiſſe: Accipe de manu mea, atque ex quo ei argentum in manum tradidi, annum hunc eſſe vigeſimũ. De via autem quære tibi iam hominem aliquem fidelem qui tecum vadat, cui præmium dabimus. Proficiſcere fili, adhuc viuente me, & argentum pete. Iehoua te Deus Iſraelitarum in itinere conſeruet: tibique beneuolentiam, ſtudium, miſericordiam, & illius, & omnium qui te videbunt conciliet, téque nobis ſoſpitem, & incolumem, & ducat,

tat, & reducat ante meum interitum. T. Eo igitur ad cõquirendum ducem, & fortaſſe praſtò adeſt qui faciat. Nam video iuuenem quendam in via ſtantem accinctum, & ad iter (vt videtur) paratum. Rap. Adoleſcens cuiâs es? T. Domine, poſſis ne mecum in Medsam proficiſci. Rap. Equidem noui vias omnes ſumque aliquando vſus hoſpetio Gabelis gentilis noſtri, agentis Rage in finibus Media, quæ Rages diſtat ab Ecbatanis itinere duorum dierem, eſtque montana: Ecbatana autem in campeſtri loco poſita ſunt. T. Præſtolare pauliſper, ſi placet, dum hanc rem patri renunciatum eo. Nam magnopere cupio te comitem habere, tibique dabo mercedem pro itinere. R. I propere. Ego hic manebo donec redeas: noli diutius morari. T. Nactus ſum virum bonum, pater, noſtri generis, qui mecum proficiſcatur. T. Euoca eum ad me, vt ſciſciter vnde terrarum ſit & an ſatis fidus ſit tibi futurus comes. T. Faciã. Heus, accerſeris à patre meo. R. Eo, ſalue vir diuine. T. Si ſalueo, cur mihi hæc vſu veniunt, vt oculis captus in tenebris cæcus ſedeam? R. Qui tibi oculorum lucem cæcando ademit, idem te, quia vir bonus es, ſanabit. To. Ita faxit Iehoua. Sed ad rem. Meus hic filius Tobias vult ire in Mediam, frater, poteriſne ire cum eo? Et ego tibi mercedem dabo. R. Potero, quippe qui vias omnes nouerim, omnemque illam regionem peragrauerim, & montes teneã. To. Cuiâs es? Cuius generis? Et qua ex ciuitate? R. Quid amplius quæris? Cum mercenarium habeas, qui tuum filium comitetur ex tui animi ſententia? To. Frater, nomen tuum ſcire velim, & cuius nationis ſis. Rap. Ego ſum Azarias Hananielis filius, de familia Solomiti maioris, tuus gentilis

To. Quod ſalutare fauſtumque ſit: Sed noli ægre ferre frater, quod voluerim tuæ familiæ genus cognoſcere: meus gentilis es, egregia & nobili ortus familia. Nimirum noſti Hananielem & Nathanem, duos Solomiti filios, qui mecum itabant Hieroſolymam cùm Iſraeliticam terram incoleremus, mecumq; ibi adorabant: neq; vnquam ad deos peregrinos qui in ea regione habebantur deſciuerunt: quod cæteri gentiles noſtri fecerũt. Quare vade frater fœliciter cum filio meo: & redite fœliciter adiuuante Deo. Ego tibi in ſingulos dies drachmam ſoluam, & victum, vt filio. Quod ſi vos Deus Opt. Max. ſaluos reduxerit, iſtud tibi præmium augebo. R. Omitte timorem. Nam ego cum filio tuo, ſaluus cum ſaluo, ibo & redibo. To. Compara tibi, Tobia fili, quæ ad profectionem ſunt neceſſaria, & proficiſcere cum iſto fratre. Deus omnipotens vos incolumes ducat, & reducat, & vobis hoc iter ductu genij ſui proſperet. T. Vale mihi parentes obſeruãdi. To. Vale & ambula proſperè. A. Oh oh oh oh. T. Quid fles? A. Rogas? Nihilne vereris puerum abs te mittere, qui in oculis noſtris obuerſando, noſtram ſenectutem redderet leuiorem? Quaſi verò non nos ſine illo argento aliturus eſſet Deus noſter. To. Ne time ſoror. Nam & proſperè ibit, & incolumem ad nos reuerſum tu ipſa tuis oculis aſpicies. Deus ei noſter Genium attribuit, qui ei iter bene fortunet, cumq; ſaluum reducat. A. Eheu.

SENTENTIA.

Parentum eſt filios docere pietatem. Piorum curam mandauit Deus Genijs ſuis.

ASMODÆVS. Tob. 6.

ARGVMENTVM.

Raphael Genius agit cum Tobia de ducenda in matrimonium Sara Raguelis

uelis filia. Deinde vbi ad Raguelem peruenerunt, fit matrimonium.

Raphael, Tobias, Raguel, Edna.

IAm tandem peruinimus Ecbatana, Tobia frater. Hac nocte diuertemur apud Raguelem. Is ſenex quidam eſt, qui filiam habet vnicam, forma præſtantem, nomine Saram. Ego cum eo agam vt eam tibi det in matrimonium. Eſt bona indole prædita, & patri dilectiſſima. Auſculta mihi, & de ea agito. Vbi Rage redierimus, celebrabimus nuptias. Non dubito, quin non ſit ille tuis poſtulatis contradicturus, neque eam contra legem Moſis alienigenæ traditurus. Nos eam ad patrem tuum ducemus. To. At audio frater, eam iam ſeptem viris eſſe traditam, qui antequam in eius complexum venerint, mortui ſunt, ab Aſmodæo (vt dicitur) dæmonum rege necati. Quapropter ne me ille interficiat, non mediocriter pertimeſco. Quod ſi fieret, parentibus triſtiſſimi cauſam exitus præberem, qui alium nullum neque filium neque filiam habens, à quo eis vita defunctis parentetur. Ra. Verere modo Iehouam, eiuſq; memor eſto: tum etiam patris tui præceptum recordare, à quo iuſſus es vxorem eiuſdem tecum familiæ ducere. Tum me autore nihil dæmonem timueris. Satis exploratum habeo, te eam hanc noctem in matrimonio eſſe habiturum. Igitur vbi in cubiculum cum ea introiueris, ſumito cor piſcis quem tu in Tigra flumine dilaceraſti: & eo ſub eius pallam ſuffitum facito. Eo nidore olfacto dæmon puellam fugiet, nunquam eam repetiturus poſtea. Cùm autem tibi cum ea congredi libebit, ſurgitote de lecto geniali, Iehouamq; oratote, & obſecratote, vt vobis pro ſua clementia opem ferret, puellaque mederi vellet. Tum demum cum ea rem

*habebis, ex qua liberos mares procreabis. Sed omnem ti-
morem abijce: nam ea tibi deſtinata eſt ante orbem con-
ditum, per teq; eam Iehoua à dæmone vindicaturus eſt.
T. Quid futurum ſit, viderit Deus. Sed certè facit tu-
oratio, vt à coniugio non abhorream. Rap. Iam appro-
pinquamus domo Raguelis: & ecce eum ante ſuas ædes.
Salue. Rag. Saluete & vos. Aſpice huc Edna, quam hic
adoleſcens forma referat Tobæum fratrem meum? E.
Vnde eſtis fratres? Rap. Ex captiuis qui ſunt Niniuæ ex
Nephalina tribu. E. Noſtiſné Tobæum fratrem noſtrum
Rap. Nouimus. E. Valétne? Rap. Valet. T. Iſte Tobæ-
us frater (vt dicitis) veſter, pater meus eſt. Rag. O fau-
ſtum diem. Libet te complecti. Iehouam tibi propitium
precor fili: nã ex viro optimo & probiſſimo natus es. Age
vxor, ſi quid eſt lautius, apparetur cœna: placet ari-
etem mactari. Volo ego hos hoſpites accipi liberaliter.
Succedite noſtro tecto: præſtemus nos hilares. T. Iam
tempus admonet Azaria, vt de matrimonio mentionem
inijcias. Rap. Memini. Quoniam filiam habes iam nubi-
lem, Raguel, & hic eſt adoleſcens & æqualis illi, & tri-
bulis, petebat vt eam ſibi nuptam locares. Rag. Non me
præterit, ſatius eſſe eam tibi quam alteri tradi. Sed ve-
rum tibi dicam. Eam iam ſeptem viris locaui (vt tu ſcias)
qui omnes ante eius congreſſum mortui ſunt. Verum ede
& bibe, & iſtam rem omitte. T. Nihil agis, neque cibum
ego, néque potionem capiam, quin tu eam mihi in matri-
monium conceſſeris. Rag. Poſt quàm ita infixum in ani-
mo habes, obtineto ſanè. Et quia conſanguinei eſtis, ego
iam nunc eam tibi in matrimonium trado, ex inſtituto
Moſaico, & Iſraelitico. Huc addes Sara, accipe han*

Tobia, Iehoua Deus cœleſtis vos hac nocte cuſtodiat incolumes, ſuaque in vos clementia vtatur.

SENTENTIA.

Piorum opera fiunt autore & duce Deo. Pij voluptatibus etiam licitis imperant, non ſeruiunt, Pij fugant dæmonia. In pios poteſtatem non habet demon.

RAGVEL. Tob. 10.

ARGVMENTVM.

Tobias Ragueli ſocero ſuo valedicit, ſecum abducens illius filiam Saram uxorem ſuam.

Tobias, Raguel.

M*I ſocer Raguel, tu à me poſtulaſti, vt manerem apud te dies quatuordecim, & cum filia tua vxore mea Sara ſuauiter viuerem, id quod tibi conceſſi. Nunc finita eſt dies: itaque peto abs te, vt me dimittas. Mei enim parentes, ambo, dies numerant, neque putant hoc loco rem eſſe. Rag. Doleo me tam paruum ſpatium à te petiſſe. Sed nihil obſtat, quo minus id fiat longius. Mane apud me diutius: ego mittam ad tuum patrem nuncium, qui ei totum negotium renunciet, ne ſit de te ſolicitus. T. Quaſo te, noli me morari: cupio omnino ad parentes reuerti. R. Quando vrges, non remorabor inuitum. Ecce trado tibi meam filiam Saram, nec non dimidium facultatum mearum. Ite fœliciter, Deus Iehoua, Deus maiorum noſtrorum, vos fœcundet mihique ex vobis liberos mares oſtendat, qui Iehouanæ legi dent operam. Agite deoſculari vos volo. Vide mea filia, vt tuum ſocerum & ſocrum (qui nunc tui parentes ſunt) habeas in magno honore: maritum diligas, familiam regas, domum gubernes: & teipſam praſtes inculpatam, & cum bona pace profecta, efficias vt bonam de te famã viuentes adhuc, læti hilareſq; accipiamus. Et tu Tobia fili,*

vale. Iehoua te Deus cæleſtis ſaluum perducat, mihiq́ ex te & filia mea Sara liberos Iehouæ ſtudioſos, eique probatos oſtendat, antequam moriar. Ecce Saram filiam meam in poteſtate tua: noli eam vnquam malè tactare. Ite ſane incolumes. S. Valete parentes chariſſimi: valete cognati & amici omnes. T. Vale ſocer: vale ſocrus: valete omnes. Ego Iehouæ gratias ago, qui me latum reddiderit, & tot beneficiis tam mirificè affecerit.

SENTENTIA.

Vxoris eſt ſequi virum, & propter eum parentes, patriámque relinquere. Eſt enim matrimonij coniunctio arctior quàm naturæ.

TOBÆVS. Tob, 11.

ARGVMENTVM.

Tobias ex Media reuerſus venit ad parentes, & felle piſcis oculos patris ſanat à cæcitate, qua de re pater Deo gratias agit.

Raphel, Tobias, Anna, Tobæus.

F*Rater tu ſcis quàm ſolicitum reliqueris vtrumque parentem, Quapropter antecedamus ego & tu, vxore tua cum famulis, reliquóque noſtro comitatu ſubſequente. T. Bene mones. R. Præpara fel piſcis. A. Atat, ô mi vir, aduentat meus Tobias cum comite. Curro ei obuiam. R. Tui patris, quem video eſſe cæcum, oculi felle iſto aperientur, atq́ ſanabuntur. Itaq́ cùm ad eum acceſſeris illinito eius oculos iſto felle: tum ille fellis mordacitatem ſentiens, ſibi oculos fricabit, atque ita detecta albugine, & cœlum & te latus videbit. A. O gnate iam mortem non deprecor, poſtquam tuum conſpectum cernere licuit. To. Salue mea mater. Sed accedit huc pater. Hei mihi, collapſus eſt, Accurram. O mi pater, ſalue. To. Salue fili optatiſſime, vt vales? To. Optimè eſt, Deo gratia. Sed patere me tibi oculos illinere hoc felle. Nam ſpero hoc*

hoc tibi fore ſalutare. T. Libenter patiar. T. Expectemus pauliſper. T. Sentio fellis mordacitatem. T. Frica tuos oculos. T. O ſupra modum mirandum miraculum. Nunc te liquidò video fili: amplectere me, gratias ago Iehouæ Deo Iſraelitarum, qui cæcos illuminat, qui mihi oculos aperuerit: cuius nomen nullis vnquam ſæculis ſatis digne laudari poterit, qui in me hoc tantum munus, contulerit. Hic vulnerat, & ſanat: hic occidit, & vitam dat: huic gratias ago, qui te nobis, feliciter expedito itinere, ſaluum letúmque reſtituit.

SENTENTIA.

Deus ſuos à miſeria tandem liberat: Medicina mordax. Deo gratiæ ſunt agendæ de omni bono.

RAPHAEL. Tob. 12.

ARGVMENTVM.

Raphael Tobæo, & Tobiæ, ſibi mercedem ſoluere volentibus, ſe indicat, eiſque officium præcipit.

Tobæus, Tobias, Raphael.

TObias fili, ſoluamus iſti homini, qui te comitatus eſt, mercedem: & eam cum corollario. T. Pater, demus ei dimidiam partem pecuniæ, quam illinc attuli. Nã is me incolumem duxit, & deduxit: meámque vxorem ſanauit; & argentum à Gabele abſtulit, & tibi oculos ſanauit: pro quibus omnibus, quanam ei referri par gratia poteſt? Huc ades Azaria, Accipe frater mercedem tuam, id eſt, dimidiam pecuniam, quam illinc aſportaſti: & vale. R. Canite Iehouæ carmen nouum, eique gratias agite, & eius nomen celebrate, pro tantis eius in vos collatis beneficijs, crebríſque precibus, ſupplicationibus & beneficentia erga egentes eum affectati, quoad viuetis. Nam plus apud eum valet aſſiduum beneficentiæ officium, quàm argenti, aurique copioſa congeries: vt pote

cum beneficentia vindicet à morte. Equidem nihil vos de rei veritate celabo. Quo tempore tu tuaque nurus Sara, ſancti opem numinis precibus ſuppliciter, magno cum animi angore implorabatis, veſtras ego preces (vt vos ſciatis) ad maieſtatis ſolium ſubuehebam, cumque tu mortuos ſepeliebas, aderam tibi: tuiſque difficillimis rebus, ab Iehoua, qui te oculorum cæcitate tentauerat (ſolet enim hoc pacto periculum facere bonorum) miſſus ſum ad te ſanandum, & Saram tuam nurum. Sum autem Raphael genius, vnus de principibus qui ad gloriæ ſolium famulatur. Nolite timere. Bene vobis ſe res habet. Agite Iehouæ gratias pro tantis miraculis, quæ vobis exhibuit. Nam quòd me, quandiu vobiſcum verſatus ſum, edere & bibere vidiſtis, ſpecies illa fuit, quæ veſtris oculis obuerſabatur: cùm re ipſa, neq; ederem neque biberem. Quare mandate hæc omnia literis quæ vos veſtri erga Deum officij per omnem vitam admoneant, atque hanc rem in omnem omnium ætatum æternitatem teſtentur: & Iehouæ gratias agite, eiuſque ſacram memoriam piè retinete, méque iam abſoluite, vt ad Deum me recipiam, à quo ſum miſſus ad vos.

SENTENTIA.

Deus pijs ſæpe ne cogitantibus quidem proſpicit. Per cruces ducit Deus ſuos ad fœlicitatem. Piorum primordia triſtia, exitus læti.

ACHIOR. Iudith. 5.

ARGVMENTVM.

Quærenti Oloferni de Iudæorum ſtatu, narrat Achior, & quoniam eos inuictos eſſe dicit (niſi fortè Deum ſuum offenderint) iratus Olofernes eum iubet ad Betulienſes Iudæos deduci, vt vna cum illis pereat.

Oleſernes, Achior, Proceres.

NArrate mihi vos Chananæi, de iſtius nationis hominibus

minibus, qui in montanis habitant: quas incolant vrbes, quantum habeant copiarum multitudinem, qua re plurimum valeant, & poſſint, quo rege & exercitus duce vtantur: & cur ſoli ex occidentalibus mihi obuiam venire neglexerint. A. Audi domine orationem ſerui tui. Enunciabo tibi rem omnem, vt ſeſe habet, de gente iſta montana, quæ finitimos tibi fines incolit: neque vllum ex ore meo mendatium excidet. Homines ſunt prognati à Chaldæis, qui principio, Meſopotamiam incoluerunt. Cum enim deos patrios Chaldæorum detrectarent: patrijſque moribus relictis, vnum ſibi Deum cœleſtem ad adorandum delegiſſent, ab illis exagitati, in Meſopotamiam aufugerunt. Ibi cùm aliquandiu commorati eſſent, iuſſi à Deo ſuo in Chananæam commigrare, paruerunt, atque in Chananæa commorati, magnum auri argentique & pecoris numerum comparauerunt. Poſtea dominante fame, in Ægyptum deuenerunt: vbi tam diu incoluerunt, donec in innumerabilem hominum multitudinem excreuerunt. Deinde cum à rege Ægypti crudelius tractarentur, & lateres conficere indignè & labore ſeruili cogerentur, Deum ſuum implorarunt, qui totam Ægyptum ineluctabilibus calamitatum ictibus perculit. Quibus malis coacti Ægyptij, eos tandem ab ſeſe emiſerunt. Sed poſtea remiſſo malo, cum eos fugientes reuocare, rurſumq́ in ſeruitutem redigere conarentur, Deus illis mare rubrum diſcluſit, ita vt ab vtroq; latere, aqua in muri firmitatem concreta ſtaret, qua illi via in ſicco per medium maris ſolum pertranſiuerunt. Eodem Ægyptius exercitus conſequutus, aqua ſubmerſus ita eſt, vt ex innumerabili multitudi-

ne, ne nuncius quidem euaſerit. Traiecti mare rubrum, in ſolitudinem montis Sina venerunt, vbi mortalium nemo conſiſtere vnquam, aut habitare potuerat: ibi dulces ex amaris fontes ad bibendum habuerunt, & victum de cœlo per quadraginta annos acceperunt. Ac quocunq; vnquã venerunt, Deus eorum hoſtes pro eis, nullo arcu, nulla ſagitta, nullo ſcuto, nullo gladio debellauit, neq; vnquã huic genti reſiſti potuit, niſi ſi quando à ſui Dei cultu deflexit. Nam quoties alium Deum quam ſuum coluerunt, direpti ſunt, & omnes à bello contumelias pertulerunt. Quoties autem Dei ſui cultum repetiuerunt, Deus eis cœleſtis reſiſtendi vires dedit. Ad extremum Chananæos Iebuſæos, Pherezæos, Hettæos, Heuæos, Amorræos, & fortiſſimos quoſq; Heſebonios deleuerunt, eorumq́; agros & oppida occupârunt. Ac quàm diu ſeſe à Deo ſuo offendendo continuerunt, multis bonis fruiti, Deoq; ſuo (qui improbitatem odit) proſpero vſi ſunt, & ante hæc tempora, cùm ab eo viuendi ratione, quàm eis Deus tradiderat, declinauiſſent, diuerſis diuerſarum gentium bellis profligati, & tandẽ frequentes in extraneas regiones captiui abducti ſunt, eorumq́; & fanum ſolo æquatum & oppida capta, & ab hoſtibus compilata ſunt. Sed nunc ad Deũ ſuum conuerſi ex diſperſione ac diſſipatione congregati ſunt, deſertoſq́; montes occupârunt, & Hiroſolymam (in quo eorũ ſacrarium eſt) obtinuerunt. Quare diſquirendũ eſt domine, ſi qua in offenſa ſunt apud Deum. Nam ſi ſunt, facilè eos, ipſo concedente, ſuperabimus. Quòd ſi nihil ab eis eſt cõmiſſum, bello ſuperſedendum cenſeo: ne Deo pro eis propugnante, infamiam apud omnes mortales ſubeamus. Pr. Quis eſt iſte, qui tantum tribuit Iſraelitis, vt eos putet

Nabucho-

Nabuchodonoſori poſſe reſiſtere? Homines imbelles, & rei militaris ignaros, qui, me hercle, vnũ tui, Oloſernes, exercitus impetũ ſuſtinere non potuerunt. Inuadamus modò. & Achiori oſtendamus, eos poſſe ſuperari. O. Quoniã tu nobis iſtud oraculum, præclare vates, edidiſti, Iſraelitas à Deo ſuo defenſos iri, vt intelligas vnum eſſe Deũ Nabuchodonoſorem, cõtra cuius inuictam poteſtatem ne illorum quidem Deus ſtare poſſit: nos, qui ab eo miſſi ſumus, illos ad vnũ funditus, ad internecionẽ ita delebimus, & equitatu proculcabimus, vt eorũ montes ſanguine redundent, & campi corporibus compleantur, citiusq́; illos ad fugam quam nos ad perdẽdum vires deficient. Hæc eſt totius orbis domini Nabuchodonoſoris indeclinabilis ſententia. At tu Amonitarum mercenarie, Achior, qui tam diuinum nobis oraculum effatus es, eſto ſanè tantæ particeps potentiæ, & quos nobis anteponis, ad eos defice, vt cum eis potius, vt dignus es, pereas, & inter eos à noſtra acie contrucidatus, des pœnas. Quòd ſi tantũ tuæ ſuperſtitioni cõfidis, vt me, quæ ſuſpitio, præſtare non poſſe credas: quid metu exalbeſcis? Hîc tibi tuta ſunt omnia, non peribis, niſi cũ illis quos perire non poſſe vaticinaris. Vos mei ſatellites, abripite hunc Betuliam, ad ſuos Iſraelitas: vt illorum potius exitij, quam noſtræ ſit ſocius victoriæ.

SENTENTIA.

Veritas inuiſa mundo. Etiam de veritate rogantes, veritatem audire nolunt. Aſſentatorum plænæ ſunt domus, aureſque potentium. Aſſentatorem qui amat, ruinam amat. Caſum antecedit ſuperbia.

IVDITHA. Iudith. 8.

ARGVMENTVM.

Iuditha Bethulienſium primates obiurgat quod de vrbis deditione pacti ſint, & eos conſolata, ſeſe ad eis ſuccurrendum parat.

Inditha, Ozias, & cæteri Senatores.

ATtendite primates populi Betulienſis. Promiſiſtis populo, & quidem interpoſito iureiurando, vos vrbem hoſtibus poſt quinque dies eſſe dedituros: niſi Deus vobis intereà tulerit auxilium. Itáne verò tempus diuinæ ſtatuitis miſericordiæ? Et ei diem veſtro arbitrio dicitis? Hoccine tandem eſt, Deum ad clementiam pellicere? An ad iracundiam inſtigare? Dicite mihi vos qui Dei voluntatem in certum quoddam curriculum includitis, poteſtiſne, non dicam Dei, ſed hominum animus qui ſit & conſilium peruestigare? Quid Dei bonorum omnium autoris? Mentemne eius tenetis? Nihil minus, fratres. Nolite Dei iram prouocare, qui ſi nolit intra quinque dies auxiliari nobis, at poteſt intra quot volet, poteſt nos quolibet die vel tutari, vel hoſtium crudelitati obijcere. Vos verò nolite Dei quaſi ſcrutari conſilium. Neque enim is eſt, vt aut minis, hominum more, terrendus, aut arbitrio cuiuſpiam ſit coercendus. Quare expectemus ab eo ſalutem, eiuſque auxilium petamus. Spero, eum pro ſua facilitate, noſtras preces auditurum: præſertim cum nulla hodie in noſtro genere neque tribus extet, neque natio, neque populus, neque ciuitas, quæ deos colat fabriles: quæ res ſuperioribus temporibus in cauſa fuit, vt patres noſtri bello & direptionibus vaſtati, & ab hoſtibus magna clade conciſi ſint. At nos alium deum non agnoſcimus, vnde ſperare debemus eum non eſſe nos noſtrumq́ genus deſpecturum. Quod ſi in hoſtium poteſtatem venimus, non tantum nobis nocuerimus, ſed etiam reliquæ Iudææ, noſtráque ſacraria depeculanda reliquerimus, quorum pollutionem, & conſanguineorum

rum noſtrorum metum, & nationis captiuitatem, & noſtrarum poſſeſſionum vaſtitatem Deus temeritati noſtra acceptā feret, & à nobis pœnas repoſcet, vbicunque gentium ſumus ſerñituri, vt à noſtris dominis indignitates omnes & contumeliæ nobis ſint perferendæ. Neq; enim talis ſeruitus nobis Dei gratiam, ſed hominum afferret infamiā. Quamobrē fratres (quandoquidē à vobis aliorum animi pendent, vobis ſacrariū, vobis fanum, vobis ara nititur) demonſtrate conſanguineis noſtris non eſſe deſperandum, contraque quidquid acciderit, fortiter eſſe & conſtanter ferendum: Deoque in his omnibus gratias agendas, qui nos tentat, ſicut olim patres noſtros tentauit. Recordamini Abrahamum, Iſaacum, Iacobum, Moſem, deniq; omnes veros Dei cultores & amicos, quot, quantos, quàm varios perpeſſi ſint dolores. Conſtituite nunc altera ex parte eos, qui Dei periclitationis impatientes, contemptius de eo, & grauius & ſenſerunt, & locuti ſunt, vt fœdè perditi, & à ſerpentibus exanimati ſint. Quare ne horum deſperationem ſequamur, ſed illorum ſuperiorum fiduciam imitemur, cogitemuſq; nos, non vt hoſtes extremo ſupplicio affici, ſed vt ſeruos ſontes ſalutari verberationis medicina corrigi. Oz. Rectè tu quidem omnia, & quæ nemo neget. Neque nunc primum tua prudentia, intelligentia, conſilium innoteſcit: quin iam ab ineunte ætate vulgo cōpertum eſt, iſta eſſe in te ſingularia. Sed & plebem ſitis ad efflagitandum, & nos plebs ad iurandum adegit, quod iuſiurandum violare nobis nefas eſt. Quocirca precare tu pro nobis Deum, quæ pia & religioſa mulier es, vt pluuia noſtros lacuus impleat, ne ſiti deficiamus. Iu. Quēadmodū

igitur id quod dixi à Deo eſſe ſentitis: ita etiam id quod facere decreui, an ab eodem proficiſcatur periculum facite: Deumq; orate, vt meum conſilium comprobet. Sum enim facinus editura, quod omnis poſteritatis memoria concelebret. Vos hac nocte ad portam eritis: ego cum ancilla mea exibo, ac ſpero fore, vt Deus intra dies poſt quos vrbis deditionẽ conceſſiſtis, per me Iſraelitis ſubueniat. Sed nolo vos in meũ propoſitũ inquirere (neque enim vobis, niſi re perfecta, enunciabo) neque quidquam aliud, niſi Deũ pro me vſq; ad meũ reditũm orare. Oz. Bene vale, Deo tibi ad hoſtium vltionem viam præeunte.

SENTENTIA.

Deo præſcribendum non eſt. Inſontibus etiam in ſumma deſperatione de Deo bene ſperandum eſt. Magnum innocentia præſidium.

OLOFERNES. Iudith. 10.

ARGVMENTVM.

Iuditha ad Olophernem perducta, ei per dolum promittit de Iudæis victoriam.

Excubitores, Iuditha, Milites, Olofernes.

CVIâs es mulier? Vnde, & quò? I. Ex Hebræis ſum, quos quia exploratum habeo venturos in veſtram poteſtatem ab eis transfugio, méque ad Olofernem imperatorem recipio, vt ei illorum arcana aperiam, viamq; demonſtrem, qua omnibus montanis ſinè ſuorum cuiuſpiam cæde, potiatur. Ex. Bene tuæ vitæ proſpexiſti, quæ ad dominum noſtrum venire, & cito venire decreueris. Nos te ante eum ſiſtemus. Quò cùm perueneris, noli te animo formidare, quò minùs rem omnem ei exponas. Nam hoc tibi confirmare poſſumus, te eo beneficio eſſe vſuram. Deducamus eam ad imperatoris tabernaculũ. Vos reliqui intereà excubias nihilominus habete. Nos centum eam ducemus. M. Heus tu, quò tam manè tãto ſtudio

ſtudio & frequentia feſtinatur? *Al.* Dicitur transfugã quandam Hebraam ad imperatorem duci, quæ ſit mirabili pulchritudine. *M.* Accurramus. O venuſtatem incredibilem. Quis militiam detrectet aduerſus Hebræos, qui tales habeant mulieres? Pro quibus pugnando occumbere, quis dubitet? *I.* Salue imperator maximè. *Ol.* Alleuate eam mei ſatellites. Bono animo es mulier, depone animi metum. Nam ego nemini vnquam maleſeci, qui terrarum orbis domino Nabuchodonoſori ſeruire voluerit. Quòd niſi tui me, montium fiducia, cõtempſiſſent, nunquam ego meam in eos haſtam vibrauiſſem. Sed ipſi ſibi malum hoc conflauerunt. Verùm dic mihi, quam ob cauſam ab eis ad nos perfuga tranſieris. Num ad ſalutem veniſti? Suma animum, viues & in hanc noctem & in poſterum, neque tibi quiſquam officiet, contraque tecum bene agetur, quemodo ſolet cum ſeruis domini mei regis Nabuchodonoſoris. *I.* Attende igitur, quæ dicam, domine, & ea memoriæ manda. Dicam autem nihil vanum (abſit) ſed ea dicam, quæ ſi ſequi voles, rem tibi perfectam tradet Deus, neque tuus te conatus fruſtrabitur. Ita viuat omnium terrarum rex Nabuchodonoſor, & eiuſdem tibi concredita poteſtas, à quo ad omnes mortales corrigendos miſſus es, vt per te, non ſolum homines illi ſeruient, verùm etiã feræ, pecora, volucres ſub eius imperium tua virtute ſubijciantur. Nam non ſolùm de tua ſapientia tuique ingenij accumine fama apud nos percrebuit: ſed etiam per omnes iam oras ſermones diſſipati ſunt, te vnum eſſe toto in regno optimum, potentiſſimum, & in rei militaris prudentia admirabiliſſimum. Iam verò Achior quæ in tuo

conſilio dixit, & quæ tu ei reſpondiſti, audita nobis ſunt. Nam comprehenſus à Bethulienſibus, rem omnem ei expoſuit. Cuius tu caue ne orationem negligas, ſed memoriæ tradas, eſt enim vera neque enim ſuperari, neque armis debellari natio noſtra poteſt: niſi Deum ſuum ſcelere aliquo ſibi infeſtum reddiderit. Quare ne tuus labor irritus & inanis fiat, expectandum eſt dum ſcelus quoddam, quod iam in animis conceptum habẽt, commiſerint: quo ſcelere cùm Deum irritauerint, facilem & ſibi perniciem, & tibi victoriam conciliabunt. Cùm enim commeatu & aqua deficeantùr, ſtatuerunt pecora inuadere: & quæ guſtare Deus in lege vetuit, omnia decreuerunt inſumere, frumentique primitias & vini oleique decimas (quæ ſeruabant dicata ſacerdotibus, qui Hieroſolymis apud Deum noſtrum miniſtrant) conſumere habent in animo, quæ nec manibus tangere cuiquã profano fas eſt. Idque vt ſibi facere liceat, miſerunt Hieroſolymam (nam & Hieroſolymitani eadem fecerunt) qui ſibi poteſtatem à ſenatu offerant: qua poteſtate ad eos relata, facturi ſunt quod dixi, & tum demum in tuam poteſtatem venturi. Horum ego omnium non ignara ab eis aufugi, eiuſmodi erga te facinus ex Dei mandato editura, vt ad eius auditum omnes ſint mortales admiraturi. Sum enim religioſa, cœliq; præpotentem Deũ noctes diéſque colo. Interea apud te commorans, domine noctu ititabo in vallem, Deumque precabor: qui vbi me certiorem de eorum perfecto ſcelere fecerit, veniam id tibi indicatum. Tum tu cum omnibus copijs, nullo ex eis repugnante proficiſceris. Te ego per mediam Iudæam ad ipſam perducam Hieroſolymam, tuumque cur-

rum

rum in media vrbe ſiſtam, vt eos tanquam paſtore deſtitutas oues abigas, nullo tibi nec cane oblatrante. Hæc ego mihi præſignificata, & pronunciata, vt tibi enunciarem miſſa ſum. O. Benefecit Deus quòd te populo præmiſit: Quæ res & nobis victoriam & domini mei contemptoribus perniciem afferat. Quòd ſi tu quam es & forma eleganti, & oratione eloquenti, tam præſtabis quæ locuta es, & Deus tuus mihi Deus erit, & tu Nabuchodonoſoris domeſtica per totam vrbem celebraberis. Agite mei ſerui ducito hanc in meam cellam, eiq; de meo penu alimenta præbete. I. Dabis veniam: non licet mihi guſtare tua, niſi velim mihi malum conflare. Sed veſcar eis, quæ mecum attuli. O. Quid? Vbi quæ tecum habes defecerint, vnde tibi talia ſubminiſtrabimus, cum veſtratia cibaria non habeamus? I. Sic tu bene viuas domine, vt ego non ante conſumſero quæ habeo, quàm Deus per me effecerit, quæ decreuit facere.

SENTENTIA.

Qui verum audire non vult, dignus eſt qui mendacijs decipiatur. Qui veritati non credit, is mendacio facile capitur. Mulieris pulchritudo & oratio fallax. Bonum conſilium qui repudiat, is in malũ conſilium cadit.

VIRAGO. Iudith. 13.

ARGVMENTVM.

Iuditha noctu caput Olofernis ferens, Betuliam portis apertis intrat, & caput illud oſtendens, eis quid facto ſit opus præſcribit. Deinde quonam pacto Olofernem interfecerit, Achiori narrat.

Iuditha, Excubitores, Ciues, Ozias, Achior.

HEus, heus vigiles, aperite, aperite portam. Deus Deus noſter nobis adeſt, qui hodie inſignem & præclarum victoriæ honorem tradidit Iſraelitis. E. Iudithæ vox auditur, ſocij deſcendamus properè ad portam. Conuocentur huc ſenatores, vos incendite faces. I. Vide A-

bra, vt iſtud caput habeas in promptu, vt id poſcente me continuò de pera, vnà cum velo, depromas. Iam hic aderit omnis ciuitas. C. Prælucete funalibus vos: aperite portam Ianitores: intromittite eam, vt videamus quid noui ferat. I. Laudate Deum, laudate Deum, qui ab Iſraelis ſtirpe miſericordiam ſuam non auerterit, ſed hoſtes noſtros hac nocte per meas manus fregerit. En vobis caput hoſtis veſtri Oloferni, ſummi Aſſyriorum Imperatoris, en velamen in quo ille iacebat ebrius, quem Deus mea facie deceptum, muliebri manu occîdit: meque euntem, manentem, redeuntem, inuiolatam, intemeratamque conſeruauit, neque ab illo violari permiſit. Et nunc & illum viciſſe, & me euaſiſſe & vos liberatos eſſe lætor, voſque vt Dei bonitatem, infinitamque miſericordiam prædicetis, exhortor. C. Agimus Deo noſtro gratias, qui tibi tantam virtutẽ tribuerit, vt hodie per te noſtros hoſtes in nihilum redegerit. Oz. O omnium mortalium fœminarum Deo acceptiſſima fœmina, ô cœli terrarumque creatoris Dei nunquam ſatis prædicandæ laudes: qui tuum vulnus in caput principis hoſtium noſtrorũ direxerit: quo facto tantam tibi hodierno die nominis gloriam comparauit, vt tuæ virtutis laus tamdiu in hominum mentibus hæſura, & linguis celebranda ſit, quandiu huius immortalis Dei facinoris memoria durabit, quæ quidẽ in tantis nationis noſtræ anguſtijs non dubitaueris vitam tuam ruinæ opponere, & iam deſpondentibus animos ſubuenire. I. Attendite nunc fratres. Hoc caput in pinnis murorum noſtrorũ ſuſpendetis. Deinde orto ſole vniuerſi armati eruptionem facietis, ita vt ad eorũ oppugnanda præſidia deſcendere videamini

deamini

deamini. Tunc accedet (id quod erit neceſſe) vt ad Olofernis tabernaculum concurratur quo inuento mortuo, tantus illos timor occupabit, vt præſidiũ ſibi in fuga ponant. Tum vos ſequamini licebit, eoſque paſſim Deo concedente obteratis. Sed ante accerſatur mihi Achior Ammonita, vt Iſraelitarum contemptorem (à quo ad nos tanquam ad certam necem amandatus eſt) videat. Adeſdum Achior. Deus Iſraelitarum (cui tu teſtimonium dediſti, vltorem eſſe hoſtium ſuorum) caput omnium infidelium, hac nocte mea manu truncauit. Quod vt ita eſſe credas, ecce tibi caput Olofernis, qui ſua arrogantia Deum Iſraelitarum deſpicabatur, tibiq́; mortem in communi Iſraelitarum cæde aſſignabat. Ac. O te non ſolum in omnibus Iudeæ domicillijs, ſed etiam in omnibus gentibus fœlicem, cuius audito nomine, homines ad Deum laudandum excitabuntur. Sed iam narra mihi ſi placet, quomodo te hac tota in re geſſeris. I. Principio cum hinc (vt ſcis) profecta incidiſſe in vigiles, ab eis deducta ſum ad Olofernem, apud quem magna omnium expectatione iuſſa dicere cur aduenïſſem, ſimulaui me eſſe perfugam, quæ deſperatione rerum noſtrarum ad eum tranſijſſem, demonſtrauique ea quæ ex te audiuiſſet eſſe vera. Neq́; enim genus hoc hominum poſſe superari, niſi aliquo facinore admiſſo. Sed iam fame preſſos Iſraelitas, cogitare veſci eis, quibus veſci lex prohiberet: quo ſcelere ſi ſe obſtrinxiſſent, facile eos victum iri. Quare expectaret, dum id ſcelus eſſet perpetratum, mihique intereà in eius caſtris verſanti faceret, quãdocunque vellem, exeundi poteſtatem, vt Deum precarer, & illo ſcelere commiſſo à Deo certior fierem, eumque de eo

admonerem: tum demum enim eſſe ſuperaturum. Credidit ille, mihique omnia quæ petieram, conceſſit. Ita triduo in caſtris verſata ſum: noctu interim in vallem, Dei ſalutandi gratia ventitans, Deiq́ꝫ præſens auxiliũ ſuppliciter implorans. Quarto denique die ab illo ad compotationem accerſita, adfui: oſtendique me quicquid imperaſſet, eſſe facturam. Potatur, Ipſe mei cupiditate ardens, largiùs ſeſe inuitat. Clauſa cœna, cũ cæteri, vini pleni diſceſſiſſent, Vagao Eunuchus, tabernaculum externè clauſit, me ibi ſola relicta cum Oloferne, qui ebrietate & ſomno oppreſſus, in lecto recubuerat. Hic ego cum pediſſequæ meæ mandauiſſem vt extra cubiculum manens, exitum mihi tutum curaret. Deum (ad illius lectum ſtans) cum animo meo oraui, vt mihi tum meiſque adeſſet. Deinde ad lecti columellam, quæ erat propter caput Olofernis, accedo, inde acinacem detraho, & ad lectum me applicans, ſiniſtra cæſariem eius prehendi: Deumque tacitè præcata, vt me in ea re confirmaret, collum ſumma vi bis ferio: amputatoque capite corpus à ſtragula veſte prouoluo, & ablato velo, exeo; ac pediſſequæ caput trado, quo in eſcariam peram indito, ambæ de more ſic quaſi ad ſupplicationem egreſſæ, huc tuto peruenimus. C. Salui ſumus, reuixi mus: ô fauſtam noctem, quæ nos ab æterna nocte vindicas. Ach. Quanquam quod dixi Oloferni, de Dei veſtri poteſtate, non aliter dixi quàm ſentiebam: tamen nunc multò magis hac re confirmatus, credo, voloque deinceps, non iam Iſraelitarum laudator, ſed ciuis eſſe, & in veſtrum numerum pignore circumciſionis adſciſci.

SENTENTIA.

SENTENTIA.

Superbiſſimus quiſque turpiſſima morte dignus eſt. Vel fœminæ manu poteſt Deus hoſtes ſuos vlciſci. Cæſo duce vincuntnr milites.

SVSANNA. Dan. 13.

ARGVMENTVM.

Suſanna à duobus ſenatoribus (quia ipſorum libidini obſequi recuſaſſet) accuſata adulterij, ad ſupplicium damnata ducitur. Sed diuinitus ſuperuenit Daniel, qui interrogationis prudentia, Senatorum calumniam palàm facit, atque ita in ipſorum caput ſupplicium conuertit.

Duo Senatores, Concio, Suſanna, Daniel puer.

AVdite vniuerſa Iudaeorum concio, quamobrem in veſtrum iudicium adducta ſit hæc Ioachimi vxor Suſanna. Heri cum nos duo iudices in hortis eius mariti, ſoli deambularemus, hæc cum duabus pediſſequis ingreſſa eſt: quas vbi foras amandauit, hortorumq́ ianuā obſerauit: venit ad eam quidā iuuenis, qui tum in occulto latebat, & cum ea cōcubuit. Nos qui in hortorum angulo eramus, animaduerſo tanto flagitio, accurimus & eos vidimus quidem coeuntes, ſed illum comprehendere nequiuimus. Nam cum eſſet valentior quam nos aperta ianua exilijt. Tantùm hanc prehenſam rogabamus, quis eſſet ille iuuenis, ſed noluit nobis enunciare. Hæc nos impoſitis huic reæ (ſicut mos eſt) manibus teſtamur. C. Satis explorata res eſt. Senatores ſunt qui teſtificantur: ijdē iudices: dubitari non poteſt. Plectatur capite, quemadmodum lex iubet. S. O Deus immortalis qui occulta noſti: qui omnia etiam ante quàm facta ſint perſpicis, tu ſcis, vt hi falſum contra me teſtimonium dixerint, ac vides vt capite dem pœnas cùm nihil eorum commiſerim, quæ iſti contra me per calumniam malitiamque commenti ſunt. Duo Sen. Non eſt mirandum, ſi turpiſſimum facinus inficiatur. Sed interim

ducatur ad ſupplicium, vt hoc tam deteſtabile facinus expietur, ne tam fœda in populo macula hæreat. Da. At ego teſtor, me in huius ſanguinem nullo modo conſentire. Co. Quidnam iſtud eſt, quod clamas tu? Dan. Itane ſtulti eſtis, Iſraelitæ, vt neque quæſtione habita, neque veritate comperta, Iſraelitidem condemnaueritis? Reuertimini in forum. Dico iſtos contra eam falſa eſſe teſtatos. S. Ergo tu ſede in medio noſtrûm, & tuã nobis pronuncia ſententiam, poſtquam tibi ſenatus diuinitus datur. Da. Seiungite procul alterum ab altero, vt eos examinem. Adducite huc mihi iſtum. Vetule annis, veterator malitia, nunc tua te ſcelera petunt, quæ factitabas anteà, cum inſontibus condemnandis, ſontibuſque abſoluendis, iniqua iudicia faceres: Iehoua innocentem & iuſtum interfici vetante. Nunc igitur, hanc ſi quidẽ vidiſti, dic ſub qua arbore congreſſos videris? Se. Sub lentiſco. Da. Probè in tuũ caput mentitus es. Iam enim Dei genius, mandato ab illo accepto, diſcindet te medium. Amouete hunc, adducite huc alterum. Agè genus Chananæum, non Iudæum, te venuſtas decepit, tua tibi cupiditas mentem peruertit. Ita verò agebatis cum Iſraelitidibus, quæ præ metu in veſtrũ congreſſum veniebant. Sed non Iudæ proles veſtram nequitiam ſuſtinuit. Agè igitur, ſub qua illos arbore congreſſos, deprehendiſti? Se. Sub ilice. Da. Tu quoque probè in tuum caput mentitus es. Iamque præſtò eſt Dei genius cum enſe, qui te medium diſſecet, ambóſque perdat. C. O Dei bonitatẽ immenſam, à quo nunquam deſeruntur, qui in eo fiduciam ſuam collocârunt. Abripiamus ad necem hos nequiſſimos & improbiſſimos vetulos, vt ex lege eadem

pœna plectantur, quam innocenti moliebantur.

SENTENTIA.

Impij peccata peccatis tegere volunt. Deus innocentium preces exaudit. Impij in foueam cadunt, quam pijs excauârunt.

CHALDÆI. Dan. 2.

ARGVMENTVM.

Nabuchodonoſor Babyloniæ rex Chaldæos iubet vt ſomnium quoddam ſuum (quod ipſi exciderat) dicant, & interpretentur: quod cum illi non poſſent, imperat eos necari.

Nabuchodonoſor, Chaldei.

AGite verò coniectores, augures, arioli, Chaldei, homines explicandi eà quæ ſunt obſcuritate inuoluta peritiſſimi: euellite hunc mihi ex animo ſcrupulum, meumq́; mihi ſomnium aperite, cuius interpretationem anxius deſidero, nam eam ob rem eſtis conuocati. C. Vitam tibi, rex, ſempiternam precamur. Eloquere ſanè nobis ſomnium: & nos id interpretando euoluemus. Na. Oblitus ſum, quod niſi vos & ſomniũ mihi & ſomnij ſignificationem ediſſeritis, & vos per ſummum dedecus vitam amittetis, & veſtræ domus cõplanabuntur. Sin autem editis, multis à me muneribus & præmijs atque honore afficiemini. Proinde facite, ſi ſapitis. C. At ſomniũ dicere, tuum eſt, nos interpretationem recipimus. N. Enimuerò video vos ex eo excuſationis occaſionem arripere, quod videtis eam rem mihi memoria excidiſſe. Sed nihil agitis. Niſi enim me hac ſuſpicione leuatis, non poteſt eſſe dubium, quin vno omnes animo ſtatueritis, me longis quibuſdam ambagibus peſſime deludere, & tempus cõſumere dicendo. Quamobrẽ eloquimini mihi ſomnium vt intelligam vos interpretari etiam poſſe. C. Nemo eſt in terra, qui iſtud præſtare poſſit: neque quiſquã vnquam rex, aut princeps, aut dominator, tale quid

quæſiuit ex vllo diuino. Eſt enim, quod tu rogas omninò difficilius, quàm quod poſſit quiſquam expedire, præter vnos deos, qui inter mortales non verſantur. N. Papæ: ergo vos prorſus inutiles eſtis, & hominum animis, inani præclara rei profeſſione tenebras offunditis? Quis veſtri erit vſus? Comprehendite ſatellites, colligate, abducite ad extremum ſupplicium iſtos omnes nebulones. Iubeo ego atq; impero, totum hoc tam indoctum, & inſipiens doctorum & ſapientum genus, ad necem trahi: vt quorum nullus in vita vſus eſt, eorum mors ſit viuentibus ſalutaris.

SENTENTIA.

Deus ſapientum ſapientiam perdit. Deus ſapientes huius mundi implicat inexplicabiliter.

DANIEL. Daniel. 2.

ARGVMENTVM.

Daniel Nabuchodonoſori ſomnium ipſius dicit, & interpretatur: quod quidem eſt de quatuor mundi imperijs, videlicet Chaldæorum, Perſarum, Macedonum, & Romanorum quibus ſuccedit regnum Chriſti, quod omnia illa abolet.

Daniel, Ariochus, Nabuchodonoſor.

N*Oli interimere iſtos ſapientes, Arioche, quos iuſſit rex occidi. Sed deduc me ad eum, ego ſuſcipio interpretationem. A. Placet, ſequere me. D. Sequor. A. Nactus ſum hominem ex captiuis Iudæis ô rex, qui pollicetur interpretationem. N. Tūne is es, Balſaſar, qui poſſis mihi & quid in ſomnis viderim, & quid id ſignificet, effari? D. Quod tu quæris arcanum ô rex, non ſapientes tibi, non coniectores, non arioli, nō prodigiatores poſſunt explicare, verùm eſt in cœlo abditorum demonſtrator Deus, qui ea tibi præmonſtrat, quæ olim euentura ſunt. Igitur tuū ſomnium, & viſum quod tibi ſecundum quietem occurrit, huiuſmodi eſt. Cum in lecto cubicular*

biculari iaceres, in cogitationem veniſti, quid poſthac futurum eſſet, id quod tibi ignotorum ille doctor declarat, idemque mihi, non propter excellentem ſapientiam, qua vnus cæteris mortalibus præſtem: verùm mihi idem aperuit, quo tibi plana faciam ea, quæ tu cum tuo animo cogitaſti. Tibi in ſomnis obiecta eſt ſpecies quædam inuſitata magnitudine ſimulachri, ante tuos oculos ſtantis, aſpectu terribili: cuius caput erat ex auro probatiſſimo, pectus & brachia argentea, venter & femora ærea, pedes partim ferrei, partim cretacei. In eo ſpectando dũ tu hæres, ſaxum ſua ſponte auulſum incidit in eius pedes, eoſque contriuit: quo caſu confractũ ſimul eſt ferrum, creta, æs, argentum atque aurum: omniaq; fragmenta ventus, tanquam æſtate ſtipulas ex area, ſic ſuſtulit, ne veſtigio quidem relicto: ipſum autem ſaxum, quo icta eſt ſtatua, mutatum eſt in ingentem montem, qui totum terrarum orbem compleuit. Et hoc quidem eſt ſomnium. Iam interpretationem addemus. Tu rex es regum: tibi cœleſtis ille Deus nobiliſſimum regnum & præclariſſimum largitus eſt poteſtatem: omneſque homines, quotquot vbique terrarum ſunt, terreſtréſque beſtias, & aërias volucres, ſub tuum imperiũ ditionémque ſubiunxit. Ita tu caput aureum. Poſt te autem exiſtet aliud regnum tuo deterius, id erit argenteum. Deinde ærẽũ, cuius ditio latè in omnem terram patebit. Poſt, quartum ſurget, durum & planè ferreũ. Vt enim ferri duritate omnia atterũtur & comminuuntur, ita eius imperij violentia, & rigor omnia violabit, & contundet. Pedes autem pedũmque digitos quod vidiſti partim ferreos, partim fictiles, regnum illum diſſidens

erit, & ex parte ferreum rigorem obtinebit, ſicut vidiſti ferrum cum argilla coniunctum: illa verò digitorum, partim ferro, partim argilla conſtantium diuerſitas, regni inæquabilitatem loquitur, quod partim valens, partim debile futurum eſt. Quodque ferrum vidiſti argillæ coniunctum: illi quidem propinquitate inter ſe coniungentur: ſed inuicem non cohærebunt, quomodo ferrum in terrã ferruminari non poteſt. Eius regni tempore ſuſcitabit Deus regnum nulla vnquam temporum ſerie delendum, neq; alij genti tradendum, quod quidem franget, & abolebit omnia illa regna, ipſumque permanebit in ſempiternum. Quemadmodum vidiſti è rupe ſaxum nulla manu erutum, quod ferrum, terram, æs, argentum, aurumque perfregit: ita Deus ille maximus tibi præſignificat, ea quæ poſt hoc tempus futura ſunt, éſtq; ſomnium certiſſimum & cum re ad verbum conueniens? N. O immenſam ineffabilemque ſapientiam! ô profundum & ingenioſum intellectum: afferte huc citò odores & libamina, Dignus eſt cui ſuffimina fiant, cuique diuini honores præſtentur. O Balſaſar, veſter Deus verè Deus eſt deorum, regumque dominator, & obſcurorum explicator: poſtquam tu rem tam profunda ignorationis caligine demerſam potuiſti in lucem eruere.

SENTENTIA.

Deus arcana ſua pijs, & pius etiam alijs patefacit. Omnia in deterius abeunt vſque ab aduentum Chriſti. Chriſti imperium æternum eſt.

FORNAX. Daniel. 3.

ARGVMENTVM.

Nabuchodonoſor Babyloniæ rex erectam à ſe ſtatuam auream, imperat à cunctis ſuis populis congregatis adorari. Hoc cum Sidracus, Meſaeus, & Abdenago Iudæi facere recuſaſſent, in ignis fornacem conijciuntur. Sed cum ab igne indemnes fuiſſent, Nabuchodonoſor ipſorum Deum ſolum eſſe confeſſus, imperat adorari.

Si-

Sidracus, Meſacus, Abdenago, Præco, Delatores, Nabuchodonoſor, Proceres.

QVorſum pertinet tanta hominum multitudo, à tam diuerſis nationibus in hunc locum conuocata? M. Neſcio: niſi quod, dum video immanem illam ſtatuam iuſſu regis erectam, metuere incipio, ne quid rex impium cogitet. A. Ego quoq; valde commoueor, ac ne velit eam adorari, vereor. S. Quid agemus igitur ſi iuſſerit? A. Nos verò non adorabimus, nam hoc quidem eſſet, Dei cultum renunciare. S. Qua tandem iſtud ratione? A. Rogas? Hominē, viuam Dei immortalis effigiem, ad pedes inanis & ſtupidi rei mortalis ſimulachri procumbere? Quid indignius, aut magis impium fieri aut cogitari poteſt? M. At licebit periculi deprecandi gratia, cultum ſimulare, cum tamen animus in Deo ſemper fixus hæreat. A. Apage ſis. Satiſne ſe viro probaret mulier, ſi cum alteri corpus ſuum proſtitueret, ſe tamen virum ſuum ſemper in animo ferre diceret? Haeccine tibi iuſta excuſatio videretur? M. Nequaquam. A. Atqui non minus eſt hoc abſurdum. Tune qui vnus es, teipſum diuides, & alterā tui partem Deo, alteram Veſioni addices? Quæ tanta animi mollities eſt, aut quæ peruerſitas nos quos honeſtum eſſet propter mortales dominos quamlibet mortem oppetere, quiq; id in aliis laudamus, metu frangi, & ab officio & pietate erga Deum immortalem deduci? S. Quid ergo cenſes? A. Subeundum quemuis cruciatum potius, & fortiter occumbendum, quàm tantillum modò de via deflectendum. S. O maſculum pectus! laudo te. Equidem ita ſentiebam, ſed volui quid animi haberes tentare. Verùm edicitur ſilentium, & video in

loco edito præconē, audiamus quid proclamet. P. Pax ſit rebus. Edico vobis, qui ex quacunq; natione, populo, lingua, præſentes adeſtis, vt ſimulatq; ſonum audietis tubæ, tibiæ, citharæ, ſambucæ, pſalterij, ſyphoniæ & reliquorū concentuum procumbatis, & ſignū aureū adoretis, quod rex Nabuchodonoſor erigendū curauit. Quòd ſi quis nō paruerit, continuò in igne candentē fornacē inijcietur. S. Deū immortalē, quod ſcelus video? Eóne impietatis & inſaniæ prolabi homines, vt id tāquā deū colāt, quod hominū manu factū, homine deterius eſt & inferius? M. O Veſaniam: illud vide ſis, vt prociderunt omnes? Ego certè ſenties mori malim. D. Videtis ne illos tres Iudæos qui non procubuerunt. Al. Video: nunciandum id eſt regi. Rectè ſanè, eamus ad eum. Ab. Adeóne concidiſſe cōſtantiam, vt in tanto numero nullus ſit, quem non labefactauerit metus? D. Optamus tibi rex vitam quàm longiſſimam. Tu edicto cauiſti, vt omnes audito cantu muſico procumberent, & aureum ſimulachrum adorarent: rebellibúſq; pœnam deſcripſiſti, vt igni cremarentur. Nunc homines quidam Iudæi, quos tu procuratio- ni Babylonicæ præfeciſti, Sidrachus, Meſacus, & Abdenago, tuum edictum contemnunt, neque eoſdem tecu deos colere, neq; ſtatuam adorare curant. N. Itane eſt Ergo inuenientur, qui meum imperium detrectent? Erg ego non maximus? Properate adducite eos properè. D Fiet. N. Iam ego vos docebo, quid ſit mihi non obedir iam efficiam, vt ſciant me eſſe regem. D. Adducimus ti bi homines, ó rex. N. Itane eſt Sidrace, Meſace, & Ab denago vt vos neque meos deos veneremini, neque aure um ſtatuam a me erectam adoretis? Quid? Nunc ſa

tem non eſtis parati, auditis conſentibus muſicis, accedere ad eam? Nam niſi facitis, protinus in fornacem immittemini. Ecquis verò eſt Deus, qui vos à meis manibus liberet? S. Nihil ſumus ſollicitι, quomodo tibi ad iſta reſpondeamus. Eſt Deus, quem nos colimus, qui & poteſt nos ex flammis ſeruare: & ex tuis manibus, rex, profectò ſeruabit. Quod etſi non ita eſſet, tamen omnino (ne tu erres) neque deos tuos coleremus, neque ante ſtatuam inclinaremur. N. Proh Deum atque hominum fidem, tanta eſt quenquam audacia, vt auſit mihi in os repugnare? Ite, comportate ligna, ſubijcite igni alimenta, efficite eum ſeptuplum huius qui nunc eſt. Vos verò ô fortiſſimi viri totius exercitus, comprehendite hos tres viros, colligate. Eia, quid ſtatis? Nihil opus eſt detrahere veſtes, vincite vnà cum omni amictu. Hem, ſic volo, præcipitate eos in flammam. Videamus quid poſſit eorum Deus, properate ignaui; ego vobis hoc ſceptro comminuam capita. Papæ, videte vt flamma eos hauſerit, qui ipſi in flammam alios coniecerunt. Sed quid? O rem miraculi plenam, quid ego video? Eho mei proceres, nonne tres viros in ignem inſtrictos iniecimus? Pro. Factum rex. N. Atque ego video quatuor viros ſolutos in media fornace ingredientes illaſos, & indemnes: quorum quartus forma eſt auguſta, & planè diuina, O rem inauditam. Accedam propius ad oſtium fornacis, Heus Sidrace, Meſace, & Abdenago ſummi Dei cultores, exite huc. S. Adſumus, O rex, è torrida flamma, diuina benignitate erepti. P. Dij boni, quid hoc rei eſt? Quanta miracula hodie cernimus? Videte, vt ignis in horum corpora nullam vim habuerit, vt ne pilus quidem crematus ſit: vt

amictus integri, nulla flamma nota inuſti ſint! N. Gratias ago Deo Sidraci, Miſaci, & Abdenagonis, qui genium ſuum miſerit ad liberandum ſui cultores, qui ipſius fiducia nixi, ſpreto regis edicto, maluerunt ſua corpora ad cruciatum tradere, quàm vlli Deo, præterquam ſuo, vllum cultum aut honorem habere. Itaque decerni placet, decretumque in omnibus omniū linguarum nationibus & gentibus promulgari, vt qui male de hoc Deo dixerit, turpiſſimo exitio plectatur, eiuſque domus publicetur, & euertatur, vt illius facinus memoriâ & nomine loci notetur. Nam præter hunc vnum præſens ac ſalutis præpotens Deus nullus eſt.

SENTENTIA.

Maxima pars mundi, homines magis metuit quam Deum. Mori ſatius eſt quam ſimulachra colere. In iuſtiſſimum quemque grauiſſimè ſæuiunt principes huius mundi. Deus ſuos nouit vel ex medijs flammis eripere. Pij patiendo vincunt.

BALSASAR. Dan.5.

ARGVMENTVM.

Accerſitus ex matris conſilio à Balſaſare Babyloniæ rege Daniel vates, ei legit & explanat ſcriptū manus in pariete, quod Chaldæi non poterant.

Balſaſar, Regina, Daniel.

NVllumne eſſe è vobis, qui hoc legere & explanare poſſit? O homines ad nullam rem idonei! Quid attinet vos tanto in honore eſſe, ſi cum maximè opus eſt, tum minimè poteſtis? R. Regem multum diuq; ſaluere iubeo. Audiui vt tu te crucies & æſtues, quòd nemo poſſit tibi hoc ſcriptum enucleare. Sed ne te afflicta, neue tantopere pertimeſce. Vir eſt quidam in tuo regno, mente ſanctiſſimorum deorum præditus, cuius excellens perfectaque doctrina, peritia, ſapientia, tempore patris tui cognita perſpectáque fuit: quo nomine rex eum magorum,

rum, ariolorum, diuinorum, Chaldæorumq́ magiſtrum
eſ voluit, quòd eum Danielem (nam id eſt ei nomen,
quanquam rex Balſarem nuncupauit) compertum eſſet
ſingulari ingenio & prudentia valere, inque ſomnijs in-
terpretandis, ambiguiſque aperiendis, & obſcuris decla-
randis, longè alios omnes antecellere. Proinde ſi me au-
dies, eum euocabis, vt te iſta difficultate liberet. B. Euo-
cetur ſanè. R. Mox aderit, ne trepida. D. Adſum tuo
accerſitu ô rex. B. Tune es ille Daniel, ex captiuis Iu-
dæis, quos meus pater huc è Iudea traduxit? D. Etiam. B.
Audio te afflatu auguſtiſſimorum deorum agi, ſcienti-
aque & prudentia atque ſapientia facilè principem eſſe.
Eam ob rem te aduocaui. Sed quam ob rem, audi. Cum
hic læto ſolutoque animo opiparè conuiuarer, vna cum
mei regni optimatibus: ecce extitit quædam quaſi manus,
quæ digitis inſcripſit intectorio parietis e regione cande-
labri, ea quæ tu vides, ad quæ explicanda euocaui om-
nes Babylonias ſapientes, ſed eorum nemo, non modò in-
terpretari, ſed ne legere quidem potest. Te autem accepi
implicita euoluere & obſcura optimè declarare poſſe.
Nunc itaque ſi potes hoc legere, & mihi quid ſit eloqui,
purpura & aureo torque inſignitus, tertium regni prin-
cipatum obtinebis. D. Tua tibi dona habeto, aut cæ alij
largito. Ego tamen hoc ſcriptum & legam, & tibi planum
faciam. Itaq; ades animo. O rex, Nabuchodonoſori patri
tuo olim largitus eſt Deus magnificum regnum, ſplen-
doremque egregium: qua de cauſa omnes eum gentes &
nationes trepidè metuebant: quippe, qui quoſcunq́, viſum
erat, interimeret, cæderet, efferret, deprimeret. Sed cùm
iam ſecundis rebus elatus, intemperanter ſuperbiret, &

animos tollere, de ſolio deturbatus eſt, & omni ſplendore amiſſo, ex hominum conſortio eiectus tum in brutum natura ſenſuq; tranſlatus, inter feras habitauit: & herbarum paſtis boum ritu delectatus, ventos, imbreſq; & omnes naturales cœli mutationes nudato corpore perinlit: donec tandem recognouit ſummum illum Deum terreſtris huius imperij principem eſſe, & ei quem vellet, præficere. Tu quoque Balſaſar, qui eius ſatu editus, nihilo te modeſtiorem præbuiſti, cùm tamen ea omnia præclare ſcires: te contra cœlorum dominum inſolentius geſſiſti, & nunc vaſa terreſtris eius domicilij proferri iuſſiſti, quibus tu tuique proceres, & vxores tum iuſta tum concubinæ, in bibendo vino abuſi eſtis. Quin etiam Deos celebrauiſti aureos, argenteos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos, qui neq; cernunt, neque audiunt, neque ſentiunt: Deo autem in cuius manu tua vita & facta omnia ſunt: nullum honorem habuiſti. Quare ob ea miſſa eſt hæc manus, cuius ſcripitum hoc eſt. Menſus eſt, menſus eſt, ponderauit & diuiſit. Senſus autem. Menſus eſt, menſus eſt Deus tuum regnum, & id conſummauit. Ponderauit, ponderatus es in trutina, & inuentus leuior. Diuiſit, diuiſum eſt tuum regnum, & Medis Perſiſque diſtributum.

SENTENTIÆ.

Quum maximè opus eſt, tum minimè iuuant huius mundi ſapientes. Quum trepidat, & nihil poteſt humana ſapientia, tum maximè ſeſe exerit diuina. Qui alieno exemplo non ſapit, is ſuo periculo malóque dignus eſt. Hominum imperia in Dei ſunt arbitrio.

HAMAN. Eſter. 7.

ARGVMENTVM.

Eſtera regina regi Aſſuero patefacit perfidiam Hamanis in Iudæos, eamque ob cauſam rex illum iubet in crucem tolli ab eo ipſo erectam ad tollendum in eam Mardochæum Iudæum.

Aſſuerus,

Aſſuerus, Eſtera, Haman, Harbona.

Lautè ſanè & prolixè à te accepti ſumus regina, vxor chariſſima. Quamobrem roges iam quidlibet licet: id rogatum feres. Dic quid petas: vel ſit dimidium regni mei, tamen impetrabis. E. Siquidem habeo te propitium, ô rex, & ſi ita tibi videtur, vitam mihi meiſque popularibus concedes. Hoc vnum peto. Nam ſumus proditi, & indigniſſimo crudeliſſimoq́ exitio deſtinati. Quòd ſi ſeruituti addiceremur, equidem tacita ferrem: quanquam indignus eſſet hoſtis, qui tantum regi damnum compararet. A. O ſuperi quis hominum eſt tam audax, vt id auſus ſit etiam cogitare? Aut vbi is eſt? E. Ecce hîc adeſt hoſtis infeſtiſſimus, homo hominum quantum eſt peſſimus, Haman. A. Pro Deum atque hominum fidem: O cœlum, O terra, ardeo, tanta inuentum eſſe quenquam audacia! Ham. Exit ira inflammatus. Quantum ego illum video, res mihi ad reſtim redijt. Sed tamen tentabo animum reginæ, ſi fortè miſereſcat mei, quòd ſi hoc non ſuccedat, actum eſt, ilicet perij. Regina iam non deprecor culpam, merui, fateor, nec poteſt vllum ſupplicium maius eſſe meo crimine. Sed te ſupplex genua amplectens per iſtam clementiam. A. Quem neque pudor, neque mea maieſtas deterruit. Sed quid video? Atat, etiam ad lectum regina: O magne Iupiter, etiamne vt reginam domi apud me vi comprimat? Corripite, velate vultum indignus eſt qui lucem tueatur. Har. At etiam ſi ſcias quid machinatus ſit in Mardochaum hominem de te, rex, optimè meritum, vtpote per quem facta in te coniuratio patefacta ſit. Crucem ante domum ſuam in altitudinem cubitorum quinquaginta

erigendam curauit, in quam eum tolleret. A. Percommodè cadit, autorem in eum tollite, vt eadem, qua alios capiat via, capiatur.

SENTENTIA.

Muliebrium illecebrarum magna vis eſt in vtranque partem, hoc eſt vel ad nocendum, vel ad iuuandum. Malum conſilium conſultori peſſimum. Impij ſuo ipſorum laqueo iugulantur.

ARTAXERXES. Nehem. 1.

ARGVMENTVM.

Nehemias à rege Artaxerxe veniam & opes impetrat eundi inſtauratum vrbem Hieroſolymam.

Artaxerxes, Nehemias.

QVî fit vt vultu ſis adeò triſti, cùm non ægrotes? Mirum ni animi triſtitia eſt. N. Rex in perpetuum viue. Poſſumne non triſti vultu eſſe, cum vrbs, in qua ſepulchra ſunt maiorum meorum, euerſa ſit, & eius portæ igne deflagauerunt? A Quidnam ergo petis. N. Si tibi videtur, & ſi quid apud te valeo, vt me dimittas in Iudæam, ad inſtaurandam vrbem patriam. A. Ego verò dimitto. Tu dicito, quid tibi ad iſtud fieri velis. N. Curabis, ſi placet, vt mihi dentur literæ ad prætores Syriæ, qui me curent deducendum, dum perueniam in Iudæam. Deinde literæ ad Aſaphum regiæ ſyluæ cuſtodem, qui mihi ligna ſuggerat, ad reficiendas portas arcis, quæ eſt ædi coniuncta, vrbiſque mœnia & domum, in quam ſum diuerſurus. A. Dabuntur quæ petis. N. Ago tibi gratias immortales, rex, tibique fortunatiſſimum longiſſimumque regnum precor.

SENTENTIA.

Regis animum Deus habet in manu, eumque quocunque vult inclinat. Cui propitius eſt Deus huic conſiliat beneuolentiam potentium.

NEHEMIAS. Nehem. 5.

ARGVMENTVM.

Expoſtulant pauperes Iudæi de diuitum erga ſe iniquitate auaritiæ. Et

Nehemias

Nehemias diuites cogit in ordinem.

Plebeij, Nehemias, Primates, Sacerdotes, populus.

MAgnus eſt tum noſtrum, tum noſtrorum liberûm numerus: comparandum eſt inde frumentum, quò viuamus. Al. Oppignorandi ſunt fundi noſtri, & vineæ, & domus, vt nos frumento contra famem muniamus. A. Iam pro noſtris agris, & vineis, ad tributum regi pendendum, pecuniam ſumpſimus mutuam. An æquum eſt, vt cùm eiuſdem nobiſcum conſanguinitatis ſint alij, eademq́; ſit liberorum eorum atque noſtrorum conditio, nos tamen liberos noſtros in ſeruitutem dedamus, ſintque iam filiarum noſtrarum nonnullæ emancipatæ, neq; eas vindicare poſſimus, cum fundos & vineas noſtras teneant alij? N. O indignum facinus! Itáne verò principes fœnus à veſtris exigitis? Ergo nos conſanguineos noſtros Iudæos, in exteras gentes venditos pro noſtris viribus redemerimus, & vos eoſdem emetis, vt dominos non amiſerint ſed mutauerint? Non rectè facitis. Nonne in metu Dei noſtri viuetis, vt barbarorum hoſtium noſtrorum vituperationem euitetis? Ego quoque, & mei cognati atq; famuli, argentum eis, frumentumq; mutuò dedimus. Agite, remittamus hæc nomen. Reddite eis hodie agros ſuos, & vineas, olíueta, & domos: tum centiſſimam condonate argenti, & frumenti, & vini, & olei, quæ eis mutua dediſtis, Pr. Reddemus, neque ab eis quidquam exigemus. Sic faciemus, vt tu hortaris. N. Vos verò ſacerdotes, iurate vos ita facturos. S. Faciemus. N. Ergo quemadmodum ego meum gremium excutio, ſic quicunq́; non hæc præſtiterit, eum excutiat Deus ex domo & labore ſuo: ſicq́; eſto excuſſus, vacuuſque. Po. Amen.

SENTENTIA.

Auaro homine nihil eſt iniquius. Auarus animam venalem habet. Multùm pollet etiam apud iniquos, iuſtus & grauis homo.

VERITAS. 3. Eſd. 3.

ARGVMENTVM.

Darius Perſarum rex proponit optimatibus ſuis trium ſtipatorum ſuorum ſententias, ad iudicandum quæ nam eſſet optima. Sunt autem eæ, de viribus vini, regis, mulierum, & veritatis. Hic cùm ſtipatores iuſſu regis, ſuæ quiſque ſententiæ rationem reddidiſſet, palmam obtinuit Zorobabel qui veritati primas tribuiſſet, & à rege præter ſtatutum diſputationis præmium, impetrat, vt Hieroſolymitanum fanum inſtauret

Darius, Anagnoſtes, Stipator, Alter Stipator, Zorobbabel, Optimates.

Hæc cauſa eſt, mei proceres, cur vos iuſſerim conuocari. Cùm mei corporis cuſtodes dormiente me, inter ſe (vt fit) confabularentur: eò delapſi ſunt, certatim vt dicerent ſuam quiſq; ſententiam, ecquæ res maximam vim habet: ea conditione, vt cuius dictum ego & Perſidis triumuiri doctiſſimum iudicaſſemus, huic victori pronunciato, ea darentur, quæ iam audietis. Recita ſcedulam. An. Cuius dictum ſapientiſſimum erit, is à Dario rege ingentia dona, & victoriæ ornamenta conſequitur, purpuraque induitor. & auro bibito, & in auro dormito, & aureis frenis currum, biſſinamq; cidarim, & torque circumdatum collum habeto: & ſecundum Darium primus propter ſuam ſapientitm ſedeto, Darijque familiaris dicitor. Primi ſententia eſt hæc. Maximam vim habet vinum, Alterius. Maximam vim habet rex. Tertij Maximam vim habent mulieres, ſed omnia vincit veritas. D. Nunc euocentur huc iuuenes, vt ipſi ſua dicta declarent. Dicite iuuenes ſuæ quiſque ſententiæ rationem Sti. Prim. Quantam vim habet vinum, ò viri?

ô viri? Omnes, à quibus bibitur, homines fallit: eandē regis ac priuati, eandem ſerui ac liberi, eandem pauperis ac diuitis mentem efficit, omniumque animos ad lætitiam & hilaritatem conuertit, neq; doloris vllius, neq; debiti memor, omnium animos diuites reddit: oblitumq; vel regis, vel ſatraparum efficit, vt nihil niſi magnificum loquantur: vtque cùm potauerunt homines & fraternæ neceſſitudinis & amicitiæ memoriâ depoſita, continuò gladios ſtringant, neque poſtea ubi à vino reſipuerunt, quid fecerint, recordentur. O viri, nónne permagnam vim habet vinum, quod hæc fieri cogat? Al. O viri, nónne permagnam vim habent homines, qui terras & maria, quæque in eis inſunt omnia teneant? Atqui rex omnibus antecellit, & dominatur in eósque principatum tenet: ita vt quicquid iubet, faciant. Si iubet vt inter ſe belligerent, parent: ſi contra hoſtes mittit, vadunt, & montes, & muros, & turres demoliuntur, occidunt, & occiduntur, neque regis edictum excedunt. Quòd ſi vicerunt, ad regem omnia referunt, tum quæ prædati ſunt, tum cætera. Item qui non militant, neque bella gerunt, ſed terram colunt, hi quoque vbi ſata meſſuerunt, ad regem referunt, coguntque alius alium tributa regi ferre. Is vnus ſi iubet perimere, perimunt: ſi dimittere, dimittunt: iubet verberare, verberant: iubet vaſtare, vaſtant: iubet conſtruere, conſtruunt, iubet excindere, excindunt: iubet ſerere, ſerunt, cunctuſque eius tum populus, tum magiſtratus eidem parent: eóque interim accumbente, cibum capiente, dormiente circum vndique cuſtodiam agunt, neque cuiquam diſcedere, & ſua negotia curare licet, neque eius dictis non parere. Quare ſic ſtatuo viri, regis

maximam eſſe vim, cui ſic obtemperetur. Z. Magnus quidem rex eſt, viri & homines multi, & vinum multùm poteſt. Quid, qui his dominatur? Quis autem horum principatum tenet? Nonne mulieres? Mulieres regem genuerunt, & omne mortalium genus, qui mari ac terra dominantur, ab his ortum eſt: hæ ipſos educauerunt vinearum ſatores, ex quibus vinum fit: hæ hominum veſtes faciunt: hæ hominibus gloriæ ſunt, nec poſſunt ſine fœminis homines eſſe. Quòd ſi aurum, argentúmne, aut aliquam rem præclaram comparauerunt, nónne pulchra alicuius & eleganti formæ mulieris amore capti, his omnibus omiſſis in eam oculos defigunt? Eam hiãti ore intuentur? Auroque & argento, & omni rerum pulchritudini anteponunt? Homo, omiſſo ſuo ipſius parẽte à quo educatus eſt ſuaq́ patria, vxori adhæreſcit, & cum vxore vitam finit, & patris, & matris & patriæ immemor. Atq́, vt perſpiciatis mulieres in vos dominari, nõne quæ labore & induſtria paratis, omnia mulieribus datis atq́ affertis? Sumit homo gladium, & foras ad latrocinandum & furandum proficiſcitur, mare & flumina tranat, & leones videre ſuſtinet, & per tenebras graſſatur: atq́ vbi furatus, prædatus, graſſatus eſt, ad amicam omnia refert: pluſq́ diligit homo ſuam coniugem, quam parentes: vſq́ adeò, vt propter fœminas multi mẽte alienati, multi ſerui facti ſint, multi perierint, multi lapſi ſint, & peccauerint. Quid? An mihi non creditis? Nónne ingens regis potentia eſt? Nónne omnes eum nationes vel tangere formidant? Atq́ videbã, cùm hominis præclariſſimi Bartaci filia Apame, regis concubina, ad regis dexteram ſedens, de eius capite diadema auferret, ſuaq́ imponeret:

poneret: tum regis malam ſiniſtra manu feriret, rege interea eam ore hiante aſpiciente, & arridenti arridente, & ſuccenſenti blandiente, quò eam ſibi reconciliaret. An non multũ valeãt mulieres, ô viri, quæ hæc faciant? Multum ſanè & mulieres pollent, & ingens terra eſt, & excelſum, & Sol curſu velox, qui vno die cœlum circumuectus, eodem recurrat, vnde profectus eſt, magnus ſanè eſt. Sed veritas maxima eſt, & omnium potentiſſima. Veritatem omnis terrarum orbis vocat: veritati cœlum ipſum fauet: veritatem omnia formidant, & tremiſcunt: neque quicquam in ea vitioſum ineſt. Vitioſum vinum eſt, vitioſus rex, vitioſæ mulieres, vitioſi mortales omnes, & eiuſdem vitioſitatis ſunt eorũ opera omnia, in qua vitioſitate veritatis expertes pereunt. At veritas æterna pollet, & perpetuò viuit vigetq́; neq́; ea eſt quæ cuiuſquam ratione de recto deflectat, ac non eadem ſit omnibus, ſed ab omni iniquitate & prauitate aliena, æquum facit, eiuſq́; facta probant omnes: nec ineſt in eius iudicio quicquam iniquum. Cæterùm & ab hac, & à regia magnificentia & à potentia, & à maieſtate ſæculorum omnium, laudetur Deus veritatis. O. Maxima veritas eſt, maximamq́; vim habet. D. Viciſti, pete quid vis etiam præterea quæ ſcripta ſunt: nos id tibi dabimus, quoniam doctiſſimus inuentus, & à me proximus ſedebis, meuſq́; familiaris vocabere. Z. Memento voti tui, quo te Hieroſolymam inſtauraturum pollicitus es tum cum regnum aſſecutus es, omniaq́; vaſa Hieroſolyma exportata eò remiſſurum: quæ ſepoſuit Cyrus, cùm de Babilone excindenda votum fecit, eaq́; ſe illo miſſurum promiſit. Et tu recepiſti, te inſtauraturum fanũ, quod igni cremarunt

Idumæi, tum, cum à Chaldæis peruaſtata Iudæa eſt, & nunc hoc eſt, quod à te poſtulo rex domine, atq; flagito: hæc eſt magnificentia, quam à te expecto. Oro igitur vt votum præſtes, quod cæli regi, tuo ipſius ore nuncupaſti. D. Laudo te, & bene mones, faciam.

SENTENTIA.

Honeſta eſt de virtute contentio. Vtinam inter ſeſe ſic certarent hodie ſtipatores principum. Vtinam & principes bona veráque dicta ſic & iudicarent & remunarentur. Sed fuit illud ſæculum argenteum, noſtrum eſt ferreum. Certè rara ſunt hodie in aulis huiuſmodi certamina. Omnia vincit viritas.

DIALOGORVM SACRORVM LIBER QVARTVS.

MARIA Luca. I.

ARGVMENTVM.

Gabriel genius, Mariæ nunciat edituram filium Dei, quærentique modum, demonſtrat id fore à Spiritu ſancto. Illa Credens aſſentitur.

Gabriel, Maria.

SAlue ornatiſſima, Domino coniunctiſſima, mulierum fælicissima. Quid metuis Maria? Bono es animo, nam accepta es Deo. En ego tibi renuncio, te iſto vtero conceptum parituram natum, quem Ieſus nomine vocabis. Is erit maximus, & filius ſummi parentis cenſebitur, eum que donabit rerum omnium præpotens Deus ſolio Dauidis, autoris generis eius. Itaque poſteris Iacobi regnabit in æternum, nec vllus erit eius regni finis. M. Quomodo fiet iſtud, cùm ego viri notitiam non habeam? G. Spiritus ſanctus ſeſe in te inſinuabit, téque Dei Opt. Max. vi grauidabit. Itaque ſanctiſſimus iſte fœtus vt erit, ita etiam dicetur Dei filius. Elizabetha quoque (quo magis credas) tua cognata, iam ſenex concepit filium, &

nunc

nunc ſextum iam menſem fert vterum, & tamen inter ſteriles habebatur. Vſque adeò nulla res eſt quam Deus non poſſit. M. Ecce me Domini ſeruam: eueniat mihi, prout tu dixiſti.

SENTENTIA.

Deo nihil eſt arduum. Promittenti Deo credendum eſt, etiam ſi quid naturæ contrarium promittat. Neque enim naturæ obnoxius eſt autor ipſe naturæ.

BAPTISTA. Mat. 3. Marc. 1. Luc. 3.

ARGVMENTVM.

Ioannes Baptiſta populum docet vitæ correctionem & de Chriſto vaticinatur.

Ioannes Baptiſta, Plebs, Publicani, Milites.

PRogenies viperina, quis vos ſubmonuit futuram pœnam fugere? Edite ergo vitæ melioris indices fructus, & ne ideo magnos vobis ſpiritus & arrogantiam ſumite quòd patrem habetis Abrahamum. Dico enim vobis, Deum poſſe ex his ſaxis ſuſcitare liberos Abrahamo. Iam verò ſecuris arborum radici admota eſt, omniſque arbor fructum bonum non edens, excindenda eſt, & in ignem inijcienda. Pl. Quid ergo faciemus? Io. Qui habet duas veſtes, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, idem faciat. Pu. Nobis autem, magiſter, quid faciendum eſt? I. Nihil amplius quàm quantum vobis decretum eſt, exigite. M. Quid etiam nobis? Io. Neminem pulſate, aut per ſycophantiam circumuenite, & ſtipendijs veſtris eſte contenti. Sed audite vniuerſi. Ego quidem abluo vos aqua, ad vitæ emendationem. Sed me præſtantior, me ſubſequitur: & ita præſtantior, vt ego non ſim dignus, qui eius calceorum ſoluam corrigiam. Is vos abluet ſacro Spiritu & igne: qui quidem vannum

manu tenet, aream ſuam perpurgaturus, frumentumque in horreum comportaturus, & paleam igni crematurus inextincto.

SENTENTIA.

Bona arbor bonos fructus edit. Abſtinendum ab iniuſtitia, ſi pœnas vitare velis.

NATHANIEL. Iohan. I.

ARGVMENTVM.

Nathaniel à Philippo monitus, venit ad Ieſum & in eum credit.

Philippus, Nathaniel, Ieſus.

DE quo ſcripſit Moſes in noſtra diſciplina, & vates, eum reperimus: Ieſum dico filium Ioſephi, à Nazaretha N. A Nazaretha poteſt aliquid bonum exiſtere? P. Prouiſe mecum. I. Video huc venire verè Iſraelitam: id eſt hominem ab omni fraude alienum. N. Vnde me noſti. I. Prius quàm te Philippus appellaret, cùm eſſes ſub ficu, videbam te. N. Magiſter, tu es filius Dei, tu es rex Iſraelitarum. Ie. Quoniam dixi tibi, te à me ſub ficu eſſe viſum, ideò credis, maiora his videbis. Credite mihi, poſthac videbitis cœlum apertum, & genios diuinos aſcendentes, & deſcendentes ad me.

SENTENTIA.

Vnde minimè ſperes, inde exiſtit bonum. Adeundus eſt Chriſtus, vt eum cognoſcas. A minoribus ſi credas, ad maiora venies.

NICHODEMVS. Ioan. 3.

ARGVMENTVM.

Ieſus diſſerit cum Nichodemo de renaſcendo.

Nichodemus, Ieſus.

MAgiſter, ſcimus te doctorem veniſſe diuinitus, nam nemo iſta tam portentoſa facere poſſit, quæ tu facis, niſi adſit ei Deus. I. Accipe igitur doctrinam eo dignum, qui venerit à Deo. Qui denuo natus non fuerit,

miniſtrede, Dei regnum adipiſci non poteſt. Nico. Quo pacto poteſt homo naſci, qui ſit ſenex? Nunquid poteſt iterum in ventrem ſuæ matris ingredi, atque naſci? Ie. Cùm de Dei regno, quod diuinum eſt, locutus ſim, debes exiſtimare, hanc quoque generationem, de qua loquor, per quam ad illum regnum peruenîatur, eſſe diuinam. Proinde omitte iſtam à muliere natiuitatem. Nam ſi quis à muliere renaſceretur talis eſſet renatus, qualis fuiſſet antequam natus: id eſt, eſſet adhuc terreſtris & humanus, propterea quòd ex re terreſtri & mortali quod naſcitur (cuiuſmodi eſt mulier) id terreſtre & mortale eſt: quandoquidem quæque res ſui ſimilem gignit. At ex ſpiritu qui fuerit renatus, is diuina quadam & ſpiritui conuenıente natura præditus erit: quoniam quod à ſpiritu gignitur, id eius ſimile eſt à quo originem habet, videlicet ſpiritus. Neque verò mireris, quod dixerim, vobis eſſe renaſcendum: quamuis hanc natiuitatem non videas. Nam quod accidit in vento, cuius quamlibet in partem ſpirantis ſonitum audis, neque tamen oculis cernis vnde veniat, aut quò feratur: idem ſit & in omnibus ex ſpiritu genitis, vt hæc generatio ſentiri & intelligi poſſit, oculis aſpici non poſſit. N. Quomodo poſſunt iſta fieri? I. Tu Iſraelitarum magiſter es, & hæc neſcis? Atque hoc tibi confirmo, nos non ignota, aut tantum audita dicere, ſed perſpecta & viſa teſtari, & tamen teſtimonium noſtrum vos non accipitis. Quod ſi terreſtria quæ vobis dixi non creditis: quomodo, cœleſtia ſi dixero, credetis? Si hanc ſimilitudinem, quam ego duxi à vento (quæ res terreſtris eſt, & ſubiecta ſenſibus) non capis, ideoq́ non credis: quomodo intelliges ipſam, cuius decla-

randæ cauſa, ſimilitudine vſus ſum, quæ res cœleſtis diuinaque eſt, neq; ſub ſenſus cadit? Atqui hæc niſi à me didiceritis, à quo diſcatis nullus eſt, neque enim poteſtis in cœlum aſcendere, & ea à Deo diſcere. Nam in cœlum nemo aſcendit, præter eum hominem qui de cœlo deſcendit, qui quidem eſt in cœlo. Is autem ego ſum, à quo niſi hæc didiceritis, deſperanda vobis cognitio eſt. Quocirca attende, quale ſit hoc renaſci, de quo loquor. Quemadmodum Moſes ſerpentem illud æneum extulit in deſertis, in quem ſerpentem intuentes à ſerpentum morſu ſanarentur: ita me oportet extolli, vt omnes in me intuentes, à me pendentes, mihique fidentes, non pereant, ſed vitam adipiſcantur æternam. Hæc eſt igitur renaſcendi conditio ſuperius à me propoſita, ſine qua negaui quenquam poſſe regnum cœleſte conſequi. Nam qui mihi fidem habent, ita immutantur, tantoque meliores fiunt, vt planè renati dici poſſint, & cœleſti regno digni ſint. Etenim tanto genus humanum proſecutus eſt amore Deus, vt vnigenitum filium ſuum tradiderit: cui quicunque fidem habeat, non pereat, ſed ad vitam perueniant æternam. Non enim miſit Deus filium ſuum in hanc vitam, vt homines condemnet, ſed vt per eum ſeruantur homines. Qui ei fidem habet non damnatur: qui vero non habet, is iam damnatus eſt, quia vnigeniti Dei filij nomini fidem non adiunxerit. In hoc autem damnantur homines, quòd cum venerit in orbem lux, tenebras magis quam lucem amant, quippe quorum praua ſint opera. Siquidem quiſquis vitioſa facit, lucem odit, neque in lucem prodit, ne eius facta arguantur. Qui verò recta facit, is in lucem prodit vt pateſiant eius opera,

vtpote

vtpote facta diuinitus.

SENTENTIA.

Renaſcendum eſt & ex carne in ſpiritum migrandum. Vt enim terreſtria quæ grauia ſunt, in cœlum aſcendere aut in cœlo eſſe non poſſunt, ita iniuſtitia, quæ res terreſtris & grauis eſt, in regnum Dei venire, aut ibi eſſe nequit. A ſolo Chriſto ſalus eſt.

SAMARITANA. Iohan. 4.

ARGVMENTVM.

Ieſus apud fontem cum muliere Samaritana de vera potione, veròque Dei cultu colloquitur. Cumque ſuperueniſſent emptum cibum aportantes diſcipuli, eos quoque de vero cibo docet.

Ieſus, Samaritana, Diſcipuli.

DA mihi bibere mulier. S. Quomodo tu Iudæus, à me muliere Samaritana petis potum? Neque enim habent vllum Iudæi cum Samaritanis commercium. I. Si intelligeres munus Dei, & quis ſit qui à te potum petit, tu ipſa peters ab eo, tibique ipſe daret aquam perennem. S. Domine, neque ſitulam habes, & puteus eſt profundus: vnde ergo habes iſtam aquam perennem? Num tu maior es patre noſtro Iacobo, qui tradidit nobis hunc puteum: qua aquatione vſus eſt ipſe, & filij eius, atque pecora? I. Hæc aqua ſitim ad tempus tantùm explet, mea autem ad perpetuitatem, ita, vt qui ex aqua à me accepta biberit, non ſitiat vnquam: nam ea aqua fiet in eo fons, ſcatens in omnem perpetuitatẽ. S. Domine, imperti me iſta aqua, ne amplius ſitiam, neue huc ad hauriendum veniam. Ieſ. I vocatum virum tuum, & huc cum eo venito. S. Non habeo virum. I. Rectè ais, te non habere virũ. Quinque enim viros habuiſti, nunc quẽ habes, non eſt tuus vir. Iſtud verum dixiſti. S. Video te eſſe vatem, itaque non committam vt tibi fruſtrà incidiſſe videar. Maiores noſtri in monte hoc Deum colue-

runt. Atqui vos contenditis, Hieroſolymis eſſe colendũ. Quid tu cenſes? I. Mulier, crede mihi, veniet tempus, cùm neque in monte hoc, neq; Hieroſolymis coletis patrẽ. Vos, quid colatis, neſcitis, nos quid colamus, ſcimus: quippe quia ſalus à Iudæis eſt. Sed veniet tẽpus, & quidem iam eſt, cùm veri cultores patrem animo & verè colent. Etenim à talibus pater coli poſtulat. Animus eſt Deus: & qui eum colunt, animo & verè debent colere. S. Scio venturum eſſe Meſſiam: Is cùm venerit rẽ omnem nobis planam faciet. Ie. Ego ſum ille, qui tecum loquor. D. Video Magiſtrum, ad puteum ſedentem, & colloquentem cum quadam muliere. A. Mirum eſt ſolum cum ſola. Sed ſcit ipſe cur id faciat. S. O Fauſtum diem. Sed ego quid cunctor ire in vrbem, vt meos tam bono nuncio afficiam? D. Comparauimus cibum, magiſter, veſcere. I. Ego cibum habeo comedẽdum, quem vos neſcitis. D. Nunquis abſentibus nobis, attulit ei quod edat? I. Mihi paſtus eſt, id facere, quod vult is qui me miſit, eiuſque opus abſoluere. Vos quidem dicitis, abhinc quatuor menſes futuram meſſem. At ego ſic: erigite oculos, & videte agros, vt iam ad meſſem flaueãt. Et meſſor præmium aufert, & ſator fructum condit ad victum perpetuum, vt ſatoris ſimul & meſſoris commodo cautum ſit. In quo ſane dictum illud comprobatur, quod ait: Alium ſerere, alium metere. Ego vos miſi ad metendum, in quo colendo vos non laboraſtis. Alij laborarunt, vos in eorum laborem inuaſiſtis.

SENTENTIA.

Chriſtus venit ad docendum ſeruandumque ſontes. Chriſtus æternum viuificumque cibum potionẽmque dat. Deus animo & verè adorandus eſt, nullo locorum diſcrimine. Dei voluntatem exequi cibus eſſe debet homini Chriſtiano.

CEN-

CENTVRIO. *Math.* 8.

ARGVMENTVM.

Ieſus à Centurione exoratus, eius puerum membris captum, verbo ſanat.

Centurio, Ieſus.

DOmine, puer meus iacet domi mēbris captus, grauiterque cruciatur. I. *Ego ibo eum curatum.* C. *At ego non ſum dignus, cuius tu tectum ſubeas: ſed tantum iube verbo, & ſanabitur. Nam ego quoque, qui ſub alterius ſum poteſtate, tamen obtineo authoritatem in eos quibus præſum, milites: ac ſi quem iubeo ire, it: ſi venire, venit: ſi ſeruum facere quid, facit.* I. *O rem admiratione digniſſimā. Credite mihi, ne in Iſraelitis quidē tantam fiduciam inueni. Et ſine dubio multi ab oriente atque occidente profecti, accumbent cum Abrahamo, Iſaaco & Iacobo, in regno cœli: cum interea ij ad quos regnum pertinebat, in alta noctis caligine demerſi nihil aliud quàm flebunt & frendebunt. Tu abi, & vt confidiſti, ſic obtineto.*

SENTENTIA.

Chriſtus tam facilè morbis imperat, quam dux militibus. Primi erunt vltimi, & vltimi primi.

PISCATORES. Luc. 5.

ARGVMENTVM.

Petrus iacto reti iuſſu Ieſu, plurimos piſces capit.

Ieſus, & Petrus.

SVbduc in altum oriā Petre, vt retia laxeris ad prædam. P. *Præceptor, totam noctem laborantes nihil cepimus: ſed tamen poſtquam ita iubes, demergam rete. O rem miram. Adeſte ſocij, adiuuate nos. Rumpitur rete: ita multis piſcibus eſt plenū. Corripe tu iſtas plagas altrinſecus, vos vos immergite in nauiculā. Deſinite, de-*

ſinite, ſuſtinete rete: iam hac plena eſt, infundamus in alterã. O rem inauditam, penè ſubmerguntur cymbæ, præ piſciũ multitudine: Quæſo te domine abi à me: homo nocens ſum. I. Ne metue, deinceps iam homines piſcaberis.

SENTENTIA.

Abſque Chriſto piſcari, hoc eſt, homines docere, operam ludere eſt. Chriſto auſpice fœlix eſt piſcatura.

SIMON. Luc. 7.

ARGVMENTVM.

Ieſus miranti cum animo ſuo Simoni, apud quem ipſe cibum capiebat, cur ſe pateretur ab impudica muliere attrectari, cauſam reddit.

Simon, Ieſus.

IAmdudum ſpecto mulierem iſtam, quæ meum hunc hoſpitem tam molliter curat. Qui ſi vates eſſet, intelligeret vtiq̃, quæ & qualis ſit mulier, quæ ipſũ attrectat, nam proſtituta pudicitia eſt. I. Simõ, paucis te volo. S. Dicas licet magiſter. I. Duos debitores habebat quidam creditor, quorum alter quingentos, alter quinquaginta debebat denarios. ij cum non eſſent ſoluẽdo, vtriq́ꝫ condonauit. Dic, vter eũ plus amare debeat? S. Opinor, cui plus condonauit. I. Rectè iudicas. Vides hanc mulierem? Cum introiuiſſem domum tuam, ne aquam quidẽ ad lauandos pedes meos dediſti. Ea & lachrimis eos perfudit, & ſui capitis capillo exterſit. Tu mihi oſculum non dediſti. ea poſtquam ſum ingreſſus, non deſtitit mihi pedes deoſculari. Tu nec oleo mihi caput vnxiſti: ea vnguento etiam mihi pedes perunxit. Qua de cauſa ſic habeto ei multa remitti peccata, quoniam multùm amauit. Cui autem minus remittitur, minus amat. Remittuntur tibi peccata mulier, tua te fiducia ſeruauit: abi cum bona pace.

SENTENTIA.

A ſiniſtris ſuſpitionibus abſtinendum. Ex coniectura iudicare temerarium eſt. Magno beneficio magnus amor conciliatur.

IAIRVS. Mat. 9. Luc. 8.

ARGVMENTVM.

Ieſus à Iairo exoratus, eius filiam it ſanatum, & inter eundum mulierem profluio ſanguinis laborantem ſanat. Deinde vbi Iairi domum venit, eius filiam quæ intereà deceſſerat, reuocat in vitam.

Iairus, Ieſus, Mulier, Petrus, Nuncius.

EST mihi vnica filiola, optime Ieſu, duodecimum annum agẽs, quæ nunc domi deſperato morbo laborat. Obſecro te, & obteſtor etiã atq; etiam, vt domum venias, eiq; manus imponas, vt reuiuiſcat, & reualeſcat. Ie. Faciam verò, eamus. M. Salua ſum, ſi poſſum vel extremam eius orã veſtis attingere. Conabor, nec me hæc hominum turba impediet, quo minus ad eum accedam. I. Quiſnam tetigit mea veſtimenta? P. Tu vides quanta te hominum multitudo circumſiſtat, & cõprimat, & rogas quis te tetigerit? Ie. Certè tetigit me aliquis: nam ſenſi vim quandam exire à me. M. Perij miſera, non latui eũ. Obſecro te ignoſce mihi, ego ſum illa. Ie. Narra mihi rem omnem, vt ſeſe habet. M. Ego miſera, iam duodecim annos languebam profluuio ſanguinis: cum intereà toto illo tempore multis adhibitis medicis, & omnem rem inſumpſiſſem, neque quicquam profeciſſem, ſed indies deterius haberem: iamque ab omnibus medicis eram deſperata. Cum autem tuorum factorũ admirabilitatem fama atque auditione accepiſſem, acceſſi ipſa, ſic mecum cogitans. O me fœlicem, ſi vel limbum eius togæ liceat tangere. Hoc animo per mediam turbam ac-

ceſſi propius, nec me ſpes fefellit, nã ſimulatq; te tetigi, ſenſi vim omnem morbi fugatam eſſe & omnem ſanguinis fluxionem conſtitiſſe. I. Bono animo es, filia, tua te fiducia ſeruauit: abi cum bona pace, ex tuo malo ſana. N. Tua filia mortua eſt, Iaire, quid iam moleſtus es magiſtro? Ie. Ne metue, Iaire, tantùm confide: euadet. Sed quem ego domi ſtrepitum audio? Introeamus. Eho quid tantopere fletis? Quid eiulatis? Pax ſit rebus. Non eſt mortua puella ſed dormit. Vos exite foras omnes, Petre, Iacobe, Ioannes & vos puellæ parentes, manete intus. Videbitis quanta ſit Dei potentia. Cedò mihi iſtam puellæ manum: puella ſurge. Ia. Bone Deus, quàm mirificus es? O mea filiola, videóne ego te renatam. Ie. Videte diligenter ne quis hoc reſciſcat, & puellæ cibum præbete.

SENTENTIA.

Plus poteſt vel limbus veſtis Chriſti quàm vniuerſa hominum ſapientia. Quæ alijs inſanabilia, Chriſto ſunt facillima.

PHILIPPVS. Mat. 14. Mar. 6. Luc. 9. Iohan. 6.

ARGVMENTVM.

Ieſus quinque panibus, & duobus piſcibus quinque virorum millia ſatiat.

Diſcipuli, Ieſus, Philippus, Andreas.

Vides quæ te circumſtet hominum multitudo, in tã vaſta ſolitudine, & iam dies multum inclinauit. Itaque cenſemus vt eos dimittas vt in finitima rura & vicos diuertant, & ſibi cibaria cõparent. Hic enim quod edant, non habent. I. Nihil opus eſt vt abeant. Præbete vos eis cibum. D. At non ſatis nobis ſuppetit, vnde tantum hominum numerum paſcamus, ſunt enim (quantum licet conijcere) plus minus quinquies mille viri, vt mulieres & paruulos omittamus, niſi fortè eamus emptum panes. I. Vnde autem emenius ad tam multos, Philippe?

P.

P. Equidem non video: nam ducentis denarijs vix tantũ emi poſſit, vt inde ad ſingulos minimũ quantum perueniat. I. Quot habetis? Videte. P. Adeſt hic puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: præterea nihil eſt. Sed hæc quantula ſunt ad tam multos? I. Adferte huc modò. Iubete omnes in viridi gramine diſcumbere cateruatim, centenos & quinquagenos. Cedo mihi iſtos panes. Nunc pater ſceleſtis, qui pro tua benignitate paſcis omnia, neque in multis paſcendis tenuior, neq; in paucis copioſior es, qui nulla lege rerum teneris, à quo omnium natura pendet, effice rogo, his tantulis cibarijs multiplicandis, vt hæc hominum multitudo admirabiliter ſaturata, tuam inexhauſtam liberalitatem recognoſcat. Agite diſcipuli diſtribuite hos cibos in omnes: ſatis ſuperq; erit, vnde ad ſatietatem comedant.

SENTENTIA.

Chriſti cibus eſt inexhauſtus. Plus habet Chriſtus, quàm egent homines.

PANIS. Iohan. 6.

ARGVMENTVM.

Ieſus de viuifico pane, hoc eſt de ſeipſo, diſſerit apud Iudæos.

Iudæi. Ieſus.

MAgiſter, quando huc veniſti? Ie. Vos profectò me quæritis, non quia miracula vidiſtis, ſed quia pane ſatiati eſtis. Procurate cibum non interiturum, ſed in omnem perennitatem permanſurum, quem quidem ego vobis dabo. Nam me pater cõprobauit Deus. Iu. Quid agemus, vt diuina opera faciamus? Ie. Hoc eſt diuinum opus, vt fidem habeatis ei quẽ miſit, Deus. Iu. Quod ergo tui ſpecimen das, vt eo viſo tibi credamus? Quid tale facis, quale fecit olim Moſes? Quo duce maiores noſtri

Manna vixerunt in ſolitudine, quemadmodum literis proditum eſt. Panem de cœlo dadit eis comedendum. Ieſ. Non Moſes (mihi credite) panem vobis de cœlo dedit: ſed pater verum vobis de cœlo panem dat. Nam Dei panis eſt, qui de cœlo deſcendit, & vitam dat hominum generi. Iu. Domine, da nobis perpetuum panem iſtum. I. Ego ſum panis vitalis. Qui venit ad me non eſuriet: & qui mihi fidem habet, non ſitiet vnquam. Sed hoc vobis dico. & vidiſtis me, neq; fidem habetis. Quicquid mihi dat pater, ad me veniet: & venientes ad me non eijcio foras. Deſcendi enim de cœlo, non vt mea, ſed vt eius qui me miſit, voluntati paream. Hæc eſt autem eius qui me miſit, patris voluntas, vt ex eo omni quod mihi commiſit nihil perdam, ſed id vltimo die exuſcitem. Hæc eſt autem eius qui me miſit voluntas, vt quiſquis filium aſpicit, eique credit, is vitam æternam adipiſcatur, & à me vltimo die in vitam reuocetur. Iu. Nonne hic eſt Ieſus Ioſephi filius, cuius nos patrem matremq; nouimus? Quo pacto igitur ait, ſe de cœlo deſcendiſſe? I. Ne muſſitate inter vos. Nemo poteſt ad me venire, niſi patre qui me miſit, trahente eum, à me vltimo die in vitam reuocandum. Scriptum eſt in vatibus, omnes fore diuinitus doctos. Quiſquis ergo ex patre audiuit & didicit, is ad me venit: non quia patrem quiſquã viderit, niſi qui à Deo, is patrem vidit. Credite mihi, qui mihi fidit, is vitam habet æternam, Ego ſum panis vitalis. Mãna vſi ſunt maiores veſtri in deſertis, & tamẽ mortui ſunt. Hic eſt panis qui de cœlo deſcẽdit, eiuſmodi, vt qui eo veſcatur, non ſit moriturus. Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendit: quo pane qui veſcitur, viuet in perpetuum. Panis

autem quem ego dabo, caro mea eſt, quam pro humani generis vita dabo. Iu. Quomodo poteſt hic vobis carnem ſuam dare comedendam? Ieſ. Hoc vobis confirmo, niſi & carnem meam comederitis, & ſanguinem meum biberitis, non habetis vitam in vobis. Qui comedit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego eum in vitam reuocabo vltimo die. Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui mea carne veſcitur, meumque ſanguinem bibit, is in me manet, & ego in eo. Quemadmodum viuit pater qui me miſit, ita & ego per patrem viuo, & qui comedit, is quoque per me viuet. Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit: cuius longè alia vis eſt, quàm Manna quo vſi maiores veſtri tamen mortui ſunt. Hoc pane qui veſcitur, viuet in ſempiternum. D. Dura vox, quis eam audire poſſit. Ie. Ergo hoc vobis abſurdum videtur? Quid ſi me videatis eo aſcendentem, vbi eram anteà? Nonne multo vobis abſurdius videbitur, vt qui in cœlum aſcenderit, is in terris comedatur? Non ſunt mea dicta ita accipienda, vt dicam ipſam carnem meam comedi. Nam caro quidem nihil iuuat: ſed eſt diuina quadam comedendi ratio, qua vita æterna comparatur, de qua ratione verba facio. Nam quemadmodum qui panem comedit, is per panem viuit: ita qui per me viuit (id quod mihi credendo, & à me pendendo efficitur) is me comedere dicitur. Sed ſunt quidam ex vobis qui fidem non habent. Hanc ob cauſam dixi vobis neminem poſſe ad me venire, niſi hoc ei datum fuerit à patre meo. Nunc verò multi à me, propterea diſcedunt. Qui vos? Num vos vultis diſcedere? P. Domine, quem adibi-

Al

mus? Tu verba vitæ æternæ habes: & nos credimus &
nouimus, te eſſe Chriſtum, Dei viuentis filium. I. Equi-
dem vos duodecim elegi, ſed veſtrum vnius diabolus eſt.

SENTENTIA.

Animæ cibus magis eſt procurandus quàm corporis. Vt pane corpus, ſic veritate (qui Chriſtus eſt) anima paſcitur.

PRÆPOSTERI. Mat. 15. Mar. 7.

ARGVMENTVM.

Ieſus à Phariſæis & Scribis de diſcipulorum ſuorum illotis manibus reprehenſus, in illos reprehenſionem retorquet, demonſtratque peccatum non extra, ſed intus eſſe in animo.

Phariſæi & Scribæ, Ieſus, Diſcipuli, Petrus.

CVr faciunt diſcipuli tui contra inſtitutũ antiquo-
rum, vt cibum capiant illotis manibus? I. Cur &
vos contra præceptum Dei facitis inſtituto veſtro? De-
us enim (vt ait Moſes) parentem vtrumq; coli præce-
pit: & ſi quis patri matriue maledixerit, eum morte
mulctari. At vos ita homines inſtituiſtis, vt parentibus
demonſtrent, donaria à ſe in fiſcum templi collata, in ip-
ſorum parentum vtilitatẽ eſſe ceſſura. Ita eſtis in cau-
ſa, vt nihil ad illã honoris ſpeciem addant, dum ſe ſatis
parentibus facere arbitrantur, ſi in templum donaria
conferant: quamuis parentibus non, vt debent, ſubueni-
ant, quo veſtro inſtituto Dei præceptũ reſcidiſtis. Mul-
ta ſunt eiuſdem generis alia: in quibus, dum hominum
inſtituta tenetis, Dei præcepta omittitis: lotiones vr-
ceorũ, & poculorum, & cætera eiuſmodi. [illegible]
rectè vaticinatus eſt de vobis Eſaias, vbi ita dicit. Hic
populus ad me ore accedit, & me labijs colet, ſed [illegible]
procul à me abſunt. [illegible] fruſtra me ex [illegible]
ceptiſq; hominũ [illegible]. Sed attendite [illegible]

tudo

titudo, & intelligite. Nō quod intrat per os coinquinat hominē: ſed quod exit per os, hoc verò coinquinat hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Di. Ecquid ſcis Phariſæos iſto tuo dicto eſſe offenſos? I. Omnis ſtirps à patre meo cœleſti non plantata extirpabitur. Sinite eos: duces ſunt cæci cæcorum. Quòd ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadent. P. Ediſſere nobis ſententiam iſtam. I. Adeóne etiam vos tardi eſtis? Aut nondum intelligitis, nihil quod extrinſecus in hominem intrat, poſſe eum coinquinare? Non enim in cor penetrat, ſed in ventrem fertur, & in latrinam per excrementa ciborum eijcitur. Sed quæ ex homine per os exeunt, ea ex corde proficiſcentia, coinquinant hominem. Hinc naſcuntur maleuolentiæ, hinc adulteria, hinc ſtupra, cædes, furta, falſa teſtimonia, ſordes, malitia, dolus, proteruitas, inuidentia, maledicta ſuperbia, ſtultitia. Hæc tam multa intrinſecus manentia, polluunt hominem. At illotis manibus cibum capere, non polluit hominem.

SENTENTIA.

Ficti homines ſpeciem pietatis habent, eiuſdem vim repudiant. Quo quiſque plus tribuit rebus exterioribus, eò minùs habet interiorum. Tantò minoris quiſque facit ſpeciem, quantò plus habet rei.

CHANANÆA. Mat. 15. Mar. 7.

ARGVMENTVM.

Ieſus à Chananæa exoratus, eius filiam liberat à furia.

Chananæa, Diſcipuli, Ieſus.

MIſerere mei ô tu Dauidis fili, filiā habeo, quæ ſæuijs [illegible] miſerè agitur. Heu me infœlicem, ne reſpondere q[illegible]. Obſecro te etiam atq; etiā, miſerere mei, [illegible], vtere tua in me clementia [illegible] manſuetudine. D. Abſolue eam, quæſumus: clamore nos ob-

tundit. I. Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus
Iſraelis. C. Domine ſubueni mihi. I. Sine primum ſatu-
rari liberos. Neq; enim conuenit liberorum panem obij-
cere catellis. C. Etiam ſanè: & tamen catelli quoque co-
medunt de micis liberorum, quæ decidunt de menſa do-
minorum ſuorum. I. O mulier, magna eſt tua fides. Ob-
tineto ſanè quod vis: Et propter iſtud dictum abi læta:
nam furia emigrauit è tua filia.

SENTENTIA.

Chriſtus exorabilis eſt etiam ijs quos maximè videtur excludere. Fide Chriſtus expugnatur.

FERMENTVM. Mat. 16. Marc. 8.

ARGVMENTVM.

Ieſus diſcipulorum diffidentiam & tarditatem arguit, qui quod ipſe de fermento ſpirituali dixerat, intelligebant de carnali.

Ieſus, Diſcipuli.

CAuete vobis diligenter à fermẽto Phariſæorum &
Saducæorũ, tum etiam Herodis. D. Hoc dicit, quia
panes non accepimus. I. Quid vobiſcum cogitatis, diffi-
dentes, panes à vobis eſſe omiſſos? Adeóne cæci animo e-
ſtis? Adeóne ſenſum omnem amiſiſtis, vt nihil intelligatis,
neque vobis veniat in mentem illorum quinque panum,
quos in quinque hominum millia diſpertiui? Quot enim
corbes fruſtis refertas abſtuliſtis? D. Duodecim. I.
Quid cùm ſeptem panes in quatuor millia diſſecui, quot
fruſtorum caniſtra abſtuliſtis? D. Septem. I. Qui fit, vt
non intelligatis, me non de pane loqui cùm iubeo vitari
fermentum Phariſæorum & Saducæorum.

SENTENTIA.

Dicta Chriſti ſpiritualia, interdum ſecundum carnem interpretantur [illegible] tiam Chriſtiani: Hominem à carne ad ſpiritum tra[illegible] Diffidentia [illegible] homines quantumuis pio agrè pellitur.

CLAVIGER. Mat. 16. Mar. 8. Luc. 9.

ARGVMENTVM.

Ieſus diſcipulos ſciſcitatus quænam eſſet hominum de ſe fama, & audita Petri confeſſione, ei claues regni cœli promittit, deinde eius carnalem in cruce deprecanda animum obiurgat, & de hominis abnegatione docet.

Ieſus, Diſcipuli, Petrus.

QVem me dicunt homines eſſe? D. Alij Iohannem Baptiſtam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij aliquem ex veteribus vatibus, qui in vitam redierit. I. Vos autem quem me eſſe dicitis? P. Chriſtum Dei viuentis filium. I. Beatus es Simon Barjona, quoniam iſtud à carne & ſanguine edoctus non es: ſed à patre meo, qui eſt in cœlis. Et ego tibi viciſſim dico, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, quam ne vniuerſæ quidem orci vires ſuperabunt: tibiq́; dabo claues regni cœleſtis: ac quicquid obſtrinxeris in terra, erit obſtrictum in cœlis, & quicquid ſolueris in terra, erit ſolutum in cœlis. Cæterùm etiam atq; etiam cauete, ne cuiquam indicetis me eſſe Chriſtum. Me quidem oportet Hieroſolymam proficiſci, omneſque à ſenioribus & pontificibus, & ſcribis contumelias & indignitates perpeſſum, interfici, tertióque poſt die reſurgere. P. Reſpice te domine: nunquam iſtud tibi accedet. I. Abi è meo conſpectu, Satana: impedimento mihi es, quòd diuina non ſapis, ſed humana. Quòd ſi quis me vult ſequi, renunciet ſibiipſi, & me crucem ferens quotidianam, ſubſequatur. Nam qui volet vitam ſuam ſeruare, eam perdet. Qui verò vitā perdiderit mea cauſa, & Euangelij, eam ſeruabit. Quid enim prodeſt, quenquam etiam totum mundum lucrari, ſi vitæ ſuæ iacturam faciat? Aut quid habet quiſquam, quod cum vita ſua compenſare poſſit? E-

etenim quem mei, meorumq; dictorum hoc adultero, ſceleratoque hominum genere pœnituerit, eius me viciſſim pœnitebit, cum & meo, & paterno ſplendore conſpicuus veniam, unà cum ſanctis & diuinis genijs. Nam venturus ſum, & pro ſuis quenque factis remuneraturus. Quinetiam hoc vobis confirmo, quoſdam eſſe ex hoc conuentu, qui non ſint obituri mortem, quin me regni diuini præpotentem veniſſe viderint.

SENTENTIA.

Chriſti cognitio ab homine non proficiſcitur. Sequendus Chriſtus eſt, iſque omnibus præferendus.

LVNATICVS. Math. 17. Mar. 9.

ARGVMENTVM.

Ieſus lunaticum, quem eius diſcipuli ſanare non potuerant, ſanat, ab eius patre exoratus.

Pater lunatici, Ieſus, Dæmon, Quidam, Alius.

MAgiſter, oro te, vt me, meumque vnicum filium, quem tibi hic adduco, reſpicias. Agitatur neſcio quo furiali ſpiritu muto: credo eum Dianæ incitatione ita miſerè infeſtari. Nam cum ſubitò eum mala illa peſtis corripit, tum verò admotis dolorum facibus repẽtè diuexatur, & cruciatibus fodicantibus horribiles gemitus & dentium ſtridores edens, ſpumas agit in ore: & vix tandem ſæuis cruciamentis perfractus, à tam immanium furiarum vinculis laxatur. Eñ deduxi ad tuos diſcipulos, & oraui vt eum à tanto malo liberarent. Sed non potuerunt. I. O diffidens hominum genus, & prauũ: quouſque verſabor inter vos? Quem ad finem vos perferam? Huc mihi adducatur. Pat. Ecce eum tibi. Hei mihi, vide ſis vt repentè, te viſo, concidit: vide vt ſpumans volutatur. Ie. Quàm pridem hoc ei euenire cœpit? P. Iam à puero, vt ſæpè in ignem, ſæpè in aquam præcipitauit,

ruit, vt dicat eum in mortem ferri. Sed tu ſi quid potes oppitulare nobis, noſtri miſeratus. I. Si potes credere, nihil eſt quod credenti fieri non poſſit. P. Credo ego quidem, Domine, ſed tu adiuua fidem meam. I. Spiritus mute & ſurde, ego tibi impero vt iſtinc emigres, remigraturus nunquam. D. Bru uu. Q. vt conuulſus eſt? Vt mortuo ſimilis? A. Imò ego puto planè mortuum, ita nihil omninò mouetur. I. Cedò mihi iſtam manum, ſurge, eſt incolumis. Trado tibi filium tuum omni morbo vacuum.

SENTENTIA.

Hominis imbecillitas, diffidentiæ argumentum eſt. Fides eſt omnipotens. Chriſtus etiam infirmæ fidei opitulatur.

LAPIDANTES. Iohan. 8.

ARGVMENTVM.

Ieſus de ſeipſo cum Iudæis diſſerit, eorum vanam ob Abrahamicam ſtirpem arrogantiam retundit, veram libertatem docet, & lapidationem ab eis effugit.

Ieſus, Phariſæi, Iudæi.

EGo ſum lux mundi. Qui me ſequutur, non ingredietur in tenebris, ſed vtetur luce vitæ. P. Tu de te ipſo teſtaris, teſtimonium tuum non eſt verum. I. Etſi ego teſtor de me ipſo, verum eſt tamen teſtimonium meum, quoniam ſcio vnde venerim, & quò abeam: id quod vos neſcitis. Vos more hominum iudicatis, ego non iudico quenquam. Et tamen vt maximè iudicem, iudicium meum verum ſit, vtpote qui non ſim ſolus, ſed vnà etiam adſit qui me miſit pater. In veſtra quoque lege ſcriptum eſt, duorum hominum teſtimonium verum eſſe. Ego de me ipſo teſtimonium dico, dicit etiam is à quo ſum miſſus pater. Ph. Vbinam eſt tuus pater? I. Nec me nouiſtis, neque patrem meum. Si me noſſetis, meum quoque patrem noſſetis. Ego abiturus ſum, & vos me requiretis, atq; in peccato veſtro moriemini. Quo ego a-

*bibo, vos non poteſtis venire. Iu. Num ipſe ſe interficiat
vt dicat, quò ipſe abiturus eſt, nos venire non poſſe? Ie.
Vos hinc infernè eſtis, ego supernè. Vos ex hoc mundo
eſtis, ego non item: ideoq; dixi vobis, vos in peccatis
veſtris morituros: id quod fiet, niſi credideritis me eum
eſſe. P. Nam quis tu es? Ie. Iamdudum id vobis ſum elo-
cutus. Equidem multa de vobis habeo verè dicere. Sed
vt ille qui me miſit verax eſt, ita ego quoque ea demum
quæ ex eo audiui, hominibus renuncio. Verùm enimuerò
cùm me extuleritis, tum demum intelligetis me eum eſ-
ſe qui mea ſponte faciam nihil: contraq; ſicut me docuit
pater, ita loquar, mecumq; habeam eum, qui me miſit.
Neq; enim me ſolum deſeruit pater, ad cuius ego arbi-
trium omnia ſemper facio. Quòd ſi vos, qui mihi crediti
(video enim eſſe non paruum multos) in meis dictis ma-
nebitis, verè diſcipuli mei eritis, veritatemq; intellige-
tis, quæ vos in libertatem vindicabit. Iu. Nos Abraha-
mi progenies ſumus, neq; cuiquam vnquam ſeruiuimu
& tu audes dicere, nos factum iri liberos? I. Credite mi-
hi, quicunque facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Atq
ſeruo non eſt domi perpetua manſio, filio eſt. Ergo ſi vo
filius libertate donabit, reipſa liberi eritis. Neque ve
me præterit, vos eſſe progeniem Abrahami: ſed enim ca
pitis me necare, poſtquam mea in vobis oratio locum n
habet. Ego quod cognoui à patre meo, loquor: itidemq; v
quod didiciſtis à patre veſtro facitis. Iu. Noſter quide
pater Abrahamus eſt. Ie. Si Abrahami [illegible]
[illegible] Abrahami faceretis. Nam cum [illegible]
[illegible] qui veritatem vobis ſum effatus, id quod [illegible]
Deo. At nihil tale faciebat Abrahamus. Vos patr*

ſi

ſtro digna facitis. Iu. Atqui è ſtupro nati non ſumus. V-
num patrem habemus Deum. Ie. Si à Deo patre eſſetis, a-
maretis me, quippe cum à Deo profectus venerim. Neq;
enim mea ſponte veni, ſed ab eo miſſus. Cur meam oratio-
nem non agnoſcitis? Cur mea dicta audire non poteſtis?
Vos ex patre Veioue eſtis, & patris veſtri libidinibus mi-
niſtros vos libenter præbetis. Ille iam ab initio fuit homi-
cida, nec in veritate perſtitit, nempe veritate vacuus.
Quod ſi falſum loquitur, de ſuo loquitur, vtpote mendax,
mendaciiq; pater. At mihi vos, quia verum dico, non cre-
ditis. Quis me veſtrum coarguit peccati? Quod ſi verum
dico, cur mihi non creditis? Qui à Deo eſt, Dei dicta au-
dit. Vos ideo non auditis, qui à Deo non eſtis. Iu. An non
rectè dicimus, te eſſe & Samaritanum & furioſum? Ie.
Ego furioſus non ſum, ſed patrem meum decoro: vos ve-
rò me probro afficitis. Sed non ego meæ laudi ſtudeo: eſt qui
ſtudeat, & cũ ratione. Credite mihi: qui mea dicta obſer-
uauerit mortem non videbit vnquam. I. Nunc planè vide-
mus te furere. Abrahamus ipſe mortuus eſt, & ipſi va-
tes: & tu eum à morte in perpetuũ vindicas, qui tibi di-
cto audiens fuerit? Nũ tu maior es patre noſtro Abra-
hamo, qui tamen mortuus eſt, vt etiã ipſi vates? Quẽ tu te
facis? Ie. Si ego meipſum laudarem, laudatio mea nulla eſ-
ſet. pater meus eſt qui me laudat: quem vos, cùm dicatis
veſtrum eſſe Deum, tamen non nouiſtis. At ego noui: id
quod ſi negarem, veſter eſſem ſimilis: id eſt, mendax: ſed
noui eum, eiuſq; dictis pareo. Abrahamus ille parens ve-
ſter geſtiuit videre diem meum, & vidit, & vidiſſe gaui-
ſus eſt. Iu. Quinquaginta annos nondũ habes, & Abra-
hamum vidiſti? Ie. Imò antequam Abrahamus eſſet, ego

eram. Iu. Proh ſcelus, hæccine nos tam indigna ferre? Quin eum cooperimus lapidibus? Agite fiet lapidatio. Sed quid hoc eſt? Nuſquam comparet. Euanuit.

SENTENTIA.

Patrem ſequitur ſua proles. Cui quiſque obedit, eius filius aut ſeruus eſt. Ex opere indicatur de homine. Impij ſunt ex diabolo nati. Seruire iuſtitiæ, ea demum libertas eſt. Simulatores dum ſe negant homicidas, in eo ipſo veſtigio homicidia moliuntur. Simulatorem ſi homicidij argueris, occidet te, ſi poterit, vt ſe non homicidam eſſe oſtendat. Vtinam tantum ſaperet mundus, vt ex ſuis eos fructibus cognoſceret.

CÆCVS NATVS. Iohan. 9.

ARGVMENTVM.

Ieſus cæcum natum ſanat. Phariſæi poſtquam hoc etiam interrogatis eius parentibus, reſciuerunt, de Ieſu maledicunt, & ſanatum, quia de Ieſu bene dicebat, reijciunt. At Ieſus ei ſeſe aperit, & Phariſæos cæcitatis arguens de ſeipſo, bono paſtore, diſputat.

Diſcipuli, Ieſus, Cæcus natus, Vicini, Phariſæi, Parentes Cæci.

M[illegible]giſter, vtrum propter ſuum hic, an propter parentum peccatum cæcus natus eſt? I. Propter neutrum: tantum vt diuina in eo opera demonſtrarentur. Me oportet rem agere eius qui me miſit, dum dies eſt. Veniet nox, cum agi non poterit. Donec in hac vita ago, lux ſum hominum. Sed age iam, huic homini lucem conferam. Confectum eſt. Abi lotum in piſcina Siloa. C. Faciam, & quidem libenter. O me fælicem, ſi poſſim adipiſci id quod homines vocant lucem, quo ita delectantur, vt negent quicquam eſſe iucundius. At ego [illegible] ſuſpicari quidem potui quale eſſet: neque [illegible] animo & cogitatione comprehendere, quid [illegible] dicant. [illegible] natura iniqua fuit, vt [illegible] prædi[illegible] [illegible] Sed iam [illegible] bi ad piſcinam perueniſſe, [illegible] me, vt [illegible] O

Deum

Deus immortalis! quid hoc rei eſt? Hoccine eſt videre? Hem, he, vix ſum mei compos præ gaudio. Video ego cælum, terram, homines. Bone Deus, quis eſt hodie tam fortunatus, quam ego ſum. O populares, aſpicite, aſpicite eum qui ex utero matris cæcus eſt exceptus, nunc liquido videntem. V. Eſtne hic ille, qui ſolebat, ſedens mendicare? Al. Planè. Al. Fieri non poteſt. Alius eſt, eius ſimillimus. C. Imò ego verò ille ipſe ſum. V. Quo pacto tibi aperti ſunt oculi? C. Quidam homo, quem Ieſum nuncupant, pulverem ſputo ſuo temperatum mihi oculis illevit: deinde iuſſit ut irem lotum in Siloa: quo facto ſenſum videndi ſum aſſecutus. V. Vbi eſt ille? C. Me latet. V. Deducamus eum ad Phariſæos. C. Quo libet. V. Adducimus vobis hominem, Phariſæi, qui ait ſe, cum à nativitate cæcus eſſet, videndi munus à Ieſu eſſe aſſecutum. Ph. Quo modo iſtud accidit? C. Cœno mihi oculos illevit: quibus deinde ablutis video. Ph. Is homo non eſt à Deo profectus, ut qui Sabbatum non agat. Al. Qui poſſit improbus homo tam ſtupenda? Ph. Tu quid de eo cenſes, qui tibi oculos aperuit? C. Equidem vatem eſſe. Iu. Credibile non eſt, hunc qui nunc videt, cæcum fuiſſe. Evocentur huc eius parentes. Al. Sanè placet. Heus vos, accerſite eos. N. Fiet. Iu. Placet hunc unum aliquid ſciſcitari. N. Adſunt. Iu. Hiccine eſt filius veſter, quem vos prædicatis cæcum eſſe natum? Quî fit ut nunc cernat? Pa. Hunc filium eſſe noſtrum, & cæcum fuiſſe natum ſcimus, quomodo nunc cernat, neſcimus, [illegible] ei oculos aperuerit, [illegible], ipſum [illegible] interrogate de ſe [illegible] Adeſt [illegible] Nobis ſcimus [illegible] eſt hominem illum eſſe ſceleratum. C. Sce-

leratus ſit, necne neſcio: vnum illud ſcio, me, cùm cæc fuerim, nunc oculis vti. Ph. Quid fecit tibi? Quo mo illuſtrauit tua lumina? C. Iam vobis dixi, néque audi ſtis. Quid denuo vultis audire. Num vos quoque vul tis eius diſcipuli fieri? Ph. Abi in malam rem. Tu es eiu diſcipulus, nos Moſis ſumus diſcipuli. Satis ſcimus cu Moſe locutum eſſe Deum: at hic vnde ſit, neſcimus. C Ergo in eo eſt admirabilitas, quod vos neſcitis vnde ſ cùm mihi oculos patefecerit. Iam ſcimus improbos Deo non audiri: ſed ſi quis pius eſt, & Dei voluntati p rens, eum audit Deus. Nunquam poſt hominum memo riam fando auditum eſt, quenquam illuſtrauiſſe ocul cæci nati. Quòd niſi eſſet is profectus à Deo, nil poſſ Ph. Tu ſcelerum plenus es, & nos doces? Abi foras malam crucem. Ie. Audio eum, quem natiua cæcitate li berauí exactum eſſe à Iudæis: Et ecce eum. Heus tu ha béſne fidem Dei filio? C. Quis autem eſt is, vt ei fidem habeam? Ie. Vides eum, is ipſe eſt, qui tecum loquitur. C Ego verò fidem habeo. Ie. Ego in hunc terrarum orbem ad hoc diſcrimen, & ad hoc delectum veni, vt qui n vident, videant, & qui vident, cæci fiant. P. An tibi n videmur cæci? I. Si cæci eſſetis, non eſſetis in vitio. N quia dicitis vos cernere, peccatum in vobis hæret. S accipite. Qui non intrat per ianuam in caſam, ſed ali tranſcendit, is fur eſt & latro. Qui autem intrat per i nuam, paſtor eſt ouium. Huic ianitor aperit. Huius v cem exaudiunt oues. Hic ſuas appellat nominatim, eaſ educit, eiſque præit viam: hunc oues conſequuntur vt cuius vocem agnoſcant. Alienum autem non ſequu tur, ſed defugiunt: quoniam non agnoſcunt alienam v

ce

tem. Verum vt intelligatis quid mihi velim, ſic habetote. Ego ſum ianua ouium. Omnes quicunque ante me venerunt, fures ſunt, & latrones, nec eos audierunt oues. Ego ſum ianua. Per me qui intrabit, ſeruabitur, & ingreſſum & egreſſum liberum habebit, & paſcuũ nãciſcetur. Fur non aliam ob cauſam venit, quàm vt furetur, mactet, perdat. Ego veni vt vita fruantur, & melius habeant. Ego ſum paſtor bonus. Paſtor bonus animam ponit pro ouibus. At mercenarius ille, non paſtor, cuius ſuæ nõ ſunt oues, ſi quando vidit Lupũ venientem, relictis ouibus, in pedes ſe conijcit, lupus oues agit, rapit. Ille mercenarius fugit: nempe mercenarius, nec curam habens ouium. Ego ſum paſtor bonus, & meas noui: viciſſimque eis ſum notus. Quemadmodum nouit me pater, ita ego noui patrẽ, & animam pono pro ouibus. Habeo autem alias oues, quæ non ſunt huius ouilis, quæ etiam mihi adducendæ ſunt, meamque vocem audient: atq; ita fiet vnum ouile, vnuſq; paſtor. Ideo me pater amat, quia animum pono eam reſumpturus. Eam quidem nullus mihi eripere poteſt, ſed ipſe mea ſponte eam pono, habeo enim poteſtatem eam ponendi, rurſumq; ſumendi. Hoc mihi in mandatis dedit meus pater. Iu. Furioſus eſt, & inſanit. Quid eum auditis? Al. Hæc non ſunt furentis. Poteſtne furia cæcorum oculos lucis vſu donare?

SENTENTIA.

Quos ſanaturus eſt Chriſtus, prius fœdat, hoc eſt, fœdos eſſe oſtendit. Simulatoribus nihil eſt, vel pertinacius vel crudelius. Equidem ſic mihi perſuaſi, etiamſi reliqui omnes veritati crederent, ſimulatores non eſſe crediturosj. Quos mundus rejcit, Chriſtus accipit, eiſque te... aperit. Qui diuina ſapiunt, mundo furere videntur. Aperit his tandem oculos: ô cæce munde, noli continuò furoris arguere, ſi quis aliquid vel agit vel dicit, quod tu ô bellua cernis, vel non approbas vel non intelligis: Cognoſce, & iterum tertioque cognoſce, ante-

quam iudices. Nam ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

RENOVALIA. Iohan. 10.

ARGVMENTVM.

Ieſus Iudæis Chriſtum Deique filium ſe eſſe fatetur, ob eámque cauſam illi eum lapidare conantur.

Iudæi, Ieſus.

QVam diu noſtros animos ſuſpenſos tenebis? Si tu es Chriſtus, dic nobis aperte. Ie. Id dixi vobis, nec creditis: ea quæ patris mei nomine facio, ſatis de me teſtantur. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis, quemadmodum dixi vobis: oues meæ vocem meam audiunt, ego eas cognoſco, ipſæ me ſequuntur, ego eis vitam largior ſempiternam: non poſſunt vnquam perire, neque mihi eas quiſquam de manu eripuerit. Pater meus, qui mihi eas mandauit, maximus eſt omnium: nec eas poſſit quiſquam de eius manu extorquere. Ego autem & pater vnum ſumus. I. O audaciam, videtis quam nefaria vox? Agite, obruamus hominem lapidibus. I. Multa ego vobis præclara opera patre meo autore, edidi, quod tandem eſt eorum, propter quod me lapidetis? Iu. Nullam bonam ob rem te lapidamus, ſed ob impia tua in Deum dicta: ſimul quod homo cùm ſis, Deum te facis. Ie. Eho, an non ita ſcriptum extat in veſtris literis: Ego vos deos appellaui? Si dij appellati ſunt illi, ad quos Dei ſermo habitus eſt, quod ſcriptum reſcindi non poteſt: me, quem pater conſecrauit, & in hunc terrarum orbem miſit, vos impiè dicitis, ſi dixi me Dei filium eſſe? Si patre digna non præſtem, mihi ne credite: ſin etiam, ſi non mihi, at factis credite, & tandem cognoſcite & patrem in me; & me in patre eſſe. Iu. Enimvero iſta iā non ſunt ferenda: iniicia-

mus

mus ei manus, quid ſtamus? Pape, vbi eſt? Nuſquam eſt? Vbi eſt? Euanuit in auram præſtigiator, at non ſemper euadet: tenebitur aliquando.

SENTENTIA.

Quæ non intelligunt, damnant imperiti. Homicidia ſua religionis nomine prætexunt ſimulatores. Vera dicta habet mundus pro impijs.

THOMAS. Iohan. 11.

ARGVMENTVM.

Ieſus diſcipulos ſuos ſe comitari iubet, euntem ad Lazarum in vitam reuocandum.

Ieſus, Diſcipuli, Thomas.

ABeamus iterum in Iudæam. D. Magiſter, modò te volebant lapidare Iudæi, & eodem redis? Ie. Diei horæ ſunt duodecim. Qui interdiu iter facit, non offendit. Vtitur enim communi hac luce. Qui autem noctu, offendit: caret enim lumine. Iam verò Lazarus ille noſter amicus obdormiuit, eum ego eo expergefactum. D. At ſi obdormiuit, ſaluus eſt. I. Planius dicendum eſt: Lazarus mortuus eſt, id quod equidem veſtra cauſa gaudio, vt rei fidem adiungatis, cum ſciatis me non adfuiſſe ibi. Sed eamus ad eum. T. Eamus & morituri cum eo.

SENTENTIA.

Chriſto mortuum excitare tam facile eſt quàm homini dormientem: Chriſto mors ſomnus eſt.

LAZARVS. Iohn. 12.

ARGVMENTVM.

Ieſus Lazarum in vitam reſuſcitat.

Martha, Ieſus, Maria, Iudæi.

CVm eſſem domi, allatus eſt mihi nuncius, adueniſſe Ieſum. Itaque ei extra vicum obuiam procedo. Sed eum [illegible] video: adibo, & ſalutabo. O Domine ſi adfuiſſes hic, meus frater non fuiſſet mortuus. Sed

nunc etiam ſcio, te, quicquid à Deo petiueris, impetraturum eſſe. Ie. Reuiuiſcet frater tuus. Mar. Scio ego reuicturum cum reuiuiſcent homines in illo nouiſſimo die. Ie. Ego ſum reſurrectio & vita, ita vt mihi confidentes omnes & mortui ſunt reuicturi, & viui nunquam ſint morituri. Credis hoc? Mart. Etiam Domine. Ego credo te eſſe Chriſtum iſtum Dei filium, orbi expectatum. Sed eo euocatum Mariam ſororem meam quæ domi miſera luctu tabeſcit. Ie. Quam multa acerba & perpeſſu aſpera euenire in hominum vita neceſſe eſt? Miſereſcit harum, miſerandarum mulierćularum, quæ chariſſimi fratris morte concuſſæ, mœrore conficiuntur, & iam ad me, ſicut ad certum aſylum confugiunt, opémque meam & præſens auxilium implorabunt. Atque ecce eas huc accurrentes, cum magna hominum multitudine. Ipſa autem Maria, vt plorat, vt lamentatur, vt ſuo luctu omnibus lachrymas excutit? Iam credo mihi ad pedes iacebit ſupplicans. M. O Domine, ſi tu hic adfuiſſes, meus frater non fuiſſet mortuus. Ie. Vbi eum poſuiſtis? Iu. Veni viſum. Vt commotus eſt, & lachrymarum vim profundit. Nimirum eum valde amabat. Alius. Non poterat is qui cæci oculos recluſit, efficere, vt hic non moreretur? Sed videte vt rurſum conturbatur. Ie. Hîc eſt monumentum: amouete ſaxum. Mar. At iam fœtet, Domine, nam quatriduum eſt. Ie. Dixine ego tibi, te, ſi potes fidere, viſurum glorioſum & plane diuinum factum? Tollite modò. Pater gratias tibi ago, quod me audiuiſti. Equidem ſciebam te me ſemper audire: ſed dicebam propter circumſtantem hominum multitudinem, vt credant me à te eſſe miſſum. Lazare veni foras. Iu. O rem

tem ſeculis omnibus inauditam. Videte, videte hominem e ſepulchro emergentem, vinctis pedibus, manibuſque faſciis, vultuque ſudario obuelato. O inauditam Dei potentiam. Ie. Soluite eum & dimittite liberum.

SENTENTIA.

Chriſti vox etiam à mortuis auditur, & nos viui eam non audimus.

REPVDIVM. Mat. 19. Marc. 10.

ARGVMENTVM.

Ieſus cum Phariſæis & diſcipulis de diuortio colloquitur.

Phariſæi, Ieſus, Diſcipuli.

LIcetne viro repudiare vxorem, quauis de cauſſa? I. Quid vobis præcepit Moſes? P. Moſes permiſit vxori nuncium remittere, ſcripto diuortij inſtrumento. I. An non legiſtis, eum qui à principio fecit, marem ſimul & fœminam fecerit? Vt quæ ſic pronunciat: propterea vir, relicto vtroque parente, vxori ſuæ coniungetur, fietque ex duobus vnum corpus. Itaque iam non ſunt duo, ſed vnum corpus. Proinde quod Deus coniugauit, homo ne diſiungat. P. Cur ergo præcepit Moſes, vt daretur diuortij tabula, eamque repudiari? I. Habuit, videlicet rationem veſtræ peruicaciæ. Ceterùm olim non erat ita factum. Quin hoc vobis confirmo, quicunque repudiauerit vxorem ſuam, niſi ob ſtuprum, & duxerit aliam, adulterat: & qui repudiatam duxerit, adulterat. Eadem in cauſſa ſunt & fœminæ. D. Si ea eſt viri cum vxore conditio, non expedit connubia coniungere. Ie. At non omnes id præſtare poſſunt, ſed ij duntaxat quibus datum eſt. Nam ſunt aliorum alij qui ex vtero matris ita orti ſunt, alij ab hominibus caſtrati ſunt, alij ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœleſte. Qui hoc poteſt præſtare, præſtato.

SENTENTIA.

SENTENTIA.

Deus ipſe propter hominum pervicaciam aliquid interdum permittit, quod alioqui permittendum non eſſet. Olim fuit mundus [illegible] malus, & omnia abeunt indies in deterius. Libidini reſiſtere niſi dono Dei nemo poteſt.

DIVES. Mat. 19. Mar. 10. Luc. 18.

ARGVMENTVM.

Ieſus ab adoleſcente interrogatus vitæ viam docet, & quàm ſit ea diuitibus difficilis oſtendit, deque præmijs ſuorum diſſerit.

Adoleſcens, Ieſus, Diſcipuli.

MAgiſter bone, quid boni faciendum mihi eſt, ut vitam æternam adipiſcar? Ie. Quid me dicis bonum? Nemo bonus eſt niſi unus Deus. Quòd ſi vis ad vitam peruenire, ſerva præcepta. A. Quænam? I. Ne adulterato. Ne occidito. Ne furator. Falſum teſtimonium ne dicito. Patrem ac matrem utrumque colito. Alterum ut teipſum diligito. A. Hæc omnia ſeruaui iam à teneris: quid adhuc deeſt? I. Probo. Vnum tibi deeſt. Si vis perfectus eſſe, i, vendito res tuas omnes, & pretium in pauperes erogato: ſic theſaurum habebis in cœlo: deinde adeſto, & ſequitor me, crucem ferens. [illegible] Ehe, abiit mærens, [illegible] O mei diſcipuli, quàm difficulter, qui pecunias habent, in regnum cœleſte peruenient. O filij, quàm difficile factu eſt, ut qui diuitijs freti ſunt, in regnum diuinum ingrediantur. Dico autem vobis, facilius eſt rudentem traijci per foramen acus, quàm diuitem in regnum diuinum introire. D. Ecquis igitur poteſt ſeruari? Ie. Hoc humanis quidem viribus fieri non poteſt, ſed poteſt diuinis. Nam omnia quantumuis hominibus ardua videantur, à Deo tamen fieri poſſunt. D. Nos quidem (ut vides) relinquimus omnia ut te ſequeremur: quid ergo hinc aſſequemur? Ie. Vos quidem

dem certe, qui me ſecuti eſtis, cum in renouatione vitæ in tribunali magnifico conſedero, ſedebitis [illegible] in duodecim tribunalibus duodecim tribus Iſraelis [illegible] iudicantes. Et omnino, quiſquis domum aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut coniugem, aut liberos, aut agros reliquerit, mei nominis & Euangelij regnique diuini gratia; is & in hoc æuo, etiam inter tot acerba, centuplum accipiet; & in futura ætate vita fruetur ſempiterna. Sed multi primi erunt vltimi, & vltimi primi. Nam in regno cœleſti idem vſu venit, quod in quodam patrefamilias, qui primo mane exijt ad conducendos in vineam ſuam operarios: & cum ſingulis denarijs in diem cum eis [illegible] eos in vineam dimiſit. Iterumque circiter horam [illegible] egreſſus, vidit alios otioſos in foro ſtantes, quibus [illegible] vineam ſuam miſit, ſeque eis quod [illegible] rum promiſit. Item circa ſextam & nonam [illegible] greſſus fecit idem. Hora autem fere [illegible] ſus, cum alios deſides inueniret: quid [illegible] tis totum diem ocioſi? Nemo nos conduxit [illegible]. Tum ille: Ite & vos in vineam meam [illegible] æquum, accipietis. Veſpere [illegible] curatori, vt operarios conuocet [illegible] ſoluat, initio facto ab vltimis ad primos. [illegible] nerant hora fere vndecima [illegible] nos. At primi [illegible] æquaſſet, qui [illegible] diei [illegible]. Tum ille vni ex eis, amice inquit, non facio tibi iniuriam.

Nonne denario mecum depactus es? Aufer tuum, & abi. Libet mihi tantundem dare huic ultimo quantum tibi. An mihi non licebit meis uti meo arbitrio? Etne tu oculum malignum habes, quia ego ſum benignus? Ita in regno cœleſti ultimi primorum, & primi ultimorum conditione erunt. Multi enim ſunt vocati, ſed pauci electi.

SENTENTIA.

Diuitiæ magno ſunt ad ſalutem impedimento. Diues diuitijs, denique homines ij qui habent chariſſima renunciare, humanis viribus nequeunt diuinis queunt.

DIVES IMMISERICORS. Luc. 16.

ARGVMENTVM.

Diues immiſericors apud inferos cruciatus, ne tantulam quidem miſericordiam ab Abrahamo impetrare poteſt.

Diues, Abrahamus.

P[illegible] Abrahame miſerere mei, & mitte Lazarum, [illegible] ſui in aqua intingat, linguam mihi re[illegible] [illegible] enim in hac flamma. A. Fili memine[illegible] [illegible] in vita, Lazarum mala eſſe defunctum [illegible] hic in voluptate, tu in dolore es. Præterea [illegible] inter nos & vos vaſta vorago, ut hinc [illegible] ad vos aditus transire volentibus non [illegible] te pater, ut eum mittas in [illegible] meos fratres (habeo enim quinque) [illegible] commonefaciant, ut in hunc [illegible] veniendum sit. A. Habent [illegible] D. Et [illegible] Abrahame [illegible] a mortuis ad [illegible] ſi Mo[illegible] [illegible]

SENTEN-

SENTENTIA.

Inclementes inclementer punientur. Qualem ſe quiſque alteri præbuerit, talem in ſe experietur Deum. Impiorum ſera pœnitentia. Beati qui plorant, nam conſolatione afficientur. Væ gaudentibus, dolebunt enim. Nam rerum viciſſitudo eſt. Qui ſancta doctrina ad ſanitatem non reuocatur, deſperandus eſt.

FILII ZEBEDÆI Math. 20. Mar. 10.

ARGVMENTVM.

Ieſus Iacobo & Ioanni regnum petentibus crucem proponit.

Mater Iacobi & Ioannis, Ieſus, Iacobus, & Ioannes.

Magiſter volebant quiddam à te petere hi mei duo filij. Ie. Quidnam id eſt? Ia. Vt tibi cùm ſplendorem & imperium fueris adeptus, alter dexter, alter ſiniſter, aſſideamus. Ie. Neſcitis quid petatis, poteſtiſne idem mecum poculum ebibere, eademq́; lotione ablui? Ia. Poſſumus. Ie. Meum quidem poculum bibetis, meáque lotione lauabimini. Sed vt mihi dextra læuaque aſſideatur, non eſt meum dare, niſi eis, quibus id paratum eſt à patre meo.

SENTENTIA.

Ad regnum Dei non niſi per crucem venitur, & tamen non hominis meritum, ſed Dei donum eſt.

VINITORES. Mat. 21. Mar. 11. Luc. 20.

ARGVMENTVM.

Ieſus à pontificibus & Scribis, & Senioribus de authore ſuæ poteſtatis interrogatus, ipſos viciſſim de autore lotionis Iohannis interrogat. Deinde per ſimilitudines eis futurum prædicit, vt propter ſe repudiatum, regno priuentur.

Pontifices, & Scribæ, & Seniores, Ieſus.

Dic nobis, ex cuius authoritate iſta facias, & quis tibi dederit vt tantum poſſes? I. Ego viciſſim vos quiddam rogabo, de quo ſi mihi reſponderitis, dicam vobis ex cuius authoritate hæc faciam. Lotio Iohannis

vnde erat? à cœlone, an ab hominibus? P. Si à cœlo dicimus, dicet: cur ergo ei non credidiſtis? Sin ab hominibus, periculum eſt ne vniuerſus nos populus lapidet. Omnes enim Iohannem habent pro vate. Negemus ſcire nos. Age neſcimus. I. Ego quoque non dicam vobis, qua hæc authoritate faciam. Sed quid cenſetis? Habebat quidam duos natos, quorum priorem agreſſus eſt hic verbis: Nate, abi ad faciendum opus hodie in vinea mea. Cui ille: Non libet, inquit: poſt tamen mutata ſententia, abijt. Alteri deinde eodem modo dixit: qui pollicitus iturum ſe, non iuit: Vter paruit voluntati patris? P. Prior. Ie. Credite mihi publicani & meretrices antecedent vos in regnum diuinum. Venit enim ad vos Iohannes, vir integra vita, cui vos non credidiſtis, publicani & meretrices crediderunt. Quod cùm videritis, ne ſic quidem mutaſtis animum, vt ei crederetis. Accipite aliam ſimilitudinem. Fuit quidam paterfamilias, qui conſeuit vineam, quam cùm ſepibus circumdediſſet, torcularque in ea defixiſſet, & caſtellum extruxiſſet, elocauit agricolis, domoq́ poſtea multo tempore abfuit. Poſt ſuo tempore miſit ad agricolas ſeruum, ad percipiendum fructum vineæ, quem illi male acceptum plagis, inanem remiſerunt. Iterum mittit alium: eum quoque illi lapidibus contuſum, & ictibus indigniſſimè mulctatum, vacuum remiſerunt. Nec ſatis. Addit tertium, quem etiam vulneribus confectum eiecerunt. Pergit mittere alios atq́ alios, qui omnes vel pulſati, vel occiſi ab eis ſunt. Et iam cùm vnum haberet filium, eumq́ chariſſimum, ita ſecum cogitabat. Quid agam? Mittamne ad vos filium meas delicias? At mittam, fortaſſe eius conſpectum reuerebuntur. Itaque facit. At

vinitores eo viſo, ſic loqui inter ſe inſiſtunt. Hic quidem eſt hæres, interimamus eum, vt inuadamus in hæreditatem. Itaque eiectum è vinea perimunt. Cum ergo redierit vineæ dominus, quid faciet agricolis illis? P. Malos male perdet, vineam alijs tradet agricolis, à quibus fructum percipiet ſuo tempore. Sed abſit vt quid tale eueniat. Ie. Nunquamne legiſtis dictum illud in monumentis literarum? Quem lapidem improbauerunt ſtructores, adhibitus eſt ad caput anguli. A Domino profectum id eſt, & mirum vobis videtur. Quamobrem ſic ex me accipite. Auferetur à vobis regnum diuinum & dabitur genti ſuum fructum editura. Ac quiſquis inciderit in lapidem eum, confringetur: & in quem lapis inciderit eum conteret. Nam in regno cœleſti ſimiliter accidit, atque in rege quodam, qui nuptias filij ſui facturus, ſeruos ſuos miſit, qui inuitatos ad nuptias uocarent. Cumque illi noluiſſent venire, alios item ſeruos miſit, quibus negotium dedit, vt oſtenderent inuitatis ipſum parauiſſe prandium, iuuencos & altilia eſſe mactata, omnia denique eſſe parata, vt venirent ad nuptias. At illi eum aſpernati diſceſſerunt, alius in ſuum agrum, alius ad mercaturam. Cæteri comprehenſos eius ſeruos è vita per ſummam ignominiam ſuſtulerant. Qua re audita, iratus rex, eò ſuas copias miſit, & homicidas illos perdidit, eorumque vrbem incendit. Deinde ſuis ſeruis mandauit, vt (quoniam parata erant nuptiæ, & qui ad eas erant vocati, non fuerant digni qui in eis adeſſent) per vias paſſim abirent: & vt quemcunque inueniſſent, ad nuptias vocarent. Illi in triuia profecti, quoſcunque inuenerunt, coegerunt, tum malos, tum bonos, ita vt compleretur

tur cœnatio conuiuis. Ad eos contemplandos ingreſſus rex, animaduertit ibi quendam non nuptiali veſtitu indutum: & amice inquit, quid huc intraſti ſine veſtimento nuptiali: Cumq; ille obmutuiſſet, iuſſit rex famulis, vt eum pedibus manibuſq; conſtrictum, in teterrimas tenebras abriperent, vbi futurus eſſet ploratus ſtridorq; dentium. Multi enim vocati ſunt, ſed pauci electi.

SENTENTIA.

Publicani & meretrices ad Dei regnum ſunt aptiores quàm populorum magiſtri atque gubernatores. Qui diuinis donis ornatus ingratū ſe præbet, is donis priuatur. Optima quoque maximè improbantur à potentiſſimis quibuſque.

DENARIVS. Mat. 22. Marc. 12. Luc. 20.

ARGVMENTVM.

Ieſus à Phariſæorum Herodiſque diſcipulis de tributo Cæſari pendendo malitioſe interrogatus, prudenter reſpondet.

Diſcipuli Phariſæorum, Herodiani, Ieſus.

MAgiſter, ſcimus vt verax ſis, diuinamq; viuendi rationem verè & ſyncere tradas, neque vllius omnino hominis gratia de veritate deducaris. Proinde dic nobis, quid tibi videatur: liceátne nobis cenſum pendere Cæſari, necne? I. Quid me tentatis, ſimulatores? Exhibite mihi nummum tributarium. D. En tibi denarium. I. Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio? D. Cæſaris. I. Itaque reddite, quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quæ Dei, Deo.

SENTENTIA.

Aſtutis aſtutè reſpondendum. Captioſa ad nocendum interrogatio vitioſa eſt, ſed ad eandem aſtuta ad ſeipſum tuendū reſponſio vitioſa nō eſt.

SADDVCÆI. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

ARGVMENTVM.

Ieſus à Sadducæis de ſeptem maritorum vxore interrogatus, cuius iam futura eſſet in altera vita, docet ibi nulla fore matrimonia, & obiter reſurrectionem

[ſur]rectionem fore oſtendit. Deinde legiſperito de maximo legis præcepto reſpondet. Poſtremò, illos quadam interrogatione de genere Chriſti compeſcit.

Sadducæi, Ieſus, Scribæ, Phariſæi, Legiſperitus.

MAgiſter, Moſes ſcripto ſanxit, ſi quis mortuus fuerit ſine liberis, ſuperſtite vxore & fratre, vt is frater eius vxorem duceret, fratriq; prolem ſuſcitaret. Fuerunt autem apud nos fratres ſeptem, quorum primus ducta vxore, ſine liberis mortuus eſt, fratrique vxorem habendam reliquit. Eodem modo alter, & tertius, donec tandem ſingulis ad vnum mortuis, vltima omnium moritur fœmina. Cum ergo reuixerint homines, cuius ex ſeptem erit vxor, cùm omnes eum habuerint? I. *Erratis ignoratione literarum, & diuinæ poteſtatis. In hac vita homines connubunt, ſed quibus contingit donari vita illa nouata, ij nullis inter ſe matrimonijs copulantur, ſiquidem ne mori quidem iam poſſunt. ſuntq; quaſi cœleſtes & diuini genij, Deiq; filij. Mortuos autem ad vitam reuocari, vel Moſes indicat in rubo (ſi fortè vnquam legiſtis) vbi Deus ait: Deum ſe eſſe Abrahami, Deum Iſaaci, Deum* Iacobi. *Viuentium nimirum Deus eſt non mortuorum, cùm ei omnes viuant. Qua in re vehementer erratis.* L. *Quando hic tam expoſitè reſpondit, volo ego quoq; eius acumẽ explorare. Magiſter, quodnam eſt primum & maximum in lege præceptum?* Ie. *Audi Iſraelita: Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt. Dominum Deum tuum toto animo, omni cura, ſtudio, cogitatione, opera, amato. Hoc eſt primũ & maximum præceptum. Alterum ei ſimile eſt: Alterum vt teipſum amato. Maius his præceptum nullum eſt. Ab his duobus tota legis & vatũ doctrina pendet.* L. *Præclare*

ſanè magiſter dixiſti. Nam vnus eſt Deus, prætere[a] nullus, quem ſumma animi ope, cura, ſtudio, opera, cogitatione amare, nec non alios vt ſeipſum diligere, omnibus præſtat piamentis & ſacrificijs. I. Non longè abes à regno diuino. Sed vt vos ego viciſſim interrogem Phariſæi, quid cenſetis de Chriſto? Quo prognatum fore? P. Dauide. I. Qui fit ergo, vt eum Dauid numine afflatu[s] dominum vocet, ad hunc modum? Dixit Dominus domino meo, ſede ad dextram meã, donec tuos tibi hoſtes, ſcamni inſtar calcandos tradidero. Si eum Dauid dominum vocat, qui fieri poteſt, vt ſit Dauide prognatus?

SENTENTIA.

Sublata morte, ſublata erunt & matrimonia, vtpote ad generis humani propagationem inſtituta, qua propagatione iam nihil opus erit, nemine moriente. Amor, legis perfectio.

PETRVS. *Luc.* 22. *Iohan.* 13.

ARGVMENTVM.

Ieſus moriturus diſcipulos ſuos modeſtiam amoremque docet, ſui deſertionem, & Petri abnegationem prædicit, deque ſuo ad patrem diſceſſu, & Spiritus ſancti miſſione diſſerit.

Ieſus, Petrus, Diſcipuli, Thomas, Philippus, Iudas, Thaddeus.

INter gentes vt quiſque plurimum opibus valet, ita maximè rex eſt, & potentiſſimus quiſque facillimè principis nomen obtinet. At veſtra longè alia eſt ratio: quantoq; quiſque maior eſt, tantò ſubmiſſius ſe gerat: & quanto plus imperio pollet, tanto magis miniſtrum ſe præbeat. Vter enim maior eſt, qui accumbit, an qui miniſtrat? Nonne qui accumbit? Atqui ego inter vos ſum ſicut miniſtrans, vobiſq; (qui permanſeritis mecum in meis rebus aduerſis) legatum mihi à patre meo regnum ſimiliter lego, vt edatis & bibatis in eadem mecum menſa

enſa in regno meo: & in tribunalibus ſedentes, ius du-
decim tribubus Iſraelitarũ dicatis. Filioli, adhuc pa-
umper vobiſcum futurus ſum: quæretis me, & quem-
admodum dixi Iudæis, quò ego iturus ſum, eos venire nõ
ſſe: ita vobis quoque nunc dico. Itaque hoc nouum vo-
s præceptum do, vt ametis vos inter vos, & ametis quē
dmodum ego vos amaui. In eo cognoſcent omnes, vos
eos eſſe diſcipulos, ſi mutuo vos amore complectimini.
. Domine, quo abiturus es? I. Quò ego abiturus ſum,
potes me nunc ſequi, ſed poſteà ſequêris. P. Qui mi-
s nunc poſſum? Animam pro te ponam. I. Animam pro
e pones? Crede mihi, nondum cecinerit gallus cum tu
e ter abiuraueris, Simon, Simon, Satanas ille (ne tu ſis
ſcius) expetiuit vos ad cribrandum, quaſi frumentũ.
erùm ego oraui pro te, ne tu de conſtantia gradu deij-
reris. Tu viciſſim aliquando recreatus, cõfirmato fra-
s tuos. P. Atqui paratus ſum, & carcerem tecum &
rtem ſubire. I. Hoc tibi confirmo, Petre, gallum hodie
n cantaturum, quin tu me tibi notum eſſe, ter negaue-
s. Porrò cùm dimiſi vos ſine crumena: & pera, & cal-
s, num qua re caruiſtis? D. Nulla. I. At nunc, qui ha-
t crumenam, adhibeto, nec minus peram. Quiq; non
bet gladium, vendito palliũ ſuum, & comparato. Nã
me (ne vos neſcitis) ſupereſt comprobandum ſcriptũ
d. Et inter improbos habitus eſt: habentq; meæ res
ẽ. D. Domine ecce hic duo gladij. I. Satis eſt. Ce-
um nolite animo perturbari: fidem habetis Deo, &
hi fidem habete. In domo patris mei manſiones multæ
t. Quod ſi ſecus eſſet, dicerem vobis. Eo paratũ vo-
locum: id quod ſi fecero, reueniam ad vos mecum

aſſumendos: vt vbi ero ego, ibi vos quoque ſitis. Et q
dē quò, & qua via proficiſcar, ſcitis. T. Nos verò n
cimus quò eas, tantum abeſt vt viam tenere poſſim
Ego ſum via, veritas & vita. Nemo venit ad patre
per me. Si cognoſceritis me, meum quoque patrem co
noſceritis: & iam nunc cognoſcitis, & vidiſtis eum. P
Domine oſtende nobis patrem, id ſatis erit nobis. I. T
tum iam tempus vobiſcum verſor, & tu me non noſ
Philippe, qui vidit me, vidit patrem: qui fit vt tu inbe
vobis patrem oſtendi? Non credis & me in patre, & p
trem in me eſſe? Quæ vobis dico, mea ſponte non di
ſed ipſe pater, qui in me manet, hæc agit, Credite m
& me in patre. & patrē in me eſſe: aut certè de ipſis fa
tis mihi credite. Hoc vobis confirmo, eum qui mihi fi
habebit, eadem mecum, vel etiam maiora facturū. N
ad patrem meum me confero, facturus quicquid per
um nomen petieritis, vt patris gloria in filiò celebre
Si quid (inquam) petieritis per nomen meum, id ego f
ciam. Si me amatis, præcepta mea conſeruate. Ego v
exorabo patrem, vt alium vobis confirmatorem det, q
vobiſcum perpetuò maneat: ſpiritum illum certum v
ritatis authorem dico, quem hominum vulgus non po
comprehendere, quia eum neque videt, neq; cognoſcit,
vos cognoſcitis, quoniam apud vos manſurus, & in v
bis futurus eſt: Non relinquā vos pupillos: inuiſam v
Poſt paulo iam me non videbunt homines, at vos vid
tis: quia vt ego viuo, & vos viuetis. Tum cognoſcetis
me eſſe in patre meo, & vos in me, & me in vobis. Q
tenet præcepta mea, eaq; conſeruat, ille eſt qui me am
Qui verò me amat, amabitur à patre meo eundemq

go quoq; amabo, meq; ei aperiam. Iu. Quid cauſa eſt, vt obis teipſum ſis aperturus, promiſcuæ hominum multi- udini non item? Ie. Qui me amat, dicta mea vitâ expri- et, eumq; meus pater amabit, & ad eum veniemus & pud eum degemus. Qui me non amat, dicta mea non xequitur. Sermo autem quem auditis, meus non eſt: ſed atris qui miſit me. Hæc quidem ſum vobis elocutus, a- ud vos manens. Sed ille confirmator (ſpiritum ſanctum ico) quem mittit pater nomine meo, vos docebit, & re- let omnia quæcunq; dixi vobis. Pacem relinquo vobis, cem meam do vobis, nec eam, qualem homines ſolent. olite animo perturbari, neq; formidare. Audiuiſtis vt xerim vobis, abire me reuiſurum vos. Si me amare- , gauderetis, quia dixiſſem ire me ad patrē, qui maior ſit. Et nunc dixi vobis, priuſquam eueniat, vt cum e- nerit, credatis: iam non multa loquar vobiſcum. Venit m huius mundi princeps, nec habet quod in me carpat, tū eò res tendit, vt intelligant homines me amare pa- , & ita facere vti mandauit. Surgite, abeamus hinc.

SENTENTIA.

Inter Chriſtianos quo quiſque maior, eò ſubmiſſior. Ex charitate co- oſcitur Chriſtianus. Vt quiſque ſibi maximè confidit, ita facillimè labi- . Spiritus ſanctus Chriſtianum perficit.

PILATVS. Mat. 27. Mar. 15. Luc. 23. Ioh. 18.

ARGVMENTVM.

Ieſum accuſant Iudæi. Pilatus interrogat. Ieſus de ſuo regno & offi- reſpondet, Pilatus eum ad Herodem mittit.

Pilatus, Iudæi, Ieſus, Pontifices.

QVodnam crimen affertis in hunc hominem, quem mihi vinctum tradidiſtis? Iu. Niſi eſſet maleficus, nquā eum tibi tradidiſſemus. Pi. Abducite eum vos, ex lege veſtra iudicatote. Iu. Nobis non licet inter-

ficere quenquam. Sed ſi quæris crimina, eum deprehendi-mus peruertentem gentem, & prohibentem Cæſari tri-buta dare, ſeq; Chriſtum regem eſſe dicentem. Pi. Libe ex ipſo ſciſcitari, Heus, tu es rex Iudæorum? *Ie. Tu an iſtud ſponte dicis, an ex alijs auditum? Pi. Quaſi ego Iu-dæus ſim. Tui te populares, & Pontifices, mihi tradide-runt. Quid commiſiſti? Ie. Regnum meum terreſtre no eſt, quod ſi eſſet, mei ſatellites pugnaſſent, ne* Iudæ *addicerer. Verùm regnum meum hic poſitum non eſt. P Tu ergo rex es?* Ie. *Rectè ais, ego eo natus ſum, & i hunc terrarum orbem ingreſſus, vt teſtimonium perhi-beam veritati. Quiſquis à veritate eſt, vocem mea audit. Pi. Quid eſt veritas? Heus Pontifices, & pleb* Iudæa, *ego nullũ deprehendo crimen in hoc homine. P Atqui nemo eſt hodie nocentior, neq; ſupplicio grauio dignus. Pi. Non audis quæ in te proferunt crimina? N hilne reſpõdes. Vide vt te grauiter accuſent. Quid tace Nequeo mirari ſatis. Po. Populum ſua doctrina, à Ga-lilæa ad hunc vſque locũ excitat. Pi. Eſtne is Galilæu Po. Eſt. Pi. Percõmodè cadit, quod eſt ditionis Herod qui nunc in vrbe eſt.* Itaque *eum ad illum duci iubebo.*

SENTENTIA.

Authoritati ſuæ credi volunt calumniatores piorum, Chriſti regnu mundanum non eſt.

BARRABAS. Math. 27. Mar. 15. Luc. 23. Ioh. 19.

ARGVMENTVM.

Pilatus Iudæorum importunitate fatigatus, Ieſum damnat ad cruce Barrabámque latronem dimittit.

Pilatus, Pontifices, Iudæi, Ieſus.

N*Vnc Iudæi adduco vobis eum, vt intelligatis nullum in eo crimen inuenire. Ecce homo. Po. Cr*

cifi

cifige, crucifige. P. Comprehendite eum vos, & crucifigite. nam ego nullum in eo crimen inuenio. Iu. Nos Legem habemus, qui iubet eũ morte plecti, quia filium Dei ſe fecit. Pi. Metuo quorſum euadant hæc. Vndenam es? Mihi non eloqueris? An neſcis me poteſtatem habere tui vel crucifigendi vel relaxandi? Ie. Non haberes vllam in me poteſtatem, niſi id tibi datum eſſet supernè. Itaque qui me tibi tradidit, in maiore culpa eſt. Pi. Hic quidem mihi amittendus eſt, video. Iu. Si eum amittis non es amicus Cæſari. Quiſquis enim regem ſe facit, aduerſatur Cæſari. Pi. Age iam educam eum ad vos. Ecce rex veſter. Iu. Tolle in crucem, tolle in crucem. Pi. Regem ego veſtrum in crucem? Iu. Nullum habemus regem præter Cæſarem. Pi. Nihil ago, video: cedendũ eſt multitudinis libidini. Cedo huc mihi aquam. Hac manuum lotione teſtatum volo, Iudæi, me in ſanguine huius innocentiſſimi viri, ab omni noxa abeſſe. Veſtra culpa eſto. Iu. Eius ſanguinem nos, noſtriq; poſteri luunto. Pi. Ergo Barrabam hunc latronem liberum habete, Ieſum autem veſtro arbitrio in crucem tollendum abducite.

SENTENTIA.

Poteſtas à Deo eſt. Cæſari malunt ſeruire inimici Chriſti, quàm Chriſto, & latronem liberari quàm inſontem. Vtrũq; non eadem fierent hodie.

SIMON. Iohan. 21.

ARGVMENTVM.

Ieſus in vitam ſuſcitatus, piſcantibus ſuis diſcipulis apparet. Deinde cùm eos prandere iuſſiſſet, Petro violentam mortem prædicit.

Ieſus, Diſcipuli, Iohannes, Petrus.

HEus iuuenes, nunquid edulij habetis? D. Nihil. Ie. Iacite retè ad dexteram nauis partem, & inuenietis. D. Faciemus, O miraculum! tanta eſt in noſtro reti piſcium multitudo, vt trahere nõ poſſumus. Io. Dominus

eſt. P. Ego igitur induciū ſuccingā, & ad eum ad ripam natabo. D. At nos nauigabimus, neq; procul à terra abſumus, iam appulimus. Hic eſt pruna impoſitus piſcis, & panis. Ie. Afferte de piſcibus, quos modo cepiſtes. P. Attraham rete ad terram, O magnum numerum piſcium. D. Quot ſunt? P. Enumerabo. Sunt centū quinquaginta tres. D. Mirum eſt, rete non eſſe ruptū. I. Venite pranſum. Veſcimini hoc pane, & piſce. Simon Iohannides, diligis me plus quam hi? P. Etiam Domine, tute ſcis quàm te amē. Ie. Paſce agnos meos: Simon Iohannides, diligis me? P. Etiam Domine, tute ſcis vt te amem. Ie. Paſce oues meas. Simon Iohannides diligis me? Pe. Domine tu omnia ſcis, tu noſti quàm te amem. Ie. Paſce oues meas, ſimul & hoc accipe: Cùm eſſes iuuenis, ipſe te cingebas, & ibas quò volebas: ſed cùm ſenueris, alius te, cum manus extenderis, cinget, & ducet quò noles. Sequere me. P. Hic autem quid? Ie. Si eum volo manere, donec reueniam, quid ad te? Tu modò ſequere me.

SENTENTIA.

Iubente Chriſto qui piſcatur, fœliciter piſcatur, id quod de hominibus ſecundum ſpiritum accipiendum eſt. Qui Chriſtum amat, huic Chriſtus oues commendat. Diſcipuli eadem conditio eſt, quæ magiſtri.

LINGVÆ. Act. 2.

ARGVMENTVM.

Quum Chriſti diſcipulos nouis linguis loquentes Iudæi putarent ebrios eſſe: Petrus ad eos orationem habens, demonſtrat illud eſſe donum ſpiritus ſancti à Chriſto in vitam excitato effuſi. Hoc audito, illi pœnitentiam agunt, & in Chriſti nomine lauantur.

Iudei, *Petrus.*

N*Onne omnes hi, qui loquuntur, Galilæi ſunt? Alius Sunt. I. Ecquid eſt, quod noſtrū quiſq; vernacul ſibi*

ſibi linguam audiat? Parthi, Medi, Elamitæ, Meſopotamiæ incolæ, & Iudeæ, & Cappadociæ, Pontique, & Aſiæ, & Prygiæ, & Pamphiliæ, & Ægypti & eius Libiæ partis quæ eſt ſecundum Cyrenem, & peregrinantes Romani, tum Iudæi, tum aduentitij, Creteſeſq; & Arabes, audimus eos rerum diuinarum amplitudinem noſtris cuiuſque linguis eloquentes. Hoc quidem iam non humanum eſt. Ecquidem ſic obſtupeſco, vt neſciam, vigilemne, an ſomniem. Quid hoc rei eſt. Al. Bacchi agitatio eſt. O Bacche, pater eloquentiæ. I. Quid ais? Al. Vini pleni ſunt, mera temulentia eſt. Vnde enim tam multas linguas, tam diuerſas, tam repentè didiciſſent? P. Viri Iudæi, & Ieroſolymæ incolæ omnes, attendite, & mecum quæ dicam recognoſcite. Non ſunt hi temulenti, quemadmodum vos arbitramini (eſt enim hora diei tantum tertia) ſed vigit illa vatis Ioelis prædictio: vltimis autem temporibus (inquit Deus) hunc hominum genus meo ſpiritu perfundam, ita vt veſtri filij filiæq; vaticinentur, & iuuenes viſis, & ſenes inſomnijs edoceantur. Quinetiam ſerui & ancillæ tunc meo ſpiritu delibuti vaticinabuntur. Sed id ſignis quibuſdam præſignificabo, tum ſuprà in cœlo, tum infrà in terra, videlicet ſanguine, & igne, & fumido vapore. Ipſe ſol tenebris obducetur, & luna ſanguine, antequam domini magnus ille & inſignis dies veniat. Quiſquis autem Domini nomen innocauerit, euadet. Audite verba hæc, viri Iſraelitæ. Ieſum Nazarenum, at quem virum? Qui vobis à Deo repræſentatus eſt portentis, miraculis, ſignis, quæ per eum Deus in medio veſtrum edebat, vt ſcitis: hunc vos definito Dei conſilio & prouidentia traditum, hominum impiorum

opera comprehenſum, ad palũ alligatum ſuſtuliſtis: quẽ Deus ereptũ ex mortis doloribus, in vitam reuocauit, quatenus fieri non poterat vt à morte teneretur. Dauid enim dicit de eo, propoſitum mihi dominũ ob oculos ſemper habeo: eòque mihi dextero, nulla re commoueor, nec verò ſolum mentis atq; animi lætitia geſtio, verùm etiam ipſe corpore fidenter perſto: quod tu animam meam apud inferos non deſeres, nec permittes vt is qui tibi ſua pietate placet, interitu deleatur: ſed me viam vitæ docebis, mihiq; cumulatiſſimam apud te voluptatem præſtabis. Si licet apud vos, viri fratres, liberè de ſummo patre Dauide loqui, is & vitam finiuit, & ſepultus eſt, & eius monumentum apud vos ad hoc tempus extat. Sed cùm vates eſſet, & ſciret Deum ſibi iurauiſſe, ſeſe ex fœtu lumborum eius, quod ad humanam conditionem pertinet, ſuſcitaturum Chriſtum, & in eius ſolio collocaturũ, preſcius Chriſti reſurrectionis dixit, eius neq; animam apud inferos relinquendam neque corpus interitu eſſe delendum. Hunc Ieſum ſuſcitauit Deus, cuius nos omnes teſtes ſumus. Is Dei dextra elatus, & promiſſum ſancti ſpiritus à patre conſecutus, effudit hoc quod vos nunc videtis, & auditis. Neque enim Dauid aſcendit in cœlum, ſed is ipſe loquitur ad hunc modum: dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam, donec tuos tibi hoſtes inſtar ſubſellij calcandos tradidero. Hoc igitur pro certo habeat omnis Iſraelis poſteritas, Dominum & Chriſtum factum à Deo eſſe hunc ipſum Ieſum, quem vos crucifixiſtis. Iu. O nos impios: quid agemus viri fratres? Pe. Mutate priſtinam mentem, & abluimini cuncti in nomine Ieſu Chriſti, ad remiſſionem pecca-

cato-

catorũ, & accipietis munus ſancti ſpiritus, ad vos enim pertinet promiſſio, & ad veſtros liberos, & ad omnes remotiores quoſcunque vocauerit Dominus Deus noſter. Quamobrem habete curam ſalutis veſtræ, & eripite vos ex hoc peruerſo hominum genere. l. Bene & liberaliter dicis, & nobis omninò ſic placet. Eluamur.

SENTENTIA.

De ſpiritualibus carnaliter iudicant carnales.

CLAVDVS. Act. 3.

ARGVMENTVM.

Claudum ſanant Petrus & Iohannes. Deinde concurſu facto populi, Petrus ad populum de Ieſu (in cuius nomine fuerit ſanatus ille) verba facit. Hic ſuperueniunt ſectæ doctorum, & apoſtolos in vincula dant.

Claudus, Petrus & Iohannes, Populares, Sacerdotes, & Antiſtites fani, & Sadducæi.

RESpicite hunc miſerum claudum, viri optimi, quem mater claudũ peperit, ita vt nunquam ſeſe pedibus potuerit ſuſtinere. Date mihi aliquid honoris & amoris Dei gratia, vt vobis Deus ſeſe viciſſim benignũ præbeat. P. Aſpice nos. Neq; argentũ mihi, neq; aurum eſt, ſed quod habeo hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. C. O mirum miraculum! Vt mihi roborati ſunt pedes! Vt nunc firmiter incedo! O quam dulce eſt, conſecutum eſſe bona, quibus carueris! Ago tibi gratias Deus optime maximè, cuius tanto ſum beneficio ſanatus. Vah quam iuuat ingredi & ſalire? Po. Nonne hic eſt mendicus ille claudus, qui ſolebat pro foribus templi ſedens mendicare? Al. Planè is eſt: nec poſſum ſatis mirari, hunc tam expeditè nunc ingredi, qui anteà loco ſe mouere non poſſet. Po. Videor mihi ſomniare. Subſequamur eum, ingreditur in porticum Solomo-

nis. Pe. Quanta huc concurrit multitudo? Quid hoc admiramini, viri Iſraelitæ, aut quid nos intuemini, quaſi priuatis viribus, aut pietate effecerimus, vt hic incederet? Deus Abrahami, & Iſaaci, & Iacobi patrum noſtrorum, illuſtrauit puerum ſuum Ieſum, quem vos in conſpectum Pilati adductum repudiaſtis, cùm ille abſoluendum iudicaſſet. At vos ſancto innocente repudiato, petiſtis hominem homicidam vobis condonari, & vitæ authorem occidiſtis, quem Deus à mortuis excitauit. Cuius nos teſtes ſumus, eiuſque nominis fiducia, hic quem videtis & noſtis, corroboratus eſt, & illius confidentia integerrimam valetudinem in veſtro omnium conſpectu conſecutus. Et nunc fratres, ſcio vos per imprudentiam feciſſe, vt etiam veſtros principes: ſed Deus, qui tot ſuorum vatum voce prædixerat, paſſurum eſſe Chriſtum, ea hoc modo perfecit. Quamobrem reuertimini ad ſanitatem, vt deleantur veſtra peccata, donec recreationis tempora veniant à Domino, cùm prænunciatum vobis Ieſum Chriſtum mittet: quem oportet cœlo contineri, vſque ad tempora inſtaurationis omnium, quæ Deus tot ſuorum ſanctorum voce vatum iam olim prædixit. Moſes enim maioribus noſtris ita dixit. Vatem vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter ex veſtra conſanguinitate, mei ſimilem: ei parebitis ad omnia quæ vobis dicet. Quod ſi quis vati illi dicto audiens non fuerit is ex numero hominũ tolletur. Eodẽ modo tam multi vates, qui à Samuele deinceps fuerũt, qui hæc tẽpora prædixerunt, & tanto ante denunciarunt. Vos eſtis ex vatibus orti, & in eo fœdere comprehenſi, quod percuſſit Deus cum maioribus noſtris, cùm diceret Abrahamo, per

eius

eius ſemen fœlicitatem conſequuturas omnes orbis terrarum nationes. Ad vos primum Deus ſuſcitatum puerum ſuum Ieſum miſit, qui vobis fœlicitatem afferret, ſi modo veſtrum vnuſquiſq; à ſuis vitijs deſciſceret. Sac. Enimuerò iam ferendum non videtur, tantam eis licentiam dari, vt populum publicè doceant. Nam quid futurum eſt? S. Quid? Niſi vt nobis relictis, omnes ad eos tranſeant? Nam quod reſurrectionem mortuorum per neſcio quem Ieſum futuram prædicant, facile animos imperitæ multitudinis in ſuam ſententiam pertrahunt. An. Itaque maturè occurrendum huic malo eſt, comprehendite eos ſatellites, conijcite hos nugatores in vincula. Hæc illi nocte garriant, cras nobiſcum ſeriò diſputaturi, non iam cum indoctis rationem habebunt, quos poſſint facilè ſeducere: ad pontifices eis, & principes, & ſenatores, & ſcribas veniendum erit, qui eorum argutias vehementius refutabunt. Nam plebem quidem habent ad omnia ſequacem.

SENTENTIA.

Chriſti nomen eſt omnipotens. Veritati ſolent inuidere & aduerſari docti huius mundi.

PRIMATES. Act. 4.

ARGVMENTVM.

Petrus & Iohannes de ſanato claudo apud primates cauſam dicunt, & illis interdicentibus ne deinceps Ieſum doceant, obtēperaturos negant.

Senatores, Petrus, & Iohannes, Primates, Annas, Chaphas.

QVanam poteſtate, & cuius nomine hoc feciſtis? P. Si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, principes populi, & Iſraelitarum ſenatores, quanam re ſanatus ſit: hoc vobis omnibus, cun-

Et og. Iſraelitarum populo, notum eſſe volumus, ſanatum eſſe in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quē à vobis crucifixum Deus à mortuis excitauit. Per eum hic aſtat in veſtro cōſpectu ſanus. Hic eſt lapis à vobis ædificantibus reiectus, qui adhibitus eſt ad caput anguli, nec eſt in vllo alio ſalus, nec vllū aliud nomen eſt ſub cœlo hominibus datum per quod nobis liceat ſeruari. P. Hoc ſupra omnia mira mirabile eſt, homines illiteratos & idiotas tā confidenter & ſcitè loqui. S. Atqui erant hi Ieſu comites, & hic homo verè ſanatus adeſt. Iubeantur exire paulisper è concilio, vt hac de re inter nos conſultemus. Exite paulisper. Quid faciemus hominibus his? Nam conſpicuum ab eis miraculum editum eſſe, omnibus Hieroſolymæ incolis manifeſtum eſt, nec poſſumus negare. C. Ita eſt. Sed ne hæc res in vulgus dimanet latiùs, minemur eis acerrimè, ne ampliùs hoc de nomine cuiquam mortalium verbum faciant. Nam qua ratione in eos animaduertamus, non video. Omnis populus hac de re Deum laudat: homo cui tam difficili in re tam præſens auxilium oblatum eſt, annum agit ſupra quadragiſſimum, eſtque omnibus notiſſimus. A. Bene mones. Intromittantur. Ce. Attendite Galilæi. Interdicitur vobis, ne omnino vocem mittatis, néue doceatis nomine Ieſu. Pe. & Io. Vtrum æquum ſit & Deo probari poſſit, vobis obtemperare potiùs quàm Deo, vos videritis. Nos quidē non poſſumus quæ vidimus, & audiuimus, non dicere. C. Vos niſi malo coacti, rectè facere neſcitis. Sed niſi parebitis, veſtræ contumaciæ pœnas acerbiſſimas luetis.

SENTENTIA.

Beneficia diuina pro maleficijs habent primates orbis, veritatemque prædicari

prædicari non patiuntur. Veritatem ſuam celauit Deus ſapientes & literatos, eamque patefecit paruulis. Deo magis obediendum eſt, quàm hominibus.

GAMALIEL. Act. 5.

ARGVMENTVM.

Cum fuiſſent Petrus & Iohannes ex vinculis diuinitus liberati, primates, eo cognito, illos euocant, & illi doctrinæ ſuæ cauſam dicunt, Tum Gamalielis ſuaſu dimittuntur.

Apparitores, Antiſtes fani, Quidam, Pontifices, Sacerdos, Petrus, Gamaliel.

CArcerem quidem inuenimus clauſum diligentiſſimè, & custodes foris ante ianuam aſtantes: ſed vbi aperuimus, neminem intus inuenimus. An. Videor videre rerum naturam inuerti. Nunquam huiuſmodi monſtra, ne fando quidem, audita ſunt. Quid? Egreſſoſne eſſe clauſo carcere? Q. Homines illi, quos vos in cuſtodiam dediſtis, ſunt in fano, & ibi populum, docent. An. Hæc ſunt eiuſmodi, vt quemuis de mente deijciant. Sequimini me, apparitores: adducã eos in conſilium. Po. Sed ſine vi: etenim concitares in nos vulgi ſeditionem, & ſtatim ad ſaxa veniretur, nam magnum eſt plebis in eos ſtudium. S. Niſi prouidemus, actum de nobis eſt, iam nullo in pretio ſumus, omnium oculi in eos ſunt coniecti? Proſpiciendum aliqua ratione eſt. An. Ecce homines. Po. Nonne vos vetuimus iſto nomine docere? Atqui repleuiſtis Hieroſolymam doctrina veſtra, & vultis in nos illius hominis ſanguinem deriuare. Pe. Parendum Deo magis eſt, quàm hominibus. Deus maiorum noſtrorum Ieſum ſuſcitauit, quem vos in patibulo ſuſpenſum interfeciſtis. Hunc Deus ductorem & ſeruatorem, ſua dextera extulit, vt per eum Iſraelitis ad ſaniorem viuendi

rationem reuerſis, veniam daret peccatorum. Et nos ſumus ei teſtes harum rerum nec non ſacer ille ſpiritus, quo Deus ei obedientes afflauit. Po. O audaciſſimos impoſtores. Quid agimus, viri? Quin de his pœnas ſumimus? G. Iubete ſi placet, eos pauliſper foras diſcedere. Conſiderate, viri Iſraelitæ, de hominibus his, quid eis ſitis facturi. Superioribus diebus extitit Theudas quidam qui ſeſe iactabat eſſe aliquem, cum quo homines ad numerũ quadringentorũ ſeſe coniunxerũt. Is occiſus eſt, & quotquot ei parebant, diſſipati, & ad nihilũ redacti. Poſt eum extitit Iudas Galilæus, tẽpore profeſſionis, multũq; ad ſeſe hominum traduxit: ſed & is perijt, & omnes qui ei obtemperabant, profligati ſunt. Nunc quoq; vos ſummoneo, vt vobis ab his hominibus temperetis, eoſq; miſſos faciatis. Nam ſi hoc conſilium & opus ab hominibus eſt, diſſoluetur: ſin à Deo eſt, id diſſoluere non poteſtis, niſi forte vultis videri Deo repugnare. An. Non male conſulit Gamaliel. Po. Vt mihi quidem videtur. Sed euocemus homines, eoſq; virgis cadamus, & vetemus vllam Ieſu nominis mentionem facere.

SENTENTIA.

Nihil eſt ad veritati credendum durius primoribus huius mundi. Boni conſiliarij maxima eſt vtilitas. Qui Dei operi repugnat, Deo repugnat.

STEPHANVS. Act. 6.

ARGVMENTVM.

Accuſatus impietatis Stephanus, cauſam dicit tanto ſpiritu, vt ei reſiſtere non valentes Iudæorum primi, eum lapident.

Teſtes, Pontifex, Stephanus, Senatores, Scriba.

HIc homo non deſinit impiè contra hunc religioſſimi locum, & contra legem loqui. Etenim audiuimu eum dicere, Ieſum Nazarenum euerſurum eſſ hun

hunc locum, & traditos nobis à Moſe ritus mutaturum. P. Sunt ne iſta vera? St. attendite fratres & Patres. Deus glorioſus apparuit patro noſtro Abrahamo cùm eſſet in Meſopotamia, antequam Charræ degeret: eique mandauit, vt ex ſolo natali digrederetur, veniretque in terram quam ipſe ei oſtenderet. Tum ille ex terra Chaldæa profectus Charræ habitauit, vnde eum (mortuo eius patre) Deus in hanc terram tranſtulit quam vos nunc incolitis, in qua nullam ei poſſeſſionem tradidit, ne veſtigium quidem pedis: & tamen promiſit, ſeſe ei poſſeſſionem daturum, & eius poſt eum ſoboli, cùm liberos non haberet. Loquutus eſt autem cum eo ad hunc modum: eius poſteros peregrinos fore in terra extraneorum, eorumque ſeruitutem & iniurias per quadringentos annos perpeſſuros. Sed illam ego gentem cui ſeruient (inquit) vlciſcar: exibuntque poſteà, & me hoc ipſo in loco adorabunt, eamque rem, inito cum eo circumciſionis fœdere firmauit. Is genuit Iſaacum, eum octauo dei circumcidit: Iſaacus Iacobum, Iacobus duodecim ſummos patres. Summi patres inuidia adducti, Ioſephum in Ægyptum ducendum vendiderunt. Sed adfuit ei Deus, eumq́ ex omnibus anguſtijs eripuit, & effecit, vt Pharao Ægpti rex ei ſua ſibi ſapientia commendato, totius Ægypti, totiuſque ſuæ familiæ principatum traderet: cum autem orta fame in omni Ægypto & Chananæa, patres noſtri in magna eſſent difficultate cibaria: Iacobus, qui audiuiſſet frumentum eſſe in Ægypto, eos illo ſemel atq́ iterum dimiſit: eſtq́ Ioſephus altero itinere à fratribus ſuis agnitus, eiuſque genus Pharaoni declaratum. Tum Ioſephus patrem ſuum Iacobum, & familiam

omnem ad homines ſeptuaginta quinq́ʒ accerſiuit. Deſcendit igitur Iacobus in Ægyptum: vbi cum vitam finiuiſſet, ipſe & patres noſtri tranſlati ſunt Sichemã, & in ſepulchreto poſiti, quod ibi Abrahamus argenti precio à filijs Emoris emerat. Interea propinquante promiſſi tempore, de quo Deus Abrahamo iurauerat, creſcebat populus in Ægypto multiplici numero: donec extitit rex alius, qui Ioſephum non nouerat. Is noſtrum genus fruſtrari conatus, patres noſtros eouſque afflixit, vt etiam fœtus eorum exponi curaret, ne conſeruarentur. Quo quidem tempore natus eſt Moſes, vir Deo acceptus, qui domi paternæ tres menſes enutritus, cum tandem expoſitus eſſet, ſublatus eſt à filia Pharaonis, & ab ea pro filio educatus: fuitq́ʒ Moſes in omnibus Ægyptiorum diſciplinis eruditus, & dictis factiſque potens. Cumq́ʒ iam quadrageſimum ætatis annum compleret, venit ei in mentem conſanguineos ſuos Iſraelitas viſere, cumque vidiſſet quendam iniuria affici, eum defendit, eiuſq́ʒ iniuriam, cæſo AEgyptio, vltus eſt. Arbitrabatur autem conſanguineos ſuos intelligere. Deum ipſis per ipſum ſalutẽ dare, quod illi non intelligebant. Poſtero die conſpicatus eos contendentes, pacem inter eos conciliare ſtudebat, conſanguineos eſſe commemorans, cur alius alij noceret? Sed qui alteri faciebat iniuriam, eum repulit, quærens quis eum principem & iudicem in eos conſtituiſſet, Num ſe vellet interficere quo modo pridie interfeciſſet AEgyptium? Ex eo dicto Moſes aufugit, & in terra Madianitarum peregrinus fuit, vbi filios duos genuit. Paractis autem quadraginta annis, apparuit ei in ſolitudine montis Sina, genius Domini in flamma & ardore rubi. Quo

ſpecta-

ſpectaculo admiratus, cum ad viſendum accederet: audita domini ad eam vox huiuſmodi eſt. Ego ſum deus patrum tuorum, Deus Abrahami, Deus Iſaaci, & Deus Iacobi. Hic cum tremefactus Moſes non auderet intueri. Detrahe tibi (inquit ille) calceos de pedibus, nam locus in quo tu ſtas, ſacer eſt. Vidi afflictionem populi mei, qui eſt in AEgypto: eorumque gemitu audito, ad eos liberandos deſcendi. Itaque volo mittere te in AEgyptum. Hunc Moſen, quem illi repudiauerant, quærentes quis eum principem & iudicem conſtituiſſet: hunc ipſum Deus principem & liberatorem miſit ductu genij, qui ei in rubo apparuerat. Hic eos eduxit, miraculaque fecit, & prodigia, tum in AEgypto & mari rubro, tum in deſerto, annis quadraginta. Hic eſt Moſes ille, qui dixit Iſraelitis. Dominum Deum ipſorum vatem eis ex eorum conſanguinitate ſuſcitaturum ipſi Moſi ſimilem, cui parerent. Hic ille eſt, qui in multitudine fuit in deſerto cum genio, qui cum eo locutus eſt in monte Sina, & cum maioribus noſtris, qui vitalem accepit doctrinam, quam nobis traderet: cui noluerunt dicto audientes eſſe maiores noſtri, ſed eo reiecto, animis ſeſe in AEgyptum conuerterunt, & ab Aarone petiuerunt, vt ſibi faceret deos qui ſe antecederent. Nam Moſi illi, à quo eſſent ex AEgypto educti, ſeſe neſcire quid accidiſſet. Itaque vitulum tum fecerunt, & ſacrificium ſtatuæ peregerunt, delectati operibus manuum ſuarum. Et Deus auerſus, eos ſiuit prolabi ad cultum aſtrorum, quemadmodum in vatum monumentis ſcriptum eſt: Nunquid mihi victimas, & ſacrificia obtuliſtis quadraginta annis in deſertis, poſteri Iſraelis? An non adhibuiſtis tabernaculum Molochi, &

ſidus dei veſtri Romphanis: Quæ vos ſimulachra feciſtis ad adorandum, ob quæ ego transferā vos vltra Babylonem. Tabernaculum oraculare habuerunt maiores noſtri in deſertis, ſicut præſcripſerat is qui Moſi rationem eius faciendi oſtendit. Quod ab illis acceptum, eorum ſucceſſores vnà cum Ioſua introduxerunt tum cum inuaſerunt in fines earum gentium, quas Deus eorum aduentu exterminauit: donec ventum eſt ad tempora Dauidis: qui viſus Deo fauente, voluit domicilium inuenire Deo Iacobi. Salomon autem ædem ei ædificauit. Sed non in templis manufactis habitat ſupremus ille, quemadmodum dicit vates: Cœlum mihi ſedes eſt, & terra pedibus eſt ſubſellum: Quam mihi vos domum extruetis (inquit Dominus) aut quis mihi locus requietis erit? Nonne mea manus fecit iſta omnia? Pertinaces & animo & auribus incircumciſi: vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis, & vos & maiores veſtri. Nam quem illi vatum non ſunt inſectati? An non eos necuerunt, qui aduentum iuſti prænunciauerunt? Cuius vos modo proditores fuiſtis, & interfectores: qui geniorum adminiſtratione acceptam legem non ſeruaſtis. Po. Dirumpor pre iracundia. Hunccine tam arroganter? St. Ecce autem video cœlos apertos, & filium hominis Deo ad dexteram aſtantem. Se. & Sc. O impudentiam. Quid eum audimus amplius? Inuadamus eum vniuerſi, eyciamus eum ex vrbe. Agite iam lapidetur. Vos teſtes, veſtrum eſt, initium facere lapidationis, ſuſtinete partes veſtras. T. Nos verò perlibenter. Atq; vt ſimus expeditiores, hic apud te, adoleſcens veſtimenta noſtra deponemus. Se: Quid cunctamini? Ferite, ferite, etiam atque

etiam

etiam geminate. Vos omnes cooperite hunc lapidibus, conijcite vniuerſi, iacite grandine denſius. St. Domine Ieſu accipe ſpiritum meum. Sc. Properemus, obruamus eũ lapidibus. St. Domine, noli in hos vindicare hoc facinus.

SENTENTIA.

Veritatem impietatis loco habent rectores huius ſeculi. A quibus veritate vincuntur, eis vim inferunt. Sic pugnant rectores tenebrarum huius mundi.

CORNELIVS. Act. 10.

ARGVMENTVM.

Accerſitus à Cornelio Centurione Petrus cum de Ieſu docet, & in eius nomine lauat.

Cornelius, Petrus.

AVdiui modò intus aduenire eum, quem curaui accerſendum. Itaq; ei exeo obuiam. O ſalue multum mi. P. Ah, quid agis? Surge, quid me ita accidis? Ego quoq; homo ſũ, ne tu me diuinis honoribus afficias. Ingrediamur. Quinam ſunt iſti, quos hic conueniſſe video? C. Mei ſunt cognati & neceſſarij atque amici, quos huc iuſſi conuocari. P. Vos ſcitis, vt nefas ſit homini Iudæo hærere, aut congredi alicui extero. Sed me Deus docuit neminem profanum aut immundum cenſere hominem. Quamobrem accerſitus, nihil dubitaui venire. Nunc ſcire velim quam ob cauſam me accerſiueris. C. Quarto abhinc die, ad hanc horam eram ieiunus, & domi meæ hora nona precationes faciebam. Ecce autem vir quidam extitit in meo conſpectu, veſte ſplendida, & tua (inquit) precatio, Corneli, exaudita eſt, tuaque miſericordia & benignitas Deo in memoria inſedit. Mitte ergo Ioppen, accerſitum Simonem cognomine Petrum (is diuerſatur apud Simonem coriarium ad mare) qui vbi aduenerit colloquetur tecum. Ego continuò

miſi adte & tu rectè feciſti, quòd veniſti. Nunc nos omnes in Dei conſpectu adſumus, ad audienda omnia tib à Deo mandata. P. Re ipſa comperio, nullum Deo perſonarum eſſe diſcrimen, contraq́; apud omnes nationes, qu eum metuunt, vitamque innocenter inſtituerunt, ei eſſ acceptos. Omnium ſumma eſt in diſciplina, qua curauit erudiendos Iſraelitas, quos læto pacis nuncio affecit per Ieſum Chriſtum. Vos ſcitis quæ res acciderit per totam Iudæam vſque à Galilæa, poſt lotionem quam publicauit Iohannes: de Ieſu loquor Nazareno, ſacro Dei numine, & potentia prædito: qui vltrò citroq́; comeans, multa multis beneficia conferebat, omneſque ſanabat, quotquot à Veioue illo diuexabantur: quippe cum Deus ei adeſſet. Et nos teſtes ſumus omnium quæ fecit cum in reliqua Iudæa, tum Hieroſolymis. Quem ipſi Iudæi palo affixum ſuſtulerunt: cum Deus tertio die in vitam reuocauit, & manifeſtò oſtendit, non vulgo, ſed nobis deſignatis diuinitus teſtibus: qui quidem cibum potionẽq́; ſumpſimus, cum eo poſtquam à morte reuocatus eſt. Ac munus ab eo aſſignatum habemus, vt vulgo prædicemus & teſtificemur, eum viuentium eſſe, mortuorumq́; iudicem à Deo deſtinatum. Hunc omnes vates teſtantur eum eſſe, per cuius nomen veniam peccatorum conſequantur, quotquot ei confidunt. Sed quid hoc nouæ rei eſt. Numine corripiuntur omnes qui me audiunt, & iam diuerſis linguis loqui incipiunt. Nunquid cauſa eſt cur minus aqua abluantur, qui eodem nobiſcum numine afflati ſunt. Abluantur ſane nomine Domini.

SENTENTIA.

Nullius conditionis hominem non admittit Chriſtus. Apud omnes nationes, quicunq; Deum metuunt innocenterq; viuunt, Deo accepti ſunt.

CIRCVM-

CIRCVMCISI. Act. 11.

ARGVMENTVM.

Reprehenſus à Chriſtianis Iudæis Petrus, quòd cum Cornelio extraneæ gentis homine congreſſus fuiſſet, cauſam dicit & obtinet.

Chriſtiani, Petrus.

NOs quidem factum tuum probare nullo pacto poſſumus, vt libere loquamur. P. Quodnam id eſt tandem? C. Quod homines præputio præditos conueniſti, & cum eis cibum cepiſti. P. Si vobis videtur, rem omnem, prout ſeſe habet, enarrabo: vos ea audita, iudicabitis. C. Placet, enarra. P. Cum in oppido Ioppa orarem, viſus ſum mihi videre (cùm eſſem extra me raptus) vas quoddam deſcendens, quaſi linteum magnum, quod quatuor capitibus de cœlo demiſſum, ad me vſque peruenit. Id cùm attentus contemplarer, vidi quadrupeda terreſtria, & feras, & reptilia, & aereas volucres, ſimulq́ vocem audiui dicentem mihi: Agè Petre, macta & veſcere. Tum ego: Minime, Domine. Nihil enim vnquam immundum aut impurum, per os meum intrauit. At illa vox iterum de cœlo inquit: Quæ Deus purgauit, tu ne pollue. Idque ter factum eſt, & tum demùm omnia in cœlum ſubducta ſunt. Tum continuò præſtò fuerunt tres homines in ea domo, in qua eram, ad me Cæſarea miſſi. Cum his vt abiecta omni cunctatione congrederer, diuino afflatu admonitus ſum. Iuerunt vnà mecum ſex fratres hi, ac nobis hominis domum ingreſſis renunciauit ille, vt genium domi ſua vidiſſet aſtantem & ſibi præcipientem, vt mitteret Ioppem homines, qui accerſerent Simonem cognomine Petrum: ex quo ea audiret, quæ & ipſi eſſent & ipſius toti familiæ ſalutaria. His cum ego loqui cepiſſem, illi diuino afflatu correpti ſunt, quemadmodum

& nos fuimus principio. Tum recordatus ſum illud Domini dictum, quo dixerat. Iohannem quidem abluiſſe aqua, ſed nos ſpiritu ſacro ablutum iri. Quod ſi eodẽ illos munere affecerat Deus, quo nos, cùm in Ieſu Chriſti domini fidem veniſſemus: ego quis eram vt poſſem obſiſtere Deo? Ch. Iam nihil addimus: ſed gratias Deo agimus, qui etiam exteris per vitæ caſtigationem aditum ad vitam patefecerit.

SENTENTIA.

Imitanda eſt Petri modeſtia, qui quod diuino iuſſu fecerat, eius tamen cauſam hominibus reddere non dedignatur. Quos Deus admittit, eos repudiare nemo debet.

RHODE. Acto. 12.

ARGVMENTVM.

Eductus diuinitus ex carcere Petrus, Chriſtianis narrat, quemadmodum fuerit eductus.

Petrus, Rhode, Chriſtiani.

APerite mihi has fores aliquis R. neſcio quis pulſat oſtium, prouiſo quis ſit. Pe. Ecquis mihi aperit tandem? R. Petrus eſt, Petrus eſt, O me Fœlicẽ: ô populares, ſalui ſumus. Petrus pro foribus veſtibuli ſtat. C. Inſanis R. Minimè verò. Agnoui eius vocem. C. Genius eius eſt. Pet. Heus, heus an expectatis dum ego haſce effringam fores? R. Non auditis eum pulſantem? C. Aperiamus. O mirum miraculum. Tune ergo verus ades Petrus? P. Pax ſit rebus. Audite vt me Dominus eduxerit è carcere. A quater quaternis militibus per vices cuſtodiebar. Cumq; hac nocte dormirem inter duos milites, vinctus duabus cathenis, carceremq́; cuſtodirent ante ianuam cuſtodes, ecce adeſt genius Domini, cuius in aduentu domus ſplendore illuſtrata eſt. Is me pulſato latere expergefactũ iuſſit ſurgere confeſtim, continuoq́; mihi è mani-

è manibus exciderunt cathenæ. Tum ille: præcinge te inquit, & indue ſandalia. Atq; ita feci, iuſſuſq; amicire pallium, & eum ſequi parebam: cùm iam egreſſus nondum intelligerem rem veram agi, ſed mihi viſum cernere viderer. Et iam prætergreſſi primos & ſecundos cuſtodes, venimus ad portam ferream, qua itur in vrbem, quam vltro nobis patefactã egreſſi, proceſſimus vicum vnum, atq; ibi me reliquit ille. Tum ego vbi ad me redij, apertè intellexi, eũ à Domino miſſum eſſe ad me, ex Herodis manu, & tanta Iudæi populi expectatione, eripiendum. Hæc vobis Iacobo & fratribus nũtiabitis. Mihi aliò cõcedendũ eſt.

SENTENTIA.

Deum nulli carceres nullæ cathenæ prohibent, quo minus liberet ſuos. Quos liberare vult Deus, tenere nemo poteſt.

PHILOSOPHI. Act. 17.

ARGVMENTVM.

Paulus Athenis de Deo, & Chriſto, & reſurrectione loquutus, à Philoſophis deridetur, à Dionyſio Areopagitâ admittitur.

Stoici, Epicurei, Paulus, Dionyſius.

POſſumuſne ex te ſcire, quæ ſit iſta tam noua doctrinã quam affers? Nam inaudita quædam noſtris auribus affers. Ieſum neſcio quem nouum Deum, & alteram vitam prædicans. Hæc qualia ſint, velimus ex te diſcere. P. Video vos omnino Athenienſes, paulo ſuperſtitioſiores. Nam cùm præteriens veſtra ſpectarem ſacra, aram quoq; offendi, in qua inſcriptum inerat, ignoto Deo. *Eum vobis ego Deum, quem ignorantes colitis annuncio. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo conſtant, cùm ſit cœli terraq; Dominus, nõ habitat in templis manufactis: nec hominum manibus colitur, quaſi vlla re egeat, qui ipſe omnibus, vitam ſpiritum, omnia denique conferat: quique ductum ex vnius ſanguine omne ho-*

minum genus, in omni terræ ſolo collocauerit: quibus ſtatuta viuẽdi tempora, certosq́ inhabitandi terminos præfiniunt, vt ſuum dominum quærerent, ſi fortè peruestigare & inuenire eum poſſent; cùm tamen non procul abſit ab vnoquoq́ noſtrum: cùm per eum viuamus, moueamur, & ſimus (vt quidam etiam veſtrorum poëtarum dixerunt) Eius enim genus ſumus. Quod ſi genus ſumus Dei, nõ debemus exiſtimare, auro aut argento, aut lapidi arte & induſtria humana cælato, numen eſſe ſimile. At nunc omiſſis ignorantiæ temporibus, Deus omnibus, vbiq́ hominibus denunciat, vt vitam corrigant. Statuit enim diem in qua vniuerſos homines cum ſumma æquitate iudicaturus eſt, per virum quendam, per quem id facere decreuerat: quem dum à morte reuocauit, certam eiuſdem conditionis adipiſcendæ ſpem fecit omnibus. E. Feſtiuum nugatorẽ, qui hîc nobis homines morti eripit. S. De hoc ſatis in præſentia; aliâs te de eadem re audiemus. D. At ego ita affectus ſum tua oratione, peregrine, vt iam nihil dubitẽ quin ita ſit: ſtatuiq́ à te non diſcedere (ſi tibi moleſtum non eſt) niſi iſta doctrina, quantum ſatis eſt, inſtructus. P. Mihi verò nihil iucundius fieri poteſt, quam & tecum & cum omnibus ita animatis ea communicare, quæ diuinitus edoctus, paſſim diuulgare ſum iuſſus.

SENTENTIA.

Mundana ſapientia diuinam pro ſtultitia habet. Deus ex ſuis operibus, ſicut opifex, cognoſcitur,

LYSIAS. Act. 22.

ARGVMENTVM.

Comprehenſus in templo Paulus à Iudæis illis eripitur à Lyſia tribuno, eiuſque permiſſu apud Iudæos cauſã dicit. Sed illis tumultuantibus Lyſias cum virgis cædi iubet, verum ubi ciuem Romanum eſſe cognouit, ſoluit.

Iudæi, Lyſias, Paulus, Centurio.

Succur-

SVccurrite viri Iſraelitæ. Hic eſt homo ille, qui contra populum, legem, & locum hunc omnes vbique docet. Quin etiam Græcos introduxit in ſacrum, & ſanctũ hunc locum profanauit. Al. Extrahamus eum è fano, interimamus eum. Quid expectamus? Iam pridem debuit interfici. Quod ſi factum eſſet, has turbas euitaſſemus. Al. Vapula, homo ſeditioſe. Hic vos te ictibus trucidabimus, Hem tibi. Al. Deſinamus hunc verberare populares: nam video huc venire tribunum cum militibus. L. Vnde tam ſubito tanta orta eſt ſeditio? Eho hiccine in cauſa eſt? Comprehendite hunc milites, & ei inijcite cathenas. Quiſnam eſt? Aut quid fecit? Tacete clamoſi homines. Poſſumne ex vobis ſcire, quidnam commiſerit? Alius aliud neſcio quid clamat. Nihil intelligo, abducatur in caſtra. Quæ (malum) hæc tanta violentia eſt? Hic iam, credo, opprimemur in turba. I. Interime eum. P. Licetne mihi te alloqui. Ly. Sciſne Græcè? Nonne tu es Ægyptius ille, qui ſuperioribus diebus concitata ſeditione, eduxiſti in ſyluas illa quatuor millia hominum ſicariorũ? P. Ego homo ſum Iudæus, Tarſenſis, ciuis non obſcuræ Ciliciæ ciuitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui L. Permitto. P. Audite meam hanc ad vos defenſionem fratres & patres. Ego homo Iudæus ſum. Tarſi in Cilicia natus, & in hac vrbe educatus ad pedes Gamalielis, patris legibus accuratè inſtitutus, & Dei cupidus, quemadmodum vos omnes eſtis hodie: qui hanc viuendi viam ſum capitaliter inſectatus, viros ſimul & mulieres conſtringendo, & in carcerem conijciendo. Teſtis eſt mihi Pontifex, totuſq; ſenatus, à quibus etiam epiſtolas ad fratres acceperam, & Damaſcum proficiſce-

bar, eos quoque qui ibi eſſent, vinctos Hieroſolymam ad ſupplicium adducturus. Sed in eo itinere cùm appropinquarem Damaſco, circiter meridiem, repentè de cœlo multa me lux circumfulſit: & collapſus ad terram vocem audiui dicentem mihi: Saule, Saule, quid me inſectaris? Tum ego: quis es Domine? Atque ille: Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu inſectaris. Qui autem mecum aderant, lucem viderunt illi quidem, & territi ſunt, ſed vocem non audiuerunt alloquentis me. Tum ego. Quid agam, Domine? Et Dominus, ſurge inquit & proficiſcere Damaſcum. Ibi tibi dicentur omnia, quæ te facere ſtatutum eſt. Cumque præ lucis illius ſplendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, perueni Damaſcum. Ananias autem quidam vir pius, & legi conuenienter viuens, teſtimonio omnium illuc habitantium Iudæorum, venit ad me, & aſtans mihi. Saule frater inquit, aſpice. Cumque ego eodem temporis veſtigio in eum intuitus eſſem Deus patrum noſtrorum (inquit ille) deſtinauit te ad cognoſcendum eius voluntatem, & ad iuſtum videndum vocemque ex eius ore audiendam: quoniam teſtis ei futurus es apud omnes homines, earum rerum quas & videris, & audiueris. Et nunc quid cunctaris? Agedum abluere, & inuocato Domini nomine peccata tua elue. Reuerſo autem mihi Hieroſolymam, & in templo oranti, accidit, vt extra me ipſum raptus, viderem eum dicentem mihi: Propera, & Hieroſolyma celeriter exi: non accipient enim tuum de me teſtimonium. Cui ego: Domine inquam: ſciunt ipſi vt ego ſolitus ſim in cuſtodiam dare, & per collegia virgis cædere eos, qui tibi confiderent: vtq; tui cũ teſtis Stephani ſanguis effunderetur,

ego

ego adeſſem, & eius neci conſentiens veſtimenta cuſtodirẽ eorum qui eum interficiebant. Tum ille vade inquit, nam ego te ad procul remotas gentes amandabo. Iu. Tolle iſtum ex orbe terrarum: neq; enim conuenit eum viuere. L. Nihil vnquam tale vidi. Neceſſe eſt grauiorem aliquem eſſe cauſam quæ vniuerſum populum in hunc commoueat. Neque enim ita clamarent, & veſtes deſcinderent, pulueremq; in aërem iacerent. Hæc non ſolent ſine maxima cauſa fieri. Milites intromittite eum in caſtra, & virgis cogite cauſam fateri, propter quam cauſam ita in eum clametur. Cen. Fiet. Diſpolietur iam. & funibus deligetur. P. Licetne vobis hominem Romanum indemnatum verberare? C. Vide quid agas, Lyſia. Nam hic homo Romanus eſt. L. Itane? Adibo eum. Dic mihi, es ne Romanus? P. Etiam L, Ego ipſe magno precio in iſtam ciuitatem ſuſceptus ſum. P. At ego natus ſum L. Deſiſtite milites iam ſatis ſuperque factum eſt.

SENTENTIA.

Iniqui homines veritatem vi opprimere conantur.. Pellitur è medio ſapientia, vbi vi geritur res. Romana ciuitas plus habet authoritatis apud homines, quàm Chriſtiana. Sic fit & hodie ſi cuius præpotentis ciuitatis aut principis authoritate commenderis, locum vbique inuenies. Sin nihil niſi iuſtitiam habes, viliſſimus eris,

ANANIAS. Act. 23.

ARGVMENTVM.

Paulus vinctus Ananiam pontificem acerrimè reprehendit, vt exlegem. Deinde dicens ſe ſperatæ reſurrectionis reum, Phariſæos & Sadducæos inter ſe committit. & ab illis aduerſus hos defenditur.

Paulus, Ananias, Aſſiſtentes, Lyſias, Sadducæi, Phariſæi.

F*Ratres, ego ad hoc tempus, Deo conſcio, optimè mihi conſcius fui, An. Percutiatur eius. P. Percuſſurus eſt te Deus paries incruſtate: Ergo tu ſedes, vt te de me ex*

lege iudices, & contra legem iubes me pulſari? Aſ. Pontifici Dei conuitiaris? P. Neſciebam fratres, eum eſſe pontificem. Scriptum eſt enim: Principi populi tui ne maledicito. Verùm audite fratres, qui in hoc concilio adeſtis. Ego Phariſæus ſum, Phariſæi filius: ſperata reſurrectionis mortuorũ reus ſum. S. Lepidũ nugatorẽ: hoc ſe modo euadere poſſe ſperat. P. Nõ male loquitur: nihil in eo mali video. Quod ſi ſpiritus cũ eo locutus eſt, aut aliquis Genius, ne Deo repugnemus. Sad. Ideo eum defẽditis vos, quia ſe vobiſcũ ſentire clamat. Ph. Nos eum ideo defendimus, quia defenſione dignus eſt. Quid enim cõmiſit? Vultis opprimere inſontes? Sa. Imo vos vultis tueri ſontes? L. Videndũ nobis eſt, ne hic ab iſtis diſcerpatur. Tu iube huc deſcendere exercitũ, vt eis eripiatur, & in caſtra abducatur.

SENTENTIA.

Iniuſtus iudex incruſtatus paries. Pijs proſunt interdum aduerſariorum inter ſe controuerſiæ; quemadmodum inter ſe rixantibus canibus euadunt homines. Si quando tuetur ſimulator pium, id magis ſui, quàm æqui amore facit.

NEPOS PAVLI. Act. 23.

ARGVMENTVM.

Lyſias à Pauli nepote de Iudæorum in Paulum coniuratione certior factus, copias parandas curat, quæ Paulum ad Felicem prætorem tutò perducant.

Centurio, Lyſias, Nepos Pauli.

PAulus, is qui eſt in vinculis, me euocatum rogauit vt hunc ad te adoleſcentulum adducerem: habere enim eum aliquid ad te. L. Cedo mihi manum, adoleſcentule. Dic mihi hîc in occulto, quid habeas quod velis mihi enunciare. N. Iudæi conſtituerunt petere à te, vt cras, in conſilium educas Paulum, quaſi aliquid diligentiùs in eum quæſituri. Sed tu noli eis obtemperare: nam inſideantur ei homines ex eis ſupra quadraginta, qui ſeſe deuoue-

deuouerunt, ſi vel comederent, vel biberent, quin eum interfeciſſent. Et nunc parati, tuum mandatum expectãt. Ly. Laudo te, quod me ſcitè admonuiſti. Diſcedes hinc & nemini hæc indicabis, quæ mihi demonſtrauiſti. Vos duo Centuriones, paratos habete milites ducentos, qui Cæſaream proficiſcantur, & equites ſeptuaginta, haſtatosq; ducentos horam tertiam noctis, & iumenta adhibete, vt eo impoſitum Paulum, ad Felicem prætorem perducant. Ego ad eum epiſtolam ſcribam.

SENTENTIA.

Ficti homines pijs pertinaciſſimè inſidiantur. Sæpè minus eſt in gentibus iniquitatis, quàm in ijs qui ſe Dei populum gloriantur.

TERTVLLVS. Act. 24.

ARGVMENTVM.

Paulum accuſat Tertullus orator, apud Felicem prætorem. Paulus crimina diluit. Felix cauſæ cognitionem differt in aduentum Lyſiæ tribuni, Paulúmque iubet remiſſiùs cuſtodiri.

Felix præſes, Tertullus orator, Paulus, Concio Iudeorum.

ADeſt hic reus ille Paulus, Anania pontifex & vos ſeniores. Supereſt, vt veſter orator accuſet. Tert. Quod maxima pace per te fruimur, quodque tua prudentia hæc prouincia rectè adminiſtratur, nobis omninò gratiſſimum eſt, optime Felix, & agimus gratias quas poſſumus maximas. Sed ne tibi diutius ſim moleſtus, quæſo vt nos pro tua æquitate paucis audias. Inuenimus hominem hunc peſtilentem & ſeditionis omnibus, vbiq; terrarũ Iudæis concitantem, ac ſectæ Nazareorũ principem, eò vſque vt etiam fanum profanare conatus ſit. Eum nos comprehenſum, voluimus ex noſtra lege iudicare. Sed interceſſit Lyſias tribunus, eumq; magna vi è manibus noſtris eripuit, ac iuſſit vt eius accuſatores

apud te adeſſent. Ex quo quidem Lyſia poteris, ſi quærere voles certior fieri de omnibus criminibus, quibus nos hunc inſimulamus. Atq; hæc ita ſe habere, teſtis eſt vniuerſa Iudæorum, quos adeſſe vides, concio. C. Ita eſt P. Licétne mihi cauſam dicere? F. Licet, Pa. Equidem eò confidentius pro me dico, quòd ſcio te multos iam annos huic genti ius dicere: vt poſſis intelligere, me non plures duodecim compleuiſſe dies, ex quo Hiroſolymam ad diuinum cultum conceſſi. Neq; verò me in templo inuenerunt cum aliquo colloquẽtem, aut vulgi ſeditionem facientem, neq; in collegijs, neq; oppidatim, nec me eorum poſſunt conuincere, de quibus accuſant. Illud autem libenter apud te confitebor, me ex inſtitutione, quam ſectam dicunt, Deum colere patrium, fidemq; adiungere omnibus quæ in diſciplina noſtra & vatibus ſcripta extant: tantumq; mihi de deo ſpondere: vt exploratum habeam, mortuos tum bonos, tum improbos, aliquando reuicturos: id quod ne ipſi quidẽ non ſperant. Atq; equidẽ in id incumbo, vt rectam conſcientiã Deo ſemper hominibusq; probare poſſim. Veneram autem poſt annos complures, vt muneribus egeſtatem nonnullorum meorum popularium alleuarem, ac ferta libarem cum me expiatum offenderunt in fano, nulla cum turba, aut tumultu, ij ſunt quidem ex Aſia Iudæi, quos oportebat apud te præſto eſſe, & accuſare, ſi quid in me haberent. Aut etiam hi, ſi quod deprehenderunt in me crimen dicant ſanè dum adſto in conſilio. Niſi forte criminoſa eſt vna hæc vox quam inter eos ſic clamaui: Ego hodie à vobis reus agor defenſa mortuorum reſurrectionis. F. Iam finem facite. Cum Lyſias tribunus venerit, cognoſcam de veſtra cauſa. Interea tu Centurio, Paulum cuſtodi

ſtodi ita vt remiſſius habeatur: néue aliquis neceſſariorum eius auditu aut famulatu prohibeatur.

SENTENTIA.

Veritatis profeſſionem, ſeditionem interpretatur calumnia. Calumniatores modò ementiendo modò torquendo, nihil candidè dicunt. Calumniatoribus calumniā impunè eſt, inſontibus innocentia non item. O iudices, vbinam dormit lex talionis.

FESTVS. Act. 26.

ARGVMENTVM.

Paulus ad Agrippam regem cauſam dicit, in qua de ſua legatione mortuorumque, reſurrectione diſſerit. Feſtus præſens eum inſanum appellat. Agrippa inſontem iudicat.

Feſtus præſes, Agrippa rex, Paulus.

Videtis hunc hominem, Agrippa rex, & omnes viri, qui hic adeſtis, de quo omnis me Iudæorū multitudo, tum Hieroſolymis, tum hic interpellauit, clamans indignum eſſe eum viuere amplius. Ego verò cùm comperirem, nihil eum capitale admiſiſſe, & ipſe ad Auguſtum prouocauiſſet, ſtatui mittere: & tamen quid certum de eo ſcribam ad Dominum, non habeo. Ea de cauſa produxi eum ad vos, & maxime ad te, rex Agrippa, vt re diſquiſita, habeam quod ſcribam. Abſurdum enim mihi videtur, mittere vinctum: neque crimina quæ ei imponantur, ſignificare. A. Liberum eſt tibi, prò teipſo dicere. P. Quòd omnia, de quibus à Iudæis poſtulor, hodie ſum apud te rex Agrippa, defenſurus hominem Iudaicarum conſuetudinum atq; controuerſiarum vel in primis peritum, equidem beatum me exiſtimo. Quamobrem oro te, vt me æquo animo audias. At meam quidem actam ab ineunte ætate vitam (principio enim verſatus ſum Hieroſolymis inter meos populares) norunt omnes Iudæi, iam diu ſcientes (modò velint fateri) me vixiſſe Phariſæum, qua exactiſſima noſtræ religionis ſecta eſt. Et nunc hic ſto reus ſpe-

ratæ præſtationis eorum, quæ maioribus noſtris à Deo promiſſa ſunt: quò quidẽ ſe peruenturas duodecim tribus noſtræ, Deum noctes dieſq́ assiduè colendo ſperant. De hac ſpe rex Agrippa, à Iudæis accuſor. Itane verò incredibile apud vos iudicatur à Deo mortuos excitari? Equidem ſtatueram, multa mihi contra Ieſu Nazareni nomen eſſe facienda, itaq́ feci Hieroſolymis, multoſq́ ſanctos per poteſtatem, quæ mihi à pontificibus permiſſa erat, in carceres concluſi, & capite mea ſentẽtia dãnaui. Quin eos per omnia collegia, tormẽtis ſæpe cogebam nefaria dicere: iamq́ immodice in eos furens, perſequebar etiam ad exteras vrbes. Cumq́ aliquando proficiſcerer Damaſcũ, cum poteſtate mihi à pontificibus permiſſa, die medio Rex, in itinere vidi de cœlo ſolis ſplendore maius lumen, quod me meoſque comites circumfulſit. Cúmque omnes ad terram corruiſſemus, vocem audiui affantis me, & Hebræo ſermone dicentis: Saule, Saule, quid me infeſtaris? Durum tibi fuerit contra ſtimulos calcitrare. Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Ego ſum, inquit ille Ieſus, quem tu infeſtas. Verum ſurge, & conſiſte in pedes. Nam eò tibi apparui, vt te miniſtrum, & teſtem conſtituam eorum quæ vidiſti, quæque tibi demonſtrabo, vindicando te à populo & gentibus, ad quas te nunc mitto, ad eorum oculos aperiendos, vt è tenebris in lucem, & ex Satanæ poteſtate ad Deum ſe conuertant, & ita peccatorum veniam conſequentur, & ad eandem cum eis ſortem perueniant. Qui, quia in fidem meam venerunt, ſancti facti ſunt. Nec ego, rex Agrippa, cœleſti viſioni non fui dicto audiens, quin primum eis, qui Damaſci erant, & Hieroſolumis, perq́ omnem Iudææ

regionem

regionem, nec non ipſis gentilibus correctionem vitæ denunciarem, & exhortarer: vt ad Deum ſeſe conuerterēt, & vitæ correctionem factis oſtenderent. Hac me cauſa Iudæi in fano comprehenſum, conabantur interficere. Sed diuino præſidio adhunc vſq; diem ſteti, paruos iuxta ac magnos commonefaciens, neq; quicquā dicens excepta ea, quæ tum cæteri vates, tum Moſes futura antè denunciauerunt: Chriſtum videlicet eſſe mortem paſſurum, primumq; ex mortuis in vitam reuocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum. Fe. Inſanis Paule; Nimiæ te literæ ad inſaniam redigunt. Pa. Non inſanio, optime Feſte, ſed veracis & ſobrij hominis verba profero. Scit rex, ad quem confidenter loquor, vt quem nihil horum latere putem: neq; enim in tenebris geſtum eſt. Credisne rex Agrippa vatibus? Credis, ſcio. A. Propemodum mihi perſuades, vt Chriſtianus fiā. P. Deus faciat, vt non propemodum, ſed planè, non ſolùm tu, ſed etiam omnes, qui me audiunt hodie, fiant tales, qualis ego ſum: exceptis his vinculis. Fe. Surgamus: deſcendamus hinc. Hic homo mihi videtur nihil morte dignum aut carcere commiſiſſe. Ag. Poterat abſolui, niſi prouocauiſſet ad Cæſarem.

SENTENTIA.

Vera ſapientia ſtultorum iudicio inſania eſt. Licet interdum ex calumniatorum mente magis quàm verbis crimina diluere. Neque enim nominatim accuſabatur Paulus de reſurrectione mortuorum: ſed cum eſſet in ipſius doctrina (quæ ei crimini dabatur) etiam reſurrectio, ſeruiuit non iniuſtè cauſæ ſuæ,

IVDEX. Math. 25.

ARGVMENTVM.

Chriſtus in vltimo aduentu ſuo, de bonis maliſque ſententiam pronunciat.

Ieſus, Iudex, Dextri, Siniſtri.

VEnite beati patris mei poſſidete paratum vobis

regnum ab orbe condito. Nam cum eſurirem dediſtis mihi comedere, cum ſitirem, bibere: hoſpitem me accepiſtis: nudum veſtiuiſtis: ægrum viſitauiſtis: in cuſtodiam datum, inuiſiſtis, D. Domine quando te vidimus eſurientem, vt aluerimus? Aut ſitientem, vt potum dederimus? Quando autem hoſpitem, vt acceperimus? Aut nudum, vt veſtiuerimus? Quando ægrum aut in vinculis, vt inuiſerimus? I. Credite mihi quatenus minimo horum fratrum meorum feciſtis, mihi feciſtis. Vos autem abite à me, execrabiles, in ignem æternum Veioui, eiuſq́ genijs paratum: qui me neque eſurientem cibo, neq́ ſitientem potione refeciſtis. Hoſpitem non ſuſcepiſtis. Nudum non veſtiuiſtis. Infirmum & in carcerem coniectum, non inuiſiſtis S. Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, neq́ ſubuenimus? Ie. Credite mihi, quatenus horum minimo non feciſtis, mihi non feciſtis.

SENTENTIA.

Pro ſuis quemque factis remunerabitur Chriſtus. Quod cuius Chriſtianorum fit, id ipſi, Chriſto fit.

DECEM DEI PRECEPTA, ET ALIA DEINCEPS SEQVENTIA

quæ ad Reipubl. inſtitutionem pertinent,
ex Exod. cap. 20. & reliquis.

DEus hæc omnia Iſraelitis ad hunc modum affatus eſt: Ego ſū Iehoua Deus tuus, qui te eduxi ex domicilio ſeruitutis Ægyptia.

1 *Deos alios nullos præter me habeto.*

2 *Simulachrum vllius rei, quæ extet aut ſuprà in cœlo, aut infrà in terra, aut in aquis ſub terra, ne facito, néue ea venerator, néue colito. Nam ego ſum Iehoua Deus tuus, Deus impatiēs ſocij: qui parentum culpam etiam in liberos perſequor, vel ad tertiam vſq; quartamq; ſtirpem oſorum mei: clementiaq; vtor ad milleſimam vſque ſtirpem erga mei amantes meáq; præcepta conſeruantes.*

3 *Iehoua Dei tui nomen inaniter ne adhibeto: neque enim ſinet impunitum Iehoua, qui eius nomen inaniter adhibuerit.*

4 *Diem Sabbati ſanctè agere memento. Sex diebus agito, tuaq; opera omnia patrato; Septimo autem die, quod Iehoua Dei tui Sabbatum eſt, nullum opus facito, neu tu, neu tuus filius aut filia, non tuus ſeruus, aut ancilla, neu tuum iumentum, neu apud te degens peregrinus. Nam cùm ſex diebus feciſſet Iehoua cœlum, terram, mare, quæque in eis ſunt omnia; feriatus eſt die ſeptimo: qua de cauſa Iehoua diem Sabbatum ſanctum ſacrumque fecit.*

5 Parentẽ vtrunq; honorato, vt diu ætatem producas in terra, quam tibi Iehoua Deus tuus donat.

6 Ne hominem occidito.

7 Ne adulterato.

8 Ne furator.

9 Falſum teſtimoniũ contra alium ne dicito.

10 Alterius domũ ne concupiſcito: alterius vxorẽ ne cõcupiſcito: neue ſeruũ: aut ancillã, neue bouẽ, aut aſinũ: nihil deniq; quod ſit alterius.

Hic vniuerſus populus viſis fragoribus, fulguribus, tubæ ſonitu, & montis fumo, perterriti, abſcedêre: procul ſtantes à Moſe petiêre, vt ipſe eis audientibus loqueretur, nõ Deus, ne emorerentur. Quibus Moſes: Ne metuite, inquit nam ad vos tentandos venit Deus, vtque vos eius timor ob oculos propoſitus à peccando deterreat. Igitur procul ſtante populo acceſſit illum caliginem, vbi Deus erat. Et Iehoua Moſi ſic fatus eſt. Commemorato Iſraëlitis, vt me ſecum de cœlo viderint loquentem, ne præter me Deos ſibi argẽteos aut aureos fabricẽtur, Sed mihi ceſpitiũ altare fiat, in quo ſolida ſacrificia, & pro ſalute balantibus bubuſue faciatis: quocunque in loco mei nominis monumentum poſuero, ibi vos auditurus, vobiſq; proſperaturus. Quid ſi mihi altare lapideum fiet, ne ex quadrato lapide excitato: nam id ferramenta admouendo profanaretis. Neue per gradus ad meum altare aſcenditote, ne in eo obſcœna veſtra appareant.

H æc

Hæc autem eis iura propones. Si emeris ſeruũ Hebræum, ſex annos ſeruito, ſeptimo autẽ anno manumittitor gratuito. Si cœlebs venit, cœlebs manumittitor: ſi maritus, vxor cum eo manumittitor. Si dominus ei vxorem dederit ex qua filios aut filias procreauerit, fœmina & nati domini ſunto: ipſe ſolus manumittitor. Quod ſi ſeruus captus amore ſui domini, & vxoris, & filiorũ noluerit manumitti, eum dominus ad recuperatores adducito, eiq́ʒ ad valuam aut ad poſtem applicato aurem ſubula perforato, & ille ei pepetuum ſeruito.

Si quis filiam ſuam vendiderit in famulatũ, ea ne ſeruorum in morẽ manumittitor. Si ea domino diſplicebit, nec is eam deſponderit, reddibeto. In extraneam gentem emancipiãdi poteſtas ne eſto, quia eum affecit ignominia. At ſi eam filio ſuo deſtinauerit, eodem iure cum eo quo liberis agito. Si aliam duxerit, hanc victu, veſtitu, congreſſu ne fraudato. Si tria hæc ei non confecerit, manumittitor gratis ſine precio.

Qui hominẽ pulſauerit, ſi is mortuus fuerit, capitale eſto. At qui non captauerit, ſed in eum forte fortuna incurrerit, ſtatuam vobis locũ, quò confugiat. At ſi quis alterius necem per dolũ de induſtria machinatus fuerit, is vel ab ara mea ad necem abſtrahitor.

Qui patrem aut matrem pulſauerit, capitale eſto.

Qui hominẽ clepſerit eumq́ʒ vendiderit, aut

is apud eum inuentus fuerit, capitale eſto.

Qui patri aut matri male dixerit capitis pena eſto,

Si quis alterum orta contentione percuſſerit lapide, aut pugno, ſi ille non fuerit mortuus ſed in lecto decubuerit, ſi ſurrexerit, & foras baculo innixus inerit, precuſſor ſine fraude eſto, tantum illius cubatum, & medicationem præſtato.

*Si quis ſeruum ſuum, aut ancillam baculo percuſſerit, ſi præſens mors ſequuta fuerit, tenetor. Verùm ſi vnum aut alterum diem ſuperſtes fuerit, ne tenetor, quoniam * pecunia eius eſt.*

Id eſt, eius iuris eſt, vtpote emptus.

Si qui dimicando mulierem grauidam vulnerauerint, & abortum intulerint, ſi pernicies non fuerit, ad æſtimationem mariti mulieris mulcta eſto, & ad eam rem arbitri ſunto. Sin autē pernicies fuerit, vitam pro vita pendito, occulum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, ſuggillationem pro ſuggillatione, vulnus pro vulnere, vibicem pro vibice.

Lex talionis.

Si quis ſerui ſui, aut ancillæ oculum percuſſerit, eumq́ corruperit, eum manu mittito pro oculo. Et ſi ſerui ſui aut ancillæ dentem decuſſerit, eum manu mittito pro dente.

Si quem bos virū, aut fœminā cornu petiuerit, & is mortuus fuerit, bos lapidator, eius caro ne comeſtor, dominus bouis impunitus eſto. At ſi bos antea fuerit petulcus, & eius dominus admonitus fuerit, neq; tamen cuſtodierit, ſi virum aut fœminā occiderit, & bos lapidator, & eius dominus

Si bos pulſauerit.

dominus morte plectitor. Sin ei mulcta imponetur, tantum vitæ ſuæ precium dato, quantumcunque ei fuerit impoſitum. Siue puerum petiuerit, ſiue puellã, idem iuris eſto. Si ſeruum petiuerit bos, aut ancillam, argenti triginta ſicli domino ſoluuntor, bos dilapidator.

Si quis foſſam vel aperuerit, vel dimiſerit, nec obduxerit, & eo deciderit bos aut aſinus, autor foſſæ præſtato, argentum domino illius ſoluito, ipſum mortuum habeto.

Si cuius bos alterius bouem vulnerauerit, & ille mortuus fuerit, bouem viuũ venduntò, & eius precium diuiduntò, & mortuũ etiam diuiduntò. Aut ſi notũ fuerit, bouem antea eſſe petulcũ, neq; eum dominus eius cuſtodiuerit, bouem boue penſato, ipſe mortuum habeto. Viuum bouem pro illo reddito.

Si quis bouem, pecuſue clepſerit, mactaueritq; aut vendiderit quinque boues pro vno reddito, & quatuor balantes pro vna.

Si fur in ſurripiendo deprehenſus, ictus fuerit & inde mortuus, homicidij pœna ne eſto (niſi orto ſole) tũ homicidij pœna eſto. Si habet vnde reddat, reddito: ſi non habet, venditor pro ſuo furto. Furti pœna Cop. 22.

Si deprehenſum fuerit furtum penes eum, bos, aſinus, oues, capra viuens, duplum reddito.

Si quis emiſſo pecore cõpaverit fundum aut vineam alterius, damnum ſarcito de optima parte fundi ſui aut vineæ.

Si in ſpinas immiſſus ignis metã, aut ſegetẽ,

aut meſſem corruperit, autor ignis, detrimentum præſtato.

Si quis apud alterum argentum ſupellectilémue repoſuerit, idq́; de illius domo ſurreptum fuerit, ſi fur deprehenſus fuerit duplum reddito. Sin autem fur non deprehenſus fuerit, tũ dominus domus ad recuperatores vocator, ni rem alterius interuerterit. Quacunq; in re crimen ſtatuetur in boue, in aſino, in oue, in capra, in veſte, quacunq; res erit amiſſa, quæ cuia dicatur, cauſa amborum ad recuperatores defertor: vtrum condemnauerint recuperatores, alteri duplum reddito.

Si quis alterius fidei aſinum, bouem, ouem, capram, aut quoduis pecus cõmiſerit, ſi id nullo vidente fuerit mortuum aut fractum, aut abactum, iuſiurandum Iehouæ interponitor, illum rem alterius ad ſe non auertiſſe: eamq; ſatisfactionem dominus rei accipito, neq; fiduciarius rem reddito.

Quod ſi ei furto ablatum fuerit damnum præſtato domino rei. Sin raptum à feris fuerit, teſtem exhibeto, neque raptum præſtato.

Si quis quid ab altero vtendum acceperit, & id fractum aut mortuum fuerit, domino rei abſente, damnum præſtato. At præſente ne præſtato, ſi conductitium, & pretio addictum erat.

Si quis virginem non ſponſam pellexerit, & cum ea concubuerit, eam ſibi in matrimonium dotato.

Si

Si puellæ pater eam locare illi nolit, argentum pendito, vt fert dos virginum.

Sagas viuere ne ſinetote.

Quicunq; rem habuerit cum beſtia capitale eſto.

Quid dijs ſacrificauerit, ſacratus intereat, niſi vni Iehouæ.

Peregrinum ne premito, néue angito: nam peregrini fuiſtis in Aegypto.

Viduam nullam, aut pupillum premito: ſi preſſeris, cum ad me conquerentur, eorum ego querelas exaudiam, iratuſque ferro vos trucidabo, eruntq; veſtræ coniuges viduæ & liberi pupilli.

Si cui meorum pauperi tecum verſanti pecuniam mutuaueris, ne tu ei fœnaratorē præbeto, ne ei vſuram imponito.

Si alterius veſtē, in pignus acceperis, ante ſolis occaſum reddito: nā id vnū habet operimētum, eum cuticulæ amictū, in quo recubat: qui ſi apud me queſtus fuerit, exaudiam, vt ſum miſericors. Magiſtratui ne maledicito.

Ne eū execrator, qui eſt in tua natione princeps. Fruges & liquorem tuum ne auertito.

Primo genitum filiorum tuorum mihi dato. Idē in bobus & balantibus facito. Septē dies cum matre ſua eſto, octauo die id mihi dato.

Præſtatote vos mihi puros homines: & carnē ruri raptā ne guſtatote, ſed ad canes proijcitote.

Auditionem falſam ne accipito.

Societatē cum impio ne coito, vt ſis teſtis iniurius. Multitudinem in vitio ne ſequitor, néue in lite de recto in ſententiam multitudinis deflectito. Inopi in lite ne indulgeto.

Si aduerſarij tui bouem, aſinumq́ offenderis errantem, ei reducito. Si inimici tui aſinum videris oneri ſuccubuiſſe, ne ei auxilium denegato, ſed opitulator.

Inimici tui ius in lite ne deprauato.

A re falſa abeſto. Inſontem & iuſtum ne interficito: nam ego iniquum non abſoluam.

Neue donum accipito: nam donum cæcat etiam perſpicaces, bonorumq́ virorū orationem peruertit. Peregrinum ne vexato: ſcitis enim vos quæ ſit mens peregrinorum, vt qui peregrini fueritis in AEgypto.

Sex annos aruum tuum conſerito, eiuſq́ prouentū percipito: at ſeptimo intermittito, remittitoq́ ad cibatum egenorum popularium tuorum, & (ſi quid illis ſuperfuerit) beſtiarum terreſtrium. Idem in vinea & oliueto facito.

Sabbatum.

Sex diebus opus tuum patrato: at ſeptimo feriator vt requieſcat bos tuus, aſinuſq́, vtq́ reſpiret natus ancillæ tuæ peregrinuſque.

Omnia quæcunque dixi vobis ſeruatote.

Nominis alienorum deorum memoriam ne vſurpato, neue in ore habeto.

Feſti dies.

Tribus tēporibus in anno mihi feſta agito. Azymalia ſeruato, per quæ ſeptē dies Azymis veſceris (vt præcepi tibi) ſtatuto tempore menſis

verni,

verni, quia in eo emigraſti ex Ægypto. Ergo coram me vacui ne apparento. Item meſſalia primitiuarum frugum operis tui, quas in agro ſeueris. Item conditalia in exitu anni, vbi tuas fruges ex agris condideris.

Ter quotannis omnes tui mares in conſpectum Domini Iehouæ ſiſtuntor.

Cum meæ victimæ ſanguinem, eam mactando effundes, fermentum ne habeto.

Mei feſti adeps in poſterum diem ne pernoctato. Principium primitiuarum furgum tui fundi in ædem Iehouæ tui inferto.

Hœdum in ſanguine matris ſuæ ne coquito.

DIALOGORVM SACRORVM LIBER PRIMVS

Catalogus.

ADamus. Fol. 1
Cainus. 2
Lotus. 2
Abrahamus. 5
Ephron. 5
Rebecca. 6
Idumeus. 7
Venator. ibid
Iacobus profugus. 8
Laban. 9
Iacobus redux. 10
Ioſephus venditus. 11
Ioſephus captiuus. 12
Ioſephus coniector. ibi
Ioſephus agnitus. 13
Moſes expoſitus. 15
Dumus. ibid
Vitulus. 18
Conquerentes. ibid
Calebus. 19
Balaamus. 20
Transiordani. 21
Rachaba. 22
Gabaonita. 23
Ioſua. ibi
Iael. 24
Gedeon Triturans. 25
Gedeon. ibid
Iephtha. 26
Rutha. 27
Boozus. ibid
Diſcalceatus. 28
Samſon. 29

LIBER II.

Elis. 29
Saulus. 30
Samuel. ibid
Sortilegium. 32
Obedientia. ibid
Goliathos, 33
Ionathan. 35
Nouilunium. 36
Achimolechus. ibid
Doegus. ibid
Dauid latitans. 39
Abigal. 40
Abiſaus. 41
Phœbas. 42
Achis, 43
Amalechita. ibid
Nathan. 44
Thecuana. ibid

Semeis

Serneis. 45
Achitophel. 46
Abſolomus. 47
Berzeleus. 48
Bethſaba. ibid
Salomon. 49
Roboamus. ibid
Sarepthana. 50
Elias. ibid
Michaeas. 53
Sunamitis. 54
Naaman. ibid
Hazael. 56
Iehus. ibid
Ioas, 61
Ionas. ibid
Rabſaces. 67
Ezechias. 68
Ieremias 69
Ananias 70
Sedechias. 71

LIBRI III.

Tobias. ibid
Aſmodaus. 73
Raguel. 75
Tobaeus: ibi
Raphael. 76
Achior. ibid
Inditha. 78
Olofernes. 79
Virago. 81
Suſanna. 83
Chaldai. 84
Daniel. ibid
Fornax. 85
Balſaſar. 87
Haman. 89
Artaxerxes. 90
Nehemias ibid
Veritas. 91

LIBRI IIII.

Maria. 93
Baptiſta. 94
Nathanael. ibid
Nicodemus. ibid
Samaritana. 96
Centurio. 97
Piſcatores. ibid
Simon. [illegible]
Iairus. 98
Philippus. ibi
Panis. 99
Praepoſteri [illegible]
Chananaea. [illegible]
Fermentum. [illegible]
Claviger. [illegible]

Lunaticus.	102	*Simon.*	115
Lapidantes.	103	*Lingua.*	ibid
Cæcus natus.	104	*Claudius.*	117
Renovalia.	106	*Primates.*	118
Thomas.	107	*Gamaliel.*	119
Lazarus.	ibid	*Stephanus.*	ibid
Rep[illegible]	108	*Cornelius.*	122
[illegible]	ibid	*Circumciſi.*	123
[illegible]*iſeri.*	109	*Rhode.*	ibid
[illegible]*dæi.*	110	*Philoſophi.*	124
[illegible]	ibid	*Lyſias.*	ibid
[illegible]	111	*Ananias.*	126
Sadducæi.	ibi	*Nepos Pauli.*	ibid
[illegible]	112	*Tertullus.*	127
[illegible]	114	*Feſtus.*	128
[illegible]*bas.*	ibid	*Index.*	129

FINIS.